

30—31 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 30 maj

Sid.

Svar på enkla frågor:

av herr Eriksson, Karl-Erik, (fp) om avbrytande av försöksverk-	
samheten med fri försäljning av starköl	3
av herr Österdahl (fp) om förläggande till Gotland av basen för	
oljeletningen i Östersjön	5
av herr Pettersson, Harald, (cp) ang. arbetet med att åstadkom-	
ma lämpliga eldistributionsområden	6
av herr Larsson, Thorsten, (cp) ang. utrotning av fågelbestån-	
det vid Sturupsflygfältet	8
av herr Hjorth (s) om åtgärder mot nedskräpning till sjöss ..	10
av herr Tistad (fp) ang. biljettkontrollen på SJ:s sovvagnståg	12
av herr Wikberg (cp) ang. försening av postförsändelser ge-	
nom ändringar i distributionen	13

Svar på interpellation av herr Brundin (h) ang. insyn i företag	
som beviljats industrigarantilån eller lokaliseringsstöd	14
Den ekonomiska politiken, m. m. (Forts.)	22
Mervärdeskatt, m. m.	100
Om utredningar i stabiliseringspolitiskt syfte	105
Om åtgärder för att åstadkomma en stabil ekonomi, m. m.	108
Provisoriska lokaler för riksdagen vid författningsreform	112
Riksdagens lokalfrågor på längre sikt	115
Uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.	127

Fredagen den 31 maj

Sammanjämningsförslag beträffande riksdagens lokalfrågor på	
längre sikt	141
Anföranden i anledning av vårsessionens avslutning	142

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 30 maj	Sid.
Statsutskottets memorial nr 140, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	21
Bevillningsutskottets memorial nr 35, ang. uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden	22
Tredje lagutskottets memorial nr 52, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om framflyttning av den för tillämpning av ensittarlagen avgörande tidpunkten	22
Bevillningsutskottets betänkande nr 44, ang. förslag till förordning om allmän arbetsgivaravgift, m. m.	22
Statsutskottets utlåtande nr 133, ang. riktlinjer för statsbidrag för allmän arbetsgivaravgift vid statsunderstödd verksamhet	99
Bevillningsutskottets betänkande nr 45, ang. förslag till förordning om mervärdeskatt, m. m.	100
Statsutskottets utlåtande nr 132, ang. förslag till förordning om mervärdeskatt, m. m.	105
Bankoutskottets utlåtande nr 43, ang. den ekonomiska politiken	105
— nr 52, ang. komplettering av riksstatsförslaget, m. m.	108
Utrikesutskottets memorial nr 10, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	112
Bankoutskottets utlåtande nr 47, ang. provisoriska lokaler för riksdagen vid författningsreform	112
— nr 48, ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt	115
Bevillningsutskottets betänkande nr 47, ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1968/69, m. m.	127
Bankoutskottets utlåtande nr 49, ang. regleringen av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	138
— nr 50, ang. tilläggs pension till avdelningssekreteraren Åke Gyllenram	138
— nr 51, ang. familjepension åt fru Helfrid Wigren	138
— nr 53, ang. viss ersättning för deltagande i interparlamentariskt möte	138
Statsutskottets memorial nr 141, ang. tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68	138
— nr 142, ang. statsregleringen för budgetåret 1968/69	138

Fredagen den 31 maj

Bankoutskottets memorial nr 54, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om riksdagens lokalfrågor på längre sikt	141
--	-----

Torsdagen den 30 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 277, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m. samt Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare svenska bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA) jämte motioner; och

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående undervisning för utlandssvenska barn samt för vissa minoriteter i Sverige jämte motioner.

Om avbrytande av försöksverksamheten med fri försäljning av starköl

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÄNG** erhöll ordet för att besvara herr *Karl-Erik Erikssons* (fp) fråga om avbrytande av försöksverksamheten med fri försäljning av starköl, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 24 maj, och anförde:

Herr talman! Herr Karl-Erik Eriksson har frågat mig om jag mot bakgrunden av de siffror kontrollstyrelsen nu redovisat över starkölskonsumtionen är beredd ta ställning till ett eventuellt avbrytande av försöksverksamheten med fri starkölsförsäljning.

Som svar på frågan vill jag endast hänvisa till det svar, som jag lämnade samme herr Karl-Erik Eriksson i samma spörsmål vid riksdagens början.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Sträng för att han än gång har svarat på en fråga om den fria starkölsförsäljningen. Tyvärr måste jag konstatera att statsrådet sannerligen inte har lagt ned någon större möda på svaret.

Sedan vi sist debatterade denna fråga har ändå en hel del hänt. Bl. a. har kontrollstyrelsen redovisat siffror som visar konsumtionsökningen i försökslänerna. Siffrorna är skrämmande höga. För Värmlands län redovisas en ökning med 1 700 procent från november 1966 till november 1967. Om man jämför siffrorna för februari månad 1967 med siffrorna för samma månad 1968 — den senaste månad som sådana här siffror i dagens läge föreligger för — finner man en ökning på 1 400 procent. I Göteborgs och Bohus län — det andra försökslandet — pendlar ökningen mellan 700 och 800 procent.

I sitt svar i januari månad sade statsrådet att inga olägenheter ännu uppstått men att han noggrant skulle följa frågan. Om finansminister Sträng hade gjort detta kan det väl inte ha förbigått honom att det föreligger en stark reaktion från organisationer och myndigheter. I

Om avbrytande av försöksverksamheten med fri försäljning av starköl

en tidning i dag finns exempelvis ett uttalande från nykterhetsnämnden i en av Värmlands expanderande kommuner som säger: »Med stigande oro ser nämnden på det alltmer tilltagande bruket av alkohol bland skolbarn och skolungdom. Nämnden anser att allt bruk av alkohol bland dessa åldersgrupper är att betrakta som missbruk.»

En ny olägenhet med starkölet har framkommit i och med att folkparkerna öppnat för säsongen. Låt mig ta ett exempel.

I ett färskt uttalande av direktören för Värmlands mest besökta folkpark, Mariebergsskogen i Karlstad, säger denne: »Vi är nog inte mogna för starkölsförsäljning i fri form. Det är ofattbart att 14—15-åringar och ibland till och med yngre kan köpa öl fritt i vilken affär som helst. Tendensen är skrämmande.» Så långt direktör Karlsson.

Min uppfattning är att det i försökslänen vore en fördel både för skolmyndigheter, sociala myndigheter, polis och festarrangörer, ja, inte minst för ungdomen, om finansministern utnyttjade sin möjlighet att avbryta försöksverksamheten. Någon antydning om ett sådant beslut kan man tyvärr inte spåra i dagens svar. Jag vill därför fråga statsrådet: Kommer statsrådet inte att ompröva sin ställning vilka siffror som än redovisas?

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag är medveten om att konsumtionsökningen är ett faktum, men det finns ännu inte någon statistisk redovisning över den totala alkoholförbrukningens förändringar i dessa båda län. Om konsumtionsökningen innebär motsvarande dämpning av starkspritkonsumtionen så är det en intressant aspekt på frågan, men om den saken vet vi ännu ingenting.

Det är speciellt i vissa delar av Värmland som denna fråga har väckt uppmärksamhet. Däremot finns det ingen reaktion från Göteborgs och Bohus län,

och där har vi ändå rikets i storleksordning andra stad. Länsstyrelsen i Värmlands län har ännu inte ansett situationen sådan att försöksverksamheten bör avbrytas. Personligen var jag litet tveksam innan vi släppte starkölet fritt, men det var ju på riksdagens begäran. Och har man givit sig in på en sådan försöksverksamhet tycker jag att man bör ha en viss tolerans under försöksperioden. Sedan får man dra slutsatserna av utfallet under den perioden.

Vad som dessutom bör uppmärksammas — när vi nu kommit in på sifferexercisen — är att samtidigt som konsumtionssiffrorna på öl har ökat i länen har fylleriförseelserna minskat i båda dessa län. Detta gäller hela klientelet utan åldersuppdelning och, märk väl, också ungdomar under 21 år. I Värmlands län ligger omhändertagandet för fylleriförseelser 7 procent lägre nu under försöksperioden och första kvartalet i år jämfört med första kvartalet förra året före försöksperioden.

Man vill nog som bakgrund — om man skall läsa statistiken — ha en mera stadig underbyggnad innan man bryter en försöksperiod som är till för att ge ett material på basis av vilket man sedan skall fatta det mera definitiva beslutet.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Låt mig först säga att fylleristatistiken ändå inte är någon riktig värdemätare på början till alkoholism. Här är det fråga om ungdom som börjat dricka starköl i samband med att det har släppts fritt. Finansministern kan väl ändå inte blunda för reaktionen från lokala myndigheters sida, där man med oro ser på den ökande konsumtionen. Finansministern menar väl inte att en femtondubbling av starkölskonsumtionen till stor del bland ungdom kan gå spårlost förbi?

När finansminister Sträng anför att starkspritkonsumtionen har minskat, vill jag säga att det har blivit en väl-

Om förläggande till Gotland av basen för oljeletningen i Östersjön

kommen minskning med 3,4 procent i Värmlands län, om man jämför de fyra första av årets månader med motsvarande tid 1967. Tyvärr är det emellertid en ökning om man jämför med 1966.

Beträffande fylleristatistiken vill jag säga, att enligt de uppgifter som redovisats i pressen från Göteborgs och Bohus län så sent som i söndags är det en ökning av fylleriförseelserna för ungdom under 18 år. Det är detta jag bedömer så allvarligt.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om förläggande till Gotland av basen för oljeletningen i Östersjön

Herr statsrådet WICKMAN erhöll ordet för att besvara herr Österdahls (fp) fråga till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet om förläggande till Gotland av basen för oljeletningen i Östersjön, vilken fråga intagits i kammararens protokoll för den 22 maj, och yttrade:

Herr talman! Herr Österdahl har frågat inrikesministern om han är beredd att från lokaliseringssynpunkt medverka till att på Gotland förlägga den centrala basen för oljeletning i Östersjön. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Ansvar för olje- och naturgasprospekteringen i Östersjön kommer i enlighet med riksdagens nyligen fattade beslut att åvila ett särskilt halvstatligt bolag, som kommer att drivas på kommersiella grunder.

Beslut om var basen eller baserna skall ligga måste fattas med hänsyn till bl. a. läget i förhållande till borrhälsplatser och tillgång på lämplig mark, kommunikationer, service m. m. Det är inte möjligt att på nuvarande planeringsstadium säga vilken av tänkbara platser vid Östersjön som kommer att väljas. Frågan är därför från denna synpunkt för tidigt väckt. Dessutom bör

beaktas att verksamhetens sysselsättningseffekt både lokalt och tidsmässigt torde bli ganska begränsad under prospekteringsskedet.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Jag ber att få tacka statsrådet Wickman för svaret på min enkla fråga. Anledningen till frågan var dels riksdagens tidigare beslut om oljeletning i Östersjön, dels sysselsättningsläget på Gotland.

I samband med en omfattande rationalisering och mekanisering av betydelsefulla delar av det gotländska näringslivet har arbetstillgången på Gotland minskat kraftigt under de senaste 15—20 åren. Mellan folkräkningarna 1950 och 1965 har Gotland haft ett utflyttningsöverskott på cirka 9 000 personer — en fruktansvärd siffra när hela befolkningen endast uppgår till omkring 54 000 invånare. Genom åtgärder i form av beredskapsarbeten, ianspråktagande av investeringsfonder m. m. har under 1960-talet nya företag tillförts Gotland. Trots detta är sysselsättningsläget för speciellt den manliga arbetskraften för närvarande ganska dystert. I medio av innevarande månad fanns det vid arbetsförmedlingarna i länet avsevärt fler arbetslösa än för ett år sedan. Dessutom fanns det i beredskapsarbeten, arkivarbeten, arbetsmarknadsutbildning och skyddad verksamhet m. m. nära 700 personer. Det innebär att mellan 3 och 4 procent av de yrkesverksamma på Gotland var föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Jag har därför ansett det synnerligen angeläget att något görs för att öka sysselsättningsmöjligheterna, speciellt för den manliga arbetskraften, och det snarast möjligt. Därtill kommer att om två tre år de verkligt stora sysselsättningsproblemen inställer sig. Enligt Preliminär länsplanering 1967 får vi fram till 1980 ett arbetskraftsöverskott på 3 500 personer på Gotland.

När därför riksdagen nu beslutat att

Ang. arbetet med att åstadkomma lämpliga eldistributionsområden

150—200 miljoner skall satsas på oljefletning i Östersjön utanför Skåne samt söder och öster om Gotland fann jag det angeläget att på ett tidigt stadium påminna om de gotländska sysselsättningsproblemen. Jag har därvid utgått ifrån att om så omfattande arbeten skall utföras måste väl någon basorganisation upprättas i land. Ur Gotlands, och jag tror även ur hela landets synpunkt, vore det angeläget att denna bas förledes till Gotland med de nya sysselsättningsmöjligheter som därvid kan uppstå.

Nu säger statsrådet att det blir ett halvstatligt bolag, som skall drivas på kommersiella grunder. Det är just för att bolaget blir halvstatligt, med inflytande från regeringen, som jag har ställt frågan. Jag har riktat den till inrikesministern för att för honom aktualisera Gotlands problem så att han på ett tidigt stadium skulle kunna göra sitt inflytande gällande. Jag har också framställt frågan så tidigt att inga beslut om basens eller basernas förläggning har hunnit fattas, som man sedan kan hänvisa till med motivering att frågan ställts för sent.

Jag förstår också att platsen för basen eller baserna fastställes med hänsyn till borrhningsplatser, tillgång på mark m.m. När det gäller borrhningar söder och öster om Gotland kan väl knappast någon annan plats ligga bättre till än just Gotland.

Jag är tacksam för att statsrådet Wickman besvarat frågan, då det väl är han som närmast kommer att ha inflytande på bolaget från regeringens sida. Det hade varit ännu bättre om statsrådet hade lovat att positivt verka för att Gotland skulle komma i åtanke när beslut om basen eller baserna fattas. Att denna verksamhet får begränsad sysselsättningseffekt är ganska klart, men vi på Gotland är tacksamma även för små smulor. Vi är ju vana vid att oftast bli förbisedda av regeringen när det gäller sysselsättning och andra frågor.

Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. arbetet med att åstadkomma lämpliga eldistributionsområden

Herr statsrådet WICKMAN erhöll ordet för att besvara herr *Harald Petterssons* (cp) fråga angående arbetet med att åstadkomma lämpliga eldistributionsområden, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 24 maj, och anförde:

Herr talman! Herr Harald Pettersson har frågat mig om jag anser att statens vattenfallsverks inköp av eldistributionsföretag är förenliga med syftet med komerskollegiums uppdrag att utarbeta förslag till lämpliga distributionsområden.

I sin egenskap av affärsdrivande verk bör statens vattenfallsverk ha samma möjligheter som andra kraftdistributörer att konkurrera inom eldistributionsverksamheten. Vattenfallsverket bör därför också ges möjligheter att köpa eller ingå som delägare i olika distributionsföretag.

Vid koncessionsgivningen strävar man efter att skapa rationella och bärkraftiga eldistributionsområden. Den pågående eldistributionsutredningen skall framlägga förslag om förbättrade möjligheter att genom koncessionsgivning och andra statliga åtgärder påskynda denna utveckling. Statens vattenfallsverk är liksom andra eldistributionsföretag underkastat den statliga koncessionsgivningen.

Jag kan därför inte finna att vattenfallsverkets inköp i princip skulle föregripa ställningstagandet till eldistributionsutredningens kommande förslag.

Herr PETTERSSON, HARALD, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Wickman för svaret. Statsrådet erinrar i detta om att man vid koncessionsgivningen strävar efter att skapa rationella och bärkraftiga eldistri-

Ang. arbetet med att åstadkomma lämpliga eldistributionsområden

butionsområden, och det är ju det bemyndigande som Kungl. Maj:t har lämnat till kommerskollegium. Statsrådet säger också att statens vattenfallsverk liksom andra eldistributionsföretag är underkastat den statliga koncessionsgivningen, och detta är helt riktigt.

Men om kommerskollegium anser att eldistributionen inom ett område är lämpligt ordnad utan vattenfallsverkets medverkan, varför köper då Vattenfall in sig eller försöker att köpa in sig i upprättade områden. Vi har ju exempel. Jag tror att statsrådet inte har kunnat undgå att uppmärksamma meddelanden härom i pressen, och jag tror också att statsrådet har haft en uppvaktning i den här saken.

Min fråga gällde egentligen huruvida denna koncessionsgivning inte innebär ett föregripande av den nya ordning som skall komma. Enligt min mening är det ett föregripande och en utvidgning av det bemyndigande som Kungl. Maj:t har givit kommerskollegium när Vattenfall uppträder som köpare av eldistributionsföretag i områden som kommerskollegium uttalat vara lämpligt ordnade redan nu.

Jag tackar än en gång för svaret.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Det är självklart att jag inte kan gå in på de fall som jag förmodar ligger bakom denna fråga. Den uppvaktning som herr Harald Pettersson förutsätter skulle ha skett om detta speciella fall har ännu inte ägt rum, men den kommer väl till stånd. Jag vill inte tala om den frågan i dag. Den erfarenhet jag har av Vattenfalls agerande på distributionsområdet är en helt annan än det omdöme som herr Pettersson fällde. Det åsyftade fallet får jag pröva när det blir aktuellt. Att Vattenfall ingår som delägare i ett distributionsområde kan jag i och för sig heller inte finna anmärkningsvärt eller stridande mot den områdesplanering som kommerskollegium har upprättat.

Herr PETTERSSON, HARALD, (cp):

Herr talman! Detta är en enkel fråga, och rätteligen skulle det kanske ha varit en interpellation, ty frågan är intressant både från principiella och andra synpunkter. Jag skall emellertid nu inskränka mig till några korta funderingar.

Den ordning vi nu har bör också tillämpas i praktiken. Förhållandet kan bli ett annat när riksdagen har tagit ställning till den nya ordningen för eldistribution, men man kan inte nu följa andra principer än dem som riksdagen fastställde år 1957. Jag förstår mycket väl att man kan tvingas vidta vissa administrativa förändringar, men jag anser att det på detta område inte finns skäl att göra det.

Vi vet att det i dag finns kommunala och konsumentägda distributionsföretag som har rustats upp. Jag tror inte att statsrådet kan säga att eldistributionen i vårt land rent allmänt är av så låg kvalitet att staten generellt är tvungen att gripa in. Förhållandena har förbättrats så mycket under senare år att vi är fundersamma till om det nu behöver vidtagas sådana här åtgärder som verkar irriterande.

Jag vill till slut uttrycka den förhoppningen att statsrådet vill medverka till att de rationella kommunala och konsumentägda distributionsföretag som har skapats i samråd med kommerskollegium får utvecklas utan statligt ingripande utöver vad kommerskollegium av Kungl. Maj:t har bemyndigats att göra när det gäller tillsyn och områdesindelning.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Det är som herr Pettersson säger att denna fråga hellre borde ha ställts i en interpellation är som en enkel fråga. Även som interpellation hade den måhända kommit vid en olämplig tidpunkt. Jag syftar då inte på dagens läge i riksdagens arbete, utan på att hela problemet om hur den effek-

Ang. utrotning av fågelbeståndet vid Sturupsflygfältet

tiva rationaliseringen av den svenska eldistributionen skall bedrivas är föremål för utredning.

Jag kan hålla med om att det nuvarande systemet är i behov av en översyn, inte därför att det skulle vara drastiskt eller brutalt genomfört, utan därför att det finns oklarheter på en del punkter som skapar irritation — det har herr Pettersson rätt i och det har jag själv erfarit många gånger. Det vore ur alla synpunkter lyckligt om vi kunde undanröja denna irritation.

Jag vill utnyttja detta tillfälle till att säga att det efter påstötningar från departementet har blivit möjligt att forcera arbetet med utredningen. Den kommer i höst, och vi får tillfälle att i riksdagen nästa vår ta ställning till hela denna stora och viktiga fråga.

Jag vill inte medverka till att vattenfallsverket skall försättas i en sämre ställning i sin medverkan på distributionsområdet än andra företag. Om det var innebörden i herr Petterssons sista fråga, vill jag inte besvara den med ett enkelt ja.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp):

Herr talman! Herr statsråd, det var faktiskt inte meningen med frågan.

Den diskussion som fördes i går beträffande det principiella ställningstagandet till dessa ting kan vi nu inte gå in på. Vad jag vill veta är om ett statligt företag skall få gripa in i en planering som redan är gjord och slå sönder den. Då tror jag inte att samhället medverkar till det vi dock vill skall åstadkommas och som statsrådet med rätta säger, nämligen att om en översyn skall göras bör detta ske för att skapa något bättre. Låt oss då för all del inte utgå ifrån att ett helstatligt företag för eldistribution över hela landet skulle vara det lämpligaste. Vid de överväganden som naturligtvis måste göras bör man gärna ta in den principen att den statliga företagsamheten skall arbeta på samma villkor som den

konsument- och kommunalägda. Det måste ju finnas en målsättning även i detta fall, nämligen att konsumenterna — det är ju dem det gäller — skall kunna ges en god ström kvalitet och en god service och att konsumenterna skall få en elkraft till det rimliga och rätta priset. Har man den målsättningen, får man naturligtvis överväga olika företagsformer. Men man skall inte slå sönder de distributionsformer som förefaller mig vara rationella även för framtiden.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. utrotning av fågelbeståndet vid Sturupsflygfältet

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **LUNDKVIST** erhöll ordet för att besvara herr **Thorsten Larssons** (cp) fråga angående utrotning av fågelbeståndet vid Sturupsflygfältet, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 21 maj, och yttrade:

Herr talman! Herr Thorsten Larsson har frågat mig om jag vill upplysa kammaren om huruvida speciella utrotningsåtgärder kommer att vidtagas mot fågelbeståndet med syfte att öka säkerheten för flygplanen vid det planerade Sturupsflygfältet.

De åtgärder som anses behöva vidtas för att reducera riskerna för sammanstötningar mellan flygplan och fåglar vid den planerade flygplatsen grundar sig bl. a. på erfarenheter från annat håll i världen, främst från Kanada. Kanadensiska experter, som anlitats för att studera förhållandena vid Sturup, har rekommenderat vissa åtgärder för att komma till rätta med fågelkollisionsriskerna. Dessa åtgärder avser bl. a. att göra själva flygplatsområdet mindre attraktivt för fåglarna, bl. a. genom åtgärder för att minska antalet sorkar och andra smådjur som utgör föda för

Ang. utrotning av fågelbeståndet vid Sturupsflygfältet

en del fåglar. Några utrotningsåtgärder mot fågelbeståndet har inte varit på tal.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsminister Lundkvist för detta svar. Min fråga gällde flygsäkerheten vid det planerade Sturupsflygfältet.

Problemet har tidigare behandlats med andra aspekter, framför allt med tanke på trafikunderlaget. Vissa personer har ju som bekant ansett att danskarna kommer att »erövra» det trafikunderlag som Malmö skulle utgöra för Sturup.

Avsikten med min fråga var att få upplysningar om flygsäkerheten ur den synvinkel som statsrådet här har nämnt, alltså risken för kollisioner mellan fågel och flygplan, då detta flygfält nu skall komma till stånd. Jag tycker att denna fråga borde ägnas större uppmärksamhet än vad som hittills har framgått av gjorda utredningar. Jag vill inte påstå att det svar som statsrådet här har lämnat precis ger något lugnande besked på denna punkt.

De kanadensiska experter som statsrådet nämnde har jämfört Sturupsområdet med Torontoflygplatsen i Kanada och anser att förhållandena är likartade. Vi vet att Sturupsområdet faktiskt är ett av norra Europas mest koncentrerade flyttfågelområden. Experterna har gjort vissa rekommendationer, och i det svar som jag har fått står att åtgärder avser att göra »flygplatsområdet mindre attraktivt för fåglarna, bl. a. genom åtgärder för att minska antalet sorkar och andra smådjur som utgör föda för en del fåglar». Det låter ju rätt enkelt, men vad innebär det? Vilka åtgärder kan ligga i det lilla »bl. a.»? Experternas rekommendationer i översättning säger kanske litet mera, nämligen att »flygfältets omgivning inom gränsen för flygfältets ägor hålles i ett sådant skick att fåglar såvitt möjligt ej

får tillgång till föda, vatten eller skydd». Vad innebär detta? Vissa experter påstår att man då behöver kalhugga en 6 km räjong kring banorna. Innebär det även andra hårda ingrepp i naturen? I så fall måste jag beklaga detta. Flyttfågelvägar är det som bekant svårt att ändra — enligt ornitologerna är flyttfågelnas vägval ärftligt betingat och ändras följaktligen inte så lätt.

Jag tror för min del att man bör klara ut dessa frågor innan man bygger flygplatsen. Sedan man väl lagt ner miljoner på fältet och flygtrafiken börjat, måste man då göra mycket hårda ingrepp i naturen och mot djurlivet för att tillgodose flygsäkerheten? Det är den frågan jag skulle vilja ha svar på. Har man med andra ord gjort klart för sig, herr statsråd, vilka konsekvenser denna flygfältsförläggning kan få?

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Med hänsyn tagen till de, låt mig kalla det, överdrifter som skymtade i herr Larssons farhågor för vad som skulle komma att hända när det gäller att begränsa fågelfaran, skall jag gärna ytterligare litet grand precisera de åtgärder som är planerade.

De allmänna principerna är 1) att göra själva flygplatsområdet — alltså inte omgivningarna utanför det — mindre attraktivt för flyttfågeln än omkringsliggande områden, 2) att utforma flygplatsområdet så att det i sin tur blir allt mindre attraktivt för fåglarna ju närmare landningsbanan man kommer; det betyder bl. a. att byggnader och anläggningar i övrigt utformas så att de inte lockar fåglar att söka skydd. Inom flygplatsområdet får olika åtgärder vidtagas, så att inga vattensamlingar finns eller uppkommer där. I övrigt skall växtligheten inom flygplatsområdet vara av en typ och hållas i ett skick som gör det svårt för fåglarna att hitta föda och finna skydd där, vilket, som redan sagts, framför allt gäller ju närmare rullbanan man kommer. Inga träd, bus-

Om åtgärder mot nedskräpning till sjöss
kar, häckar m. m. får finnas inom 200 meter från startbanan. Vissa krav på begränsning av växturvalet gäller i ett område 350 å 400 meter runt startbanan, liksom särskilda bestämmelser om hur marken skall underhållas.

Jag vill alltså understryka att gränserna för sådana speciella åtgärder ligger inom det markområde som luftfartsverket beräknat för Sturupsflygplatsen. Det har förekommit uppgifter i pressen — och jag har nyligen hört dem upprepas i andra kammaren — om att rena skövlingsmetoder skulle användas inom en radie av 6 km från flygplatsen. Detta måste bygga på en feltolkning av vissa uppgifter, nämligen att inom det avståndet inte bör finnas sop-
tippar, vilka har en benägenhet att dra till sig mängder av fåglar. Och det måste ju vara en tillgång, som jag uttryckte saken i andra kammaren, att man inte behöver räkna med risken att få soptippar i detta värdefulla område, som ligger inte i men i närheten av Sturup, alltså Holmeja, som vi beslöt att icke ta i anspråk för flygplatsen.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för dessa upplysningar, som ju var litet mera klarläggande.

Den mest kritiska tiden för flygsäkerheten inträffar givetvis när flyttfåglarna sträcker på hösten. Boendefåglarna är kanske inte fullt så farliga.

Vad statsrådet säger om åtgärderna mot fågelplatserna inom flygplatsområdet bygger väl ändå litet grand på, vad skall jag säga, en ljusblå tro. Man dirigerar inga fågelsträck genom att hugga bort buskar och sådant inom själva flygplatsområdet. Man måste mycket starkt beklaga om vi skulle komma i den situationen att vi tvingades skövla de vackra skogar som finns där omkring. Men att så inte blir fallet vill jag hoppas att statsrådets svar här har givit besked om. Jag hoppas alltså att de experter som gjort de undersökningar

som statsrådet nämner kan garantera det. I annat fall kommer omistliga värden att bli förstörda. Det är den synpunkten jag vill framhålla.

Jag är inte heller så optimistisk som statsrådet, när han påstår att man kan dirigera flyttfågelsträck — alltså något som är ärftligt betingat — med små lokala åtgärder. Över huvud taget tror jag att det med hänsyn till risken för kollision med fåglar är olyckligt att förlägga flygplatsen just till detta område.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag vill bara understryka att det är icke och blir icke fråga om skövling av värdefulla skogsområden.

Vad gäller säkerhetssynpunkterna vill jag än en gång påpeka vad jag sagt många gånger förut, nämligen att på den punkten har luftfartsinspektionen haft att uttala sin mening och den har med beaktande av säkerhetskraven tillstyrkt byggandet av Sturupsfältet.

Överläggningen förklarades härmed slutad

Om åtgärder mot nedskräpning till sjöss

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Hjorths (s) fråga till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet om åtgärder mot nedskräpning till sjöss, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 22 maj, och anförde:

Herr talman! Herr Hjorth har frågat statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet om han avser att införa den instundande turist- och semesterssäsongen vidta åtgärder för att stävja den tilltagande nedskräpningen till sjöss. Frågan har överlämnats till mig.

Enligt bestämmelser i lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg och länsstyrelsebeslut i anslutning till

den lagen är det vid straffansvar förbudet att inom svenskt sjöterritorium vid kusterna och i de flesta inlandsvatten från fartyg, även småbåtar, släppa ut inte bara olja och annan skadeverkande vätska utan även fast avfall såsom sopor, köksavfall och andra liknande föremål som kan komma att flyta på vattnet. Polisen och tullverkets kustbevakning övervakar bestämmelserna och sprider upplysning om dem. Även naturvårdslagen innehåller bestämmelser mot nedskräpning.

Medicinalstyrelsen gav i augusti förra året ut en broschyr med råd och anvisningar angående omhändertagande av sopor och avfall från fartyg. Broschyren rekommenderar bl. a. uppsamlingsanordningar för avfall både ombord och i hamn, och den har distribuerats till bl. a. hälsovårdsnämnderna, redarorganisationer och båtägarorganisationer.

Vid en konferens som denna månad anordnats av Vattenvärnet och Föreningen för vattenhygien, med ekonomiskt stöd av naturvårdsverket, behandlades frågan om nedskräpning till sjöss. I konferensen deltog bl. a. representanter för berörda myndigheter och organisationer. De uppgifter som då redovisades kommer att användas av en arbetsgrupp som naturvårdsverket avser att tillsätta och som skall överväga vilka ytterligare åtgärder som bör vidtas mot nedskräpningen.

Det är min förhoppning att den verksamhet som pågår och som redan lett till förbättringar, bl. a. vad gäller en del passagerarfartyg, skall leda till att nedskräpningen till sjöss minskar.

Herr **HJORTH** (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga till jordbruksministern.

Anledningen till att jag ställde frågan till jordbruksministern var att naturvårdsverket nyligen medverkat i en konferens kring problemen om ned-

Om åtgärder mot nedskräpning till sjöss
skräpning och föroreningar till sjöss — vilken konferens kommunikationsministern också redogjort för i sitt svar. Därför såg jag i första hand detta som en naturvårdsfråga, men spörsmålet berör ju flera olika departement. Att kommunikationsministern nu svarat på frågan vill jag gärna ta till intäkt för att han är beredd att vidta de ytterligare praktiska åtgärder som är nödvändiga för att vi skall få ett bättre förhållande till stånd.

Nedskräpningen till sjöss är ett stort och allvarligt problem, som det inte är så lätt att komma till rätta med. Det tycks vara svårt att bryta den gamla men knappast fina traditionen att man från båtarna skall lämpa allt avfall över bord. Med dagens tusentals fritidsbåtar och enorma färjetrafik i våra farvatten är detta i högsta grad olämpligt. »Ingen tar miste på vägen till Åland numera», skrev en tidning för en tid sedan. »Kompassens kurs är snitslad av ölburkar, buteljer, papper och plast. Farleden är fylld av skräp.»

Miljön förstörs ur trivsel- och skönhetssynpunkt, men det blir också ett kemiskt föroreningsproblem. Våra fina badvatten förorenas, och de vackra stränderna längs öar och kuster belamras av allsköns avfall och bråte. Det är milt sagt snuskigt att se.

Nu finns det, som kommunikationsministern framhåller i sitt svar, bestämmelser som reglerar förhållandena på sjön. Avfallsutsläpp från fartyg och båtar, hörde vi, är förbjudet. Men det är väl så att t. ex. utsläpp från toaletter ej innefattas av förbudet. Oljeutsläpp är ett annat problem som jag inte tänker gå in på nu; det har ju tidigare diskuterats vid flera olika tillfällen i riksdagen.

Av naturliga skäl är det svårt att upprätthålla övervakningen. Det är tyvärr många som syndar på näden, och det verkar som om de gällande bestämmelserna inte trängt igenom eller ej tillräckligt respekteras. Övervakning men kanske i ännu högre grad propaganda är enligt min mening det viktigaste

Ang. biljettkontrollen på SJ:s sovvagnståg

medlet för att stävja den otrevliga och hälsovådliga förorening som försiggår i våra farvatten. En kampanj varje sommar i stil med »Håll naturen ren» borde genomföras. Håll vattnet rent — det är inte bara en slogan utan ett livsvillkor för alla som vistas vid våra kuster och i våra skärgårdar.

Nu får man livligt hoppas att medicinalstyrelsens råd och anvisningar för omhändertagande av sopor och avfall från fartyg skall leda till ändamålsenliga uppsamlingsanordningar både ombord och i hamnarna och även till regelbundna borttransporter.

Jag tackar än en gång för svaret och uttalar förhoppningen att den arbetsgrupp som man avser att tillsätta snabbt kommer till stånd och att den vidtar de åtgärder som utan tvivel är nödvändiga. Det krävs en samordnad insats för att lösa dessa viktiga frågor.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. biljettkontrollen på SJ:s sovvagnståg

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Tistads (fp) fråga angående biljettkontrollen på SJ:s sovvagnståg, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 22 maj, och yttrade:

Herr talman! Herr Tistad har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för en sådan service på SJ:s sovvagnståg, att biljettkontrollen kan utföras inom rimlig tid efter tågets avgång.

Enligt gällande föreskrifter för transport av resande i sov- och liggvagn skall biljettkontrollen i sovvagnar vara avslutad senast kl. 22 eller senast 45 minuter efter tågets avgång för vagn, som avgår från utgångsstation senare än kl. 21.15. För resande som på en uppehållsstation stiger på efter kl. 22 skall

biljetterna kontrolleras snarast efter påstigningen.

För att föreskrifterna skall kunna följas i praktiken anpassas antalet biljettkontrollörer efter tågens storlek. På utgångsstationerna finns som regel sovvagnskonduktören vid sovvagnarna en halv timme före tågets avgångstid för att stå de resande till tjänst i olika avseenden och omgående kunna visera biljetterna för den som så önskar.

På grund av särskilda omständigheter, exempelvis stort antal passagerare som önskar sovplats och inte har reserverat sådan, kan biljettkontrollen ibland komma senare än avsett. Antalet sådana fall torde emellertid relativt sett vara mycket litet. SJ följer dessa servicefrågor med stor uppmärksamhet.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet få framföra mitt tack för svaret. Av det kan jag förstå att statsrådet anser att en tid av 45 minuter är rimlig och skälig i detta fall. Det kan man kanske vara med på i allmänhet. Men en del sovvagnståg går mycket sent på kvällen, och då är 45 minuter en ganska lång tid. Jag fick erfarenhet av detta för ett par veckor sedan, och det är den erfarenheten som har kommit mig att ställa denna fråga.

Jag begav mig från ett kvällsplenum i kammaren direkt till Centralen och steg någon minut före tågets avgång på tåget som går till Göteborg kl. 23.45. Jag hade fått plats i en vagn som skulle gå vidare till Borås från Göteborg, och av den anledningen måste jag lämna vagnen kl. 5.15 på morgonen. Jag hade alltså en bruttotid av 5 timmar 30 minuter att sova på. Efter en dryg dag i Stockholm och med en dag av sammanträden framför sig tycker man att dessa 5 timmar och 30 minuter är mycket värda. Det tog jämnt 45 minuter innan konduktören uppenbarade sig, och den tid som stod till förfogande för vila avkortades i motsvarande mån. När konduk-

Ang. försening av postförsändelser genom ändringar i distributionen

tören väckte mig på morgonen hade jag ett samtal med honom. Han berättade då att han hade blivit färdig med kontrollen av alla vagnarna först en timme efter tågets avgång, och han sade till mig att om jag var irriterad var det ingenting mot vad de var som kom sist i denna kontroll.

Jag tycker man skulle kunna göra något åt detta och försöka att i de fåg som avgår sent och har mycket korta gångtider påskynda kontrollen. Följande dag nämnde jag för några personer om min erfarenhet. En person som jag då samtalade med och som inte tillhör riksdagen berättade att han hade stigit på vid en mellanstation klockan halv 1 en natt och blivit väckt av konduktören för biljettkontroll klockan 3 på natten. Jag förmodar att det var ett enstaka fall, men det kanske belyser att förhållandena inte alltid är så bra som de borde vara.

Kommunikationsministern sade till sist att förseningar kan uppstå på grund av att konduktören blir uppehållen av att passagerare som önskar sovplats inte har reserverat plats. Detta är dock knappast något godtagbart skäl. Dessa passagerare bör kunna vänta på att bli anvisade sovplatser till dess de passagerare som i vederbörlig ordning har försett sig med biljett blivit kontrollerade och kommit till ro och vila.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. försening av postförsändelser genom ändringar i distributionen

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Wikbergs (cp) fråga angående försening av postförsändelser genom ändringar i distributionen, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 22 maj, och anförde:

Herr talman! Herr Wikberg har frågat mig, om jag uppmärksammat att de nyligen genomförda förändringarna av postdistributionen har medfört att försändelser i vissa fall kommer fram senare än vad som förut varit fallet.

Mitt svar blir detsamma som jag i förra veckan lämnade på en motsvarande interpellation av herr Börjesson i Falköping i andra kammaren.

Den nyligen genomförda omläggningen av postdistributionen är att se som ett led i postverkets strävanden att genom lämpliga rationaliseringsåtgärder göra det möjligt att upprätthålla en post- och betalningsförmedling, som svarar mot allmänhetens berättigade krav och som sker med tillämpning av rimliga befodringsavgifter.

Genom omläggningen av transport- och sorteringsorganisationen och det i anslutning därtill införda postnummersystemet kommer sålunda uppsamling, sortering, befodran och utdelning av brevposten att ske snabbare och säkrare än tidigare. Beträffande den s. k. A-posten — brev, postkort, betalningshandlingar, ilpaket och tidningar med utgivning minst två gånger i veckan — räknar man i dagens läge med att ca 85 % av den post som inlämnas på eftermiddags- eller kvällstid den ena dagen kan, oberoende av vilka distributionsavstånd det gäller, utdelas nästa dags morgon. Efter omläggningen räknar man med att kunna höja procenttalet till 95. I fråga om den övriga posten — den s. k. B-posten, dvs. paket och trycksaker etc. — är målet, att om den avlämnas i tid för befodran med eftermiddags- eller kvällslägenheterna den skall nå centralorten i utdelningsområdet (brevområdet) till kl. 12.00 följande dag och kunna utdelas senast därpå följande dag. Detta kan i en del fall innebära senare ankomsttider för B-posten.

Herr WIKBERG (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på

min fråga. Anledningen till att jag ställde den är att jag blivit uppmärksam på att den rationalisering av postdistributionen, som nyligen företagits i det vällovliga syftet att åstadkomma snabbare postbefordran och därmed förbättrad service åt allmänheten, i vissa fall lett till en försämring.

Det kan av statsrådets svar synas som om jag ställt denna fråga helt i onödan, eftersom den besvarades för en vecka sedan i andra kammaren. Får jag bara fästa uppmärksamheten på att den interpellation som statsrådet återopar ställdes *innan* omläggningen hade skett, och frågeställningen i den var om man *befarade* en försening. I min fråga återopar jag konkreta fall där det har visat sig uppstå förseningar. Sålunda kommer exempelvis A-post som inlämnas i Stockholm på kvällstid med industriorten Hörnefors i Västerbotten som mottagningsort fram en dag senare nu än som var fallet före omläggningen.

Orsaken därtill torde vara att posten av någon anledning blir liggande kvar för länge på centralorten i utdelningsområdet, i detta fall Umeå, varigenom den vidare distributionen blir fördröjd.

Det klaffar alltså inte i mellanledet. Det är förståeligt om det uppstår problem och besvärligheter i initialskedet vid en omläggning av detta slag. Att det skett bekräftas också av den postmästar-konferens som denna vecka hållits i Sundsvall för nedre norra postdistriktet. Där diskuterade postmästarna enligt uppgifter i pressen bl. a. de förseningar som uppstått efter omläggningen.

Jag har med min fråga velat fästa uppmärksamheten på de olägenheter som uppstått och hoppas att de så snart som möjligt skall bli tillrättalagda.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. insyn i företag som beviljats industrigarantilån eller lokaliseringsstöd

Ordet lämnades här efter till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Brundins (h) interpellation angående insyn i företag som beviljats industrigarantilån eller lokaliseringsstöd, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Brundin har bett mig lämna en redovisning för hur de »i lag» angivna insynsmöjligheterna utnyttjats dels i fråga om AB Hägglund & Söner, dels i fråga om övriga företag som har beviljats industrigarantilån eller lokaliseringsstöd.

Inledningsvis vill jag erinra om att jag under höstsessionen 1967 i denna kammare redogjorde för den s. k. Hägglundssaffären. Jag skall därför nu inskränka mig till att redovisa de allmänna slutsatser som kan dras av erfarenheterna i detta och andra ärenden om företagsstöd i fråga om behovet av insyn för att tillvarata samhällliga intressen.

Statligt engagemang i form av lånegaranti eller lokaliseringsstöd aktualiserar en bevakning ur två skilda aspekter. Först och främst är det angeläget att staten genom att noga följa utvecklingen i de företag som har fått ekonomiskt stöd förvissar sig om att stödets sysselsättningspolitiska syfte inte förfelas. Men dessutom har staten i egen-skap av garanti- eller kreditgivare att vaka över att säkerheterna för garantier respektive lån inte försämrats genom företagets ekonomiska utveckling eller genom att företaget avhänder sig pantförskriven egendom.

De bestämmelser i fråga om industrigarantilån och lokaliseringsstöd som herr Brundin har återopat i sin interpellation ändrades i höstas.

Tidigare skulle den som ansökte om lånegaranti utfästa sig att på anfordran tillhandahålla upplysningar m. m. beträffande rörelsen och låta ombud för kommerskollegium eller företagareför-

Ang. insyn i företag som beviljats industrigarantilån eller lokaliseringsstöd
eningen besiktiga den. Dessa bestämmelser gav myndigheterna möjlighet att i varje särskilt fall infordra uppgifter om företaget. Enligt uppgifter som jag under hösten 1967 lät införskaffa från företagareföreningarna ansåg sig dessa i stort sett ha fått tillfredsställande insyn i företag som har erhållit statlig kreditgaranti.

Enligt lokaliseringskungörelsen gällde till i höstas att i samband med beslut om lokaliseringsstöd skulle föreskrivas de särskilda villkor som med hänsyn till ändamålet med stödet och i övrigt behövdes. Med stöd av denna bestämmelse kunde villkor om insyn uppställas för varje särskilt företag.

Arbetsmarknadsstyrelsen har också träffat en överenskommelse med bankerna om generellt samarbete rörande administreringen m. m. av lokaliseringsstödet. Överenskommelsen innebär bl. a. att banken åtar sig att administrera och bevakna beviljade lån samt underrätta styrelsen om låntagare får svårigheter att fullfölja sina förpliktelser och lämna styrelsen det biträde för att följa upp det beviljade stödet som kan finnas påkallat, t. ex. när fråga uppkommer om att återkräva lokaliseringsbidrag.

Enligt den tolkning som arbetsmarknadsstyrelsen gav den berörda bestämmelsen i lokaliseringskungörelsen och på grund av erfarenheterna av samarbetet med bankerna i vissa konkreta ärenden fann styrelsen att nuvarande överenskommelse inte gav tillfredsställande möjligheter att få den fortlöpande insyn i företagen som behövs. Styrelsen hemställde därför i höstas hos Kungl. Maj:t att styrelsen skulle få befogenheter att granska lokaliseringsföretagets ekonomi, verksamhet och utveckling genom exempelvis anlåtande av fristående revisionsbyråer.

Det är viktigt att myndigheterna får information i sådan tid att rådrum finns för att vidta åtgärder innan utvecklingen har hunnit beskära möjligheterna till praktiskt handlande. Trots att de be-

stämmelser som jag nyss redogjort för gav vissa insynsmöjligheter fann jag det därför nödvändigt att de ändrades på sådant sätt att tillsynsmyndigheterna i fortsättningen mer direkt skulle få fortlöpande rapportering om utvecklingen inom de företag som fått statligt stöd. Genom kungörelser den 10 november 1967 (nr 743 och 744) föreskrevs att den som får statlig lånegaranti resp. lokaliseringsstöd skall *dels* för varje redovisningsår eller för de kortare tidsperioder som vederbörande tillsynsorgan bestämmer utan anmaning redovisa till dem för verksamheten, *dels* i god tid underrätta tillsynsorganet innan beslut fattas om överlåtelse av någon betydande del av anläggningstillgångar, licenser, patent eller andra liknande tillgångar i verksamheten eller om nedläggning av väsentlig del av verksamheten eller om annan åtgärd av motsvarande betydelse, *dels* bereda tillsynsorganen eller den som något av dem utser tillfälle att granska verksamheten och därvid lämna de uppgifter om verksamheten som begärs.

I enlighet med vad jag förordat i propositionen nr 61 i våras angående riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet kommer föreningarnas tjänster att tas i anspråk i högre grad än f. n. för att biträda arbetsmarknadsstyrelsen med bevakning och uppföljning i lokaliseringsstödärenden.

Enligt förslag i årets statsverksproposition har riksdagen också för nästa budgetår anvisat medel för att tillgodose behovet av personal och särskild expertis för de vidgade tillsynsuppgifterna hos arbetsmarknadsstyrelsen och kommerskollegium. Företagareföreningarnas motsvarande behov har tillgodosetts genom höjning av det statliga administrationsbidraget. Jag vill i detta sammanhang framhålla att handläggningen av dessa frågor som regel har kunnat baseras på en vilja till förtroendefullt samarbete från företagens si-

Ang. insyn i företag som beviljats industrigarantilån eller lokaliseringsstöd

da. De brister i informationen från företagen och därigenom i de statliga tillsynsorganens möjligheter att kontinuerligt följa företagens utveckling, som konstaterats i enstaka fall, får inte undanskymma det faktum att ett förtroendefullt samarbete i det stora hela råder mellan tillsynsmyndigheterna och företagen. Allmänt sett har den satsning på enskild företagsamhet som skett genom kreditstödet till hemslöjd, hantverk och småindustri och genom lokaliseringsstödet varit av stort värde för sysselsättningen och utvecklingen av näringslivet. Någon anledning att göra den statliga kontrollen mera omfattande eller betungande än som behövs för att tillsynsorganen skall kunna skydda de samhällseliga intressen de är satta att bevaka finns inte.

Herr **BRUNDIN** (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation och beklagar bara att det här ärendet nu kommer att inkräkta på den knappa tid som kammaren har till förfogande för att avsluta värriksdagen.

Jag håller med statsrådet om att statliga ekonomiska engagemang i näringslivet aktualiserar en bevakning ur två skilda aspekter: både att staten får möjlighet att noga följa utvecklingen i de företag som har fått ekonomiskt stöd och att staten får möjlighet att vaka över att säkerheterna för de garantier som ställts och de lån som givits inte försämras. Statsrådet säger också att de bestämmelser i det här avseendet som återopats i min interpellation ändrades i höstas. Den förändringen är emellertid närmast av formell karaktär. Den innebär att företagen skall lämna erforderliga uppgifter för bedömning och övervakning till tillsynsmyndigheterna utan särskild anmaning, medan enligt de tidigare bestämmelserna sådana uppgifter kunde infordras av respektive tillsynsmyndighet. Den ändringen synes röja det förhållandet att

tillsynsmyndigheterna möjligen inte riktigt vetat vilka uppgifter de behövt. I så fall ligger det snubblade nära att befara att de inte heller nu — när uppgifterna kommer automatiskt — riktigt förstår vad de skall användas till.

Statsrådet uppehåller sig vid de här ändringarna av bestämmelserna i lokaliseringskungörelsen i stället för att besvara min fråga om hur bestämmelserna tillämpats. Bestämmelsen om att tillsynsorganet skall underrättas, innan beslut fattas om överlåtelse av någon betydande del av företaget, fanns med i arbetsmarknadsstyrelsens beslutsformulär för givande av lokaliseringsbidrag och -lån redan före den ändring av bestämmelserna som genomfördes i höstas. När statsrådet talar om att man nu tillgodosett behovet av personal och särskild expertis hos arbetsmarknadsstyrelsen och kommerskollegium för att dessa ämbetsverk skall kunna fullgöra sina vidgade tillsynsuppgifter så kan denna vidgning endast bestå av behandling av sådana informationer som man nu automatiskt skall få men tidigare försummade att infordra.

Det har således varit möjligt för staten och dess olika organ att få fullt erforderlig insyn i de företag som begävals med statligt ekonomiskt stöd. Den s. k. Hägglundsaffären har på olika sätt tilldragit sig stor uppmärksamhet och har hårt utnyttjats av regeringspartiet i politiskt taktiska syften. Jag väljer därför att exemplifiera mitt nyssnämnda påstående genom att visa att det varit möjligt för varje insiktsfull person att — till och med utan möjligheter att infordra särskilda uppgifter från företagen — kunna skaffa en helt tillräcklig insyn i företagets ekonomiska förhållanden för en klokare bedömning av kreditgivningen än den som ägt rum.

Vad jag nu, herr statsrådet, återger beträffande företagets utveckling bygger helt på tre informationskällor — företagets årsredovisningar, företagets personaltidning och uppgifter ur dags-

Ang. insyn i företag som beviljats industrigarantilån eller lokaliseringsstöd
pressen. Jag kanske också borde tillägga att det är inget stort arbete som erfordras för den sammanställning jag skall redovisa, utan den kan klaras på ett par dagar av en person.

Vi börjar med år 1960, då företaget hade en omsättning på 64 miljoner och ett eget kapital på 7 miljoner. Då påbörjades en kraftig expansionsperiod. Det året inköptes ett linberedningsverk i Mellansel till ett realisationspris av 10 000 kronor. Inom parentes kan nämnas att Anundsjö kommun tidigare inköpte detsamma för 350 000 kronor. Samma år förvärvades AB Nordbetong, och år 1961 påbörjades fabrikation av svetsutrustning i Malmö, och man träffade ett avtal med armétygförvaltningen om utvecklande av en pansarbandvagn. År 1962 utvidgade apparatfabriken. Nya lokaler för försäljningsavdelningen anskaffades i Stockholm. Produktionen av hydraulikprodukter kom i gång i Gullänget, och man tog upp ett 6-procentigt obligationslån på 4,5 miljoner kronor.

År 1963 var omsättningen uppe i 98 miljoner kronor. Man påbörjade nybygget för en svetsteknisk avdelning i Malmö till en kostnad av 5 miljoner kronor. Man övertog Gunnebo bruk AB:s elektrodfabrik i Halmstad och startade ett nybygge utanför Sundsvall som kostade 4 miljoner kronor, och man fick statsbidrag på 1 miljon kronor. Man fick en statlig order på pansarbandvagnar för flera hundra miljoner kronor. År 1964 startade man stor tillbyggnad av fabriksanläggningar i Örnsköldsvik som kostade 11 miljoner och fick statsbidrag med 2 miljoner. Ett dotterbolag fick statsbidrag med 150 000 kronor för utbildning av snickare. Man fick statliga beställningar på cirka 57 miljoner, och detta år påbörjades projektet Mellansel, som inklusive bostäder och serviceanordningar betydde en investering på 70 miljoner kronor.

Fram till 1964 har företaget redovisat en svagt ökande vinst, men kurvan vänder brant och visar för 1964 en för-

lust på 5 miljoner kronor. Nu börjar det bli litet spännande. År 1965 beviljades Anundsjö kommun ett statsbidrag på 6 miljoner kronor och ett statligt amorteringslån på 12 miljoner kronor för uppförande av fabriksbyggnader i Mellansel, vilka sedan skulle uthyras till Hägglund & Söner. Bolaget erhöll ett statligt garantilån på 10 miljoner kronor, utbildningsbidrag på totalt 6 miljoner kronor, och dotterbolaget Nordbetong fick statsbidrag på 660 000 och ett lokaliseringsbidrag på 872 000 kronor.

Nu är det inte längre bara spännande. Nu är det skrämmande. Man frågar sig: Gjordes över huvud taget någon som helst analys av företagets bokslut från statliga myndigheters sida vid denna tidpunkt? Företaget redovisade det här året en rörelseförlust på 8 miljoner kronor. Vid det laget har man, om hänsyn tas till lagerreservupplösning, en negativ förräntning av det egna kapitalet, dvs. att man får på det i bolaget insatta kapitalet.

År 1966, då man är uppe i en omsättning på 158 miljoner kronor, beviljas företaget ett statligt garantilån på 5 miljoner kronor i april månad. I slutet av maj ytterligare ett statligt garantilån på 3 miljoner kronor. Det var ett mycket kort lån. Till skillnad från tidigare garantilån med mycket lång amorteringstid skulle det sista lånet amorteras på sex månader.

I slutet av november samma år får företaget ett lokaliseringsbidrag på 870 000 kronor och ett lokaliseringsstöd på samma belopp. I slutet av det året försäljes ett dotterbolag — sannolikt för att tillgodose behovet av likvida medel, eftersom de likvida tillgångarna minus de kortfristiga skulderna hade försämrats från minus 16 miljoner kronor till minus 101 miljoner kronor under perioden 1960—1966.

Fram till slutet av detta år har företaget erhållit närmare 93 miljoner kronor i förskott från kunder, vilket bör ställas mot företagets balansomslutning

Ang. insyn i företag som beviljats industrigarantilån eller lokaliseringsstöd

på drygt 200 miljoner kronor. Det här året uppvisar företaget en rörelseförlust på 7 miljoner kronor. Men om hänsyn tas till att man under 1966 inte kunde göra någon avskrivning på fastigheter och maskiner torde den reella rörelseförlusten kunna beräknas uppgå till c:a 13 miljoner kronor. Företagets eget kapital var 1966 i stort sett detsamma som 1960, trots att balansomslutningen 1966 var fem gånger så stor som 1960. Procentuellt har det egna kapitalet i förhållande till balansomslutningen minskat från 16 procent till drygt 3 procent under åren 1960—1966. Till det bör väl knytas den anmärkningen att redan siffran från 1960, dvs. 16 procent, är en mycket låg andel eget kapital.

Herr statsråd! De uppgifter som jag lämnat är — det vill jag upprepa — hämtade från för alla människor tillgängliga underlag och ger som synes en ganska god insyn i företagets ekonomiska förhållanden. Det hade varit möjligt för kommerskollegium, arbetsmarknadsstyrelsen, företagareföreningen, departementet, för alla i affären inblandade att basera sina beslut på den här vetenskapen. Men det har inte skett. I stället inträffade det att under 1967, när företagets likviditet ytterligare försämrades och behovet av kapitaltillskott men framför allt behovet av sanering var ständigt överhängande, långdrog de statliga myndigheterna ärendets behandling.

Nu har leverantörer börjat tveka i fråga om leveranser, och företaget har de facto hotats av leveransstopp. Ert beslut, herr statsråd, regeringens beslut om åtgärder, förhalades månad efter månad. Ni måste då ha insett behovet av att avyttra delar av företaget. Men ingenting händer från er sida. Och när tiden löpt ut för den förbindelse bolaget hade gentemot arbetsmarknadsstyrelsen beträffande rätten att avyttra delar av företaget kunde äntligen någonting ske. Bolaget sålde i huvudsak sin elmotor-sida och svetssida och erhöll därigenom dels den styrka som ligger i en produkt-

begränsning och dels friskt kapital som, såvitt man nu kan bedöma, är tillräckligt för att man på ett företagsekonomiskt försvarbart sätt skall kunna fortsätta driften av de icke försålda delarna av företaget.

Jag har visat hur det var möjligt för enskilda personer och för myndigheter att skaffa sig fullt tillräcklig insyn även om man inte förfogat över den möjlighet som myndigheterna haft att infordra särskilda uppgifter, och likväl, när misslyckandet är ett faktum, försöker man dölja det med en häftig politisk agitation och påståenden om brist på möjligheter till insyn.

Det är inte utan ett speciellt intresse att statsrådet avslutade sitt interpellationssvar med att konstatera att anledning att göra den statliga kontrollen mera omfattande eller betungande än som behövs för att tillsynsmyndigheterna skall kunna skydda de samhällseliga intressen som de är satta att bevaka inte finns. Det är, herr statsråd, ett konstaterande som — jag skall vara blygsam i min formulering — på ett förtjusande sätt avviker från det i stor utsträckning på Hägglundaffären baserade skränandet från regeringspartiets sida om behovet av ökad insyn i näringslivet.

Det kan naturligtvis betraktas som ambitiöst att försöka vända ett totalt misslyckande på kreditgivningens och företagsbedömningens svåra område till partipolitisk triumf med hjälp av osannfärdiga, vulgära angrepp mot näringslivet, enskilda företag och enskilda personer. Det är kanske ambitiöst, herr statsråd, men inte hedersamt.

Herr statsrådet **JOHANSSON:**

Herr talman! Jag kan inte finna att herr Brundin har tillfört problemet Hägglundsaffären något nytt. Jag skall därför inte ingå på själva sakfrågan. Jag vill hänvisa till min redovisning i tidsskriften Fackföreningsrörelsen i början av året. I slutet av artikeln säger jag bl. a.: »I fallet Hägglund & Söner för-

Ang. insyn i företag som beviljats industrigarantilån eller lokaliseringsstöd

des förhandlingar med tredje part utan att inrikesdepartementet, som hade ärendet under utredning, blev informerat. Detta strider mot god förhandlings-sed, men det omöjliggör också att frågan får en så allsidig och förutsättnings-lös handläggning som är nödvändig för att bästa lösningen skall kunna finnas.»

Detta är alltså den springande och avgörande punkten. När herr Brundin säger att vi förhållade ärendet så vet han inte vad han talar om. Det hade före-kommit förhandlingar, och en ingående kontroll hade genomförts dels av en pri-vat revisionsbyrå, en av de största i lan-det, som anlätts av departementet, dels av särskilt tillkallad teknisk expertis. Vi hade ställt kapital till företagets för-fogande under förutsättning och villkor att ingen avyttring av del av företaget skedde utan att vi underrättades. Det skedde inte, och det är det som herr Brundin förbigått. Det är detta vi byg-ger vår kritik på, men det tar inte herr Brundin alls upp och det är väl på nå-got sätt avslöjande. Insynsmöjligheterna är inte av intresse för honom utan det är att rota i en gammal affär. Det finns ingen anledning att fortsätta den debat-ten.

Herr BRUNDIN (h):

Herr talman! Jag ber att få erinra statsrådet om att jag framställde denna interpellation i höstas och då var det inte någon särdeles gammal affär. Att interpellationen råkar bli besvarad först nu kan statsrådet rimligen inte skylla mig för.

Jag har inte alls något intresse av att rota i gamla affärer bara för rotan-dets egen skull, men faktum kvarstår att ni påstått att ni inte haft möjlighet att få tillräcklig insyn i företaget. Jag har påvisat hur man utan att förfoga över de möjligheter som myndigheter-na haft kunnat skaffa sig en utomor-dentligt god inblick i företagets ekono-miska utveckling och om dess ekono-miska styrka. Detta underlät ni uppen-

barligen. Om ni hävdar att ni skaffade dessa uppgifter och likväl pumpade in pengar på det sätt som gjordes utan att det kombinerades med någon saneran-de åtgärd, då är det en ekonomisk an-svarslöshet av väldiga dimensioner. Ni använde dessutom, herr statsråd, Hägg-lundsaffären som en avstampsplanka för ett hopp in i en häftig näringslivsde-batt i vilken ni ställde krav på ökad insyn i näringslivet. När vi upprepade gånger har frågat vad ni menar med att ni vill ha ökad insyn, har vi aldrig fått något konkret besked. Jag förmodar att det är detta besked som statsrådet har lämnat i sista meningen i dagens interpellationssvar, vilken jag nyss läste upp.

Det vore värdefullt om den vitbok som andre vice talman Cassel interpel-lerade om i höstas kunde komma till stånd. Jag försäkrar Er, herr statsråd, att jag inte önskar detta för att komma åt någon eller några personer. Jag vill inte spika någon vid pålen, men jag tror att en vitbok som grundligt kart-lägger hur detta ärende administrativt behandlats av myndigheterna och hur beslutsprocessen gått till, skulle vara av utomordentligt värde för handlägg-ning av näringslivsfrågor i framtiden. Jag frågar Er, herr statsråd: Skulle inte en sådan vitbok eller den departements-promemoria med en utförlig redovis-ning av ärendets gång som åtminstone planerats i december kunna utges?

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Eftersom herr Brundin tog upp det förhållandet att han inter-pellerade i höstas och får svar först nu, vill jag påpeka att interpellationen rik-tigt nog framställdes den 17 oktober 1967. Den 14 november meddelade jag herr Brundin att jag var beredd att sva-ra på interpellationen den 16 november. Jag godtog självfallet att herr Brundin vid detta tillfälle meddelade att han var sjuk och inte kunde ta emot svaret. In-terpellationsdebatten i fråga fördes

Ang. insyn i företag som beviljats industrigarantilån eller lokaliseringsstöd

emellertid i andra kammaren. Dessutom hade vi i denna kammare i samband med remissdebatten den 8 november en ingående debatt om Hägglundaffären. Frågan kom upp ytterligare en gång, i medkammaren den 15 december, efter en interpellation av herr Cassel. Jag meddelade då att det material vi har skall ställas till förfogande för publicering. Det skedde i den artikel jag här återopet. Det sakmaterial som ligger som underlag för denna artikel och är av offentlig karaktär finns tillgängligt i departementet. Ingen har, sedan artikeln publicerades, efterfrågat något material i Hägglundaffären. I anslutning till artikeln har det förts överläggningar kring vissa spörsmål i ärendet, men de är utagerade. Därför räknade jag med att frågan nu var slutdiskuterad.

Om herr Brundin haft ett intresse att i sak ta upp spörsmålet om insyn, kunde han ha anmält sitt intresse för det i anslutning till propositionen om stöd till småföretag och hantverk, där problemet tangerades. Detta skedde inte. Därför räknade jag med att herr Brundins intresse för ärendet inte längre förelåg till dess det häromdagen kom en enkel fråga om varför jag inte svarat på herr Brundins ursprungliga interpellation. Min respekt för riksdagen och för enskilda riksdagsledamöter gjorde att jag trots den sena timmen i riksdagsarbetet ville besvara herr Brundins sakfråga. Men det är uppenbarligen inte den som herr Brundin är intresserad av att diskutera utan det är någonting annat. Han förbigår då de väsentliga tingen, de som vi från samhällets sida ansåg oss skyldiga att reagera emot, nämligen att ett enskilt företag och dess bankförbindelser ställde oss helt utanför möjligheten att få ta del av de förhandlingar om avveckling av viss del av rörelsen som pågick trots att vi hade ett för parterna bindande avtal härom.

Det som herr Brundin inte heller har uppmärksammat är att diskussionen med företaget och banken, som fördes lungt och sansat, baserades på det ut-

redningsmaterial som vi införskaffade från de instanser som jag här nyss har nämnt och som gällde en mera slutgiltig rekonstruktion och sanering av företaget. Det var ju det som var det avgörande och syftet med hela vårt utredningsarbete. Men utan att underrätta oss avvecklade alltså företaget delar av sin verksamhet timmarna efter det att det avtal och de förpliktelser som det hade gentemot oss löpte ut. Är det inte rimligt att vi därför säger ifrån, att är det på det sättet som det enskilda näringslivet vill uppträda, får man vara beredd på en öppen och offentlig kritik. Vi måste även skaffa oss flera formella möjligheter till ingripanden som ter sig nödvändiga.

Jag har velat tona ned denna debatt genom att säga att detta är ett undantag som bekräftar regeln, att det går att föra ett förtroendefullt samarbete med det enskilda näringslivet. Jag tror också att den debatt som har förts i Hägglundaffären har gjort, att samarbetet har blivit än bättre. Jag räknar med att detta skall vara möjligt även i framtiden.

Herr BRUNDIN (h):

Herr talman! Jag intygar gärna riktigheten av att svar erbjöds mig den 16 november men på grund av sjukdom tvingades jag avböja. Vid det tillfället meddelades mig av statsrådet, att det i januari skulle komma ut en departementspromemoria som skulle behandla hela ärendet. Jag ställde interpellationen på nytt den 16 januari och har sedan dess verkligen väntat på att få ett svar. Jag har även förhört mig i departementet om det skulle komma. Till sist var det nödvändigt för mig att ställa en enkel fråga.

Statsrådet säger att förhandlingarna fördes bakom myndigheternas rygg. Men myndigheterna inklusive statsrådet informerades ju fortlöpande, både från företaget och från de personer som hade utsetts av departementet, om före-

Ang. insyn i företag som beviljats industrigarantilån eller lokaliseringsstöd

tagets utveckling och förhållanden. Ett sammanträde ägde ju t. ex. rum i mitten av april, då hela situationen mycket grundligt diskuterades och där bl. a. inrikesministern deltog. Nog måste det väl ha stått klart att en åtgärd i form av en produktsanering och en koncentration var absolut nödvändig för att man skulle kunna rädda företaget, som var mycket nära en konkurssituation.

Statsrådet motsäger inte heller att det verkligen fanns möjligheter att skaffa sig den insyn som jag här har redovisat. Statsrådet motsäger vidare inte att man sannolikt underlät att skaffa sig den information som jag här har förklarat att det var möjligt att erhålla.

Jag vill till sist, herr talman, framhålla att om statsrådet önskar att Hägglundaffären skall utgöra ett undantag, så önskar jag desto mera intensivt att olika regeringsledamöters uttalanden i samband med Hägglundaffären i verklig mening är rena undantag.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Talet om aprilöverläggningarna och våra förhandlingar med företaget under vårmånaderna saknar i detta sammanhang intresse. Det avgörande är ju att vi med företaget och dess bankförbindelse förde en diskussion om sanering och rekonstruktion som enligt våra utredningar ställde anspråk på betydande kapitalbelopp, vilka vi var beredda att diskutera men inte under vilka förutsättningar som helst. Med bankens och företags underskrifter hade vi alltså en handling som säger att företaget inte skulle avveckla någon del av sin rörelse under tid då förhandlingar pågår. Det är den springande punkten, herr Brundin, att detta sker utan att departementet underrättas. Detta är det flagranta i sammanhanget.

Herr BRUNDIN (h):

Herr talman! Jag vill bara säga att det fanns en förbindelse, nämligen den skriftliga mellan företaget och arbets-

marknadsstyrelsen i anknytning till de lån som beviljats. Andra skriftliga överenskommelser fanns inte. Och den som är insiktsfull i affärer av denna art borde väl ändå förstå att man ser till att avsluta en affär innan den tid utlöpt under vilken affären kan göras.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det visar på nytt att herr Brundin inte vet vad han talar om, när han säger att det inte fanns andra skriftliga förbindelser än den som förelåg mellan företaget och arbetsmarknadsstyrelsen. Jag har ju här sagt att det förelåg en skriftlig överenskommelse mellan departementet, företaget och banken — och den överenskommelsen var helt avgörande för våra förhandlingar.

Herr BRUNDIN (h):

Herr talman! Vilket behov av en vitbok som statsrådet här avslöjar!

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag hänvisar till min artikel i Fackföreningsrörelsen — där står allt jag nu har nämnt, och det hade herr Brundin kunnat läsa innan han gått upp här och avslöjat sin okunnighet i själva sakfrågan.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 140, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls utskottets berörda hemställan.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial nr 35, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

Jämväl beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i det nu ifrågavarande memorialet hemställt.

Föredrogs tredje lagutskottets memorial nr 52, föranlett av kamrarnas skilljaktiga beslut vid behandlingen av tredje lagutskottets utlåtande i anledning av motion om framflyttning av den för tillämpning av ensittarlagen avgörande tidpunkten.

Utskottet hade även beträffande detta memorial hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Härefter beslöts på gjord proposition att memorialet skulle läggas till handlingarna.

**Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
(Forts.)**

Fortsattes överläggningen angående bevillningsutskottets betänkande nr 44, statsutskottets utlåtande nr 133, bevillningsutskottets betänkande nr 45, statsutskottets utlåtande nr 132, bankoutskottets utlåtanden nr 43 och 52 samt bevillningsutskottets betänkande nr 47.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag hade verkligen varit djupt intresserad av att delta i gårdagens ekonomiska debatt, men den drog ju ut på tiden och sköttes för övrigt på ett så lysande sätt från regeringens sida, av finansministern, att det inte fanns någon som helst anledning för mig att ta till orda. På det sättet trodde jag också att jag kunde spara en massa tid åt herr talmannen och kammarens övriga ledamöter. Men till min glädje tvingade herr Dahln mig att gå upp här och tala. Det är första gången jag har haft någon glädje av herr Dahln! Han riktade ett våldsamt angrepp mot mig i går — jag hörde det från mitt rum. Det var ett våldsamt angrepp mot en massa saker — bl. a. mot att jag i mitt förstamajtal skulle ha kränkt sanningen. Ett sådant angrepp mot någon av riksdagens ledamöter får icke stå oemotsagt utan måste klaras upp. Jag är i och för sig mycket glad, ty det tillfredsställde mitt önskemål om att delta i debatten. Samtidigt får jag mera utförligt belysa det av mig tillverkade förstamajtalets referat i TT, som naturligtvis blev helt kortfattat. Jag får nu tillfälle att utveckla dessa synpunkter på ett sådant sätt att det icke kan bli några missförstånd om att avsikten var att belysa framför allt folkpartiets men även centerpartiets häpnadsväckande vinglighet när det gäller den ekonomiska politiken. Jag är mycket tacksam mot herr Dahln för att han gett mig denna gratischans.

Låt mig börja med att erinra om att i årets remissdebatt konstaterade oppositionen att landet befann sig i en ytterligt allvarlig ekonomisk situation. Några talare tog t. o. m. ordet kris i sin mun, men det är ju inte något ovanligt. Så länge jag har suttit i riksdagen och så länge vi har haft en socialdemokratisk regering — på 1930-talet, 1950- och 1960-talet — har oppositionen använt remissdebatterna till att framställa Sve-

riges ekonomiska läge som katastrofalt och menat att katastrofen varit en följd av den socialdemokratiska regeringspolitiken. Det var inte någonting nytt! Men, herr talman, denna gång var bakgrunden till angreppen och till den pessimistiska bedömningen för första gången inte så litet allvarlig. Sysselsättningen sviktade, arbetslösheten föreföll vara i tillväxt, och det är klart att medan vi förut många gånger har tagit oppositionens gång på gång upprepade beskyllningar om att landet går mot en katastrof med mycket stort jämnmod, så var läget nu annorlunda, när vi befann oss i en situation då arbetslöshetssiffrorna tedde sig oroande. För socialdemokratin är detta självfallet en hjärtesak. Stigande arbetslöshet är alltid en bekymmersam sak vilken regering som än sitter, men den måste vara speciellt bekymmersam för en regering som har gjort den fulla sysselsättningens upprätthållande till den centrala delen i partiets och regeringens politik.

Vi hade lagt upp hela statsverkspropositionen som ett instrument i kampen mot arbetslösheten. Det markerades bl. a. genom att anslagen till arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik höjdes med 520 miljoner kronor till den mycket höga siffran av 1 800 miljoner kronor.

Arbetslösheten var — det kan man väl nu lugnt säga — till större delen förorsakad av en internationell konjunkturedgång, men redan under statsverkspropositionens utarbetande tydde tecknen på att den internationella konjunkturedgången tenderade att efterträdas av en återhämtning.

Vi tillät oss därför att se mot framtiden med en betydande tillförsikt. Denna tillförsikt var motiverad framför allt av vår egen expansiva ekonomiska politik men också av den förvissningen att de internationella konjunkturerna skulle komma att förbättras. Borgerligheten delade icke denna bedömning; den var djupt pessimistisk. Här i denna kammare var det herr Dahln som

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. angav tonen. Han sade ungefär följande. Arbetslösheten är större än på många år. Vi har inemot 80 000 personer som inte är sysselsatta i normal produktion, och säkerligen har vi ännu inte nått botten. Det finns anledning att tro att sysselsättningssvårigheterna under det närmaste halvåret blir större. Helt säkert kommer mer än ett normalt antal företag att inskränka driften. Sysselsättningen kommer alltså att gå ned med allt vad detta innebär av oro och osäkerhet för företagare, tjänstemän och arbetare.

Så talade herr Dahln. Regeringen var överoptimistisk, sade han. Och så gjorde folkpartiets gruppleadare i första kammaren en analys och en framtidsbedömning som såg ut så här: Vissa tecken tyder på att konjunkturen framåt årsskiftet 1968/69 kan bli litet bättre.

Herr Holmberg var inte riktigt lika felorienterad om ekonomin som herr Dahln, men hans konjunkturbedömning var ganska likartad. Han började sitt anförande med att påstå att finansministern av partistrategerna — alltså av partisekreteraren — tvingats att göra en optimistisk konjunkturbedömning, ty i år har vi val till andra kammaren — en skarpsinnet och riktig iakttagelse. Själv tyckte herr Holmberg att det är mycket som talar för att regeringen återigen har gjort en felbedömning som kan få allvarliga konsekvenser för framtiden.

Jag tillåter mig, herr talman, att här redogöra för vad regeringens bedömning av allvaret i situationen ledde fram till. Jag har redan erinrat om att budgeten i väsentlig utsträckning var formad som ett instrument i kampen för den fulla sysselsättningen. Det var givetvis det viktigaste. Men i maj i fjol släpptes investeringsfonderna. I augusti ökades byggandet av bostäder, ålderdomshem och skolor. I oktober släpptes investeringsfonderna för lageruppbyggnad, byggandet ökades ytterligare, och dispenser lämnades för investeringsavgifter. I december frisläpptes in-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

vesteringsfonderna för maskinanskaffning. Det är en åtgärd som nu resulterar i leveranser fram till halvårsskiftet. Samtidigt tidigare lades beställningarna för verkstadsindustrin från stat och kommun.

Det är, herr talman, angeläget för mig att påpeka att alla dessa väsentliga ting — utarbetandet av budgeten som en sysselsättningsbudget och de fyra här av mig redovisade åtgärderna — gjordes före den 1 januari, ett datum som herr Dahlén tycks vara mycket intresserad av.

Men naturligtvis fortsatte vi. I februari ökades ramen för beställningar till verkstadsindustrin. I mars ökades bygandet med 2 000 lägenheter, och verkstadsbeställningar stimulerades. Anslagen till beredskapsarbeten ökades med ytterligare 100 miljoner kronor. Den 1 april ökades bostadsbyggandet ännu mera, barnstugeutbyggnaden ökades, och i skogslänen lämnades generell befrielse från investeringsavgiften. I april i år beslöt man ett fondfrisläpp för den kommande vintern. Så lång tid behövs det nämligen innan beslut av denna typ leder till sysselsättning. Det är också en sak som folkpartiet gärna kan fundera på.

Än en gång, ärade kammarledamöter, den budget som vi behandlat under våren är till sin huvudsakliga karaktär en sysselsättningsbudget, avsedd att möta kommande svårigheter på arbetsmarknaden. Man har naturligtvis alltid svårt att beräkna effekten, men minst 100 000 svenska medborgare har fått sysselsättning genom de av mig här antydda åtgärderna.

I själva verket befinner vi oss i ett läge då alla dessa svartmålningar som herrarna excellerade i under remissdebatten har slagit fel. Finansministern har tillåtit sig att redogöra för detta. Jag vill bara lämna en mycket snabb orientering.

Medan i många andra länder öknings- takten varit mycket låg inom produktionen, kan vi räkna med en framstegs-

takt på 4 procent, en framstegstakt som är god jämfört med den internationella situationen nu. Det ger oss 5,5 miljarder kronor till konsumtion och investeringar. Ingen lär väl bestrida att våra utlandsaffärer har kraftigt förbättrats. Exporten har mot alla prognoser ökat med 6,5 procent. Det är ett uttryck för en stark konkurrenskraft inom det svenska näringslivet. Handelsbalansen är stabil och valutareserven ökar. Industrins investeringar stiger uppenbarligen — siffrorna är dock inte klara nu. Men vad som är absolut klart är att sysselsättningen har kraftigt förbättrats, arbetslösheten pressas tillbaka och efterfrågan på arbetskraft ökar mycket kraftigt. Vi vet att i maj månad fanns 32 000 arbetslösa. Det har blivit en stor nedgång i arbetslösheten — med 10 000 personer — och samtidigt har under denna månad, och det tror jag är viktigt att erinra sig, ungefär 30 000 släppts ut från sin militära utbildning och praktiskt taget alla kunnat beredas sysselsättning på marknaden. Vid det senaste räknatillfället var endast 886 av de 30 000 värnpliktiga oplacerade. Uppgången i lediga platser — en god mätare av konjunkturen — har varit mycket stark. Fortfarande har vi bekymmer för norrlandslänen, där den väldiga rationaliseringen i skogen vållar besvärigheter som självfallet hade uppstått, vilken ekonomisk politik som över huvud taget hade förts. Rationaliseringsprocessen har — föreställer jag mig — ingen velat hejda.

Prisstegringarna berördes av finansministern i går. Jag vill bara konstatera att den starka prisstegringsvågen har hejdats. Att bostadsbyggandet ökat har vi klart för oss. Antalet färdigställda lägenheter rör sig mellan 100 000 och 105 000.

Det finns en mycket intressant del av debatten kring dessa ting som inte har blivit belyst i den föregående diskussionen och som jag därför tillåter mig att — trots att jag vet att talmannen vill att vi skall sluta fortast möjligt — up-

pehålla mig vid en liten stund. Det har ofta framställts så att skillnaden mellan oppositionen och regeringen har varit den att regeringen har gått ut ifrån att man skall använda en selektiv arbetsmarknadspolitik, att man med andra ord söker upp de områden där det är speciell risk för att sysselsättningen inte upprätthålles och att man mobiliserar samhällets resurser så att vi kan upprätthålla sysselsättningen där.

Denna selektiva arbetsmarknadspolitik lanserades av Meidner-Rehn i deras mycket skarpsinniga analys av riktlinjer för den framtida arbetsmarknadspolitik i början av 1950-talet, vilka accepterades av LO-kongressen och som sedermera utgjort en teoretisk grundval för regeringens politik.

Jag har tillåtit mig att i denna kamrare förut säga att det är det enda välgående bidrag i den teoretiska diskussionen om sysselsättningspolitiken som presterats från svensk sida. Vi har fingerat på detta litet var, även vi politiker, men detta är ett även internationellt sett avgörande bidrag till teorin bakom sysselsättningspolitiken.

Denna selektiva arbetsmarknadspolitik har den oerhörda fördelen att man kan styra samhällets insatser till de punkter där sysselsättningen sviktar, där med andra ord en konjunktur- eller strukturförändring har gjort sig mest kännbar, drabbat arbetstagarna hårdast och naturligtvis även företagarna.

Mot detta har man funnit en tendens hos oppositionen att gärna undervärdera denna samhällets möjlighet att driva en selektiv arbetsmarknadspolitik. I stället har man fallit för frestelsen att tro att det enklaste vore att ha generell verkande medel, och så har diskussionen, kanske något ensidigt — i den mån det förekommit en diskussion om principerna — kommit att gälla selektiva metoder kontra generella metoder.

Jag vill påpeka att regeringens förslag kommer i god tid. De första insatserna kom i maj i fjol, och vad jag sade

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

i mitt av herr Dahlnén återopade förstamajanförande var att oppositionen kommer med sina förslag sedan konjunkturen vänt. Jag vidhåller det. De förslag som framlagts från oppositionens sida har kommit för sent. De har i stor utsträckning kommit efter den 1 januari i år, vid en tidpunkt då konjunkturförbättringen redan var på väg. Och även om de varit aldrig så välbetänkta, så hinner man inte på så kort tid nå fram till avsedda resultat. Det är klart att det tar tid, det tar t. o. m. lång tid för att sådana förslag skall verka.

Men om nu den enda skillnaden är att oppositionen kommit för sent med sina insatser, så finns det även en annan skillnad som nära berör denna fråga — generella metoder eller selektiv arbetsmarknadspolitik. Det finns väl ingen inom regeringen, allra minst finansministern, som inte så till vida är anhängare av att generella metoder skall användas och som inte inser att selektiva metoder kostar pengar, varför man i nuvarande läge icke tar ut alla dessa pengar skattevägen utan ökar upplåningen.

Även regeringens metodik i kampen mot arbetslösheten har givetvis som grundval en generell metod, nämligen den att man ökar den statliga upplåningen. De åtgärder som vidtagits i kampen för sysselsättningen är de största samhällseliga engagemang som förekommit i vår historia, i varje fall vår senare historia, och de har naturligtvis i mycket stor utsträckning möjliggjorts genom en ökad statlig upplåning.

Men det som är det intressanta är inte den omständigheten att vi ökat den statliga upplåningen i en lågkonjunktur, ty det var det som Wigforss, och jag medger gärna att det var i sällskap med Bertil Ohlin, slogs för att man skulle göra i Sverige under 1930-talet i kampen mot den dåvarande arbetslöshetskrisen.

Det var i och för sig ingenting nytt att man använde sig av konjunktursvackan för att öka den statliga upplåning-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

en. Men det var bara den *ena* sidan av den Wigforsska politiken och den Strängska utformningen av denna. Den *andra* sidan var ju att man skulle använda dessa pengar, inte för att sprida ut dem för att, som man säger, lätta på penningmarknaden och sådant, utan för att bruka dessa medel till konkreta, bestämda insatser just på de områden där sysselsättningen tedde sig hotad.

Det är detta som är det intressanta och det nya, vilket våra borgerliga vänner tydligen inte har förstått mycket av. Man använder sig av det utrymme som man skapar genom en ökad statlig upplåning till att göra avgörande samhälleliga insatser. På det sättet har man haft en möjlighet att via en ökad statlig upplåning skaffa medel till en förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Den ökade statliga upplåningen har här tjänat som ett underlag och har naturligtvis i sin mån också stimulerat konjunkturen. Men det nya och avgörande är alltså, att man har använt pengarna till i och för sig värdefulla och nyttiga ting.

Detta är en linje som är klar och enkel. Det är en modifikation av den gamla krispolitiken, och den ansluter sig nära till det av mig nyss nämnda LO-betänkandet »Full sysselsättning» av Meidner-Rehn.

Men vad vill oppositionen? Vad vill exempelvis folkpartiet, vars lyckliga ingripanden har förmått mig att med stor entusiasm gå upp i denna talarstol?

Folkpartiet har när det gäller den ekonomiska politiken slingrat sig fram i nästan än högre grad än i försvarsfrågan.

Jag har tillåtit mig att gå igenom mängden av olika ställningstaganden. I höstas började man rikta angrepp mot vårdkrisen. Man ville ha högre försvarsutgifter. Man ville ha ett högre bostadsbyggande. De illa behandlade barnfamiljerna måste få väsentligt ökade bidrag osv.

Socialdemokraterna förklarade: All right, allt detta i och för sig är riktiga

krav, men vi vill för närvarande icke höja skatterna! De framsteg som skall göras måste hållas innanför det nuvarande skattetryckets ram. Men debatten om vårdkrisen, barnfamiljernas situation, bostadspolitiken och försvarsutgifterna fortgick obehindrat i stora delar av folkpartiets press och i en hel del av TT-referaten trots att det borde ha stått klart, att om något av de här kraven skall realiseras i snabbare takt än socialdemokraterna gått in för, så måste folkpartiets linje innebära ökade samhälleliga engagemang och höjda skatter.

Nästan samtidigt sluter folkpartiet borgfred med en höger som går in för — jag kan lugnt säga det — våldsamt stegrade försvarsutgifter. Folkpartiet uttalade sig försiktigt, men högern gick in för kraftigt stegrade försvarsutgifter. Samtidigt som folkpartiet driver en socialpolitisk linje, som borde motivera skattehöjningar, sluter partiet alltså borgfred med en höger som säger: Vi kan ta både kraftigt höjda försvarsutgifter och sänkta skatter.

Sedan kommer nästa fas. Det förekom en rad uttalanden bl. a. av folkpartiets ledare — svårtolkade, det skall gärna medges, därför att det finns alltid många utgångar ur denna räviya — det skall vi ha klart för oss. Men om det fanns någon mening med dessa annonser var det väl, att de skulle intressera människorna. De vanliga människor, som läser dessa annonser och uttalanden måste få uppfattningen, att visserligen står folkpartiet nu på den linjen att man har övergivit höstens reformpolitiska linje, som skulle leda till skattehöjningar, men att man nu kräver sådana sociala och andra reformer som ligger innanför det nuvarande skattetryckets ram. Det var ett framsteg; det var ett närmande till den socialdemokratiska skattepolitiken.

Vidare säger man — jag har hört flera av dessa dunkla uttalanden — att vi skriver på ett sådant sätt, att en normalbegåvad läsare måste få den upp-

fattningen att man egentligen går på samma linje som högern. Egentligen behöver näringslivet för närvarande skattesänkningar, egentligen skulle man ha en minskning av progressiviteten och egentligen skulle man gå på en sänkning av skatterna för de större inkomsttagarna.

Det är mycket intressant. Dubbelheten går så långt att i samma annons intar herr Wedén dessa två helt oförenliga ståndpunkter. Han säger å ena sidan, att det inte går att sänka skatterna. Men omedelbart därefter finns det formuleringar — som jag gärna skall ta till kammarens protokoll om herr Dahlén så önskar — där det är alldeles klart att man vädjar till dem, som vill ha skattesänkningar för näringslivet, och till dem som vill ha sänkningar av marginalskatten.

Vi skall inte göra denna pina för herr Dahlén längre än vad som är nödvändigt, men jag vågar påstå att under ett halvår har folkpartiet i denna för medborgarna viktiga fråga intagit *fyra* olika ståndpunkter. Det är för det första kraftiga socialreformer med höjda skatter som resultat, för det andra förbund med högern innebärande sänkta skatter, för det tredje oförändrat skattetryck i enlighet med socialdemokratisk politik och för det fjärde en fördelning av skatterna, så att företagen och de större inkomsttagarna ändå skall känna att folkpartiet också tänker på dem.

Det gäller naturligtvis en viktig fråga, men man behöver väl inte ha fyra ståndpunkter därför att frågan är viktig.

Vad jag sade i mina förstamajtal i Luleå och Piteå var helt enkelt, att om folkpartiet nu definitivt har hamnat på högerens skattelinje, då är detta ett besked, och i så fall ett mycket intressant besked. Men inte vet vi det! Inte i dag eller i morgon, och allra minst efter den 15 september, om olyckan skulle vara framme.

Vidare tillät jag mig säga, att i högkonjunktur framför högern kravet med

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. instämmande av folkpartiet att skatterna skall sänkas. I lågkonjunktur framför högern precis samma recept. »I med- och motgång lika» — skatterna skall sänkas.

Jag gjorde då en mycket försynt formulerad fråga. Jag har den här. Jag hör att herr Dahlén också har den — det är bra, läs mina tal! Jag har många gånger uppmanat folk att läsa vad jag säger i stället för att bara tro att jag har sagt vissa saker.

Jag har alltså sagt följande: Eftersom folkpartiet och högern rekommenderar skattesänkning som recept *både* i lågkonjunktur *och* i högkonjunktur, måste man fråga sig: Finns det inte anledning tro, att det är skattesänkningen och skattesänkningsskravet som är det primära och att omsorgen om sysselsättningen är det sekundära?

Det är vad jag har sagt, och det står jag fortfarande vid. Intresset för skattesänkningen måste ta över alla hänsyn, eftersom man vajar på detta sätt och i både hög- och lågkonjunktur kräver denna skattesänkning. Nog har jag rätt — och jag är övertygad om att svenska folket också kommer att göra det — att mot denna bakgrund fråga: Var står folkpartiet? Vad är folkpartiets politik i dag?

Är folkpartiets politik en mobilisering av samhällets resurser som kommer att kräva skattehöjningar, om ni skall klara vårdkris och alla andra problem?

Är folkpartiet berett att i borgfredens namn samtidigt samarbeta med ett parti, som kräver skattesänkningar?

Är ni beredda att ställa er på det oförändrade skattetryckets nivå, även om det betyder att de sociala reformerna går långsammare än vad ni anger i er propaganda?

Eller är ni beredda — såsom tycks framgå av vissa yttranden — att behålla ett oförändrat skattetryck, men innanför detta oförändrade skattetryck göra en omfördelning till förtagens och de högre inkomsttagarnas förmån?

Detta är problematiken. Ni har intagit fyra olika ståndpunkter under ett

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

halvt år. Nog är det ganska naturligt, att herr Holmberg känner sig en aning förvånad. Jag begär inte alls att han skall erkänna sin förvåning, ty det skulle ju vara att gå för långt i fråga om öppen redovisning av sina känslor.

Jag kan emellertid låta bli att begära besked i dag av herr Holmberg, ty herr Holmberg sade under remissdebatten alldeles tillräckligt mycket om det här hattandet fram och tillbaka.

Han sade så här under remissdebatten: »Jag vill gärna erkänna, att åtskilliga alltiämt tvekar inför vad som skall komma i stället, inför vad en borgerlig regering vill och förmår att göra om väljarna i slutet av året skulle ge oss förtroendet.»

Mot bakgrund av den redovisning som jag har lämnat här är det väl ganska naturligt att herr Holmberg i sitt uttalande tolkar 95 procent av svenska folkets känslor. Herr Holmberg aktualiserar alltså frågan: Vad vill en borgerlig regering göra »om väljarna i slutet av året skulle ge oss förtroendet»?

Men, fortsätter herr Holmberg — och nu kommer någonting som verkligen är roligt: »De borgerliga partierna har tid att utforma det gemensamma alternativet inför 1968 års val. Borgfreden ger oss den yttre ramen, och tiden fram till september ger oss chansen att fylla denna yttre ram med innehåll.» Den möjligheten skall utnyttjas, säger herr Holmberg.

Ja, den möjligheten har ju utnyttjats, som kammarledamöterna har hört. Här om dagen var det ett mycket intressant TV-program, med den här i kammaren för ögonblicket gästspelande herr Bohman i en av huvudrollerna och med herr Wedén i den andra huvudrollen. Nog var det roligt! Men det var knappast roligt för de två inblandade partierna, ty det blev ett öppet gräl där de båda herrarna sade till varandra, att »ger inte du med dig, så får du inte vara med i regeringen», och »ger inte du med dig så vill jag inte vara med dig» man känner igen det där från sin

barndoms lekar. Detta var alltså innehållet i hela diskussionen av en kärnfråga.

Vi kan lämna TV ett ögonblick och bara konstatera vad som hände i natt. Det händer mycket om nätterna, som bekant. Ibland ingås det förbindelser och ibland slås de upp. I går var det väl en skilsmässans kväll, ty då upprepade, i de mest explicita ordalag, herr Dahlén detsamma som herr Wedén tidigare har sagt: Om högern icke accepterar folkpartiets program, kommer den aldrig med i någon regering!

Folkpartiets program, ja. Det var det som skulle accepteras. Jag förstår att det alltså gäller att irra sig fram till någon av partiets ståndpunkter, som skall accepteras från högerns sida. Det blir ett förfärligt jobb att leta fram dessa ståndpunkter. De skall accepteras hur virriga, dimmiga och vacklande de än är.

Då säger herr Holmberg: Vi får väl resonera om detta efteråt, för om det blir så här är det väl inte sannolikt att vi kommer med.

Det var mycket värdefullt att få veta. Det betyder att under natten sprack den tillänkta borgerliga trepartiregeringen. Det är fint ur många synpunkter. Jag är som gammal demokrat vän av ett tvåpartisystem, och jag hade faktiskt hoppats att det så småningom skulle utkristallisera sig två stora partier i vårt land. Det är en hemlig dröm som vi har resonerat om under herr Bohemans tidigare tillvaro som ambassadör i ett vänskapligt sinnat land. Men det måste ju finnas en grund för en sådan tvåpartitilinjé som har något förnuft. Här finns ju ingenting, och därför har jag också uppgivit hoppet om en sådan.

Med andra ord — det ni går ut i valrörelsen med är att säga: Stöd de borgerliga partierna, då skall ni få se! Ja, då får vi se en mittenpartiregering, en regering som jag kan garantera kommer att ha ett svagare underlag än den socialdemokratiska som ni bekämpar. Tänk så entusiastiskt folk skall bli över

detta! De kämpar mot det socialdemokratiska partiet för att få en ny regering, och får en regering som kommer att få ett svagare parlamentariskt underlag än den socialdemokratiska.

Det är en lysande tanke — den är så lysande att den redan har prövats i svensk politik. Vi hade under hela den förfallsperiod för demokratin och parlamentarismen, som 1920-talet innebar, detta system med minoritetsregeringar. Jag föreställer mig att varje människa som var ung vid den tidpunkten kände hur olidligt de politiska förhållandena utvecklade sig, hur hyrorna steg, arbetslösheten steg, besvärigheterna kom, jordbrukarna led nöd osv. utan att det fanns en regeringsledning, som vågade handla, utan som ständigt skulle tuvhoppa på sockenparlamentarismen och andra stötestenar. Det är det ni kämpar för nu: tillbaka till vågmästeriet!

Det var allvarligt under 1920-talet. Att man på detta sätt icke kunde skapa fasta regeringsmajoriteter fördröjde den politiska, sociala och kulturella utvecklingen i 15 år.

Skadan gick emellertid att reparera. Nu har vi emellertid ett läge, då det mer än någonsin fordras fasthet och handlingskraft hos landets regering. I det läget, då de inrikespolitiska problemen, även om högkonjunkturen skulle komma, kommer att torna upp sig och kommer att ställa statsledningen inför stora krav, rekommenderar ni en så ynklig historia som 1920-talets mittenpartiregering. Det finns alltid två partier i mitten — det fanns det även då fast de så småningom sammanslogs.

Det är orimligt att i en orolig tid, där strukturomvandling och andra ting kommer att skapa betydande svårigheter för det svenska folket, i en tid som sannerligen inte saknar problem på det utrikespolitiska området, medvetet försöka skaka fram en väsentlig försvagning av regeringsmakten.

Men det är resultatet av denna ekonomiska debatt! Jag upprepar, herr tal-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
man, att jag är djupt tacksam mot herr Dahlén för att jag fick tillfälle att framföra detta.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är angenämt att statsministern har någon anledning i dessa dagar att vara tacksam. Annars verkar det som om han vore totalt uppskrädd inför utsikten av att nu förlora makten. Jag förstår att det kan kännas mycket otrevligt.

Herr Erlander tog till en början avstånd en aning från sitt TT-referat, som jag talade om här i natt. Han sade att det var något »kortfattat». Herr Erlander, jag accepterar det som i viss mån ett erkännande av att det inte var så särskilt väl utformat. Låt oss därmed lämna den diskussionen.

Herr Erlander ägnade nu lång tid åt att tala om en rad olika frågor. Jag känner ingen tacksamhet för att det fortfarande av tidsskäl inte finns möjligheter för oppositionen att ordentligt gå i svaromål. Jag skall ta upp frågorna i tur och ordning, så långt jag hinner.

Herr Erlander talade om den förfärliga situation som måste uppkomma med en minoritetsregering. Men den som talade om detta var ju representanten för den minoritetsregering, som i den folkvalda kammaren i Sveriges riksdag är beroende av kommunisterna!

I detta sammanhang, herr talman, vore det intressant om herr Erlander antligen besvarade den fråga som är ställd till honom: Om socialdemokraterna i valet försätts i en ordentlig minoritet i andra kammaren, vilket är troligt, kommer herr Erlander då att försöka sitta kvar vid makten på grund av en kvardröjande majoritet i första kammaren?

Detta, herr talman, är en av de mycket väsentliga frågor som svenska folket bör få besked om före valdagen. Jag kan försäkra herr Erlander att vi oupphörligt kommer att kräva besked på denna punkt. Därför vore det kanske lika bra om herr Erlander vore djärv

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

nog att ge det enda rimliga svaret. Jag föreställer mig nämligen att det inte kan bli mer än ett.

Herr Erlander, var inte så förfärligt ängslig beträffande möjligheterna att skapa en ny regering! Det går säkerligen att göra det här i Sverige. I Norge och Danmark har man klarat det mycket bra. Det är klart att det bör gå här även om våra partier har delade meningar på många punkter.

Något av det mest egendomliga i vad herr Erlander nyss sade, och det var ändå mycket som verkligen var högst originellt, var att oppositionspartierna i höstas slöt borgfred, samtidigt som de då skulle accepterat högerens förslag om de skattesänkningar som lagts fram i januari och maj förra året och som givetvis skulle återkomma. Under den period som herr Erlander talade om hade vi en offentlig, mycket hård debatt mellan herrar Wedén och Holmberg och herr Agrenius i Stockholm om just det skattesänkingsförslag, som jag vid nattens övningar förklarade att vi då inte kunde acceptera. Att försöka framställa detta som olika ståndpunkter är orimligt.

Nu vill jag dock göra herr Erlander förfärad. Det finns nämligen en hel del människor i detta land, som är övertygade om att det med en annan politik på sikt skall gå att genomföra en väsentlig skattereform. På denna punkt är oppositionspartierna överens. Vi kommer att driva en ekonomisk politik, som verkligen gör det möjligt att skapa en annan skattepolitik i detta land, en politik som tar hänsyn till framför allt låginkomstgrupperna, men som också tar hänsyn till den inte minst från de fackliga organisationerna framförda synpunkten om en sänkning av marginalskatten. Detta kan vi givetvis inte efter herr Erlanders anförande här i dag räkna med att socialdemokratin kommer att göra.

Herr Erlander talade om vad jag hade sagt vid höstens remissdebatt. Han nämnde att jag sagt, att det fanns 80 000

människor som då inte var sysselsatta i normal produktion. Jag är ledsen att säga att jag hade fel — det var inte 80 000, det var 113 900!

Den oro som vi kände i höstas för sysselsättningsläget, den oro som vi diskuterade här i januari, delade oppositionen med samtliga organisationer på arbetsmarknaden. Nu tycker herr Erlander att läget är mycket bra. I maj 1968 har vi 19 000 fler människor som inte är sysselsatta i normal produktion än vi hade år 1967. Det är 38 000 fler än vad som var fallet år 1966. Vi tycker inte att detta är en bra situation, men regeringen har avvisat mittenpartiernas förslag att under 1968 ytterligare stimulera konjunkturen och därmed skapa ytterligare sysselsättning.

Detta måste ju innebära, att herr Erlander i själva verket är väldigt nöjd med utvecklingen. I sitt tal den 1 maj sade herr Erlander, att socialdemokraterna har bedrivit en »målmedveten politik» för att öka sysselsättningen och att det bland annat har tagit sig uttryck i »ett ökat budgetutrymme». Herr Erlander menade givetvis det som han sade för en stund sedan, nämligen att man målmedvetet har ökat statens lånebehov.

I januari i fjol ansåg herr Erlander att ett lånebehov på 1,1 miljard var det riktiga. Nu antas det för innevarande budgetår bli 3,3 miljarder. Är detta till någon väsentlig del resultatet av en »målmedveten» socialdemokratisk politik? Nej, det har bara blivit så!

Herr HOLMBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Erlander uppehöll sig ganska yvigt och ingående vid faran av att ha en minoritetsregering.

På den punkten är herr Erlander och jag helt överens. Jag tror att landet mår bäst av starka regeringar — majoritetsregeringar. Men min motivering är inte densamma som statsministerns. Ty vad jag upplever tillsammans med många väljare är just den svaghet, som under

så många år har kännetecknat den socialdemokratiska minoritetsregeringen, en regering som saknar majoritet i väljarkåren, som saknar majoritet i andra kammaren — som ändå skall vara det parlamentariska underlaget för en regering — och en regering som vid gemensamma voteringar ständigt måste stödja sig på kommunisterna, vilka inte är representerade i regeringen. På den punkten är vi alltså både överens och oense.

Men vi är också överens om den beskrivning som statsministern gjorde av effekten av en socialdemokratisk minoritetsregering, nämligen hyresstegringar, prisstegringar, inflation och nu arbetslöshet. Det är ju det som vi har upplevt under de senaste åren. Och det kanske helt enkelt beror på att den socialdemokratiska regeringen har saknat en majoritetsregerings styrka.

Statsministern tog emellertid i lugn, sansad och övervägd ton upp andra frågor, som ändå bör intressera oss gemensamt och som jag gärna vill något gå in på.

Den första var konjunkturen. Statsministern säger det att vi år efter år, decennium efter decennium har målat utvecklingen i mörka bilder. Det beror väl på hur vi upplever det. Jag tror att många människor under de senaste åren har upplevt sin ekonomiska situation som sämre och mera oroande för framtiden. Ett faktum är att vi inte står ensamma i den bedömningen. Vi vet att den internationella utvecklingen är osäker, även om jag personligen tillsammans med många bedömare inom högerpartiet hoppas och tror på en bättre utveckling.

Vi tog i går i riksdagen upp situationen i Frankrike. Finansministern sade, att om den löses blir det en ökad varu- efterfrågan och inflation i Frankrike, vilket i sin tur skulle ha en god inverkan på den svenska konjunkturen. Så kan man naturligtvis resonera. Men i dag ser vi i tidningarna att man inte alls har kommit närmare någon social

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

lösning i Frankrike. Det är alltså ett orosmoment som vi måste ha med i vår teckning av bilden.

Sedan aktualiserade statsministern ånyo arbetslöshetsfrågorna. Han påstår att oppositionen alltid kommer för sent när det gäller att föreslå åtgärder för att stärka ekonomin och sysselsättningen.

Men, herr Erlander, det är verkligen en grov — inte förolämpning, men ett grovt sätt att blunda för verkligheten som statsministern här gör sig skyldig till.

Redan föregående år då vi på allvar började känna av konjunkturnedgången presenterade inte bara högerpartiet, utan även de två andra oppositionspartierna vid flera tillfällen under vårriksdagen en förteckning — för att det skulle vara lättare att läsa — över en mängd åtgärder som skulle vidtagas för att stärka ekonomin och sysselsättningen. Vi talade om en flerårig översiktsbudget, en översyn av statsutgifterna, näringslivets självfinansiering, det enskilda sparandet, stabiliseringskonferenser samt en omfattande skattereform avsedd att stimulera produktion och stärka företag.

I samband med investeringsbankens inrättande talade vi om de sociala åtgärder, som man var tvungen att vidtaga för att trygga levnadsvillkoren för de människor som blev utan arbete.

Att sedan påstå att vi kom för sent kan bara bero på antingen ett medvetet försök till feltolkning eller att statsministern inte har fått sig föredragna de förslag som de borgerliga partierna har presenterat i bevilningsutskott, bankoutskott och statsutskott.

Låt mig få avsluta detta anförande med att ställa en fråga. När statsministern talar om arbetstryggheten i framtiden tecknas den i ljusa färger. Jag hoppas att statsministern har rätt, men svara på detta: De undersökningar som har gjorts visar att den produktionsökning inom industrin, som man förutser fram till år 1970, kan klaras utan nyanställ-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

ningar. Var skall då de människor som inte får plats i industrin sysselsättas och i vad skall de sysselsättas de kommande åren?

Herr BENGTSO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår mycket väl statsministerns heta önskan att det skall finnas bara två partier i vårt land. Hans ständiga strävan är ju att skapa någonting sådant. I det anförande som han har hållit i dag har han på en konstlad väg försökt föra samman oss med högern i alla avseenden.

Men det är inte samme excellens herr Tage Erlander som talar i dag som den som talade i remissdebatten. Jag har protokollet från remissdebatten, och vid det tillfället frågade statsministern: »Hur skall det gå till när meningsskiljaktigheterna omfattar allting?» — alltså meningsskiljaktigheterna mellan högern, centern och folkpartiet. Vilket är nu det riktiga? I dag är allting perfekt mellan de tre partierna, men i remissdebatten rådde meningsskiljaktigheter i allting. Har statsministern glömt vad han sade i remissdebatten?

Det irriterade anförande, som statsministern nyss har hållit, var ett försvarstal för att försöka överskyla de brister som har funnits i regeringens politik. Men, herr statsminister, inflationen fortsätter. Investeringarna har stagnerat. Bostadsfrågan har inte kunnat lösas. Hyresregleringen har dragits såsom en jo-jo fram och tillbaka mellan riksdagen och kanslihuset. Arbetslöshetsförsäkringen fanns inte ordnad i ordentlig form, när vi verkligen fick en svår arbetslöshet. Problemet med familjepolitiken blev inte riktigt löst.

Detta är den riktiga bilden av regeringens politik och ingalunda den skönmålning som statsministern nu har försökt göra.

Jag vill så anföra några synpunkter på frågan om en minoritetsregering. Det parti som statsministern företräder hade vid det senaste valet 42,3 procent av

väljarkåren. Skulle detta slå ut i en riksdag, skulle det inte utgöra något underlag för en majoritetsregering utan resultera i en minoritetsregering. Jag kan åter ta upp samma sak, som jag talade om i remissdebatten: Hur tänker statsministern eventuellt regera i fortsättningen, om hans parti råkar i minoritet i riksdagen? Hur blir det då med kommunisternas medverkan? Kommer väljarna att få något besked på den punkten?

Herr statsministern sade, att centerpartiet ådagalagt en »häpnadsväckande vinglighet i den ekonomiska politiken». Här kom ett påstående, men sedan kom inte någonting om vad det var för slags vinglighet som centern hade ådagalagt.

Statsministern talade om högerns skattesänkningar både i hög- och lågkonjunktur. Centerpartiet delar inte högerns uppfattning beträffande skattesänkningar. Men statsministerns uttalande gav mig anledning att fråga en sak: Skall man tillämpa en underbalansering av budgeten *både* vid låg- och högkonjunktur? Budgeten är dock en så stor del av det ekonomiska skeendet i vårt land, att man måste ta hänsyn till också hur den används. Socialdemokraterna använder den emellertid så att man underbalanserar, oavsett om det är högkonjunktur eller lågkonjunktur.

Statsministern sade, att vi inte har förstått att man använder upplåningen till arbetsfrämjande åtgärder.

Jo, det är just vad vi har förstått — det är just vad herr Hedlund sagt till regeringen att vi bör göra i ännu större utsträckning. Han säger t. ex. att vi bör ta bort energiskatten, ty det vore en konjunkturstimulerande åtgärd för företagen. Vi har föreslagit andra åtgärder i stimulanssyfte. I det fallet finns det inte någonting att anmärka på när det gäller centerns strävanden.

Eftersom inrikesministern nu sitter här i kammaren, kunde jag kanske få besked på ett par punkter beträffande sysselsättningen. I går försökte vi länge och väl att få ett besked av finansmi-

nistern om vad regeringen egentligen vill i fråga om arbetslöshetsförsäkringen. Jag återopade under den debatten herr inrikesministerns tal i Jönköping, där han klart sade ifrån att en sådan skulle genomföras. Finansministern visste emellertid inte vad som hade sagts, och statsministern har ju alltid företrätt en vingling uppfattning när det gäller att tala om arbetslöshetsförsäkring.

Det försvarstal som statsministern försökte sig på att hålla här resulterade ungefär på samma sätt som hans tal brukar göra, dvs. han sätter sig mellan två stolar. I ena ögonblicket säger han att högern, centern och folkpartiet är i stort sett ett parti, i andra ögonblicket säger han att vi är oeniga i nästan allting.

Oron är tydligen oerhört stor för att taburetterna inte skall stå till förfogande för herr statsministerns parti efter valet!

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det är uppenbart att jag är en urusel pedagog som inte kan uttrycka mig begripligt — inte ens inför en intelligent smälanning. När jag bygger upp hela mitt anförande på att gårdagens debatt visade att borgerligheten är så splittrad, att det inte blir någon samlingsregering, då har jag så totalt misslyckats med min framställning, att herr Bengtson går upp och påstår att jag sagt raka motsatsen. Jag är ledsen, men jag skall träna under hela valrörelsen, herr Bengtson, så att jag kan uttrycka mig så, att man även i första kammaren begriper vad jag säger. Jag begriper ingenting utav att man inte begriper vad jag säger! Hela min uppläggning var ju den rakt motsatta mot herr Bengtsons uppfattning.

Detta är huvudfrågan i min debatt i dag och jag upprepar den: Är det så, som ni sade i går, att trepartiregeringen är sönderslagen på grund av djupgående skiljaktigheter? All right, då är den

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. icke längre ett alternativ. Då är det ingenting att tala om längre, utan då inbjuder ni svenska folket till en minoritetsregering. Detta är ju huvudfrågan! Det skulle vara väldigt roligt att få ett aldrig så stammande svar från herr Dahlén på den punkten.

Herr Dahlén vände på frågan och sade: Hur gör ni?

Först och främst, herr Dahlén, kommer vi att vinna det instundande valet så som herrarna sköter sig! Det finns väl knappast några politiska bedömare som kommer på idén att tro, att en annan utgång blir aktuell. Jag är själv något litet akademiker, och det är ju i hög grad en s. k. akademisk fråga om regeringsskiftet om ni fortsätter i den här stilen.

Men jag kan försäkra herr Dahlén att i frågan hur vi skall ställa oss i olika mandatförluster kommer det att lämnas absolut klart besked — det finns ingen som helst oro på den punkten. Jag vet precis vad jag skulle rekommendera partistyrelsen att svara. Men det är en angelägenhet för partistyrelsen. I vårt parti är vi demokrater. Det är kanske en nyhet inom andra partier att man tillämpar den principen. En så viktig fråga vill jag gärna underställa partistyrelsen. Det kan inte finnas någon risk för att vi inte före den 15 september skall ge ett absolut klart besked om vad vi kommer att göra vid fyra, fem, sex mandatförluster osv.

Herr Holmberg var väl ändå litet för självutplånande i dag. Han liksom framställde sig som lika betydelselös som herr Hermansson och hans kommunistparti. Jag kan avslöja för herr Holmberg att om det är det som herr Holmberg drömmer om — att bli ledare för ett högerparti, ställt utanför regeringen, utan varje spår av inflytande, på samma sätt som kommunisterna för närvarande är ställda utan varje spår av inflytande på svensk regeringspolitik — då har jag fullständigt misstagit mig på herr Holmberg. Jag tror inte att herr Holmberg ett ögonblick drömmer om

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

att bli en betydelselös faktor i svensk politik av typen herr Hermansson. Jag är övertygad om att han drömmer om att spela en roll.

Jag kan icke erinra mig något tillfälle, då herr Hermansson har kunnat påverka någonting i den politik som vi har format. En enda gång höll det på att gå så illa. Det var när alla borgare sammanslöt sig, till en början också med kommunisterna, för att motsätta sig den omsättningsskatt som var den nödvändiga förutsättningen för den kommande reformpolitiken.

Men då var det ju herrarna som hade ett samarbete med kommunisterna, inte vi. Vi sade till kommunisterna: Var så goda och gör som ni vill. Gå tillsammans med folkpartiet, gå tillsammans med centern, rösta omkull oss, och ni skall få se en valrörelse som ni aldrig varit med om tidigare! Det var ett sakligt argument som herr Holmberg och jag begrep. Herr Hermansson begrep det också, och kommunisterna lade ned sina röster. Så klarades situationen, och det blev ingen allians mellan högern och kommunisterna den gången.

Det är den enda gång som jag kan erinra mig att kommunisterna kunnat få något inflytande på vår politik. De fick det inte ens då, men det fanns en risk för att de skulle ha kastat in sina styrkor på den borgerliga sidan. Då hade de onekligen kunnat spela en roll.

Inte drömmer väl herr Holmberg om att han skall entusiasmera sina styrkor genom att säga: Här har ni målet: Högern skall bli lika betydelselös i svensk politik som kommunisterna är för närvarande.

Herr Dahlnén påstod att jag var nöjd med den nuvarande situationen — återigen denna fantastiska brist på förmågan hos mig att klargöra vad jag menar. Jag är mycket tacksam för att jag har fått tillfälle att göra det klarläggandet. Jag är *icke* nöjd med en situation, som innebär påtvingad arbetslöshet. Jag använde en stor del av mitt första anförande till att påpeka, att vi var djupt

oroade av arbetslöshetssituationen i början på året, att vi koncentrerade samhällets krafter till kamp mot arbetslöshet. Sedan säger herr Dahlnén, att jag är »nöjd med den nuvarande situationen». Nej, de åtgärder som vi har vidtagit kommer att mogna ut undan för undan. Jag vill sannerligen icke avbryta dem, utan jag vill tvärtom fördjupa dem till dess arbetslösheten är restlöst bekämpad.

Jag vet inte om det sagts något annat av särskilt intresse. Folkpartiet har inte svarat på den enda fråga som är avgörande i debatten: Är det er kamp att driva landet in i en minoritetsregerings besvärligheter? Det gäller en minoritetsregering som är rädd — före varje omröstning måste ni fråga er, vilka möjligheter ni har att få igenom förslaget. Jag skulle tro att ett studium av 1920-talet, av C. G. Ekmans svårigheter exempelvis åren 1926—1928, skulle säga er: Så får det inte gå till! En minoritetsregering kan väl bli en framtvingad lösning, men man skall inte medvetet eftersträva en sådan.

Herr Holmberg sade att om det är brister i vårt politik — och det ansåg han tydligen att det var — kanske det beror på att vi inte är i tillräckligt stor majoritet.

All right, herr Holmberg, det är en idé. Om vi får större majoritet än vi har för närvarande tror alltså herr Holmberg att det blir en bättre politik i fortsättningen. Det är möjligt. Det är i alla fall en sannolikare utveckling än den som skyttade i ett anförande av någon oppositionsledare, när han sade att det blir ändå en ändring i politiken. Vilken ändring? Blir det höjda skatter, blir det sänkta skatter, blir det en intensiv reformperiod eller blir det ingenting? Sannolikt blir det ingenting.

Så till sist — det var av ren barmhärlighet som jag inte sade någonting om centrens ekonomiska politik. Men det är klart att jag är villig att ta upp en diskussion om den. Jag liksom skyllde centrens slingerbultande på folkpartiets

och knippade ihop dem i ett. Men, kära hjärtanes, ni kan rotera för er själva, om ni vill göra det! Hur var det med punddevalveringen? Hur var det i höstas när herr Hedlunds obetänksamma uttalanden medförde att vi tvingades tillgripa en räntehöjning, som sannerligen var besvärlig att klara och som till väsentlig del berodde på en vårdslös och illa genomförd formulering från centerns sida — centern, som dessutom alldeles nyss förordade kraftiga generella åtgärder i en period då alla tec-ken tydde på en kraftig uppgång av konjunkturen.

Jag skall gärna tala om centerns ekonomiska politik. Men min gamla vänskap med herr Hedlund gjorde att jag tyckte att det inte var så mycket att resonera om. Men herr Bengtson begärde ju att vi skulle resonera om den. Gärna för mig, den är sannerligen folkpartistisk i alla avseenden!

Herr DAHLEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern trodde att möjligheterna att få en annan regering, där de tre borgerliga partierna är representerade, nu är borta. Jag är rädd att jag måste tala om för statsministern att han har alldeles fel på den punkten. Jag är övertygad om att det bör kunna gå att diskutera ihop sig. Det har gått i våra grannländer, och det bör kunna gå här också. Herr Erlanders oro får nog fortsätta.

Herr Erlander sade att inga politiska bedömare tänker sig att det skall kunna hända någonting i valet som skall rubba hans ställning. Jag tänkte högt därborta i min bänk: Varför då så uppskrädd, herr Erlander?

Sedan var det frågan om vem som var nöjd och vem som var missnöjd med den nuvarande arbetslöshetssituationen. Jag bara konstaterar att statsministern i varje fall inte är så missnöjd med de nuvarande arbetslöshetssiffrorna — som ju är mycket höga såsom jag redan har talat om — att han är villig att sätta in

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

åtgärder som under de närmaste månaderna skulle skaffa flera arbete och sedan avveckla sig själva. Vi hade en diskussion med finansministern om detta i natt. Jag skall inte ytterligare utveckla det. Men faktum är att regeringen har sagt nej till dessa saker. Ingenting i de förslag som vi har framlagt skulle innebära att om det under 1969 verkligen blev en stark förbättring av konjunkturen, skulle det finnas kvar som oroande moment. Det är detta som statsministern medvetet undviker att ta in i debatten. Jag förstår honom därför att han ju är i en hopplös debattsituation.

Herr Erlander har en väldigt stor lust att inför ett val utmåla situationen som mycket ljus. År 1966, strax före valet, sade herr Erlander: Framtiden är utomordentligt lovande, det kommer att gå väldigt bra.

Jag bara konstaterar att arbetslösheten i Sverige i dag är 66 procent större än den var när herr Erlander talade om att utsikterna för de närmaste åren var goda. Självfallet spelar de internationella konjunkturerna en roll. Ingen kan förneka det.

Men, herr Erlander, under ett stort antal år bara ryckte ni på axlarna åt oss när vi sade att stora prisstegringar verkligen kan leda till arbetslöshet. Herr Erlander kan nu få inse att en del av dessa axelryckningar var ytterst farliga, ty det är ju de stora kostnadsstegringar som ägt rum i Sverige under ett antal år som gör att vi nu klarar den internationella konjunkturedgången sämre än vad vi annars skulle ha gjort.

Herr talman! Till sist bara en enda sak. Herr Erlander gjorde ett ytterst märkligt avslöjande. Han sade att »visst skall vi tala om hur vi skall ställa oss vid olika mandatförluster osv., men det vill jag tala med vår partistyreelse om».

Tänk, jag trodde att socialdemokratien hade en principiell uppfattning, framför allt då vi har beslutat att införa enkammarssystem, att det nu i varje fall inte kan råda någon tvekan om att det skall vara andrakammarparlamentarism

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

i detta land. Herr Erlander har tydligen inte den principiella uppfattningen. Han har inte diskuterat med sin partistyreelse och är fortfarande inte riktigt säker på om man skall försöka hålla sig kvar efter ett ordentligt valnederlag med hjälp av förlegade röster — ursäkt, mina kammarkamrater! — i denna kammare.

Jag tycker att det var ett mycket intressant avslöjande. Får jag då uttrycka önskemålet: Tala med partistyrelsen med det allra snaraste! Jag tror att svenska folket faktiskt är intresserat av att få reda på om herr Erlander tänker klamra sig fast vid makten.

Herr BENGTSÖN (cp) kort genmäle:

Herr talman! När jag begärde besked av statsministern om vad det var som var vingligheten i centerpartiets politik, fick jag två exempel.

Det ena var att centerpartiet vid en kraftig uppgång skulle vilja föreslå generella åtgärder som inte var lämpliga. Får jag fråga statsministern: Hur kom det sig då att regeringen t.ex. släppte investeringsfonderna fria till den 1 april nästa år? Vad är det för en konjunkturbedömning som ligger bakom detta? Vi fick två sorters konjunkturbedömning i går av finansministern. Kanske vi kan få höra vad hans excellens statsministern har för en konjunkturbedömning? Är det en »försiktig optimism» eller är det den som annonseras i tidningarna nu med finansministerns bild? Beskedet är lika oklart i det fallet.

Beträffande pundevalveringen använder statsministern möjligen samma uppgifter som ni har i den valhandbok, som ni gav ut till debatterna den 4 april. Då vill jag säga att de uppgifter som finns där på sidan 15 är felaktiga, i likhet med en hel mängd andra uppgifter i denna skrift. Där står att herr Hedlund »påyrkar» en devalvering, vilket han inte har gjort. Han har sagt att om Norge och Danmark devalverar får Sve-

rige också eventuellt tänka sig att devalvera. Detta är den riktiga uppgiften i detta fall och inte att herr Hedlund skulle ha sagt att Sverige skall devalvera.

Det var alltså bara två saker som statsministern kunde föra fram som exempel på centerns så misslyckade eller vingliga politik.

Beträffande regeringsfrågan vill jag säga, att jag inte tror att statsministern är en dålig pedagog. Jag tror tvärtom att han är en god pedagog. Men när man talar i en så sjuk sak som när det gäller att statsministern skall skissera regeringar, då går det inte att vara en god pedagog, ty det finns inget underlag för att ge någon god undervisning i detta fall. Man kan inte vingla från den ena debatten till den andra, som statsministern gjort i fråga om remissdebatten och fram till dagens debatt om regeringen.

Vad regeringen beträffar vet ju statsministern mycket väl, att när en regering skall bildas föregår vissa underhandlingar och de rör sig om att skriva ett regeringsprogram. I detta kommer också att fastslås vilken politik regeringen skall föra. Är det så länge sedan herr statsministern var med när den senaste regeringen bildades, att han har glömt bort att man preciserar sina ståndpunkter när en regering skall träda till?

Vad kommunisterna beträffar vill jag gärna säga, att socialdemokraterna säkert inte tagit något råd från kommunisterna på något sätt, men man kan inte underlåta att förstå, att kommunisterna inte kommer att fälla en socialdemokratisk regering. Det är ett faktum att detta parti inte kommer att göra det. Även om man inte tar några hänsyn till partiet kan man inte komma ifrån det faktum som föreligger i detta fall — om det blir en omröstning, där regeringens öde skulle stå på spel, så vet man precis hur kommunisterna kommer att rösta. Det bör i detta fall klargöras att så är situationen.

Ännu en gång vill jag nämna, att so-

cialdemokraterna vid 1966 års val representerade 42,3 procent i svensk politik, inte mera.

Herr **HOLMBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är med växande intresse man observerar statsminister Erlanders hela tiden förändrade positioner. När statsministern inte lyckades visa att de s. k. »remarkabla» händelserna i natt i kammaren — stasministern var ju inte här och tog uppenbarligen inte heller del av diskussionen — inte slog sönder tanken på trepartisamverkan mellan de borgerliga partierna så gick statsministern över till nästa linje, nämligen att provocera bl. a. mig genom att tala om att jag är självutplånande men att högerpartiet ju ändå måste ha en profil och kunna göra intryck i en trepartiregering. Jag tror inte att man kan komma åt en motståndare med så enkla metoder. Jag låter inte provocera mig, helt enkelt därför att i högerpartiets program och hela vår politiska uppläggning ingår tanken att en starkt borgerlig regering måste bygga på en trepartisamverkan. Detta i sin tur kräver förhandlingsförmåga, förhandlingsvillighet och uppriktighet partierna emellan. Jag är också övertygad om, liksom vi är inom högerpartiet, att samtliga tre borgerliga partier efter valet — liksom på sin tid socialdemokraterna och centerpartiet — snabbt kan komma överens om ett regeringsprogram. Det hände i Danmark. Det hände i Norge och har hänt i mängder av länder. Det finns ingen anledning varför vi skall vara sämre lottade i Sverige på den punkten.

Jag vill också ansluta mig till herr Dahléns och herr Bengtsons fråga om den socialdemokratiska regeringens framtid i olika hypotetiska situationer efter valet. Nu säger statsminister Erlander att han inte är beredd att svara något om hur det skall gå för regeringen och det socialdemokratiska partiet förrän han har talat med partistyrelsen och man statistiskt har räknat ut hur

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

man skall bära sig åt med olika kombinationer. Varför krängla till saken på det där sättet. Herr Erlander är ju statsminister och ordförande för det socialdemokratiska partiet. Varför inte klart och entydigt svara på en klar fråga: Ämnar statsminister Erlander låta det socialdemokratiska partiet ingå i någon öppen eller täckt regeringskoalition med kommunisterna om socialdemokraterna skulle förlora ett eller annat mandat eller flera mandat?

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Om jag skulle förenkla resonemanget på det sätt som herr Holmberg nyss gjorde är frågan lätt besvarad: Det blir ingen vare sig öppen eller slutet samverkan med kommunisterna hur valet än kommer att gestalta sig. Det svaret är självklart och för det behövs inga överläggningar.

Jag har en linje i den här frågan som jag tror ligger ganska nära kravet på andrakammarparlamentarism. Men nog är det rimligt att partistyrelsen får yttra sig i denna fråga eftersom det besked som på direkt fråga vid två tillfällen gavs av ordföranden för det socialdemokratiska partiet till 1966 års valjare var detta: 1966 års kommunalval får exakt de konsekvenser som grundlagen förutsätter utan upplösning. Det är det svar jag givit. Skall man då inte ha någon respekt för de väljare som i förlitande på att detta var ett riktigt svar gav sin röst 1966? Jag medger villigt att starka skäl finns för att inte se så enkelt på saken utan verkligen resonera grundligt om situationen. Men att förenkla resonemanget som herrarna har gjort här — ja, inte herr Holmberg för han ställde ju en vettig fråga, men herr Dahlé — innebär ju ett fantastiskt förakt för demokratins spelregler, dvs. när man inte ens vill låta partistyrelsen yttra sig om den viktiga frågan: Vilken roll spelar 1966 års kom-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

munalval för regeringsbildningen? Det är djupt komprometterande för folkpartiet att icke anse detta vara en fråga av vikt för det socialdemokratiska partiets ledning. Jag anser det självklart — vanlig demokratisk ordning gör det naturligt, och vi har inte diktatur i vårt land. Vi har inte heller diktatur i vårt parti — om herrarna har det i sina partier vet jag inte, men det är en sak för sig.

Ja, det vanliga är att när mina motståndare inte klarar av en debatt med mig säger de att jag är så irriterad, tråkig att resonera med osv. Det är kvittot på att jag har lyckats! Även om jag är på mitt mest strålande solskenshumör, som jag är i dag, klarar ni er så dåligt att ni får komma släpande med irritationsmomentet. Tack så mycket, jag noterar det som en av mina framgångar, vilket jag kanske kan behöva.

Nu kommer vi till det som är intressant. Huvudfrågan i denna debatt har vi äntligen fått svar på. Jag frågade: Är det så att trepartiregeringen är bortspelad? Herr Dahlnén säger nej och herr Holmberg säger likaledes nej. Ni skall göra ett försök, och herr Holmberg säger att han skall göra det försöket efter valet. Detta har ju skett förr, herr Holmberg. När det lösts efter valet har det alltid funnits någon stor fråga som förenat partierna. Ni åberopar Danmark och Norge. Den stämning som agiterades upp i dessa båda länder gick ut på att man där försökte visa att det rädde ett vanstyre. Kan ni visa det här? Har ni skuggan av en chans till detta? Naturligtvis inte! Detta föreningsband existerar inte.

När centerpartiet eller dåvarande bondeförbundet och vi gjorde upp år 1951 hade vi en stor fråga. Vi hade devalverat 1949. Vi hade gjort en devalvering som skulle kunna i vidriga fall medföra en prisstegring på 30 procent. Vi hade den konjunktur som följde efter Koreakriget — en konjunktur som hotade sysselsättning och avsättningsmöjligheter för bönderna. Det var ett stort enande band. Då gick bönder

och arbetare tillsammans och sade: Är inte detta en så stor gemensam sak att vi bör gå samman och skjuta undan det som skiljer oss åt? Alla principiella motsättningar osv. sköts undan.

Men vad är det nu fråga om? Nu har ni på praktiskt taget varje punkt delade meningar. Ni har delade meningar när det gäller skatterna, som vi resonerar om nu — höjda skatter, oförändrade skatter, lägre skatter. Det är dilemma. Skall ni skjuta undan skatterna i framtiden och säga att ni var inte överens därom så ni gjorde inga skatter? Hela problematiken visar hur orimligt det är att ni går ut till väljarna och säger: Vi skall komma överens efteråt. Herr Holmberg förstår jag därför att det måste vara en fantastiskt god förhandlingsposition för högern. Det är väl nämligen ingen tvekan om att det är högern som har möjlighet att göra vinster. Jag är övertygad om att det är inte riktigt lika roligt att i dag förhandla med herr Holmberg som det kommer att vara efter den 15 september.

Men i denna uridiotiska förhandlingsposition försätter sig mittenpartierna — och det är det intressanta — medvetet i en för dem hopplös förhandlingssituation därför att detta skall ske efter valet.

Herr talman! Detta är mycket spännande och det vore roligt att fortsätta, men jag ser att herr talmannen mörknar mer och mer, och jag vill inte att det mulna skall övergå till blixtar, varför jag avslutar detta. Men jag är beredd att när som helst under den kommande valrörelsen fortsätta dessa intressanta meningsutbyten. Jag upprepar vad jag sagt, att om ni sköter er så som ni gjort under denna ekonomiska debatt, lär det inte finnas en politisk bedömare i detta land som tror på ett systemskifte den 15 september. Jag sade inte att det inte fanns någon oro för ett systemskifte, men herr Dahlnén citerar alltid fel. Jag sade uttryckligen att om ni sköter er så i valrörelsen som ni har skött er här, då kommer vi att träffas i januari igen pig-

ga och nytra. Regeringen sitter kvar på regeringsbänken och herrarna sitter kvar på sina platser!

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi får väl se hur det går, herr Erlander. Det som fortfarande är ett hopp för herr Erlander är att gamla röster skall rädda honom kvar i hans position. Det var alltså rätt, herr Erlander, när vi sade att socialdemokratien verkligen inte var så entydigt inriktad på att det skall vara så, att valjaren är suverän på valdagen; det är bra med ett system där gamla röster leder fram till regeringsmakten. Det är ju detta som är resultatet av de anföranden som herr Erlander har hållit här i dag. Första kammaren — som är detsamma som gamla röster — skall fortfarande ändå kunna tänkas vara ett psykologiskt skyddsnät, så att herr Erlander inte skall ramla ned. Jag tycker att det är väldigt intressant.

Det finns ingen diktatur i det socialdemokratiska partiet, säger herr Erlander. Nej, det hoppas jag. Men det är tydligen också så, att debattlusten i den socialdemokratiska partistyrelsen inte måtte vara särskilt stark, när man inte tagit upp denna väsentliga fråga. Ty även den socialdemokratiska partistyrelsen är väl ändå medveten om att det blir en valrörelse ganska snart och att vi har beslutat en enkammarreform och att frågan verkligen blir aktuell: Hur skall det socialdemokratiska partiet ställa sig i olika situationer? Jag tror det är viktigt att man tar och funderar på den saken före valdagen. Och jag är absolut säker på att svenska folket vill ha besked. Herr Erlander, sammankalla alltså partistyrelsen, om ni nu fortfarande inte har — vilket jag dock trodde att ni hade — den principiella uppfattningen att den aktuella folkviljan skall ha största möjliga chans att bestämma riksdagens sammansättning och därmed regeringens sammansättning. Den chansen har svenska folket den 15 september

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

1968. Herr Erlander är fortfarande tveksam om folket skall ha denna möjlighet eller ej.

Herr HOLMBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern för ett mycket intressant resonemang om att en ny regering, en koalitionsregering, av vilken typ det vara månde, måste ha en stor fråga att lösa, liksom socialdemokraterna och centern enligt statsministern hade 1951. Det är nog riktigt att när två sådana partier, som enligt vad vi hörde i går av herr Sträng och herr Bengtson har en klar ideologisk skillnad mellan sig, skall komma överens så behövs det något speciellt som driver dem samman. Det lyckades man med då. När frågorna i stort var lösta och krisen övervunnen, var det tydligen också naturligt att koalitionen upphörde.

Hur är det mellan de tre borgerliga partierna? Har statsministern tänkt på att situationen inte alls är densamma som när socialdemokraterna försöker etablera ett samarbete eller en koalition med ett borgerligt parti? De tre borgerliga partierna har ju i stort samma principiella inställning till frågorna, i stort samma ideologiska uppfattningar, även om det förekommer vissa nyanser. I de praktiska frågorna finns det delade meningar, men det har också under de två gångna åren och inte minst under det senaste året visat sig att de borgerliga partierna övervunnit dessa praktiska motsättningar på en mängd olika områden, därför att det har funnits en vilja att successivt överbrygga motsättningarna. Det är den situationen som statsministern är så rädd för i framtiden.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det här blir nog besvärligare och besvärligare även för herr Holmberg, som nu börjar veckla

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

in sig i besynnerligheter från att ha varit mycket klar och redig tidigare.

Om ni är så överens, ni har ju samma ideologiska grund, kan det då vara så hopplöst omöjligt att låta denna stora samhörighet utkristallisera sig i praktisk politik? Nej, säger herr Holmberg, det är mycket enkelt, men det skall ske efter valet. Det är en fantastisk tanke. Alltså, de barn som skall komma till nu på grund av er stora ideologiska samhörighet, de ser sådana ut att de inte skall visas upp för väljarna förrän valet är över. Jag tror att herr Holmberg, när han tänkt igenom detta, kommer att säga sig att det här sista anförandet inte var så lyckat. Är ni till den grad överens att ni är mycket mera överens än centern och arbetarpartiet var 1951 så frågar jag er: Varför i all världen kan ni inte gå ut och tala om nu vilken praktisk politik ni skall ha? Det är inte några småfrågor. Det gäller skatterna, konjunkturpolitiken, praktiskt taget allt det som vi sysslar med i denna kammare. Om allt detta säger ni: Vi har en djupgående ideologisk samhörighet, men denna djupgående ideologiska samhörighet kan icke få demonstreras för väljarna i praktisk politik.

Jag upprepar än en gång: Sköter ni er på det sättet blir hela diskussionen överflödigt, ty väljarna kommer inte att tycka att det här är särskilt lyckat.

Herr Dahln, vi har varit med och röstat för ett enkammersystem, men vi håller också på konstitutionen. Herr Dahln uppträdde här precis som om det icke funnes någon första kammare. Han uttryckte sig så att man kan tro att han inte hade några åhörare, jag medger det, men det finns ju en första kammare. Antag t. ex. att ni vinner ett mandat i andra kammaren, mer kan det inte gärna bli, men här sitter en majoritet i denna kammare som är tillräckligt stor för att de gemensamma voteringarna skall behärras av socialdemokraterna. Menar verkligen herr Dahln att han då vill kränka konsti-

tutionen och säga att jag avskaffar på egen hand första kammaren därför att folkpartiet tycker att det är bra? Första kammaren är en fin kammare. Jag har själv tillhört den i fyra år. Jag vill att den skall avskaffas, men den skall icke avskaffas av herr Dahln utan i laga ordning.

(Inpass av herr Dahln (fp): Jag beklagar att jag inte har rätt till flera repliker.

Herr Holmberg (h): Jag instämmer.)

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Sedan nu partiledarbatten avslutats kanske vi kan övergå till en mera normal debattform då vi börjar att behandla de ärenden som trots allt skall behandlas innan riksdagen åtskils.

Det föreliggande förslaget om mervärdeskatt som nu skall ersätta varuskatten utgör endast en del av det förslag som skatteberedningens representanter var ense om i sitt betänkande. Fortfarande är intet förslag lagt om sänkning av den direkta skatten eller borttagande av några punktskatter, något som utredningen också var ense om. Det hade naturligtvis varit önskvärt att energiskatten kunde lagts in i mervärdeskatten. Så blev emellertid inte fallet och oklarhet råder om huruvida ett skattebortfall härvid skulle ha inträffat för statskassan eller hur stort det skulle ha blivit.

Vid utskottsbehandlingen har en kompromisslösning träffats angående mervärdeskatten varför några reservationer inte föreligger till bevillningsutskottets betänkande nr 45.

Bevillningsutskottets ordförande har på ett utmärkt sätt redogjort för kompromissens innebörd när det gäller den

viktiga fråga som nu skall få sin slutgiltiga lösning, och jag skall därför inte mera ägna mig åt detta betänkande.

I bevillningsutskottets betänkande nr 44 behandlas den föreslagna arbetsgi-varavgiften som enligt propositionen skall införas fr. o. m. den 1 januari 1969 och som skall utgöra 1 procent av utgivna löner. I samband härmed föreslås att enskilda jordbrukare och rörelseidkare skall betala en egenavgift på 1 procent av den inkomst som jordbruket eller rörelsen lämnar.

Jag vill understryka att denna egenavgift skiljer sig från löneskatten såväl i fråga om motivering och verkningar som till konstruktion.

Till betänkandet har fogats en reservation av de borgerliga ledamöterna vari bl. a. yrkas på skrivelse till Kungl. Maj:t om en skyndsam översyn av bestämmelserna rörande arbetsgi-varavgift och egenavgift samt att förslag förelägges 1968 års höstriksdag om de ändringar av bestämmelserna vartill denna översyn kan föranleda.

I motionsparet I: 873 av herr Enarsson och II: 1129 av herr Nordgren m. fl. hemställs att den s. k. egenavgiften »inte skall erläggas av fysisk person som åtnjutit inkomst av annat förvärvsarbete enligt 11 kap. 3 § lagen om allmän försäkring i form av inkomst av här i riket bedriven rörelse eller inkomst av här belägen jordbruksfastighet som brukas av honom».

Motionärerna har framhållit att dessa avgifter hårt och orättvist drabbar sådana grupper som jordbrukare, fiskare, hantverkare och övriga företagare som själva arbetar i rörelsen och i den nedlagt eget kapital. Försäkringsmässigt anses inkomsten av företaget i sådana fall som inkomst av arbete, trots att en många gånger väsentlig del av inkomsten utgöres av räntan på det nedlagda kapitalet.

I utlåtandet säges på sidan 22: »Ett slopande av egenavgiften skulle innebära ett icke oväsentligt skattebortfall och därmed strida mot syftet med ar-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. betsgivaravgiften. Utskottet anser sig därför inte kunna biträda yrkandet om avslag på förslaget om egenavgift.»

Utskottet säger vidare: »Effekten av att egenavgiften kommer att beräknas också på kapitalavkastning torde oftast komma att helt elimineras av de möjligheter jordbrukare och rörelseidkare har att — omedelbart eller genom årliga värdeminskingsavdrag — skriva av sina tillgångar i inkomstkällan. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att man vid beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring låter löneinkomst och företagarinkomst i lika mån ge underlag för pensionsrätt. Man bortser således från att i företagarinkomst normalt ingår för-mögenhetsavkastning.»

Vad utskottsmajoriteten anfört om att ett slopande av egenavgiften skulle innebära ett icke oväsentligt skattebortfall är visserligen sant, men storleksordningen härav är kanske inte så lätt att ange.

Detta resonemang stämmer emellertid dåligt överens med vad departementschefen säger i proposition nr 77 på sidan 12: »I försäkringslagens definition för 'inkomst av annat förvärvsarbete' ingår också viss arbetsinkomst som inte beror på anställningsförhållande.» Departementschefen fortsätter: »Jag anser inte att hithörande ersättning skall föranleda skyldighet att er-lägga egenavgift.» Detta finner han vara ett ytterligare skäl för att inte beakta så kallade likställighetsavtal.

Uttryckt på ett mera alldagligt sätt betyder departementschefens ställningstagande härvidlag, att ingen arbetsgi-varavgift skall erläggas för inkomst av arvoden för olika uppdrag såsom styrelseledamotskap, förtroendeposter i kommuner, landsting och andra sammanslutningar.

Jag anser mig i nuläget ha skäl att rikta erinringar mot den olikformighet som blir följden av dessa bestämmelser. I det förra fallet skall jordbrukare m. fl. betala egenavgifter även på den in-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

komst del som är kapitalavkastning, men i fråga om ersättningar som inte är att betrakta som arbetsinkomst i försäkringslagens mening skall varken arbetsgivare eller den som uppbär ersättningen betala avgift. Jag vågar hävda att den senare bestämmelsen också medför ett inte oväsentligt skattebortfall. Här sätts den allmänt erkända principen om likformighet och rättvisa i fråga om beskattning i farozonen på ett sätt som är anmärkningsvärt.

Jag riktar också invändningar mot majoritetens resonemang om avskrivningsmöjligheter för jordbrukare m. fl. som skulle mer eller mindre ta bort ojämnheten i fråga om egenavgiften på avkastningen av nedlagt kapital. Det övervägande antalet jordbrukare deklarerar efter den s. k. kontantprincipen och erhåller då avdrag för kostnaden för inventariebyten men däremot inte för den ursprungliga anskaffningskostnaden. Vidare är avskrivningsbestämmelserna för byggnader totalt föråldrade. Den vanligen tillämpade regeln med en procent av det taxerade jordbruksvärdet ger i dag täckning för bara en ringa del av byggnadskostnaderna, för marken medges intet avskrivningsavdrag, för skogsvärdet endast i undantagsfall.

Utskottsmajoritetens åberopade skäl är enligt min uppfattning inte godtagbara med hänsyn till just vad jag nyss har sagt. Det torde finnas utvägar att komma till rätta med dessa problem på ett någorlunda acceptabelt sätt, om man utreder verkningarna av ett schablonavdrag med viss procent på i för-mögenhetsbilagan till deklarationen upptagna värden å fastighet, inventarier, lager osv. sedan avdrag gjorts för till förvärvskällan hänförliga skulder. Dessa poster skall ju regelmässigt ändå redovisas i deklarationen. Detta är en utväg som är värd att pröva för att undanröja de mest iögonenfallande olikformigheterna mellan företagarkomster och arvodesersättningar av det slag jag har talat om.

Egenavgiften drabbar alltså i princip hårdare än löneskatten. Vi anser därför att en översyn måste ske då det gäller förordningens bestämmelser om egenavgiften så att jordbrukare och andra företagare inte måtte bli utsatta för en orättmätig beskattning.

När det sedan gäller ikraftträdandet av arbetsgivaravgiften så vill jag erinra om att en allt hårdare konkurrens på utlandsmarknaderna haft till följd att en mängd företag varit nödsakade att inskränka eller lägga ned sin verksamhet. Vårt eget högt uppdrivna kostnads-läge har helt naturligt icke accepterats av omvärlden. Nedläggningarna av företag har lett till en kraftigt ökad arbetslöshet, en arbetslöshet som vi nu noterar har nått en sådan storlek att den — om vi inräknar det antal arbetslösa som är föremål för samhällets åtgärder genom omskolning och beredskapsarbeten — kan jämföras med vad som rådde under 1930-talets svåra år.

En viss förbättring har skett under den senaste tiden, men det kan hänga samman med växlingarna i årstiden. Vissa tecken tyder på en ljusning av konjunkturerna, men utvecklingen i framtiden är ändå mycket osäker.

Inom högerpartiet anser vi därför att tidpunkten ännu inte är inne att införa en beskattning av arbetskraften. Det måste i dagens läge vara realistiskt, för att inte säga felaktigt.

Alla de människor som varit utsatta för störningar i sin anställning eller som vet att deras sysselsättning kan råka i fara vid ökad påfrestning för företagen betraktar säkerligen med oro det föreliggande förslaget.

Inte minst hänsynen till de anställda kräver därför att ikraftträdandet av den föreslagna avgiften inte sker nu utan vid en tidpunkt, då ett bättre sysselsättningsläge råder eller — med andra ord — då vi åter närmar oss den fulla sysselsättningen. Vi får heller inte glömma bort, att det finns en gräns för de priser som omvärlden vill betala för våra produkter och att det också finns

en gräns där vår egen hemmamarknad inte kan hålla tillbaka de utländska konkurrenterna.

I detta sammanhang förtjänar det framhållas, att de avgifter som i dag belastar det svenska näringslivet rör sig om 20 procent och däröver på arbetslönen. Jämför vi denna siffra med förhållandena i omvärlden, torde det stå klart att det svenska näringslivet belastas väsentligt hårdare, och att många företag dignar under denna börda. Varje nytt påslag i en svag konjunktur kan därför innebära stora svårigheter för många företag och därmed för de anställda.

Reservanterna delar motionärernas uppfattning att det i nuvarande konjunkturläge skulle vara felaktigt att fastställa tidpunkten för arbetsgivaravgiftens införande. Den löneskatt som det här är fråga om är enligt reservanternas mening ägnad att påverka sysselsättningen i negativ riktning och därför olämplig att införa om konjunkturläget är ogynnsamt.

Reservationen utmynnar därför i en begäran om skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t senare måtte förelägga riksdagen förslag om tidpunkt för den allmänna arbetsgivaravgiftens ikraftträdande, så att ogynnsamma konsekvenser för konjunkturutvecklingen och därmed sysselsättningen inte behöver uppkomma.

Jag ber därmed, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid bevillningsutskottets betänkande nr 44.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det har kommit på min lott att något behandla just frågan om arbetsgivaravgiften. Låt mig då få börja mitt anförande med att säga, att arbetsgivaravgiften inte kan ses som en isolerad företeelse utan hänger samman med hela det stora skattepaket — vari mervärdeskatten utgör den stora delen — som vi i dag även har att behandla.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Omvandlingen av omsättningsskatten till en mervärdeskatt med skattebefrielse för näringslivets alla inköp, investeringsvaror såväl som konsumtionsvaror, innebär, som redan har framhållits, ett beräknat skattebortfall på 900 miljoner kronor för ett helt år räknat. Genom utökningen av skatteområdet tar man tillbaka omkring 160 miljoner kronor, men ett glapp i inkomsterna på 740 miljoner kronor kvarstår. Huvudparten av denna summa, 720 miljoner kronor, avses inflyta genom den föreslagna arbetsgivaravgiften på en procent av lönesumman. Hela omläggningen av varuskatte-systemet skulle alltså innebära att man i stort sett får samma intäkter som förut genom omsättningsskatten.

Med hänvisning till dagens arbetsmarknadsläge föreslår nu de borgerliga partiernas representanter, att arbetsgivaravgiften visserligen skall antagas i princip men att man skall skjuta ikraftträdandet på framtiden. I klartext betyder detta en försvagning av budgeten med 720 miljoner kronor på ett helt år, möjligen minskat med den del som staten såsom arbetsgivare har att erlægga. Det betyder inte att skattebortfallet blir 240 miljoner kronor, som har påståtts från borgerligt håll, därför att det är det belopp som man går miste om innevarande budgetår, utan det är ändå helårseffekten man hela tiden måste räkna med när det gäller ett helt år. Vår uppbördsordning medför att det blir en eftersläpning i initialskedet, och när man än beslutar införa arbetsgivaravgiften kommer helårseffekten ändå att bli den högre summan.

Jag tycker nog att det är ganska lätt-sinnigt att utan vidare säga att en underbalansering av budgeten med de summor jag nämnt inte skulle ha någonting att betyda utan ligga inom felräkningsmarginalen. Vi måste ändå ha klart för oss att man i det vällovliga syftet att höja sysselsättningen drivit den statliga upplåningen till en nivå som vi knappast tidigare upplevt. Inne-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

varande budgetårs totalunderskott kommer att ligga en bra bit över 3 miljarder kronor, och nästa budgetårs underskott beräknas, som vi flera gånger har hört under debatten, uppgå till 2,7 miljarder kronor. För den som känner ett visst ansvar för penningvärdet ter sig därför en så stor generell skattesänkning som det här är fråga om som något ganska äventyrligt.

Jag förstår därför högerpartiet, som ju ändå tidigare har önskat starka budgetar, när det — för att dölja att man den här gången leker med inflationselden — i sin motion kamouflerat sig bakom en skräckskildring av vårt nuvarande arbetsmarknadsläge. Man har i det tabellmaterial som ställts till förfogande velat göra gällande att arbetsmarknadsläget under första delen av innevarande år varit i klass med de värsta åren på 1930-talet. Man skriver visserligen under tabellen att 1930-talets siffror avser årsmedeltalet, medan 1968 års siffror avser de säsongsmässigt svagaste månaderna.

Jag skall inte närmare gå in på dessa detaljer, ty det kommer någon annan representant för regeringspartiet att göra, men jag skulle ändå vilja fråga högerens talesman i kammaren i dag, om han inte tycker att det hade varit anständigare att göra mera rättvisande jämförelser i tabellmaterialet och att dessutom tala om att den totala arbetskraften i riket i dag är av helt annat omfång än på 1930-talet.

De borgerliga försvarar sig med att man inte har tänkt gå mot förslaget om en arbetsgivaravgift, endast i det nuvarande svaga konjunkturläget velat skjuta det på framtiden för att snabbt kunna sättas in vid behov, om tiderna blir bättre.

I motionerna beskriver man arbetsgivaravgiften i detta avseende på följande sätt: »Denna skatt, som på grund av sin konstruktion kan ändras när som helst under det löpande budgetåret, är väl lämpad som konjunkturregulator.» Förhåller det sig verkligen

på det sättet? Är det verkligen så lätt att sparka i gång detta system, att man med mycket kort varsel när som helst kan ge klarsignal? Jag tror inte att det förhåller sig så. Enligt författningsförslaget i propositionen skall arbetsgivaravgiften tas in på samma sätt som dagens avgifter till socialförsäkrings-systemet. Några motioner om ändringar i detta avseende har jag inte upptäckt.

Den föreslagna ordningen innebär att arbetsgivaren, om hans avgifter uppgår till över 1 000 kronor, vid årets början från riks-försäkringsverket får sex stycken inbetalningskort tillsammans med en räkning på avgifter, som han har att betala varannan månad. Summan av räkningen med de sex inbetalningskorterna är beräknad på den avlöningssumma arbetsgivaren hade två år tidigare. Som grund för 1969 års avgifter skall alltså ligga 1967 års lönesumma eller — om stora ändringar skett — särskilt deklarerade summor. Den på räkningen och inbetalningskorterna upptagna avgiften är således preliminär och den slutgiltiga avgiften regleras när nästa års räkningar utsänts, vid vilken tidpunkt arbetsgivaren på en särskild uppgiftsblankett lämnat försäkringsverket exakta uppgifter om lönesumman det första året. Om någon tror att ett sådant system kan sparkas i gång på nolltid, eller ibland upphöra att gälla några månader alltefter konjunkturförhållandena, så anser jag att han tar fel. Eller har jag kanske underskattat byråkratins förmåga i det här landet?

Ett annat skäl till att man nu bör fastställa tidpunkten för ikraftträdandet är att företagen i så god tid som möjligt bör ha reda på sitt kostnads-läge nästa år. Det kan naturligtvis sägas att avgiften är så pass låg att den för det enskilda företaget inte betyder så mycket. Men med kännedom om exempelvis avtalsförhandlarnas kamp om den sista bråkdelen av en procentenhet tycker jag ändå att det är rimligt att båda parter i förväg vet hur

mycket av utrymmet som redan är upptaget. Jag tycker också att det för företagarna vid t. ex. lämnande av offerter måste vara av ganska stort värde att så nära som möjligt veta sitt kostnadsläge för den närmaste framtiden och att slippa att i sina offerter reservera sig för eventuellt införande av avgifter.

Jag delar den synpunkt som här anförts av herr Yngve Nilsson och andra, att den beskattning av arbetskraften som det här är fråga om, samtidigt som icke obetydliga skattesänkningar sker vid köp av investeringsvaror och andra förnödenheter för verksamheten, kan komma att innebära ytterligare rationaliseringsåtgärder vid företagen. Maskinerna kommer att i större utsträckning överta människornas arbete. Att man kritiserar detta i dag förefaller mig litet underligt, då man ju tidigare pläderat mycket hårt för åtgärder som skulle skaffa mera arbetskraft till vårt land. På skatteområdet vill man exempelvis jaga ut hemmafruarna i förvärvslivet genom en obligatorisk särbeskattning. På det sociala området kan jag nämna inrättandet av barndaghem för att man också skall få ut mera arbetskraft i förvärvslivet. Nog talar alla företagare — kanske t. o. m. litet för mycket — om strukturomvandlingens välsignelse och om att en ökad produktion är den enda framkomliga vägen för att öka vårt lands välbstånd.

Jag ansluter mig också till dem som tror att det inte är arbetslösheten som kommer att vara vårt framtida problem här i landet utan bristen på arbetskraft, även om vi då och då får sämre konjunkturer med något svagare tillväxt i vår välbståndsutveckling. Jag tror därför inte att genomförandet av en arbetsgivaravgift för att lätta på investeringskostnaderna innebär någon ofördelaktig omfördelning.

Beträffande detaljspörsmålen har reservanterna föredragit att framföra vissa önskemål och därefter önska skriveelse till Kungl. Maj:t och begära för-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

slag. Man vet därför inte hur mycket av motionerna som reservanterna ställer sig bakom, men av herr Yngve Nilssons tal här får man uppfattningen att de ställer sig bakom det mesta i motionerna.

För att börja med yrkandet att de arbetsintensiva företagen på något sätt skall beredas lättnader, så vill jag framhålla att det betyder att ingen egentligen skall drabbas hårdare än i nuläget av arbetsgivaravgiften men att många skall få lättnader. Vem som skall betala det som fattas framgår inte; det måste väl också tas på upplåningarnas konto. Är det inte tokigt att starta en skattereform med att redan från början göra den ihålig med undantagsbestämmelser?

Därutöver måste tilläggas att arbetsgivaravgiften är en omkostnad bland många andra för företagen och därför i princip skall övervältras på konsumenten. I det helt övervägande antalet fall kommer nog detta också att ske. När det gäller statsunderstödd verksamhet blir det säkert också staten som får stå för de ökade kostnaderna.

Jag medger att för enstaka ideella sammanslutningar, som finansieras på enskild väg och som utträttar tjänster av olika slag, blir det en ny belastning. Men att avgränsa dessa och göra undantag för dem skulle, tror jag, överstiga t. o. m. den nyss omtalade svenska byråkratins förmåga. Så länge avgiften dock ligger på den låga nivå som nu föreslagits tror jag inte att belastningen är av den storleksordningen att den äventyrar dessa sammanslutningars arbetsmöjligheter.

En annan kontroversiell fråga rör företagarens egenavgifter, som ju herr Nilsson har uppehållit sig särskilt mycket vid. Det ligger i sakens natur att om avgiften skall vara konkurrensneutral, så måste den också utgå på de inkomster en företagare får från det företag han bedriver som enskild firma, vare sig företaget är ett jordbruk eller en annan rörelse. Därför förstår jag inte

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

riktigt motionärerna när de yrkar på att det inte skall tas ut några egenavgifter alls. Dessutom blir det ett icke obetydligt skattebortfall.

Jag förstår lättare resonemanget om att det inte är tillfredsställande att det utgår arbetsgivaravgift på den del av en företagarinkomst som är att anse som avkastning av det i rörelsen investerade kapitalet. Anledningen till att jag ändå biträtt det förslag som nu föreligger om avgift på hela inkomsten från de berörda inkomstkällorna är först och främst att det aldrig går att renodla vilken inkomst som är arbetsinkomst och vilken som är kapitalinkomst. Motionärer föreslår därför också någon form av schablon. Men spåren av schabloner på detta område förskräcker. Man försökte nämligen använda det systemet för företagare vid ATP-systemets genomförande. En tredjedel av företagarinkomsten över en viss bottennivå skulle anses som kapitalinkomst och inte kunna pensionsförsäkras. Vi minns säkert alla anloppen mot denna regel. Man tog därför ganska snart bort den, och nu pensionsförsäkras alltså även de delar av en företagarinkomst som är att betrakta som kapitalinkomst.

Mot bakgrunden av uttalanden då om hur ringa del av företagarinkomsten som var kapitalinkomst anser jag inte att någon större orättvisa sker om hela inkomsten är avgiftsbelagd. Orättvisan blir ännu mindre, om man beaktar att hela avgiften — alltså även kapitaldelen — är avdragsgill som allmänt avdrag vid inkomstbeskattningen.

Herr Tistad har velat lösa problemet på ett annat sätt i sin motion, nämligen inte genom att befria en del av inkomsten från avgift, utan genom att plussa på avdragsrätten med 25 procent. Jag tycker detta är en felaktig sammanblandning av förhållandena. Skulle en sådan sammanblandning vara riktig, tror jag att man med fog kan hävda att uträkningen av egenavgiften på basis av den deklarerade inkomsten är för generös, då företagaren har möjlighet att

skjuta sin inkomst på framtiden genom våra hyggliga avskrivningsregler, och därmed också uppskjuta arbetsgivaravgiften.

Nu har herr Nilsson tagit upp frågan om de lantbrukare som deklarerar enligt kontantprincipen och inte har dessa möjligheter. Men de har enligt min uppfattning så pass många andra möjligheter som inte de har som deklarerar enligt bokföringsmässiga grunder att jag tror att de reellt sett kan komma till samma resultat. Dessutom har man genomfört så pass generösa övergångsregler att alla lantbrukare som så vill ganska lätt kan gå över till de regler för inkomstbeskattningen som gäller för övriga företagare.

Till slut vill jag ta upp frågan om avgift på sjömannens löner — frågan har behandlats i motioner. Man har i motionerna velat göra gällande att sjöfarten får en extra belastning som de övriga exportnäringarna inte får. Jo, alla exportnäringar har att betala arbetsgivaravgift, med högre procentsats t. o. m. än sjöfartsnäringen. Men det är riktigt att övriga exportnäringar nu får samma favör som sjöfarten haft länge, nämligen att inte behöva betala avgifter på de delar i rörelsen för vilka man betalar omsättningsskatt, från vilket sjöfarten tidigare har varit befriad. Det är alltså möjligt att det blivit ett närmande mellan sjöfartsnäringen och andra exportnäringar, men sjöfartsnäringen har fördenskull inte kommit i något sämre läge utåt.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande nr 44 i dess helhet.

Innan jag lämnar denna talarstol skulle jag vilja lägga mig i en sak som behandlats i den föregående debatten mellan »de stora kanonerna» i denna kammare, den debatt som stundom kommit att föras långt vid sidan om de ekonomiska frågorna.

Jag tror det var herr Dahlnén som pekade på de fria kapitalrörelserna såsom någonting att eftersträva. Samtidigt tog

han, eller kanske det var herr Bengtson, upp frågan om vårt ränteläge som man ansåg borde sänkas för att vi skulle få bättre fart på vår konjunktur. Har man klart för sig att dessa två saker står helt i strid med varandra? Vi har i dag i detta land ett ränteläge som ligger väsentligt under räntan i den övriga delen av Europa. Vi har ett ränteläge som kanske är minst en halv procentenhet under de stora kontinentala ländernas och även övriga länders. Jag skulle vilja påstå att vad som hjälpt oss att hålla detta ränteläge är helt enkelt att vi fortfarande har kvar en valutareglering som hindrat det svenska likviditetsöverskottet att hamna i dessa länder som har en bättre avkastning på sitt kapital.

Herr talman! Jag yrkar ännu en gång bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag har inte frågat bevillningsutskottets ordförande om jag får använda hans inledningsord från i går, men jag hoppas att jag får göra det. Låt mig även hoppas att jag får göra ett litet tillägg till de orden efter den debatt som ägt rum här och som statsministern inledde, följd av repliker från andra talare. Bevillningsutskottets ordförande som populärt kallas Kinna-Ericsson sade i går, att det kommit en katt bland hermelinerna. Kan vi inte efter den debatt som ägt rum i dag och som inte rörde ekonomi och skatter säga att det kommit katter bland hermelinerna?

Låt mig sedan, herr talman, gå över till det som det är meningen att vi skall diskutera i denna debatt, nämligen ekonomi och skatter.

När man från regeringssidan pläderar för den ståndpunkten att det som står skrivet är skrivet och att det mesta kan man inte ändra, så vill jag här kort och gott beträffande den ekonomiska utvecklingen och bedömningen för framtiden säga att kompletteringspropositionen i

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

och för sig är rätt motsägende. Om man till detta gör det komplementet att man tar utvecklingssiffrorna från andra länder i Europa, så behagar finansministern och regeringen i övrigt använda den taktiken att begränsa sig till vad som skett på området under 1968.

Centern anser att man, innan man spikar att produktionstillväxten för nästa budgetår skall stanna vid 4 procent, bör ha en längre bedömningsperiod än vad det här är frågan om. Tittar man på statistiken från 1967 så finner man att det i Europa bara är Italien som ökat sitt produktionsresultat. Alla andra länder har minskat. Till och med Västtyskland, som här återopats som ett nytt under, ligger på en minussiffra. Jag vill ge denna bakgrund av den anledningen att man kritiserat vårt förslag att principiellt anta vad jag inte vill betrakta som arbetsgivaravgift utan i stället som en ren löntagaravgift men uppskjuta ikraftträdandet till ett senare skede, varom jag skall återkomma.

Det är givet att om man ser på näringslivet och arbetsmarknadsläget så redovisas inte detta på ett sätt som skulle vara önskvärt. Man säger att det skett en viss förbättring när det gäller arbetslösheten, men fortfarande har vi i vårt samhälle i runt tal 100 000 arbetslösa, och i den siffran inräknar jag då dem som är under omskolning och dem som befinner sig i beredskapsarbete. Vi får gå tillbaka till någon gång på 1930-talet för att finna motsvarande siffror. Inför en sådan situation tror jag att det är oriktigt att vara överoptimistisk om framtiden. Om vi sedan går vidare i kompletteringspropositionen vill jag än en gång framhålla en motsägelser i denna. Å ena sidan sägs att vi går mot tider av goda konjunkturer och å andra sidan sägs att det är absolut nödvändigt att man via arbetsmarknadsstyrelsen fördelar mera medel. Det är riktigt med en beredskap i dessa sammanhang. Men i och med att man föranstaltar om en sådan ger man också uttryck för misstroende mot den optimis-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

tiska utveckling som man här förutsett.

Beträffande skatterna vill jag helt generellt säga att vi från centerpartiets sida tydligt och klart har sagt ifrån att i framtiden måste den räkning som under åren utställts i form av olika reformer betalas. Det är väl alla överens om. Inledningsvis berörde jag motiveringarna för att stimulera näringslivet på ett sådant sätt att vi — om det inträffar som vi varken vill eller tror skall hända — har möjligheter att klara av betalningen av den här räkningen. Med dessa ord vill jag ta avstånd från varje tanke på att under en nära framtid sänka skatterna, vilket under de här två dagarna också tidigare har gjorts från vår sida.

På tal om skattefrågan har jag tidigare i denna talarstol noterat det märkliga i att regeringenssida för det mesta håller sig till den statliga beskattningen och glömmar bort att vi har en kommunal beskattning av betydligt hårdare slag. Med vår medverkan uppnåddes under en gångens tid en skatteutjämning som inte på något sätt är tillfredsställande men ändå torde vara ett steg på vägen i rätt riktning. Därför har vi även beträffande den fråga vi nu behandlar föreslagit en utredning om möjligheterna att gå vidare in i frågan om fördelningen av utgifterna mellan stat och kommuner. Detta gäller såväl primär- som landstingskommunerna. Vi har även ett konkret förslag som dock inte är avsett att genomföras nu eftersom medel därtill saknas. Men man kan pröva frågan genom en utredning om införande av schablonavdrag även i den kommunala beskattningen, vilket en reservation från centerpartiet handlar om.

Herr talman! I går fick jag i min hand ett brev från en prominent landshövding som säger att vi för närvarande är inne på fullständigt fel väg när det gäller frågan om den kommunala skatteutjämningen, därför att det är risk för att denna kommer att förhindra en kommunal sammanslagning i stort. Jag tyc-

ker personligen att den som säger så och är medveten om det höga skatetrycket och de höga skatter som primärkommunerna har att erlagga därigenom är inne på farliga tankebanor.

Låt oss hoppas att den här eller andra vägar när det gäller fördelningen av medel mellan stat och kommuner så småningom skall kunna beträdas.

Vad gäller mervärdeskatten har utskottets ordförande här i klartext redovisat vad som skett inom bevillningsutskottet, och det är väl inte så mycket att tillägga. Det var en kompromiss som skedde på det sättet att redovisningstiden för företagen förlängdes från i propositionen förebådade 18 dagar, utöver de två månaderna, till 35, samt att restitutionstiden för de exporterande företagen föreslogs till 30 dagar, vilket jag hoppas att riksdagen kommer att acceptera. Med hänsyn till de praktiska erfarenheter vi har på detta område inte minst från Danmark bör man väl försöka göra detta.

Det finns ett särskilt yttrande fogat till denna del, vari vi säger att det är nödvändigt att vidare utreda frågan om mervärdeskatt. Man skall använda samma procentsats som för den nuvarande omsättningsskatten. Man utvidgar fältet till att omfatta vissa tjänster m. m., men det är inte i överensstämmelse med de förslag beträffande punktskatter i övrigt som förelåg från skatteberedningens sida. Jag vill alldeles speciellt peka på energiskattens nödvändiga borttagande inom en snar framtid, i synnerhet för företagsamheten. Vi har möjligheter att återkomma — förmodar jag — under höstriksdagen. Och i övrigt har även utskottets ordförande givit till känna de synpunkter beträffande vilka vi enades om att i skrivelse till Kungl. Maj:t redovisa våra uppfattningar.

I detta sammanhang vill jag ta upp frågan om neutraliteten i denna beskattning, och här kommer vi in på statens engagemang. Man har väl inte vidtagit de åtgärder som hade varit önskvärda. Det innebär att en hel del

privata företag kommer i sämre ställning än de statliga företagen, och det anser vi inte är som det borde vara.

Detsamma gäller turismens svårigheter, och där får vi väl hoppas att man skall finna en lösning som är mera acceptabel än den som presenteras i förslaget. Det är en kompromiss och vi skall se den som en sådan. Båda parter har möjligheter att komma tillbaka till dessa frågor.

Låt mig sedan komma in på frågan om arbetsgivaravgiften. Jag vet inte om jag har nöjet att alldeles speciellt få vända mig till herr Wärnberg i hans egenskap av talesman för utskottsmajoriteten. Det är väl en sanning med modifikation, som man gör till en sanning, när man säger att vi inte accepterar arbetsgivaravgiften. Det står ju uttryckligen att vi i princip accepterar den. Men med vår bedömning av konjunkturläget, som jag redovisade i inledningen, har vi sagt att vi i nuläget inte är beredda vidtaga dessa åtgärder utan att Kungl. Maj:t sedan skall föreslå riksdagen ikraftträdandedatum i fråga om arbetsgivaravgiften. Det innebär, herr Wärnberg, på intet sätt att vi vill ta bort de hundratals miljoner kronorna — 720 eller vad det rör sig om. Vi är från mittenpartiernas sida lika beredda som tidigare att i ett normalt läge låta budgeten vara balanserad. Centerpartiets budgetförslag innebär — om man bortser från de konjunkturstimulerande åtgärder som jag här inte behöver uppräknat, därför att de redan avslagits av riksdagen men säkerligen kommer att redovisas — att vi har en budget som är cirka 30—40 miljoner kronor starkare än regeringens. Till det kommer de konjunkturstimulerande medlen, som rör sig om 345 miljoner kronor. Jag tror inte det i och för sig är någon större fara. Om man vet att herr Sträng har felbedömt budgetutfallet för det år som snart är slut med cirka 500 miljoner kronor och att han även gör en felbedömning för det budgetår som vi skall inleda med en summa som är ungefär lika stor, är de här

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

summorna över huvud taget, i detta konjunkturläge, ingenting som man behöver vara kritisk emot. Vi har i stället ansett det vara riktigt att ställa dessa medel till förfogande utöver regeringens förslag för att skapa den trygghet för de anställda som till syvende og sist ändå måste vara det väsentliga för alla politiska partier.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Innan jag går in på de spörsmål som vi haft att behandla i bevillningsutskottet, hoppas jag att herr talmannen tillåter mig att göra en mycket kort parentetisk kommentar med anledning av den debatt som här ägt rum mellan statsministern och parti- och gruppledare.

Vid tidigare behandlingar i grundlagberedningen har jag varit beredd att som ett provisorium tills vidare acceptera nu rådande system, innebärande att statsråden kan gå upp när som helst och att de skall ha frihet att tala hur länge som helst men att för ledamöterna skall tillämpas en tidsbegränsning på sex och tre minuter. Efter vad som förekommit de senaste dagarna har jag ändrat uppfattning. Det är icke rimligt att ett statsråd skall kunna gå upp och tala om inte bara den fråga debatten gäller utan om vad som helst under en eller en och en halv timme och att sedan den som är angripen skall ha endast sex minuter till sitt förfogande. Någon rimlig jämlikhet måste det finnas — med all aktning för den höga position som statsråden intar. Jag kommer därför i varje fall för min del att verka för att här blir en ändring i framtiden, som gör att partiledarna får större möjlighet att på jämställd fot resonera med regeringens representanter.

Att ersätta omsättningsskatten med mervärdeskatt är en av samhällsekonomiska skäl föranledd delreform. Som sådan hälsas den som en positiv och stimulerande åtgärd för att ge det

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

svenska näringslivet ökade möjligheter till konkurrens med internationella förefag. Härom har det i bevillningsutskottet rått fullständig enighet. Det är inte detta som har föranlett mödorna. Ingen lär emellertid bestrida att den form som finansministern har gett sitt förslag också kommer att medföra bekymmer. Bekymret åtföljer över huvud taget systemet med mervärdeskatt när man t. ex. — som utskottets ärade ordförande sade i går — tänker på merarbetet med redovisningen. Men det finns också många andra faktorer att ta i beaktande. Härom vittnar ju det stora antal motioner som har väckts.

I en av de debatter som förekom här i kammaren sedan skatteberedningen hade avgivit sitt i princip enhälliga betänkande, förklarade finansministern att beredningens förslag inte kunde godtagas eftersom skattelättnaden för näringslivet måste innebära en kostnadsöverflyttning på konsumenterna, om det totala skattetrycket skulle förbli oförändrat. Ett bifall till skatteberedningens förslag skulle få en betydande positiv inverkan på vår levnadsstandard med ett livligare näringsliv, säkerligen på vissa områden fallande priser på flera konsumentvarugrupper, vi skulle få flera arbetstillfällen, en mera positiv handelsbalans och en förbättrad samhällsekonomi över huvud taget. Det är detta vi har syftat till, och jag tror också att möjligheten härtill förelegat. Men det intresserade inte finansministern. Han lånade inte sitt öra till sådana argument. Därför bestämde han att det skulle ske en översyn i departementet, och till den har regeringen tagit sig så god tid, att riksdagen fördenskull inte har kunnat granska förslaget så grundligt som dess stora betydelse ovillkorligen kräver.

Allmänna skatteberedningen behövde fyra år för att lägga fram sitt betänkande, vilket skedde den 1 juni 1964. I nästan ytterligare fyra år, inklusive remisstid, har kanslihuset bearbetat

spörsmålet. Först den 5 april i år lades propositionen på kamrarnas bord, en proposition som riksdagens ledamöter i det stora antalet fall fick först tio dagar senare, alltså efter påsk. Då hade vi några fattiga dagar att sätta oss in i det mycket digra betänkandet och motionera. Bevillningsutskottet har haft några få veckor till föredragningar och debatter för beslut och skrivning, och det fanns ju även andra saker att syssla med i bevillningsutskottet. Jag vill erinra om att det fanns omkring 50 motionspar som också skulle analyseras.

Det har naturligtvis inte gått att klara allt detta på den tid som stått till förfogande. Utskottet har självt utförligt skildrat situationen i sitt betänkande, som jag förmodar att flera av de närvarande inte har läst i detalj, och jag skall be att få föredraga en liten bit.

Så här skriver utskottet på sidan 77 i betänkande nr 45: »För bevillningsutskottets del har den tid som stått till förfogande för behandling av frågan varit så knapp att granskningsarbetet i hög grad måste forceras. Enligt utskottets mening framstår detta som betänkligt med hänsyn till frågans vikt och omfattning. Härtill kommer att författningsförslaget, trots att det präglas av en i och för sig i många stycken föredömlig förenkling av lagtexten, dock måste betecknas som förhållandevis svårtolkat.»

Utskottets återförvisande till regeringen av vissa i paketet ingående frågor med begäran om översyn och nya förslag till höstriksdagen är ett bevis på hur allvarlig situationen varit. Det understrykes av utskottets unika åtgärd att begära att regeringen skall ta sig en ny funderare på vissa spörsmål.

Jag tar upp detta därför att det på senare år har förekommit vid flera tillfällen att viktiga propositioner har lämnats så sent, att utskottsbehandlingens grundlighet har omöjliggjorts av tidsnöd. Det har såväl under detta år

som under höstriksdagen, då vi behandlade TV-frågan, förekommit protester i riksdagen. Vad som nu har inträffat tycker jag slår alla rekord. Jag kan inte finna något annat uttryck för detta än att det är en upprörande nonchalans från regeringens sida mot riksdagen. Det verkar som om de höga i kanslihuset har betraktat riksdagsbehandlingen mera som en formalitet än som en realitet. Att så icke är fallet visar ju trots all tidsnöd bevilningsutskottets betänkande.

Allmänna skatteberedningens förslag innebar en rejäl skattereform. Bl. a. skulle punktskatterna bort liksom energiskatten och en del annat. Av detta finns ingenting kvar. Finansministern ville inte.

Han har motiverat detta med den principiella ståndpunkten att införandet av skattereformer inte skall medföra någon väsentlig omfördelning av konsumtionsbeskattningen. Enklare uttryckt betyder detta att han inte har velat gå utöver de 10 procent som omsättningstillägget utgör.

Intagandet av punktskatterna skulle ha inneburit en relativt måttlig ökning av procenttalet. Det diskuteras i expertkretsar huruvida det över huvud taget hade medfört någon omfördelning av skattetrycket om energiskatten hade tagits i förslaget. Det har inte frestat finansministern. Den nödvändiga fortsatta skattereformen, som givetvis måste komma, överlåter han generöst till en kommande regering, måhända i förhoppningen att själv slipa reda upp efter sig.

I sammanhanget är det inte heller alldeles ointressant att finansministern för det löpande budgetåret beräknas kunna lämna efter sig ett budgetunderskott på 3,3 miljarder kronor och för nästa år på 2,8 miljarder kronor — också någonting för en kommande regering att ta itu med.

Andra talare, i går utskottets ordförande, har redogjort för den överenskommelse som träffats i utskottet och

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

som innebär att oppositionen har fått igenom sin önskan om en längre redovisningsperiod för framför allt producenter och affärsmän. Man har också fattat beslut om att hos regeringen begära en översyn av vissa frågor som utskottet inte har ansett sig ha tid att ingående pröva. Men det har därjämte inneburit att man har »sluppit» ett antal reservationer. Jag använder det uttrycket även om jag själv inte delar uppfattningen att det innebär att man har »sluppit». Avtalet innebar nämligen att man inte skulle avge reservationer, utan endast särskilda yttranden.

Jag skall inte gå in på detaljfrågorna i det särskilda yttrandet. Det har redan gjorts i några anföranden. Jag vill bara, liksom herr Sundin och herr Yngve Nilsson och framför allt utskottets ordförande, understryka att undantagen från mervärdeskatt måste vara få och betingade av alldeles speciella skäl. Frågas denna princip i högre grad, blir skattelagen så komplicerad att dess praktiska tillämpning starkt försvåras. Flertalet av de undantag som har begärts i det stora antalet motioner har därför avvisats av utskottet. Av dessa utgör emellertid punktskatterna inklusive energiskatten ett komplex som ovillkorligen måste tas med i en framtida utbyggnad.

Av större betydelse är utskottets yrkande om att till hösten få ytterligare utredning av nya förslag beträffande specialområden. Jag har i viss utsträckning en annan mening än utskottets ordförande herr Ericsson beträffande tolkningen av denna begäran. Han sade nämligen att man inte hade kunnat enas om någon väg att lösa de problem som man nu skall be att regeringen utreder. Ja, vi var oeniga om *hur* man skulle lösa dessa problem, men vi var ju eniga om att det inte var bra som det var därför att det restes alltför starka invändningar mot åtskilligt i förslaget. Man har inte begärt en översyn av dessa frågor hos regeringen på ett sådant sätt att regeringen kan svara att den

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

inte kan finna någon bättre lösning och därför återkommer med samma förslag. Jag betraktar riksdagsskrivelsen så att utskottet i realiteten förväntar sig någonting annat och bättre. Detta skall alltså vara utgångspunkten för undersökningen — om det nu går att klara.

De begagnade bilarna utgör ett av de svårbemästrade problem som har åter-sänts till regeringen. Erfarenheterna från omsättningsskattens införande talar för att de undantas från beskattningen så som skedde när man fann att omsättningsskatten på begagnade bilar medförde så stora problem att den måste slopas.

Från något håll har det sagts att om de begagnade bilarna skulle beläggas med mervärdeskatt så måste bilhandeln organisera sig på ett särskilt sätt för att på lagligt vis kunna kringgå skattelagen. Det vore ett sällsamt resultat av en skattelagstiftning, om man inte kan hitta en annan lösning. Utskottet anser emellertid att det är ett klart samhällsintresse att handeln med begagnade bilar inte går under jorden och att skatterna kan komma in på ett sätt som går att kontrollera. Jag vill därför uttala förhoppningen att den ytterligare översyn som skall ske inom regeringen ges en så vid syftning att problemet kan lösas på ett bättre sätt än i propositionen.

Det finns flera andra frågor som jag inte tar upp i det här sammanhanget. Personligen vill jag bara säga att jag skulle ha tyckt att det hade varit bra om frågan om beskattningen av annonserna i dagspressen hade kunnat anstå så länge en utredning om pressens ekonomiska villkor pågår. Att de praktiska svårigheter, som härigenom kunde uppstå, har ansetts väga tyngre är att beklaga. Men jag har inte reserverat mig.

Arbetsgivaravgiften har behandlats av flera talare, varför jag kan fatta mig ganska kort om den. Även i allmänna skatteberedningens förslag fanns det — som det har påpekats från ett par håll — en arbetsgivaravgift, varigenom ar-

betsgivarerna skulle överta kostnaden för vissa socialavgifter. Den nu föreslagna arbetsgivaravgiften skiljer sig betydligt från denna, eftersom den ju bara har en rent finanspolitisk innebörd. Tyvärr är det nog ändå så — och det tycker jag mig av de anföranden som hållits förstå att alla erkänner — att arbetsgivaravgiftens verkningar är svårbedömbara på både kort och lång sikt. Klart är väl att den kommer att påverka såväl samhällsekonomin i dess helhet som olika branscher och företag. De företag där verksamheten i hög grad ombesörjs av maskiner och i ringa grad av mänsklig arbetskraft blir gynnade. De får en låg arbetsgivaravgift, eftersom lönesumman inte blir så stor. Företag som i hög grad är beroende av anställd arbetskraft blir missgynnade — dit hör framför allt serviceföretag, handel och över huvud taget en stor del av den mindre företagsamheten.

När man nu från oppositionen kräver att arbetsgivaravgiften inte skall sättas in i nuvarande konjunkturläge så betyder det att vi är oroliga för att den kan få ogynnsamma konsekvenser för utvecklingen på vissa avsnitt och därmed för sysselsättningen. Det är just i nuvarande läge arbetsgivaravgiften kan få olyckliga verkningar. Hade vi infört den för ett par tre år sedan, när konjunkturen var en helt annan, hade verkningarna *nu* av densamma inte varit så svåra eller kanske inte alls förelegat. Följdeffekterna hade ju då hunnit växa bort.

Herr Wörnberg påstår att det skulle vara svårt att inte börja tillämpa arbetsgivaravgiften från och med den 1 januari. Han säger att det inte är så lätt att sparka i gång den när som helst. På detta vill jag svara, att vare sig det är lätt att sparka i gång den eller inte, bör den inte tillämpas förrän man har en bättre överblick över konjunkturutvecklingen.

Oron för att det skall bli ett alltför långvarigt uppskov borde åtminstone inte förefinnas på den socialdemokra-

tiska sidan. Vi hörde i natt finansministern tala om vilka väldiga steg som konjunkturutvecklingen hade tagit och hur ljusa utsikterna tedde sig. Han sade inte att han målade med ljusa färger men i alla fall något ljusare än högern. Skulle hans slutsats vara riktig, finns det ju möjlighet att fatta beslut om igångsättningen rätt snart, alltså till hösten. Den hinna då träda i kraft 1 januari. Så illa förberedd är man väl ändå inte efter den debatt som har förts. Men jag och de flesta vet naturligtvis inte hur utvecklingen blir. Därför är det troligt att man i höst kan bedöma saken bättre. Låt oss vänta till dess.

Jag skall inte gå in på alla de olika detaljer som här har tagits upp av andra talare i fråga om arbetsgivaravgiften. Jag skulle dock på en punkt vilja säga någonting som jag tror inte har sagts här tidigare. Det gäller den speciella situation som sjöfartsnäringen befinner sig i. Den arbetar ju i direkt internationell konkurrens. I stor utsträckning går fraktbåtarna inte mellan Sverige och utlandet utan helt mellan utländska hamnar. Det är att märka att nationella subventioner förekommer i nära nog alla stater. Sverige är ett av de få länder där sådant stöd inte lämnas. OECD:s redogörelse för förhållandena på detta fält är verkligen talande. Storbritannien, USA, Frankrike, Italien, Japan, Västtyskland, Danmark och ett stort antal andra länder ger speciella statliga förmåner till rederinäringen för att den skall kunna klara den internationella konkurrensen. Ofta ges dessa förmåner i form av subventioner. Att lägga en arbetsgivaravgift på rederinäringen skulle naturligtvis skapa speciella svårigheter för vårt lands möjligheter på den internationella fraktmarknaden.

Med anledning av de motioner som har väckts och som berörs i reservationen yrkas i densamma att regeringen efter den översyn som under sommaren bör ske skall förelägga höstriksdagen förslag till ändrade bestämmelser beträffande arbetsgivaravgiftens konstruk-

tion, egenavgiften samt åtskilliga andra frågor. Jag kommer att yrka bifall till denna reservation.

Slutligen ett par ord om kompletteringspropositionen, som ju beträffande den ekonomiska delen var föremål för en mycket lång debatt i går. Jag bara noterar att behållningen — om det nu kan kallas för en behållning — av gårdagens debatt var att det faktiskt förelagat en bristande planläggning i beredskapshänseende inför en konjunkturedgång. Den bristande planläggningen har bidragit till att göra verkningarna av konjunktursvackan och strukturrationaliseringarna på arbetsmarknaden svårare än de annars hade behövt vara. Detta ger anledning till att en ordentlig översyn görs av den frågan.

Att vi för närvarande inte skall ha någon ökning av statsskatten är vi ju alla ense om och att utrymme inte finns för några skattesänkningar just nu begriper de flesta. Däremot måste den ekonomiska politiken såvitt jag ser i första hand med kraft inriktas på att göra slut på den oavbrutna skattehöjning som har förekommit under statsminister Erlanders mångåriga regim. Den ekonomiska politiken bör i stället inriktas på en successiv lindring av skattebördan.

Jag kan inte underlåta att nämna frågan om den kommunala beskattningen, som naturligtvis är mycket betungande särskilt för låginkomstgrupperna, där som bekant kommunalskatten ofta är den största posten. Hur samspelet mellan den statliga och den kommunala beskattningen skall ordnas är ett problem som inte är så lätt att lösa. I ett avseende bör man emellertid kunna angripa denna fråga. Så kommer också att ske; en utredning skall snart tillsättas — inte en ekonomisk utredning utan en utredning av mer formell art för att få klarhet i frågan om förhållandet mellan stat och kommun.

Samspelet mellan den statliga skatteutjämningen och kommunernas rätt att

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

avgöra kommunalskattens höjd är av sådan art att den nog bör bli föremål för en undersökning. Det är möjligt att man där kan hitta andra vägar än dagens.

Samma förhållande gäller beträffande sjukvården, som ju alltmer skall byggas ut och som mycket starkt tynger langstingens ekonomi. Även här krävs ett ordentligt övervägande.

Starkare aktualiseras det mångåriga kravet på en total och genomgripande skattereform över huvud taget, avsedd både att ersätta det invecklade och svårbegripliga skattesystem vi har och att finna vägar för ett bättre, mer lättförståeligt, rättvisare och effektivare skattesystem än det nuvarande. Att det nuvarande medger skattebortfall genom skattefusk och även på annat sätt är alldeles uppenbart torde många vara eniga om. Vi har under flera år diskuterat det nuvarande skattesystemets nackdelar, och jag skall därför inte upprepa någonting av den debatten.

Eftersom statsministern framställde det av folkpartiet och centerpartiet framlagda skatteprogrammet såsom innebärande att vi kunde tänka oss en skattesänkning under den närmaste tiden, ber jag att få läsa upp ett litet citat ur vår reservation till bevillningsutskottets betänkande. Där står bl. a.: »Enligt vår uppfattning bör en allmän skattereform utgå från principerna i allmänna skatteberedningens förslag från 1964. Detta är emellertid på avgörande punkter redan föråldrat. Förutsättningarna har bl. a. ändrats genom de delreformer inom skattesystemet, som genomförts eller kommer att genomföras inom den närmaste tiden. Vi har vid upprepade tillfällen framhållit, att en större skattereform måste genomföras successivt och under en ganska lång övergångsperiod.» Jag kan inte finna att det därvidlag är fråga om några omedelbara krav. Jag är medveten om att det kommer att ta någon tid att genomföra en sådan skattereform och att det givetvis måste krävas att det fö-

religger ekonomiska förutsättningar för skattesänkningar. Detta vittnar inte om att folkpartiet och centerpartiet har »hattat» hit och dit, som statsministern påstod. Vi har haft en och samma mening som gått igenom hela den skattepolitiska debatt vi fört under många år.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Ledena har glesnat. Endast ett antal av bevillningsutskottets ledamöter är kvar som ljusets riddarvakt. Men geisten börjar gå ur oss också.

Jag skall börja med några vänliga ord till herr Wörnberg, som i sitt anförande beträffande arbetsgivaravgifternas ikraftträdande klandrade reservanterna för den försvagning av totalbudgeten som vi enligt hans mening hade gjort oss skyldiga till. Vi kan ju inte förneka att förslaget innebär en viss försvagning av totalbudgeten. Men vi menar att i varje fall i dagens läge denna försvagning är konjunkturmässigt betingad och står i full överensstämmelse med lärofadern Keynes' konjunktur- och budgetteorier.

För nästa budgetår, som börjar den 1 juli, inskränker sig försvagningen till 240 miljoner, vilket inte är ett så stort belopp. Sedan är det naturligtvis riktigt, som herr Wörnberg sade, att det för budgetåret 1969/70 skulle röra sig om ett större belopp, 720 miljoner. Men det är klart att vi i ett nytt konjunkturläge är beredda att låta arbetsgivaravgiften träda i kraft. Jag menar att vi är beredda att ta ställning till den frågan redan till höstriktsdagen, då man bättre kan överblicka konjunktursituationen.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på att vi åtminstone från högerhall i en motion med anledning av kompletteringspropositionen har begärt en omfattande besparingsaktion för att på utgiftssidan göra vissa ingrepp.

Härefter kommer jag osökt över —

med sikte på såväl arbetsgivaravgiften som kompletteringspropositionen och konjunkturpolitiken över huvud taget — till finansministerns konjunkturbedomning. Jag delar finansministerns uppfattning att en viss konjunkturförbättring inträtt, som också kan väntas fortsätta under 1969 i möjligen något ökad takt. Jag tror emellertid att man vid innevarande tidpunkt inte bör dra alltför stora växlar på expansiva impulser utifrån. Från USA och England är i denna del inte så mycket att hämta. Finansministern sätter sina förhoppningar till att Västtyskland skall bli den motor som drar i gång den internationella konjunkturen. Det är sant att OECD-organisationen tillrätt en dynamisk politik i Västtyskland, men det förefaller som den tyske ekonomiministern Schiller vill hålla tillbaka. Tyskarna, som haft smärtsammare erfarenheter av inflationen än något annat folk, kommer säkerligen att visa stor försiktighet. Där släpper man näppeligen bromsarna. Frankrikes roll som konjunkturfaktor är i fortsättningen minst sagt oviss. Det sades visserligen i går av finansministern att lössläppandet av inflationskrafterna i Frankrike skulle verka efterfrågestimulerande, men resultatet skulle mycket lätt bli att bytesbalansen äventyrades något som i sin tur skulle föranleda restriktiva åtgärder. Våra nordiska vänner har också all anledning att föra en i viss mån restriktiv politik. Talet om en allmän konjunkturuppgång får därför tas med en nypa salt. Nationalekonomisk expertis talar därom. Men går man ut till de enskilda företagen, får man mestadels det beskedet att de inte märker så värst mycket därav i orderingången.

Påståendet att vårt lands internationella konkurrenskraft är god — det står bl. a. i den här socialdemokratiska annonsen — är jag inte heller beredd att utan vidare skriva under på. Den är tvärtom till följd av vårt internationellt sett höga kostnadsläge alltfjämt mindre tillfredsställande, och företa-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

gens lönsamhet är på många håll dålig. En viss förbättring har förvisso inträtt under det senaste året, det vill jag på intet sätt förneka. Det förhållandet sammanhänger — förutom med vidtagna rationaliseringsåtgärder inom företagen — bl. a. med den intensiva kostnadsjakt som ägt rum, tyvärr ofta med friställning av arbetskraft som följd.

Den faktor som emellertid framför allt bidragit till förbättring av kostnadsläget har varit den utveckling på arbetsmarknaden, som bestått däri att hoppjerka-fenomenen har avtagit och arbetstagarna har visat sig angelägna om att stanna kvar på sina arbetsplatser. Det är såvitt jag förstår ingenting som är dyrare för företagen än rekrytering och upplärning av ny arbetskraft. Kostnaderna härför har minskat i det nya läget på samma gång som produktionseffekten ökat. Det har varit ett framsteg.

Men, herr talman, kostnadsläget är på många håll alltfjämt ganska besvärligt. Jag vill erinra om att den årliga stegringen av de nominella lönerna från 1964 till 1967 har i Sverige — som redan förut hade en hög kostnadsnivå — utgjort 9,3 procent mot 7 procent i Västeuropa och 3,6 procent i USA med ett genomsnitt för samtliga industriländer av 5,2 procent. Nu invänder någon att dessa siffror väl inte kan vara så farliga, därför att när det gäller lönekostnaden per producerad enhet utvecklades kostnadsstegringen länge ungefär parallellt i Sverige och Västeuropa som helhet. Men en omsvängning skedde 1965, och sedan dess har vår internationella köpkraft blivit påfallande försvagad. Under åren 1964—1967 steg arbetskostnaderna per produktenhet i Sverige med drygt 3 procent mot 2 procent i Västeuropa och 0,3 procent i USA. Vår internationella köpkraft kan inte upprätthållas om arbetskostnaden per produktenhet stiger snabbare i Sverige än i konkurrentländerna, vilket är vad som skett under de senaste

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

åren. Ur näringslivets synpunkt är de höga marginalskatterna på fysiska personer en kostnadsfaktor, i varje fall indirekt.

Vår export har hållit sig väl uppe, det är riktigt. Men att ta detta som ett uttryck för att allt är välbeställt i fråga om vår internationella konkurrenskraft låter sig inte utan vidare göra. Är exportens lönsamhet dålig, eller om verksamheten rent av är förlustbringande som den varit t. ex. beträffande varven, så är situationen givetvis mindre tillfredsställande.

Går jag sedan över från utrikeshandeln till de rent inhemska konjunkturimpulserna så är det givet att det omfattande bostadsbyggandet stöder konjunkturen. Industrins investeringar har fått en värdefull stöt framåt genom frisläppandet av investeringsfonderna. Trots detta är jag rädd för att industrins investeringsintresse för dagen av många skäl håller sig tillbaka. Ökningstakten är i varje fall otillräcklig med tanke på framtiden. Om nya investeringar med hänsyn till kostnadsläget inte är lönsamma skjuts de naturligt nog ofta på framtiden. Även den försvagade självfinansieringen lägger hämsko på investeringsviljan. Industrins investeringar är som alla vet en svag punkt i de ekonomiska sammanhangen.

Huruvida den ekonomiska tillväxten under året kommer upp till 4 procent som det påståtts vilar enligt min mening i gudarnas knän. Den ökade efterfrågan på arbetskraft framför allt i storstäderna som gjort sig gällande på senare tid behöver inte vara övervägande konjunktorellt betingad. Den här rör framför allt från servicenäringar och vårdyrken.

Att jag så pass utförligt uppehållit mig vid frågan om konjunkturutvecklingen beror på att jag velat konjunkturmässigt motivera den borgerliga ståndpunkten till den föreslagna arbetsgivaravgiftens ikraftträdande. Vi på högerhåll har ju över huvud taget ställt

oss tveksamma. Jag skall inte gå närmare in på den saken. Jag vill emellertid poängtera att ytterligare belastning av näringslivets kostnader i gör-ligaste mån bör undvikas. Vi har redan avsevärda kostnader för ATP och semesterlöner m. m. på över 20 procent, som skall adderas till den totala lönekostnaden. På sina håll, där det finns en stor tjänstemannastab med ITP och sådant, är siffran ännu högre, 25 procent eller där omkring. Nästa år är redan i förväg kostnadmässigt ytterligare in-tecknat för ATP och förkortad arbetstid m. m. med 3,5 procent, om arbetsgivaravgiften inkluderas.

Starka skäl föreligger enligt min mening för oppositionens krav på att frågan om arbetsgivaravgiftens ikraftträdande skall uppskjutas till en senare tidpunkt. I övrigt vill jag plädera för ökad sparsamhet med allmänna medel och en kraftsamling kring en sanering av statsfinanserna utan skattehöjningar. Det går inte längre att med skattehöjningar som medicin möta en kommande eventuell konjunkturuppgång som innehåller inflatoriska tendenser.

Herr talman! Jag vill nu övergå till mitt egentliga ämne, mervärdeskatten. Först vill jag ge mitt erkännande åt bevillningsutskottets ordförande, herr John Ericsson för hans förnämliga anförande i går. Utskottets ledamöter fick alla en känsla av att ha medverkat på ett konstruktivt sätt för att föra denna alls inte enkla fråga i hamn.

Jag vill uttala min tillfredsställelse över att vårt land genom införandet av mervärdeskatten genomför en viss harmonisering av vår viktigaste indirekta skatt med motsvarande skatter i Europa. Jag menar att vi därmed har kommit ett steg närmare Europa. På reformens kreditsida framträder också som den viktigaste omständigheten att vår exportindustri placeras i ett konkurrensmässigt bättre läge.

Genom arbetsgivaravgiften blir dock lättnaden för näringslivet som helhet minimal. Man flyttar över belastningen

från exportföretagen till andra företagskategorier.

Jag vill här passa på att uttala mitt beklagande över att tillfället till en mera omfattande skattereform har förslutits. Man har nu tyvärr stannat vid en halvmesyr. I första hand har frågan om att röja upp i djungeln av punktskatter ställts på framtiden. Vid riksdagens början framfördes motionsvägen tanken på punktskatternas slopande, varvid vi motionärer utgick från att statens skattebortfall till följd av punktskatternas avlägsnande skulle kompenseras genom en höjning av momsens uttagsprocent. För konsumenterna skulle därigenom ingen ökad belastning inträda eftersom merkostnaderna för momsen i huvudsak och genomsnittligt sett motsvarades av lättnader i fråga om skatterna på vissa konsumtionsvaror, där tyngdpunkten ligger på choklad- och konfektyrvaror.

Det fanns emellertid inget intresse för en bred samförstånds lösning i detta hänseende. Endast genom en sådan vore det politiskt möjligt att åstadkomma en större reform. Det politiska motivet har saknats hos oss alla för att genomföra en sådan reform, tvekar jag inte att säga. Det hade varit önskvärt att även frågan om lättnader i marginalskatterna lösts samtidigt genom det sätt som allmänna skatteberedningen på sin tid föreslog. En samförstånds lösning över hela fronten hade varit modellen. Det är egentligen en tragedi, herr talman, att tidpunkten för detta nu förslutits.

Efter dessa tårar vid det officiella barndopet för mervärdeskatten skall jag tacksamt erkänna, att mervärdeskatten fått en i huvudsak tillfredsställande teknisk utformning, även om brådskan i slutskedet föranlett att en hel del problem kvarstår olösta. Jag tror i likhet med bevillningsutskottets ordförande, att det är särskilt värdefullt att systemet fått en så enhetlig utformning som möjligt och att undantagen begränsats till det minsta möj-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
liga. Det ställer alltid till trassel när vissa varor och tjänster, som eljest skulle naturligt falla under systemet, får en särställning. En enhetlig skatt är en bra skatt.

Undantag leder alltid till svårlösta gränsdragningsproblem. Ett exempel erbjuder turisthotellen, vilka några motionärer på goda grunder velat undanta. Dessa hotell får det säkert besvärligt. Men vad menas med turisthotell? Är Grand hotell ett turisthotell? Var går gränsen mellan turisthotell och vanliga hotell? Det är svårt att avgöra. Gränsen är med andra ord flytande.

Nu skall ingen tro att mervärdeskattens införande blir en dans på rosor. Jag tror tvärtom att den första vägsträckan kommer att bli belagd med hårda kullerstenar — eller varför inte vass makadam.

Finessen med mervärdeskatten är den rätt att dra av ingående skatt som är huvudelementet i systemet. Den ställer emellertid stora krav på bokföringen hos företagen.

Utskottet har ansett att en överarbetning av det framlagda författningsförslaget på åtskilliga punkter bör ske. Att detta i vissa hänseenden — låt vara kanske sådana av mindre principiell än av praktisk betydelse — inte utformats så klart som önskvärt vore, är i och för sig förståeligt med hänsyn till de väsentliga ändringar som gjorts i propositionen i förhållande till utredningens förslag. Erfarenheterna av andra skattereformer har också visat, att när förslagen mera allmänt kommit i de skattskyldigas händer har de olika praktiska problemen uppmärksamats på ett annat sätt än tidigare.

Även om många frågor kan lösas genom riksskattenämndens insatser är det nödvändigt att lagtexten har en sådan utformning, att en av riksskattenämnden såsom lämplig befunnen lösning inte strider mot författningen.

Ur informationssynpunkt hade det självfallet varit önskvärt att lagstiftningen även i fråga om detaljerna —

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

vilka ofta vållar de skattskyldiga de största praktiska svårigheterna — hade varit slutgiltigt utformad före hösten. Detta förhållande gör det särskilt angeläget att man hos de berörda myndigheterna, och främst då hos länsstyrelserna och riksskattenämnden, gör allt för att före lagstiftningens ikraftträdande ge den information som de skattskyldiga måste ha för att systemet skall komma i gång så smidigt som möjligt.

Även om näringslivets organisationer under hösten kommer att bedriva intensiva informationskampanjer är detta inte tillräckligt, dels beroende på att man inte når alla skattskyldiga och dels beroende på att kampanjen till större delen kommer att genomföras innan riksdagen beslutat om de ändringar, som bevillningsutskottet begär.

Staten får därför inte slå sig till ro i förhoppning att näringslivets organisationer skall klara hela informationsverksamheten. Både genom lättfattliga tryckta skrifter, föredrag och besvarande av konkreta frågor bör de statliga myndigheterna ge de skattskyldiga sitt bistånd.

Jag tror i likhet med bevillningsutskottets ordförande att det är ytterst angeläget, att kontrollen över skattesystemet byggs ut i så snabb takt som möjligt. Visserligen innebär systemet som sådant att det i viss mån kontrollerar sig självt. En viss kontroll finns nämligen inbyggd i systemet, men det räcker inte. Från skattemyndigheternas sida bör personella resurser ges till skatterevision hos företagen utan alltför långa mellanrum. Om kontrollen brister i effektivitet kommer det att gå ut över skattesystemet som sådant. Detta gäller inte minst under de första åren.

Bland de frågor som bevillningsutskottet har funnit anledning erinra mot har varit beskattningen av begagnade bilar. Jag skall inte gå närmare in på den frågan, men det är önskvärt att den får en mycket snabb behandling så att riksdagen får en proposition i ämnet redan i mitten av oktober när vi bör-

jar. Bilbranschen måste nämligen i god tid veta vad den har att rätta sig efter.

En fråga som utskottet inte har tagit upp men som jag menar att regeringen bör fundera på är beskattningen av importen. Att moms uttages redan vid importtillfället tror jag av konkurrensskäl har varit nödvändigt. Men detta ställer i regel importörerna likviditetsmässigt i en ogynnsam ställning i förhållande till övriga skattskyldiga. De belastas av förskottsbetalningar av skatten. Kapitalbehovet ökas och ökade räntekostnader uppstår för företagen.

I Danmark har detta problem lösts på så sätt att en något lägre skatteprocent tas ut vid import. Medan momsen i Danmark numera utgör 12,5 procent, uttages av importören endast 9 procent. Denna reducerade skattesats betyder inte att importvarorna vid försäljningen till den slutliga konsumenten får ett lägre pris än de hemmaproducerade varorna. Det enda som sker är att momstillväxten under varans vandring genom de olika distributionsleden får ett något annat förlopp. Det är endast så att den ingående avdragsgilla skatten blir mindre hos importören. Jag tror att ett liknande arrangemang kommer att bli erforderligt även här. Grossistförbundet har i skrivelse till bevillningsutskottet gjort påpekande härom. Jag vill be finansministern att fundera på den saken.

En annan fråga, som bör ägnas uppmärksamhet inom finansdepartementet, är de internationella transporternas skattemässiga behandling, framför allt den förmedling av transporttjänster som sköts av speditörerna. Det måste ses till att det inte blir en snedvridning av konkurrensen mellan utländska och svenska förmedlare till de senares nackdel. Detta har tidigare varit en stridsfråga.

Bevillningsutskottet har i stor utsträckning tagit fasta på den kritik, som riktats mot utformningen av bestämmeelserna om skattskyldighet för stat och kommun. Utskottet säger sig

sålunda biträda riksdagsrevisorernas uppfattning att frihet från skattskyldighet för vissa statliga företag inte bör få påverka den statliga upphandlingen i en för dessa företag förmånlig riktning. Man vill dock inte rätta till detta förhållande genom att ändra den föreslagna mervärdeskatteförordningen utan anser att likställdhet skall skapas genom att den statliga upphandlingskungörelsen ändras på sådant sätt, att anbudet skall jämföras utan hänsyn till den skattefrihet som statliga företag kan åtnjuta. Samtidigt förväntar utskottet att de föreslagna bestämmelserna kompletteras, då det gäller tjänster som lämnas av statliga företag.

Även om vissa principiella invändningar kan riktas mot den föreslagna lösningen har vi i dagens situation ansett oss böra nöja oss med detta. Jag är glad och tacksam över att utskottsmajoriteten gått oss till mötes på ett förstående sätt.

Beträffande kommunerna är frågan av lägre aktualitetsgrad såvitt gäller tillverkning och uttag av varor, men fortfarande kvarstår frågan hur man skall undvika konkurrenss störningar i fråga om t. ex. tvätteriverksamheten. Här saknas alltså en verklig lösning. Denna fråga på det kommunala planet bör ägnas fortsatt uppmärksamhet.

I detta sammanhang vill jag kommentera ett uttalande, som finansministern gjort på sidan 122 i propositionen, nämligen: »Om offentlig verksamhet tillkommit för att tillgodose egna behov, men viss utåtriktad verksamhet likväl sker, har ifrågasatts om inte detta bör medföra skattskyldighet för hela verksamheten. I varuskattehänseende gäller endast att den utåtriktade verksamheten i dessa fall medför skattskyldighet.»

Innehållet i den sista meningen be-tecknades i en motion som har väckts i ämnet såsom uppseendeväckande. Av lagtexten att döma måste tvärtom motsatsen gälla. Jag skulle vara tacksam om departementschefen, för att inte för-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

villa taxeringspersonalen, ville nyansera och förtydliga sina uttalanden på den punkten.

Av principiella skäl söker riksdagsutskottet undvika att i oklara situationer tolka redan utfärdad lagstiftning. Detta bör naturligtvis också iakttas av regeringens ledamöter, inte minst på det område där riksdagen allena har lagstiftningsmakten.

Vi hälsar med tillfredsställelse att utskottet anser att respittiden för inbetalning av skatt bör förlängas från 18 till 35 dagar. Härigenom får de skattskyldiga större praktiska möjligheter att avge en riktig redovisning. Påfrestningarna på de skattskyldigas likviditet blir också mindre, och inte minst detaljhandeln, som enligt förslaget förlorat sin rätt till kostnadsersättning, får härigenom en viss kompensation. Om den är tillräcklig vågar jag inte uttala mig om.

Det är vidare tacknämligt att utskottet infört en möjlighet till kortare redovisningsperioder än två månader för sådana företag som regelmässigt har större ingående än utgående skatt. Jag vill emellertid särskilt understryka vikten av att taxeringsmyndigheterna påskyn-dar restitutionsförfarandet så mycket som möjligt utan att väsentliga kontrolluppgifter åsidosätts. Inte minst är det nödvändigt med hänsyn till företagens finansiella planering att restitution sker inom kort tid efter det att deklaration avgivits. Den ordningen som enligt uppgift tillämpas i Danmark, där restitution kan ske efter endast några få dagar, är eftersträfvansvärd. Det är angeläget att restitutionsfrågorna följes med uppmärksamhet av de centrala myndigheterna.

Till sist en liten detaljfråga. Att moms utgår på kassarabatter synes strida mot principen, att det skall vara det faktiska vederlaget som skall ligga till grund för momsberäkningen. Å andra sidan bör beaktas att ett undantagande av kassarabatten för momsberäkningen kan medföra svårigheter då ju säljaren

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

vid faktureringsstillfället inte vet om köparen kommer att utnyttja kassarbatten eller icke. Dessa svårigheter undvikes om moms beräknas även på kassarabatt.

Jag skulle, herr talman, vilja säga ytterligare några ord om ikraftträdandet. Som övergångsbestämmelserna utformats kommer i vissa situationer redan fullgjorda prestationer att drabbas av mervärdesskatten, nämligen om likvid erlägges efter nästa nyår trots att skatteobjektet i dag är helt undantaget från varuskatt. Den som har att fullgöra prestationen har i dessa fall inte någon möjlighet att av köparen ta ut motsvarande belopp.

Jag vill rekommendera finansministern att under det arbete som skall sättas i gång se över även ikraftträdandebestämmelserna och vidtaga sådana åtgärder att olägenheterna undanröjes.

Utskottet har också uttalat att Kungl. Maj:t är oförhindrad att till hösten ta upp även andra frågor än dem utskottet särskilt har aktualiserat.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr PETTERSSON, ARNE, (s):

Herr talman! Det finns mycket att diskutera i de båda inlägg som har gjorts av herrar Lundström och Jacobsson. Jag skall emellertid försöka undvika att reta upp dem till nya inlägg.

Det finns dock en sak som herr Lundström tog upp som jag tycker bör uppmärksammas. Han sade att det sannolikt inte hade varit så besvärligt med den belastning som arbetsgivaravgiften kommer att innebära om den hade genomförts tidigare. Det födde en tanke hos mig att vi, som har kompromissat så mycket i utskottet i dessa ärenden, även här kunde komma fram till en kompromiss: vi skulle kunna införa arbetsgivaravgiften retroaktivt! Det skulle lösa också ett annat problem för

herr Lundström, nämligen de stora budgetunderskotten, som måste redas upp av en kommande högst ev. borgerlig regering, vilka underskott för övrigt blir ännu större om vi skjuter på arbetsgivaravgiftens genomförande.

Herr talman! Eftersom min partivän från Östergötland tidigare har behandlat arbetsgivaravgiften i detalj, hade jag närmast tänkt mig att granska de motiveringar som finns i reservationen, där man vill skjuta på ikraftträdandet av reformen. Jag kan inte frigöra mig från känslan att det i den koalition, som uppstått mellan de borgerliga partierna, innerst inne finns en motvilja mot arbetsgivaravgiften. Detta är väl i och för sig ett fullföljande av den linje som jag tidigare framhållit i kamraren. Vad vi sysslar med i bevillningsutskottet — utöver Kungl. Maj:ts propositioner — är i nio fall av tio borgerliga förslag som siktar på skattelättnader för företag och företagare.

De motiv som anförs för att skjuta fram genomförandet av arbetsgivaravgiften är tre. Det första är, som herr Lundström sade, det aktuella konjunkturläget och arbetslösheten. Det andra är de bestående riskerna för arbetslöshet. Det tredje är det höga kostnadsläge, som på sikt skulle skapa stora besvärligheter och som skulle förstärkas av arbetsgivaravgiften.

Jag tar som utgångspunkt för dessa motiv den skrämselpropaganda, som politiskt medvetet har bedrivits för att inbilla människor att vi befinner oss i en arbetsmarknadssituation av samma krisartade slag som vi upplevde på 1930-talet. I högermotionen, ur vilken våra skickliga sekreterare har lyckats ta med de allra bästa avsnitten i sin motivering för motionen, finns en tabell där man jämför arbetslöshet under olika perioder. Den finns på sidan 12, och när jag såg siffrorna första gången tyckte jag det hela såg så dumt ut att jag tänkte att man måste ha fått Sifo:s hjälp att åstadkomma det. Sedan jag granskat siffrorna fritar jag Sifo från

att ha åstadkommit något så groteskt som högerpartiets kansli har lyckats med.

Vad är det man gör? Jo, för att gesken av att situationen skulle vara lika prekär nu som på 1930-talet jämför man månadssiffrorna för januari—februari 1968 med årsgenomsnitt från åren i början av 1930-talet. Det måste ha varit en mycket märklig statistiker som anlitats för detta arbete!

Vidare jämför man antalet registrerade arbetslösa plus de som är under omskolning och som är föremål för arbetsmarknadsåtgärder med de hjälpsökande på 1930-talet. Det är klart att man då får fram en låg siffra. På 1930-talet ställdes exempelvis alla ungdomar, som inte hade kommit in på arbetsmarknaden, utan hjälp. Uppskattningsvis kan det ha varit mellan 400 000 och 500 000 ungdomar, för vilka det inte lönade sig att söka hjälp. De skulle bo hemma hos far och mor och om fadern var arbetslös leva på den hjälp han fick av socialvården.

Det går dock att göra en riktig jämförelse. Skall man göra den bör man rimligtvis ta den enda säkra uppgift man har från den tiden. Det är årsgenomsnittet arbetslösa, registrerade i LO:s fackförbund.

Om jag håller mig till mellankrigstiden förekommer den högsta siffran år 1921; då var 26 procent av LO-medlemmarna arbetslösa. Den lägsta siffran har vi år 1939 då årsgenomsnittet arbetslösa var 9,2 procent. Vid 30-talets början pendlar siffrorna kring 20-strecket med 23 procent som högsta siffra. Det är ju dessa siffror som skall jämföras med de siffror man plockar fram i dag.

Skulle man ha tagit januari och februari månader år 1932, 1933 och 1934 så skulle man ha funnit att arbetslösheten i byggnadsförbunden de månaderna låg vid 70—80 procent. Den jämförelse är alltså bedräglig, den är en ren förfälskning, och syftet måste vara — det framgår av texten i mo-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

tionen — att inbilla människorna att vi har ett mycket besvärligare läge än vad vi har.

I den andra punkten — risken för kommande arbetslöshet — tror jag att vi är inne på ett område som kräver en mycket djupare och mera långsiktande diskussion än vad jag för ögonblicket vill inleda. Men jag vill knyta an till det som statsrådet Sträng var inne på i går, när han sade att vi kan räkna med en ökning av arbetslösheten till eftersommaren och vintern beroende på nya sociala åtgärder som träder i kraft. Men jag tror också — det är därför jag vill ha det här sagt — att vi sannolikt fortsättningsvis kan räkna med att antalet människor, som friställs och som på normalt sätt inte kan beredas arbete, fortlöpanne kommer att öka. Vi kommer att få utomordentligt besvärliga problem, där samhället får öka de former av stöd som utgår, dels för en nyutbildning för återinpassning på marknaden, dels för en vidareutbildning för att kvarhålla människor på arbetsmarknaden. Men därutöver måste samhället precis som nu för de handikappade i skyddad verksamhet överta skapandet av sysselsättning för mycket stora grupper. Skall man använda högermotionens kriterier för att bestämma arbetslösheten kommer vi de närmaste åren med säkerhet att oupphörligt få ökande arbetslöshetssiffror.

Det tredje motivet — det höga kostnadsläget — har diskuterats tidigare, och jag skall inte peka på mer än två saker, som har berörts här senast av herr Jacobsson. Det första är de höga svenska lönerna. De är högst i Europa. Sannolikt har väl bara ett par länder på jorden högre genomsnittliga lönekostnader än vi. Det andra som påverkar de svenska företagens höga kostnads-läge är det starka samhällsengagemang vi har för människorna — sociala förmåner, utbildning och annat som genom skatter blir en belastning på produktionen.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Men det jag framför allt vill fästa uppmärksamhet vid är ett avsnitt, som ännu inte har omtalats i debatten i kammaren. Såvitt jag har kunnat utröna så finns det nämligen inget land i Europa som har kommit så långt som vårt land när det gäller inkomstutjämning. Och jag tror att denna inkomstutjämning i mycket är en produkt av den svenska fackföreningsrörelsens solidariska lönepolitik. Den har inneburit att organisatoriskt svaga grupper, vilka arbetat i delar av arbetsmarknaden där marginalerna har varit små och där möjligheten att få ut löneökningar har varit beroende av stöd från de bättre ställda kamratgruppernas insatser. Det är alltså en solidarisk lönepolitik som har lett till att arbetstagare inom vårddyrkena och övrig service har kunnat följa med inkomstutvecklingen i vårt land och icke, som har skett i en rad andra länder, fortlöpande glidit efter andra grupper. Konsekvensen av denna solidariska lönepolitik, som är en inkomstutjämningspolitik, har blivit en av den betingad fortgående prisstegring, som har burits av de bättre lottade och i inkomsthänseende lyckligare lottade i samhället.

Jag vill avsluta mitt inlägg, herr talman, i en kanske något provocerande form — jag ber om ursäkt för det. Det vore intressant att få veta vad ni, som nu talar så mycket om det höga kostnadsläget och gång på gång kräver att regeringen skall göra någonting åt det höga kostnadsläget, om ni skulle få en möjlighet — den möjligheten har ni fortlöpande — skulle göra för att skapa ett bättre klimat för svensk företagsamhet. På vilka punkter skall ni angripa detta problem? Skall ni sänka det allmänna löneläget? Skall ni ta ned det tryck på produktionen som samhällsengagemangets förorsakar i form av skatter eller — och kanske den intressantaste frågan — skall ni föra tillbaka eller åtminstone stoppa den utveckling emot en fortsatt inkomstut-

jämning, som för oss i vårt parti och för mig personligen betyder så mycket?

Det finns ingen chans att komma förbi dessa tre punkter, om man vill påverka de svenska företagens kostnadsläge. Det skulle vara intressant att höra exempelvis herr Gösta Jacobsson — som begärt replik — berätta på vilken av dessa tre punkter som man tänker sätta in stöten.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte åtaga mig att nu sätta in någon direkt stöt mot herr Arne Pettersson. Herr Arne Pettersson sade sig dock vilja reta upp högermännen genom att underkänna de statistiska uppgifterna i en högermotion och betecknade dem såsom skrämselfpropaganda. Då tyckte jag att jag i alla fall ville svara med några vänliga ord. De som är specialister på skrämselfpropaganda är väl inte vi. Jag vill inte säga vilket parti som excellerar i sådan propaganda, men det brukar i alla fall inte vara högern.

Det är alltid svårt, herr talman, med statistiska jämförelser. Jämförelserna i denna motion har säkert gjorts i bästa välmening. Jag kan givetvis inte kontrollera dem, men jag har nog en stark känsla av att herr Arne Pettersson så till vida har rätt, att siffrorna inte är riktigt jämförbara. Jag hoppas att herr Arne Pettersson är nöjd med detta svar. Jag utgår ifrån att herr Arne Pettersson med sin kritik av dessa siffror inte har velat bagatellisera de siffror, som föreligger om den aktuella arbetslösheten.

Herr PETTERSSON, ARNE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för den hederlighet som präglade herr Gösta Jacobssons inlägg. Jag är också glad över att det var en ledamot av det fina utskott som vi båda tillhör som stod för hederligheten.

Jag vill ytterligare bara tillägga att jag, såsom framgick av vad jag yttrade på den andra punkten, är mycket bekymrad för den typ av arbetslöshet som vi kommer att få bemästra fortsättningsvis såsom en produkt av den fortgående strukturrationaliseringen och urbaniseringen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vill först en liten smula dröja vid frågan om friställningarna och köerna till vissa arbetstillfällen, vilket berördes i början av den här debatten. Debatten rörde sig visserligen om en eventuellt hotande friställning på kanslihusnivå och om den köbildning som då kunde tänkas föreligga från andra håll att få träda till. Jag gör detta därför att i de anföranden, som då hölls, vidgades debatten till att omfatta snart sagt allting. Där berördes det allra mesta.

Jag hade en förhoppning, en djärv sådan, som grundade sig på att jag räknade vara inne i andra kammaren och då fick höra hans excellens statsministern tala. Jag hade en förhoppning om att få resonera med statsministern angående ett ärende och trodde att jag skulle få möjlighet därtill, ty statsministern sade att det aldrig får bli så »att vi anser oss för fina. Det får aldrig ligga ett för långt avstånd mellan oss och de andra. I det ögonblick en sådan känsla skulle gripa oss kunde man vara övertygad om att det kunde hända olyckor med demokratin».

Jag riktade för en tid sedan en fråga till hans excellens statsministern; jag gjorde det med en känsla av att jag utifrån de principer, som statsministern angav, kunde påräkna ett livligt intresse från hans sida, så mycket mera som jag också kan anföra ett annat liknande uttalande. Det finns, sade han, i detta fall inte någon demokratisk motivering för att statsministern inte skulle säga sin mening.

Ja, detta var ju något helt annat än det vi diskuterar i dag, men jag slår

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

fast att det från kammarens synpunkt skulle ha varit intressant, om vi hade fått lyssna till statsministern i något mindre portioner, mera fördelade över hela dagen, än till den stora laddning vi fick i början av debatten. Jag tycker också att det kunde varit väl så intressant att få höra statsministerns synpunkter på infriandet av sina löften om att få ett slut på gatukravallerna och skapa respekt för lag och ordning här i landet, som att få lyssna till den debatt som fördes mellan statsministern och några andra ledamöter i denna kammare angående fördelningen av statsrådsplatserna till hösten.

Jag vill stanna vid ett yttrande av herr Lundström. Han nämnde att debatten snedvreds genom långa statsrådsanföranden på upp till en och en halv timme. Som botemedel föreslog han att även partiledarna skulle få möjlighet att prata en och en halv timme i sträck. Jag räknade ut att tre gånger en och en halv timme blev ett rätt högt tal. En förskjutning av debatterna på det sättet skulle göra det ännu svårare för oss enkla medlemmar av kammaren att komma till tals, om dessa mer eller mindre storheter skulle få breda ut sig så mycket.

Nej, det är nog på ett helt annat sätt man måste försöka åstadkomma en livligare debatt och undvika den snedbelastning som vi hade här i början av dagen.

I fortsättningen kommer jag inte att gå in på dylika problem utan skall försöka hålla mig till propositionen om mervärdeskatten och propositionen om den s. k. arbetsgivaravgiften.

Bevillningsutskottets ordförandes anförande i går gjorde faktiskt ett mycket djupt intryck på mig. Han sade att vissa svårigheter hade uppstått vid behandlingen av den föreliggande propositionen och att man var tveksam på åtskilliga punkter. Jag vill återkomma till detta så småningom.

Bevillningsutskottets ordförande menade, att man i alla fall velat lägga fram

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

förslagen på de punkter där man var enig. Min uppfattning är emellertid inte lika trygg och blåögd. I regel är det så att när partierna har varit eniga har det gällt frågor, där inget enskilt parti har velat stå för någonting utan man har velat ha med alla för att kunna skylla på varandra. Men herr John Ericsson och jag ser den saken på så olika sätt att jag inte skall gå in alltför mycket på detta. Jag tar upp saken därför att bevillningsutskottet i sitt betänkande nr 44 avfärdar min motion I: 875 om s. k. arbetsgivaravgift med följande ord: »Skatteberedningens förslag i denna del biträdades av samtliga inom beredningen representerade politiska partier. På grund härav och då utskottet i bet. 1968: 45 enhälligt tillstyrkt en övergång till mervärdeskatt kan utskottet inte biträda avslagsyrkandet i motionen I: 875.»

Jag må säga att argumentationen som sådan är präglad av vad man förr i världen, när det diskuterades på ett principiellt plan, kallade för maktfilosofi. Man har intagit en ståndpunkt och är enig, och då behöver man inte något annat skäl. Man vill inte — och så är den saken klar. Sakskäl har jag icke kunnat utläsa ur bevillningsutskottets betänkande. Lika gott kan det vara, ty då står de synpunkter jag framfört på den punkten oemotsagda, såvitt jag förstår.

Trots lång förberedelse måste emellertid t. o. m. de allra trognaste i bevillningsutskottet — med herr John Ericsson i spetsen och min gode vän herr Einar Eriksson litet längre bak i kön — konstatera att framläggandet av förslag om mervärdeskatt i viss mån kommit att präglas av tidsnöd. För bevillningsutskottets del har den tid som stått till förfogande, såsom utskottet säger, varit så knapp, att granskningsarbetet i hög grad måst forceras. Enligt utskottets mening framstår detta som betänkligt med hänsyn till frågans vikt och omfattning.

Detta är vackert sagt och låter själv-

ständigt och bra. När man sedan i stort sett tillstyrker visar det att man inte har låtit sig avskräckas av dessa betänkligheter.

Jag tänker inte fördjupa mig i en fingranskning av förslaget. Viktigare är väl att vad bevillningsutskottet anför om att utskottet fått ganska litet tid för att arbeta med ärendet ger fog för förmodandet att finansministern, som under så många år motstått exportindustriintressenas pockande krav på en momsreform, endast dröjande gått till verket även när han ansett sig böra falla undan. Det är den slutsats jag drar, ty annars skulle denna tidsnöd icke ha behövt uppstå. Företrädarna för de nämnda intressena låg ju tidigt i startgroparna.

Att utskottet karakteriserar sin kritik som »marginalanmärkningar» är väl delvis förestavat av blyghet hos de trogna när det gällt att sätta bockar i kanten. Kvar står att det brukar vara skolmagistrars syndiga vana att sätta ut bockarna just i marginalen. Jag konstaterar detta.

Kritik har riktats mot nuvarande oms, både ur teknisk synpunkt genom det trassel som vållas för dem som har att inleverera pengar och på grund av de sociala skadeverkningarna. Jag slår fast att förslaget om mervärdeskatten förstorar dessa systemets brister i väsentlig grad. För omsen hade man 170 000 uppbördsställen, för momsen får man 350 000 å 400 000. Det förenklar sannerligen inte saken. Restantierna för hela riket med det nuvarande systemet var 1965 ett belopp av 59 miljoner. År 1966 var de 89 miljoner, och jag betvivlar att siffran för 1967 kan vara lägre. Snarare är den högre. Om man gör saken ännu krångligare, om man noggrant tillvaratar varje tillfälle att få så många uppbördsställen och så många inlevererare av skatt som möjligt, så kommer denna siffra ingalunda att bli lägre. Jag skulle snarare förmoda att vi kan räkna med större spill i momsbeskattningen.

Jag vet att man mot detta kan anföra ett skäl som det naturligtvis ligger någonting i. Det är vederbörandes önskan att dra av den skatt man erlägger. Men vi konstaterar, att även med det systemet betyder det bara att man konsekvent och klart lastar över kostnaderna på den part som inte har möjlighet att i sin tur lasta över dem på någon annan, på den inhemska konsumtionen. Det tycker jag är någonting som vi kan slå fast.

Som sagt, omsättningsskattens orättvisor och sociala skadeverkningar har förmerats, och för konsumenterna är tröster ringa, att det är på dem som restitutionerna i de många skatteleden skall till sist avlastas. Utskottet understryker de synpunkter jag har anfört genom ett påpekande, som jag anser mig böra understryka här, att en förhöjning av skatteprocenten icke bör ske vid momsens införande, eftersom *den skulle hårdast drabba i de lägre inkomstskikten.*

Om detta gäller beträffande en mindre förhöjning av skatteprocenten vid momsens införande, måste det naturligtvis i så mycket högre grad gälla om hela skatten, att den hårdast drabbar de lägre inkomstskikten. Det tycker jag att jag har fått skriftligt på från utskottet, och det vill jag notera.

I detta sammanhang anser jag att det s. k. borgerliga särskilda yttrandet bör få ett hedersomnämmande. Däri apostroferas punktskatterna som särskilt socialt orättvisa. Det må så vara att det har funnits punktskatter, som var socialt orättvisa, och att det fortfarande kanske finns någon detalj i punktbeskattningen som kan kritiseras ur samma synpunkt. Men i det särskilda yttrandet exemplifierar man sin inställning genom att peka på att det gäller alldeles speciellt guldvarorna, som det således skulle vara socialt orättvist att särskilt skattebelägga. Jag förstår inte varför de hedervärda borgarna på denna punkt har glömt pälsverk och sprit. Där föreligger samma

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

situation — det är fråga om punktbeskattning av den rena lyxen.

För min del har jag i min motion pekat på att det innebär väsentliga olägenheter att beskatta de produkter, som icke kan undvaras, det som människor behöver för sitt livsuppehälle, för sitt dagliga bröd i egentlig mening. Det är produkter av brödsäd såsom gryn och mjöl, det är potatis, mjölk och produkter av mjölk, men också margarin, enklare arbetskläder och arbetsskodon. Jag är förvånad över att man på konsumenthall inte på alla håll reagerar hårdare emot en sådan beskattning. Jag finner det fullständigt orimligt. Ingen skall inbilla mig att miljonärer äter mer potatis än andra människor. Ingen skall inbilla mig att miljonärer konsumerar mera bröd, mera mjölk och margarin och att de mer än andra förbrukar enklare arbetskläder och arbetsskodon. I själva verket är det så, att den som har en begränsad ekonomi måste i hög grad falla tillbaka på dessa de billiga produkterna.

Under sådana förhållanden förvånar det mig att man velat slå fast det system vi har och dessutom bredda skattelagningen av nödvändighetsvaror. För min del har det stått klart att det hade varit rimligare att riksdagen hade avslagit proposition nr 100 och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om nytt förslag till innevarande års riksdag, avseende att den allmänna varuskattnen ersätts med en i enlighet med statsverkets behov utbyggd punktbeskattning av lyxvaror, kompletterad med en skälig beskattning av umbärliga varor, under beaktande av de synpunkter som här berörts.

Jag kan inte hjälpa att det för mig är obestridligt, att det inte är någon praktisk reform att öka ut antalet skatteleverantörer från 170 000 till 350 000. Man lämnar ingen ersättning till dem, men de får besvär och detta besvär ingår i produktionskostnaderna och får till sist betalas av konsumenterna.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Denna skatt är väsentligen till för att åstadkomma ett stöd åt vår exportindustri. Man inser att kostnaderna för den svenska produktionen på hemmamarknaden är stora, och om man skall sälja till utlandet blir konkurrensen hård. I stället för att beakta detta i positiv riktning lägger man ännu större kostnader, ännu större bördor, på den inhemska konsumtionen och på de näringsgrenar som arbetar för att tillgodose den. *Den svenska befolkningen får betala så mycket mera för att utlänningarna skall få våra varor billigare.* Jag kan inte finna något särskilt uppbyggligt i en sådan politik.

Nå, säger man, men vi har ju fått ett tillskott, och det tillskottet är den s. k. arbetsgivaravgiften.

Ja, hur är det med den där arbetsgivaravgiften? Jag tyckte att det var litet krångligt och frågade därför finansministern om han ville ge mig en definition på skillnaden på den s. k. arbetsgivaravgiften och de pengar som i LO:s annonser i Aftonbladet och på andra håll understryks vara löntagarnas pengar och som inflyter i ATP-fonderna. Han svarade då, att båda två ingår i den allmänna arbetsgivaravgiften, men de redovisas sedan i olika kolumner, en del går till fondering medan arbetsgivaravgiften skall ingå i den allmänna kassan.

En högerpolitiker tog sig för några år sedan det orådet före att föreslå att en del av de pengar som tas ut mot avgift på arbetslönerna efter avdrag av basavdraget skulle disponeras till att fylla ut en knapp folkpension åt gamla folkpensionärer som hade det besvärligt ställt. Det blev en våldsam reaktion mot detta. Och det sades klart ifrån från socialdemokratiskt håll liksom också från andra, att detta är arbetstagarnas pengar och att de pengarna inte får användas för ovidkommande ändamål.

Nu har vi fått en proposition som innebär att 740 miljoner kronor skall till väsentlig del — en del belastar ar-

betsgivarnas vinst — beräknas på samma grund som ATP-avgiften, utom att man inte har basavdraget. Således blir det en skärpt beskattning av arbetslön, och den beskattningen skall användas att genomföra exportsubventioner till förmån för en del av den svenska företagsamheten — exportindustrin — som skall få tillgodogöra sig dessa medel. Jag finner att det humanitära syftet i varje fall inte är större än det som man förut reagerade så bestämt emot, när man ville dra bort de där pengarna.

Om jag sedan tittar en liten smula på hur frågan har behandlats, måste jag säga att jag visserligen tycker att det är en låg avgift. Det är bara en procent kan man säga. Men omsättnings-skatten började också med en låg procent. Jag minns att det med all rätt framhölls från vår sida, att risken var att det var så bekvämt att höja avgiften. Här fattar man ett principbeslut som innebär att man beskattar arbetslönen. Vi kan beskatta de pengar i företagen, som arbetsgivare och anställda har att diskutera om när det gäller att åstadkomma de i nuvarande situation, särskilt för låglönegrupperna, ganska små förbättringsmöjligheter som de anställda har.

Jag finner det rätt egenartat att detta inte väckt större opposition. De borgerliga partierna har velat skjuta på frågan till en annan tidpunkt. Samtidigt har man dock — som också står i reservationen till betänkandet nr 44 — varit angelägen om att förslaget om införande av arbetsgivaravgiften, som ju är den benämning man har på det som i andra sammanhang kallas löntagarnas pengar, skall accepteras i princip. Detta är fallet i motionerna från oppositionspartierna. Men man anser också att pengarna inte behövs i nuvarande situation. Det kan få anstå med beslut om dem tills verkställigheten skall aktualiseras under nästa år. Då frågar jag: Varför skall man införa detta nya beskattningsbegrepp? Det har vi tidigare

velat förhindra. Varför skall man acceptera det i princip om man inte behöver pengarna just nu? Här vänder jag mig alltså inte till herr John Ericsson, som gärna vill ha pengarna omedelbart, utan till representanterna för de borgerliga, som säger att vi skall besluta i princip men vänta med pengarna. Jag frågar än en gång: Varför är man så angelägen att fatta ett principbeslut här? Varför är man så barnsligt förtjust i att nu äta ricinolja när man samtidigt säger sig kunna skjuta upp det till en kommande omprövning? Jag kan inte finna annat än att det är rimligt och riktigt att inte redan nu acceptera en med så stora betänkligheter betraktad princip när man på hela den borgerliga sidan är överens om att pengarna för närvarande inte behöver tas ut.

Jag vill här tillägga ett par synpunkter. Jag finner det märkligt att man skall beskatta arbetstillfällena i en tid då många anser att arbetsmarknaden är hårt trängd, då friställningarna ökar och omställningarna medför konsekvenser på många håll. Där konstaterar jag en förändring i argumentationen. Tidigare har man från arbetsgivarhåll talat om att den överfulla sysselsättningen skulle vara ganska betänkelig därför att den drev upp kostnaderna för företagen etc. Nu säger man på detta håll att sysselsättningen inte är tillräckligt omfattande. På den andra sidan är ju inte alla så förnöjsamma som herr Arne Pettersson, men jag har inte upptäckt att man från socialdemokratiskt håll har varit särskilt ängslig för den kärvhet på arbetsmarknaden som vi nu har haft en tid. Enligt min bedömning tycks man här helt enkelt ha växlat ståndpunkter. De som förut var ängsliga för den fulla sysselsättningen är nu lika ängsliga för de ansatser till arbetslöshet som förekommer. Och de som tidigare var så ivriga att sysselsättningen skulle vara full och överfull är nu i stället nästan så förnöjsamma som herr Arne Pettersson. Jag finner detta förhållande ganska märkligt. I denna situation förefaller

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

det mig ganska orimligt att just nu fatta principbeslut om införande av en beskattning på arbetstillfällen.

Jag ber således, herr talman, att få vidhålla det yrkande jag framställt om avslag på Kungl. Maj:ts proposition angående den s. k. arbetsgivaravgiften.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Herr Ferdinand Nilssons syn på punktskatterna skiljer sig från min så mycket som över huvud taget är möjligt. Jag tar detta som ett gott tecken. Om jag inte tidigare varit helt säker på riktigheten av mina synpunkter skulle jag nu haft anledning att känna mig betydligt säkrare.

Det är rätt märkligt att herr Ferdinand Nilsson — vilken tillhör ett parti som säger sig vilja främja småföretagen inom handel och hantverk — framför så gengångaraktiga synpunkter, helt främmande för dagens näringsliv. Nu skall i detta sammanhang ingen skugga falla på centerpartiet, eftersom herr Ferdinand Nilsson säkert i denna likaså kanske i en del andra frågor är en särling. Jag får vara tacksam att de liberala tankegångar som jag kommer att framföra fick en så effektiv bakgrund som herr Nilssons inlägg gav. Upplysningsvis kan jag tala om för herr Nilsson att guldvarorna ger kanske 11 procent av totalbeloppet för punktskatterna. Det rör sig i varje fall om 13 procent för de punktskatter som jag vill avskaffa.

Herr talman! Jag avser att rätt utförligt uppehålla mig vid bevillningsutskottets betänkande nr 45 och främst vid ämnet punktskatter.

Men låt mig först tacksamt konstatera, att inbetalningstidens förläggning till jämna månader i praktiken är ett bifall till min motion från förra året. Det betyder en avsevärd avlastning av likviditetspressen under de udda månaderna, med de svåraste topparna i mars och i maj. Bättre hade varit att få den sjunde i stället för den femte i må-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

naden, eftersom bankerfarenheten säger att det tar ungefär en vecka att få situationen normaliserad efter ett kritiskt datum. Här uppstår alltså en viss kollision med kvartalsskiftena april och oktober. Vi får väl se hur detta verkar.

Jag går nu över till frågan om punktskatterna. En av ett kritistreck paralyserad höna — det är socialdemokratien i sitt förhållande till punktskatterna. Hönan stirrar förbluffad längs kritistrecket — det är 10-procentsnivån — ser inte åt sidan, tar inte sakskalet, stirrar bara längs strecket och gör ingenting. 10-procentsnivån — den gamla goda välbekanta — blir då det uttag vi har vant oss vid. Sedan finns det ett annat streck som liksom förstärker effekten av paralyserad förbluffning. Det är datumstrecket som går genom valdagen den 15 september. Det finns bara den enda förklaringen: oroa inte väljarna med antydning om ett annat procenttal för den indirekta beskattningen före valet. Här gäller inte en så enkel förklaring som att skatteuttaget i kronor räknat inte blir större för allmänheten. Det är en kortsiktig politisk taktik. Man stryker ett streck över allt som tidigare sagts och mer eller mindre utlovats till i dag diskriminerade branscher. Jag tycker att det är svårt att inte tilltro sig förmågan att fullfölja den enda vettiga tankegången, nämligen att i samband med mervärdeskattens införande avveckla punktskatterna.

Tyvärr har räddhågan spritt sig in i det borgerliga lägret. I praktiken är det självfallet på det sättet, att därest finansministern i sitt förslag tagit med avvecklingen av punktskatterna, hade det stötts av oppositionen, och därmed hade saken varit klar. Någon upprepning av skandalen med hyresregleringspropositionens återkallande hade inte behövt riskeras. Men när detta inte skedde är det svårt och i praktiken omöjligt att i dag åstadkomma en ändring.

Jag skall göra ett litet försök även om

jag i ingressen med besvikelse måste konstatera att man på borgerligt parti-håll har avstått från yrkande om en omedelbar avveckling. I det sammanhanget slår det mig att en lätt omskrivning av en sång, som under den sista säsongen för den svenska studentexamen varit högst aktuell, väl passar in på de borgerliga motionärer som i januari käckt lade fram riktlinjerna för avveckling av punktskatterna i den mycket välskrivna motionen nr 652. Jag kommer att tänka på denna sång egentligen med utgångspunkt från den tyska originaltexten: »O alte Burschenherrlichkeit, wie weit bis du verschwunden/Nie kehrst du wieder, gold'ne Zeit, so frei und ungebunden.» Ja, fri och obunden kan man vara i januari under den allmänna motionstiden, men sedan kommer den krassa verkligheten och då:

Var äro de som kunde allt
blott ej idéer svika
som voro män av äkta halt
och världens herrar lika.
De släppt förslaget med en gång
för valstrategers tråk och tvång.
O jerum, jerum, jerum o quae
mutatio rerum.

Herr Gösta Jacobsson gjorde i detta sammanhang en uppriktigt och sympatisk kommentar för en stund sedan: det politiska modet till en sådan reform har fattats hos oss alla.

För att detta för näringslivet i allmänhet och vissa branscher i synnerhet så väsentliga ärende inte skall komma bort, sedan partiapparaterna å omse håll har fungerat och lagt en försiktig men väl kall hand på frågan, motionerade jag om punktskatternas inarbetande i mervärdeskatten. Jag gjorde undantag för lättöl och läskedrycker. Detta undantag gjorde jag av ett par skäl. Jag behärskar inte sammankopplingen — om det nu finns någon sådan — med ölbeskattningen. Vidare förekommer det ju knappast smuggel eller turistimport av lättöl och läskedrycker. Slutligen räknade jag fram att

ett uttag på 10,7 procent i stället för propositionens 10 procent väl täckte bortfallet av alla de där andra skatterna. Detta gav en behändig siffra för pålägget vid kalkyleringen, 12 procent i stället för propositionens 11,1 procent.

Nu skall jag — fastän medveten om att det är en smula hänsynslöst — ta kammarens tid i anspråk för en genomgång branschvis, med påvisande av en del orimliga gränsdragningsfenomen, konkurrenssnedvridningar i förhållande till import men också till närliggande svensktillverkade varor. Jag gör det för att belysa vilket litet utrymme det i verkligheten finns för vulgärpropaganda av den typ som man tydligen fruktat från visst håll.

Vad är det som i dag är lyx? Säkert inte i första hand och under inga omständigheter bara det som under andra världskriget betecknades som umbärliga varor. Bedömningar från första hälften av 1940-talet är i dag hopplöst förlegade, utan tillstymmelse av anknytning till dagens livsföring och marknadsutvecklingen för många varugrupper. Tänk efter och jämför situationen i dag med den som rådde för 25 år sedan beträffande t.ex. personbilsbeståndet. Vi har en enorm resefrekvens, den färdiga TV-utbyggnaden som nu står inför en andra start, med färg, förekomsten av dyrbara tekniska utrustningar såsom stereoanläggningar, hobby- och sportsutrustningar och många andra ting som var helt okända när dagens s.k. lyxskatter infördes. Det finns bara inte något vettigt kriterium på lyxvara eller gradering av lyxkaraktären hos olika nyttigheter eller aktiviteter. Den indirekta beskattningen måste förenklas. Den måste bli likformig och därmed konkurrens- och konsumtionsneutral.

Jag vill i det sammanhanget tillåta mig att citera vad herrar Wedén och Hedlund skrivit i sin motion II: 1185: »Olägenheterna med punktskatterna är mycket påtagliga. Den främsta olägen-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

heten är att de är socialt orättvisa. För den med stora inkomster spelar de ringa roll; för den som har små inkomster och ändå vill köpa en punktskattebelagd vara kan de vara ett avgörande hinder. De verkar konkurrenssnedvridande. Valet av de varor som punktskattebelagts har, vilket ligger i sakens natur, skett med ett stort mått av godtycke. Punktskatterna diskriminerar de konsumenter som har starka preferenser för de punktskattebelagda varorna. De leder i många fall till ett betydande administrativt krångel. I flera fall — kanske mest påtagligt i fråga om guldsmedsskatten — förekommer i tämligen stor omfattningen illegal handel, som försätter de lojala företagarna i en mycket svår ställning. Både allmänna skatteberedningen och de flesta remissinstanser utalade sig för att flertalet punktskatter borde avvecklas.»

Jag instämmer helt i dessa partiledardeklarationer men beklagar att man icke konsekvent fullföljde tankegången och nu i ett sammanhang yrkade på avskaffande. Skall vi vara ärliga — och det försöker vi ju — så har ett inarbetande av punktskatterna ingenting direkt med andra skattefrågor att göra. Den rätta tidpunkten för beslut vore nu — inte om något år. Argumentet med »det statsfinansiella läget» är eliminerat. Varför tveka?

I min genomgång branschvis skall jag ta några exempel på vardagliga ting som deodoranter, choklad m.m., men först en av de minsta posterna i pengar räknat — pälsskatten. Den ger knappt nio miljoner kronor och är i princip 10 procent av priset på beredda skinn. Det är ett typexempel på en skatt som krånglat till sig själv. Det finns en tydlig snedvridningseffekt i själva systemet. Man gör en allt mer och mer differentierad prisskala för skatten per ett stycke skinn, och detta pris utgår från ett medelvärde för respektive skinnslag med omräkning tre gånger om året.

Det blir då automatiskt billigare att

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

bereda de billigare skinnen i utlandet och importera dessa i berett skick till förfång för den egna beredningsindustrin. Jag vet att branschen har framfört dessa synpunkter till finansministern.

För den som är intresserad av pälsbranschen kan jag tala om att man nu kommit upp i 69 olika rubriker med skattebeläggning varierande från 2 000 kronor för ett skinn kamtschatkabäver ned till en krona per mullvads-skinn. Symtomatiskt nog har denna författningshandling, som ju borde vara något av ett rött skynke för de svenska damerna, undertecknats av Camilla Odhnoff.

Av alla pälsar som säljs här i landet är 90 procent vad jag vill kalla vanliga vardagspälsar som används av våra damer i stället för vinterkappor. Är det lyx i vårt klimat? Vad säger norrlänningarna om det?

Det pågår en olaglig turistimport av pälsar. Det är lönsamt. Det ligger en vinst för den svenska som köper sin päls i ett billigt land på cirka 25 procent rent tull- och skattemässigt. Till den andelen uppgår sammanlagt omsättningsskatt, pälskatt och tull. En annan sak är att de extremt låga priserna i vissa turistländer kan betyda låg kvalitet med dåligt underarbete.

Hur mycket mer än 10 procent som utförsäljningspriset skulle sjunka om skatten togs bort kan jag inte bedöma, men i branschens kalkylering ligger säkert ett procentuellt pålägg för skatten som ju belastar råvaran, skinnbitarna, av vilka den färdiga varan sys upp.

Skatten på knutna mattor inbringade knappt 7 miljoner kronor på ett år enligt de senaste uppgifterna. Importvärdet före skatt var 21,5 miljoner kronor från 21 olika länder. Beräkningsgrunden är vikten med 10—40 kronor per kilo beroende på knuttätheten. På silkesmattor utgör dock skatten alltid 100 kronor per kilo. Silkesmattor är sannerligen högt skattade.

Det finns ett par intressanta iaktta-

gelser beträffande mattorna. Först har vi att observera godtyckligheten. Varför skall bara knutna mattor vara beskattade? Om i den berömda ateljén i Båstad vid sidan av varandra står två vävstolar, i den ena tillverkas en förnäm röllakansmatta, som vävs, och i den andra en flossamatta, som knyts, så är den senare skattebelagd men inte den förra. En handarbetsteknik beskattas, en annan icke.

Den andra speciella iakttagelsen gäller typen av säljarländer. Tre av dessa — Indien, Pakistan och Tunisien — levererade 1967 för 1,25 miljon kronor mattor till oss. De är särskilt prioriterade i vårt u-landsbistånd. Nio andra u-länder levererade för 18,4 miljoner kronor och bland dessa dominerade Iran med 15,5 miljoner kronor. Rumänien och Bulgarien levererade för en dryg miljon kronor.

Vad borde detta säga den som har fantasi nog att kombinera två saker? Jo, att det är vettlöst att först ge hjälp till ett land som har det dåligt ställt och så lyxbeskatta en typisk exportprodukt, som dessa länder vill sälja i ökad utsträckning för att få pengar till sin försörjning och till nödvändig import av kapitalvaror från i-länderna.

Det är skamligt att vi gör så här, och det står helt i strid med de vackra deklarationer som t. ex. statsrådet Lange avgav på svenska regeringens vägnar vid UNCTAD-konferensen.

När vi rustar våra hem med mattor — det sker väl ett fåtal gånger i livet — står vi inför valet: en handknuten matta eller en maskinvävd? Har vi råd att ta en handknuten? Det finns i dag intet skäl att styra konsumenten genom skattebelastning av handarbetet till förmån för industriprodukten.

Nu raskt över till det verkligt hårresande avsnittet; och jag tror att hårspray är inkluderat här då det gäller sådana här löjliga gränsdragningsproblem. Jag vill fråga kammarens ledamöter vad ni anser om följande avsnitt i kungl. kontrollstyrelsens anvisningar

för tillverkare och importörer av tekniska preparat, daterat den 30 januari i år:

»*Badpreparat*. Parfymerade badsalter o. d. är enligt förordningen beskattade. Till denna grupp räknas även parfymerade skumbad, oavsett om parfym tillsatts vid beredningen eller vällukten härrör från de använda råvarorna. Oparfymerade skumbad är skattefria.

Preparat (även parfymerade), som anges som rengöringsmedel (ersättningsmedel för tvål), är som regel skattefria under förutsättning att de ej genom förpackningstext eller övrig reklam får karaktär av skumbad.

S. k. barnbad, dvs. preparat som enligt reklam sägs vara rengöringsmedel för barn, är som regel skattefria, även om de anges ge upphov till bubblor vid användningen.»

Fullständigt illusionslöst säger man också i ingressen till dessa anvisningar: »Det kan här påpekas att tulltaxering och därmed eventuell skatteplikt av en kosmetisk produkt i mycket hög grad är beroende på den förpackningstext och reklam med vilken varan säljs.» Det blir så att säga en etikettsfråga. T. ex. är acetone med olja skattefri medan nagellackborttagningsmedel beskattas, rengöringskräm är skattefri, hudvårdskräm skattebelagd. Vad är detta för trams egentligen? Visst kan mycket verka lustigt, men det allvarliga i saken är att vi år 1968 sysselsätter oss med sådant här, jag vill kalla det larv.

Jag vet inte om det finns någon som i dag ifrågasätter svensk kvinnas skyldighet att vara fräsch och välvårdad på sin arbetsplats och i hemmet. Den måttfulla användningen av kosmetika som väl alla accepterar — utan den vore liksom ganska trist — är alltså lyxbeskattad. Varför? Ja, låt oss återvända till historiken och läsa ur en grundhandling. Utredningsdirektiven givna under krigsförhållanden angav bl. a. att de åtgärder som kunde komma i fråga borde »utformas med tanke på den äsyftade konsumtionsbegränsningen med beaktande

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. av angelägenheten att inom ramen av konsumtionsvaruindustrins befintliga kapacitet bereda rum för vissa statliga beställningar för militära ändamål». Jag kommer att tänka på arméns hudsalva.

Så beskattade man år 1941 vissa varor — och man fortsätter med det år 1968!

Nu är det ingalunda enbart den kvinnliga delen av det svenska folket som drabbas av denna lyxskatt. Deodoranter är en artikelgrupp som ökat snabbt i försäljning — till allmän trevnad — och förra året använde varannan kvinna och var femte man dagligen denna toalettartikel. Det har alltså på några år blivit en vardagsvara och en vardagsvana att spraya eller rolla. Att min tonårige son, som föddes sex år efter krigets slut, tagit för vana att handla sitt speciella märke i utlandet — sparsam som han är — det är väl en god illustration till hur det inte borde vara.

Skatten ger cirka 90 miljoner kronor och summan har ökat ganska kraftigt de senaste åren, beroende just på att nya varor, såsom deodoranter, kommit till.

Branschföreningen KTF har i skrivelse till utskottet utförligt motiverat branschens syn på ärendet. Skrivelsen är undertecknad av ordföranden — en man som leder ett företag med fabriker i sex länder förutom Sverige. Han är sakkunnig och har stor erfarenhet av branschens internationella utveckling, och man borde lyssna noga för att handla till förmån för den svenska industrin. Men han talade för döva öron.

Nu har jag bara guldsmidsvarorna och chokladen kvar. Först guld. Den branschen har tidigare ganska utförligt diskuterats här i riksdagen. Vi har haft meningsutbyten om SJ-färjornas lockerbjudanden — eller rättare sagt AB Trafikrestauranter. En resebyrå har satt i system att sälja skattefria guldvaror ombord på charterplan osv. Så många exempel på osund konkurrens har givits — vi har fått rapporter om

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

rena svindlerier, företag som dyker upp och försvinner med stora skatteskulder m. m. i den stilen — att det egentligen vore onödigt att argumentera ytterligare. Alla vet att den särskilda 20-procentiga försäljningsskatten på guldsmesvaror måste bort och det snarast om branschen skall kunna komma i sunda banor igen. Sista årssiffran jag har på denna skatteform är drygt 47 miljoner kronor. Branschen har gjort ett optimistiskt förslag att få skatten avvecklad redan vid halvårsskiftet, men det skulle ju betyda ett inkomstbortfall för staten, eftersom en kompensation enligt mitt förslag inte kan komma förrän från årsskiftet med den högre momsen. I och för sig vore det väl riktigt att genast ta bort någonting så tokigt, men jag har ingen formell grund för ett sådant yrkande.

Det kan i detta sammanhang vara skäl att friska upp minnet med några avsnitt ur fjolårets debatt. I andra kammaren påpekades att utskottet i sin skrivning om denna skatt anfört att den skulle avvecklas »så snart det ekonomiska läget medger detta». Och majoritetens talesman, herr Brandt, tillika ledamot av utredningen om mervärdeskatten sade: »Allmänna skatteberedningen föreslog som bekant att punktskatterna skall borttagas, och nu arbetar mervärdeskatteutredningen med en överarbetning av dessa skatter. Jag tar också för givet att utredningens förslag på den punkten inte kommer att avvika från allmänna skatteberedningens. I varje fall kan jag försäkra att mervärdeskatteutredningen också prövar frågan om punktskatternas avskaffande.»

Jag tycker väl att i konsekvens med detta skulle herr Brandts meningsfränder stödja mitt förslag, eftersom detta icke påverkar det statsfinansiella läget. Men nu tänker man kortsiktigt och valtaktiskt.

Jag har länge varit svag för modernt svenskt silversmide. Förra året steg råvaran finsilvret i pris med 70 procent. Med den höga särbeskattningen på top-

pen så hotar detta förnäma svenska konsthantverk att helt enkelt dö ut. En skatteavveckling vore en god hjälp i detta svåra läge. Men det brådskar. Det räcker inte med löften om lättnad någon gång i framtiden.

Jag har sparat den största branschen, choklad och konfektyrer, till sist. Det är också den bransch som jag kanske bäst känner till. Jag har levt med i dess skiftningar länge. Jag har upplevt bekymren — den smärtsamma stora fabriksdöden när skatten höjdes till 80 procent och staten fick in mindre pengar än tidigare. Jag har sett hur konkurrenskraften gentemot utlandet försämrats och hur lönsamheten i stort sett blivit sämre över lag. Jag vet att det förekommit uppvakningar från LO-sidan förutom branschorganens olika mycket bekymrade framställningar.

När skatten år 1965 sänktes från 65 till 50 procent lovade finansministern en fortsättning förutsatt att branschen skötte sig och lät prissänkningen slå igenom i priserna och alltså komma konsumenterna till del. Det skedde definitivt. Det visar prisundersökningar. Jag skulle motionera om den utlovade fortsättningen i januari 1967 men hejdade mig efter samråd med de tongivande industrierna. Varför? Jo, därför att vi nu hade börjat hoppas på mervärdeskattens förverkligande och då självfallet att finansministerns löfte från 1965 skulle infrias, dvs. att branschens extraskatt skulle lyftas bort. Jag måste definitivt betrakta den uteblivna avvecklingen som ett löftessvek från finansministerns sida mot denna bransch, och sveket riktar sig ju inte bara mot företagen utan lika mycket mot de anställda.

Finansministern har i tidigare diskussioner med branschens folk förnekat att det finns en snedbelastning till den svenska industrins nackdel i förhållande till importen, som stadigt ökat och fördubblats sedan 1962. Den svenske fabrikantens vara träffas nämligen av skatt på det värdet som ligger i till-

verkningskostnaden plus hela försäljningskostnaden — eller marknadsföringskostnaden som det heter nu — medan importvaran beskattas på cif-värdet vid gränsen. Denna differens är inte alls oväsentlig, eftersom importvarans kostnad för marknadsföring inom Sverige förblir obeskattad.

Det har visat sig lönsamt för svensk chokladindustri att lägga ut löntillverkning i öststaterna såsom nu sker. Namnet på en sedan många år avvecklad fabrik har formellt hållits vid liv, och nu sysslar den firman med import. Det är svensk text på etiketterna, varan är lämpad för den svenska marknaden osv. En sådan här verksamhet är kommersiellt fullständigt riktig, men det är fel att inte undanröja den skattemässiga fördelen för importvaran, och det kan ske bara genom avveckling av punkt-skatterna.

Den svenska förbrukningen av u-landsråvaran kakaoböner, som statsrådet Lange så gärna talar om i andra sammanhang, har legat praktiskt taget oförändrad sedan före kriget, 7 000—8 000 ton per år. Med fritt konsumtionsval skulle vi inom fem år vara uppe i 12 000 ton. Det är min egen gissning byggd på europeiska jämförelser. Jag vet inte hur statsrådet Lange kan tala om råvaruproblemen i u-länderna, skyldigheten att avlägsna hindrande tullar och skatter, särskilt nämna varan kakaoböner och sedan på hemmaplan underlåta att handla enligt de egna deklarationerna.

Antalet anställda i denna bransch har sjunkit med 32 procent sedan före kriget. Antalet företag är mindre än en tredjedel. Statistiken speglar skattekoppen 1950/51 både i företagsnedsättelser och minskning av produktion och skatteuppbörd, så det råder ingen som helst tvekan om att branschen är mycket känslig för skatt. Med hänsyn till att denna bransch är en mycket stor köpare av svenska jordbruksvaror är det rätt märkligt att man skall bevara förhållanden, som uppmuntrar

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
import av färdigvaror och förhindrar den egna industrin att växa naturligt och kunna gå ut på exportmarknaden med full kraft. Skatteblindhet bedrar ekonomiskt sunt förnuft.

Jag har någon gång tidigare hört finansministern utveckla resonemanget om karies. Det som vi anser i första hand orsaka karies är kolhydrater. Årsförbrukningen här är 600 000 ton mjöl och 320 000 ton socker. Av sockret användes endast cirka 10 procent inom denna industri, alltså 32 000 ton. En måttlig ökning av sockerförbrukningen inom chokladindustrin kan sannolikt ej alls spåras i kariesfrekvensen. En annan effekt kan förväntas. En ökning av de i dag dyra produkterna baserade på kakao och en minskning av sockersnasket är till förmån för kariessituationen.

Herr talman! Jag skall nu lätta kammarens bekymmer och stanna här i branschgenomgången utan att på något sätt ha uttömt mitt material.

Jag har inte kunnat finna något vetligt ekonomiskt argument för bibehållande av punktskatterna. Om mervärdeskatten kräver större administration än omsättningsskatten, varför i all fridens dagar friställer man då inte de människor som i dag sysslar med punktskatterna och eliminerar eller minskar behovet av mera folk för skattemaskineriet?

Jag kommer, herr talman, att yrka bifall till min motion nr 914. Jag kommer inte att begära rösträkning, fastän det onekligen hade varit ganska roligt att se om de speciella u-landsdebattörerna nu skulle gå till handling. Då måste de ju alla stödja mitt förslag. Jag kunde då också ha sett hur statsrådet Lange hade röstat. Jag fick en liten förhoppning om att ärendet kunde komma igen redan i höst genom herr John Ericssons inledningsanförande för nära 19 timmar sedan. Om Kungl. Maj:ts proposition i höst omfattar delar eller allt av det som jag nu har talat om, så skulle likväl avvecklingen kunna ske

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

per den 1/1 1969. Nu vet vi ju inte vem som skriver den propositionen, men jag skall göra mitt — det lilla jag kan — för att ånyo aktualisera ärendet, så fort det över huvud taget är möjligt.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall givetvis inte polemisera mot herr Lundberg. Varför skulle jag göra det? Jag vill bara understryka att det är så karakteristiskt, att man på detta håll har det så bra att man inte har klart för sig att det finns dels nödvändiga varor och dels umbärliga varor och lyxvaror, vilka inte kan bedömas helt på samma sätt. Människor kan faktiskt klara sig utan mycket här i livet, men vissa saker behöver man. »Äta bör man, annars dör man.» Det finns nödvändighetsvaror som vi inte kan klara oss utan. Där blir beskattningen tvingande. I fråga om de umbärliga varorna och framför allt lyxartiklarna kan man själv välja sin beskattningsprocent.

Jag förstår att ett parti, som intresserar sig mest för de stora inkomsttagarnas skatteproblem och sålunda inte har samma känsla för att man inte kan beskatta nödvändighetsvarorna på samma sätt som de umbärliga varorna och lyxen, resonerar som herr Lundberg. Det finns ingenting att säga om det, och jag skall inte på något sätt ondgöra mig över det. Ingen kan komma ifrån sin natur!

För min del ställde jag inget yrkande beträffande mervärdeskatten. Jag anförde de principer som jag ansåg riktiga, och herr Lundbergs bekymmer för den mindre företagsamheten kunde han ju haft större anledning att låta komma till uttryck i annat sammanhang. Det yrkande jag ställde berörde särskilt den verksamhet som bygger på en större arbetsinsats i förhållande till produktionen och mindre på den maskinella strukturen, således den verksamhet som beskattas hårdare ge-

nom den s. k. arbetsgivaravgiften. Vi vet ju alla att det i detta fall blir en arbetstagarnas avgift, då företagen berövas marginaler.

Jag hade väntat att herr Lundbergs intresse för den lilla företagsamheten skulle ha tagit sig uttryck där. Hans intresse var emellertid helt och hållet inriktat på att plädera för att lyx och umbärliga varor skulle få en mildare beskattning. Om nödvändighetsvarorna däremot hade han icke ett ord att säga. Han hade heller inte någonting att säga beträffande den ofta mindre företagsamhet som arbetar med betydande arbetsstyrka och utan tyngdpunkt på det maskinella. Den motivering som de borgerliga partierna här har gått in för, där man i princip accepterar en skatt men säger att vi inte behöver pengarna, sade inte herr Lundberg någonting om. Man accepterar i princip en så betänklighet som en beskattning på arbetslön, ty det är vad förslaget i stor utsträckning innebär. Men jag riktar ingen kritik mot herr Lundberg — han är väl en typisk representant för sitt parti.

Herr LUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall försöka att på ett enkelt vis sätta in mitt förslag i det sammanhang som herr Ferdinand Nilsson nu önskar. Pris- och kartellnämnden har gjort en undersökning om vad en vanlig familj på fyra personer ger ut till livsmedelsinköp under en vecka. Undersökningen pågick förra året och avsåg butiker i Falun och Borlänge. Veckoinköpet kostade i olika butiker totalt mellan 190 och 202 kronor. Prisskillnaden berodde på olika förhållanden. Det kunde vara något olika service och naturligtvis olika butikskategorier. Om man höjer dessa värden med 0,9 procent, som min motion skulle medföra, får man en fördyring på 1:70 respektive 1:80. Denna fördyring är alltså mindre än en sjättedel av pris-

skillnaden för samma varor i olika butiker på samma plats.

Jag har tagit detta exempel för att söka få en vettig måttstock på den negativa effekten av mitt förslag. Sedan händer det kanske att en tvåbarnsfamilj köper litet mer chokladvaror än genomsnittssvensken. Då försvinner genast denna skillnad — helt eller till hälften. Och om man behöver köpa några toalettartiklar är skillnaden utjämnad igen. Nej, jag tror inte att man kan köra i gång någon snyftpropaganda av den art som herr Nilsson försökte ge uttryck åt.

Jag har i andra sammanhang beskyllts för att var extremt frihandelsvänlig. Det har väl berott på att vi haft sådana ärenden till behandling att jag med mina ekonomiska värderingar kommit till överväganden som blivit frihandelsvänliga. Nu när jag har ett fall som detta, där jag har samma ekonomiska utgångspunkter — tonvikt på fri konkurrens och konsumtionsneutralitet — och verkligen kan slåss för i första hand svensk industris och handels intressen, så gör jag det mycket gärna.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande frågor även som handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

I tidningspressen och på anslagstavlorna har annonserats ett eventuellt sammanträde under morgondagen kl. 10. Det har gjorts för säkerhets skull för den händelse något skulle inträffa i kamrarna som skulle föranleda en ge-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. mensam votering. Vi räknar med att ett sådant sammanträde icke erfordras, men det finns ju alltid en viss liten risk.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 296, angående dels redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1967, dels redogörelse för Europarådets församlingssessioner under år 1967;

nr 297, angående redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation;

nr 298, angående godkännande av konsularkonvention mellan Sverige och De Socialistiska Rådsrepublikernas Union; samt

nr 299, angående godkännande av 1968 års internationella kaffeavtal.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 300, i anledning av proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om polisregister jämte följdåtgärder; och

nr 301, i anledning av proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (i viss del).

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.12.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Torsdagen den 30 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
(Forts.)

Fortsattes överläggningen angående bevillningsutskottets betänkande nr 44, statsutskottets utlåtande nr 133, bevillningsutskottets betänkande nr 45, statsutskottets utlåtande nr 132, bankoutskottets utlåtanden nr 43 och 52 samt bevillningsutskottets betänkande nr 47.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag skall försöka vara kortfattad och koncentrera mig på några detaljer som rör mervärdeskat-ten.

Det förslag till mervärdeskatt som vi i dag behandlar här i kammaren har vi länge väntat på. Folkpartiet har varje år sedan allmänna skatteberedningen framlade sitt betänkande motionerat om en reformering av vår skattelagstiftning. Vi har sagt att mervärdeskatten är en mycket viktig länk i en sådan skattereform. Det är speciellt angeläget att genomföra den, därför att den skapar ett gynnsammare konkurrensläge för vårt näringsliv gentemot utlandet. Den beskattar inte näringslivets investeringar som omsen gör, och vi tycker att det är glädjande att regeringen nu äntligen insett detta. Det är väl det faktum att allt flera av de moderna industriländerna nu infört eller inom de närmaste åren kommer att införa mervärdeskatt som skyndat på regeringens ställningstagande. Men det är uppenbart att en tidigare övergång till mervärdeskatt skulle ha givit vår industri ett gynnsammare konkurrensläge och kanske medverkat till att de omställningsproblem, som vårt näringsliv

nu brottas med, under de senaste åren fått ett gynnsammare förlopp.

Bevillningsutskottets ordförande framhöll i sitt mycket klarläggande inledningsanförande i går att utskottets betänkande var resultatet av en kompromiss inom utskottet, en kompromiss som i vissa avseenden förbättrat propositionens förslag. Ett led i denna kompromiss var att bevillningsutskottets ledamöter inte skulle framställa några yrkanden och då naturligtvis inte heller avge några reservationer till utskottets betänkande. I stället har de utskottsledamöter som i vissa viktiga frågor haft en annan mening än utskottets majoritet genom särskilda yttranden kunnat framföra sina åsikter. Jag vill genom mitt anförande ytterligare motivera de avvikande meningar som framlagts i vårt särskilda yttrande.

Jag vill först säga att i vissa detaljfrågor föreligger meningsskiljaktigheter som inte har tagits upp i de särskilda yttrandena. Vi har strävat efter att genom förhandlingar inom utskottet komma fram till ett så gott resultat som möjligt, och vi har då inte ens ansett oss genom särskilda yttranden böra ta upp vissa smärre kontroversiella frågor. Dit hör t. ex. frågan om tandproteser, som jag senare vill ägna några ord.

En värdefull sak i den kompromiss, som kommit till uttryck i utskottets betänkande är den förlängning av redovisningstiden från 18 till 35 dagar som bevillningsutskottet föreslår. Denna förlängning kommer — som bevillningsutskottets ordförande framhållit — att väsentligt underlätta handhavandet av skatten. Den kommer att ge betydligt längre tidsfrist för redovisning av skatt, och det är ju också uppenbart att den till 35 dagar förlängda skattekrediten

innebär en ekonomisk fördel som i viss mån kommer att kompensera de kostnader och de besvär som handhavandet av skatten medför för företagen.

Men vi anser som sagt att mervärdeskatten endast är en detalj, om än en betydelsefull sådan, i en reformering av vår skattelagstiftning. En annan viktig beståndsdel i en sådan reform skulle, när det gäller den indirekta beskattningen, vara ett slopande av de punktskatter som inte har social eller medicinsk betydelse eller som används för finansiering av vägar m.m. Herr Lundberg har i ett mycket uttömmande anförande behandlat de olika punktskatterna och deras avigsidor, och jag vill understryka vad han har framfört. Personligen har jag nästan varje riksdag motionerat om en utrensning av punktskatter ur vårt skattesystem. Jag har framhållit och jag upprepar det i dag, att punktskatterna verkar konkurrenssnedvridande mellan olika branscher. De varuområden som drabbas av punktskatterna har valts ut med ett stort mått av godtycke. Flera varuslag ansågs för många år sedan då punktskatten infördes ha utpräglad lyxkaraktär, men sedan dess har levnadsstandarden stigit i vårt land med större möjligheter för var och en att köpa varor som inte bara tillgodoser oumbärliga behov. Allt flera varuslag konkurrerar om allmänhetens köpkraft, och det är då helt omotiverat att skattelagstiftningen skall styra inköpsvalet från vissa branscher som i dag inte har mera lyxkaraktär än många andra. Vi har också i vårt särskilda yttrande sagt att punktskatterna är socialt orättvisa. För personer med höga inkomster spelar de mindre roll, men för personer med små inkomster som vill unna sig en vara som är punktskattebelagd kan fördyringen genom beskattningen vara ett avgörande hinder. Skatten innebär också ett betydande administrativt krångel för de branscher som drabbas av punktskatter. Dessa medför även illegal handel och fusk med

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. skatteredovisningen. Herr Lundberg har redan nämnt guldmedsskatten som ett exempel.

Vi menar således i vårt särskilda yttrande att flertalet punktskatter bör avvecklas i samband med en fortsatt reformering av skattesystemet. Beträffande energiskatten förordade skatteberedningen ävenså en avveckling. Denna skatt utgör också en kostnadsbelastning på svenska företag i den internationella konkurrensen.

Förslaget om mervärdeskatt motive-ras som tidigare framhållits av en strävan att införa en konkurrensneutral indirekt beskattning. I det avseendet har det föreliggande förslaget en betydande skönhetsfläck som det har övertagit från omsen. Det gäller det undantag från skatteplikt för verksamhet som bedrivs av stat eller kommun eller i samarbete mellan stat och kommun för att tillgodose egna behov av varor och tjänster. Denna befrielse infördes som bekant i omsättningsskattesystemet för ett par år sedan i samband med att försvarets fabriksstyrelse utvidgade sin tvätterservice till att omfatta tvätt från landsting och statliga institutioner. Vi vände oss redan då mot denna diskriminering av enskilda företag som skattebefrielsen för statlig och kommunal verksamhet innebar. Vi framhöll att det var en fråga av stor principiell betydelse som inte bara begränsar sig till tvätteribranschen.

Från företagarorganisationer har det gjorts upprepade framställningar för att få bestämmelserna ändrade. Det har påpekats att kommuner på grund av skattebefrielsen överlåter sin tvätt som tidigare utförts av privata företag till försvarets fabriksverk eller till andra statliga organ eller av kommuner bedrivna tvätteriiinrättningar.

Det finns också andra områden där produktion i statlig regi tack vare skattebefrielsen haft ett betydande för-språng i konkurrensen med privata företag.

Detta gäller t. ex. tillverkning av uni-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

former för statliga organs räkning. Det är stor risk för att denna mycket otillfredsställande konkurrenssituation kan inträda även på andra områden där stat och kommun har gemensamma behov av varor och tjänster.

Även riksdagens revisorer har skarpt kritiserat detta förhållande. De har framhållit att denna förmånsställning i konkurrenshänseende kan minska benägenheten för rationaliseringar inom den offentliga verksamheten. Ett konsekvent fasthållande av principen om konkurrens på lika villkor är enligt revisorernas mening av största betydelse för att stimulera den ekonomiska effektiviteten inom den offentliga sektorn.

Det är risk för att de nu föreslagna bestämmelserna kommer att verka så att statlig och kommunal verksamhet i allt flera branscher omgärdas med en 10-procentig skattemur som det privata näringslivet måste klättra över för att kunna konkurrera.

Nu har utskottet ägnat denna fråga sin uppmärksamhet och instämmer i princip om konkurrensneutralitet även i detta avseende. Utskottet föreslår att de statliga upphandlingsbestämmelserna ändras så att anbudet jämförs utan hänsyn till den skattefrihet som statliga företag i vissa fall åtnjuter. Därmed kommer man emellertid inte till rätta med den skattefavorisering som kommunal upphandling får, och kommunalmännen kommer naturligtvis vid anbudsgivning för kommunernas räkning att acceptera det lägsta anbudet. De tänker på kommunens ekonomi och har ingen orsak att ta hänsyn till om ett lägre pris beror på befrielse från skatt.

En bättre väg som anvisas i motioner skulle vara att konsekvent införa skattskyldighet för offentlig verksamhet och affärsdrivande verk vid varje tillhandahållande av skattepliktiga varor och tjänster. Eventuellt skulle riksskattenämnden sedan kunna ges befogenhet att för vissa fall göra undantag från denna skattskyldighet. Vid en

framtida översyn av reglerna för mervärdeskatten, en översyn som säkert blir nödvändig om någon tid när erfarenheterna av denna verksamhet erhållits, hoppas jag att man tar hänsyn till dessa synpunkter. Detta har också framhållits i det särskilda yttrandet.

Låt mig, herr talman, till sist anföra några ord om förslaget att också intaga begagnade personbilar under mervärdeskatten. I nuvarande skattesystem är personbilarna undantagna från omsättningsskatt. Skälet härför vid den allmänna varuskattens införande var att man befarade att om den reguljära yrkesmässiga handeln med begagnade bilar skulle skattebeläggas, kunde detta medföra att denna handel i stor utsträckning skulle föras över till okontrollerbara försäljningsvägar, med ökad osäkerhet för bilköparna och minskad trafiksäkerhet som följd. I stället höjdes bilaccisen på nya bilar för att kompensera det inkomstbortfall för staten som befrielse från omsättningsskatt innebar. Vid de höjningar av omsen som skett under årens lopp har även en kompenserande höjning av bilaccisen skett.

Bilbranschens organisationer har lagt ned ett stort intresse och mycket arbete på att sanera handeln med begagnade bilar. Dessa strävanden skulle nu motverkas om den reguljära handeln belastades med en mervärdeskatt på sådana bilar. Branschen beräknar att denna fördyring av bilarna skulle bli väsentlig. En sådan nytillkommen skattebelastning är, säger man från branschens sida, mer än tillräcklig för att tvinga försäljningen av begagnade bilar ur nuvarande i stort sett kontrollerbara banor. En mervärdeskatt skulle här utgöra en direkt stimulans till skatteflykt, och det ligger varken i samhällets eller bilbranschens intresse. Köptryggheten för bilkunden skulle minska och bilarnas trafiksäkerhet avta.

I motioner har föreslagits ändringar i propositionen så att begagnade bilar skulle undantas från mervärdeskatt. Ut-

skottet uttalar att det inte vill bestrida att det kan finnas vissa risker för en snedvridning av bilhandeln ävensom risk för skattebortfall. Men frågan är så komplicerad, att utskottet inte haft möjlighet att under den korta tid som stått till förfogande för behandlingen av propositionen kunna finna någon lämplig lösning på problemet, varför utskottet förordar ytterligare utredning och förslag i frågan. Jag är som motionär tillfredsställd med denna skrivning, och jag hoppas att en utredning kommer att ge ett för bilkonsumenterna och bilbranschens saneringssträvanden gynnsamt resultat.

Det är flera detaljer som jag skulle vilja ta upp, men jag skall nöja mig med att beröra endast en sak till, som jag vet att herr Tistad kommer att behandla mera utförlig. Det är frågan om mervärdeskatt på tandproteser. Jag anser att denna fråga också borde ha för- anlett en omprövning till hösten av departementschefens ställningstagande. Här brister det också i konkurrensneutralitet. Det är ju så att tandproteser som tillverkas på tandläkarlaboratorium är befriade från skatt under det att tandproteser som tillverkas av tandtekniker blir beskattade.

Jag håller med utskottets ordförande när han framhåller att man bör sträva efter så få undantag som möjligt i mervärdeskattesystemet men ett undantag för proteser över huvud taget skulle inte medföra några större komplikationer. Tillverkningen och tillhandahållandet av proteser gränsar ju också mycket nära till ett annat område som av sociala skäl är befriat från skatt. Jag tänker här på mediciner. I de flesta fall är det lika motiverat att befria personer med protesbehov från den ökade kostnad som mervärdeskatten innebär som att avlasta denna kostnad från personer vilka har behov av mediciner. Men, som sagt, jag vet att herr Tistad mera utförligt kommer att behandla denna fråga. Jag nöjer mig därför med dessa ord.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Jag skall inte, herr talman, ta upp några andra frågor. Det finns annars mycket att säga t. ex. om arbetsgivaravgiften. Men jag vill inte fresta tålamodet hos kammarens ledamöter vid denna sena tidpunkt av våra förhandlingar, utan jag nöjer mig med vad jag sagt.

Jag yrkar bifall till den vid betänkandet nr 44 avgivna reservationen.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Finansministern gjorde mig i går den äran att harangera mig i samband med ett uttalande om Frankrikes ekonomi. Herr Sträng åberopade detta lands stora tillgångar på utländska betalningsmedel som bevis för landets möjligheter att överleva eventuella betalningskriser och det utrymme som dessutom fanns för inhemsk expansion. Som särskilt förmånligt — så uppfattade jag herr Strängs mening — åberopades sammansättningen av dessa tillgångar som huvudsakligen utgjordes av guld. I en replik till herr Holmberg framhöll finansministern också att vad som än kunde komma ut av krisen i Frankrike just nu skulle det leda till större inflation och inte mindre, vilket borde påverka förhållandena även i vårt land — jag tror att finansministern menar i konjunkturstimulerande riktning.

Herr Holmberg framhöll å sin sida att krisstämningen i världen av i dag syntes honom universell och åberopade yttrandet av den amerikanska centralbankens ordförande, McChesney Martin, att USA befann sig mitt uppe i den värsta finansiella krisen i sin historia.

Inför de händelser som just nu utspelas på den europeiska arenan och närmast i Frankrike vill jag återknyta till tidigare reflexioner som jag gjort i denna kammare om det utrikespolitiska läget och ekonomin. I fråga om gullet har jag sagt att den prisstegring på den gula metallen som vi upplever inte är en spekulation utan ett nöddrop. Det

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

är förtvivlade människors försök — främst i sydöstra Asien — att inför skräcken för kommunismens övertagande av denna del av världen rädda sina liv och något av sin egendom genom förvärv av något som de tror kan hjälpa dem i nödens stund. Om deras uppfattning är riktig eller inte lämnar jag därhän. Inför sådana massreaktioner förvillar det endast att tala om den amerikanska betalningsbalansen, som för varje kunnig ekonom inte har andra underskott än dem som betingas av kostnaderna för att försvara Sydöstasien och den västerländska världen på andra håll. Betalningsbalanspratet lurar ingen insiktsfull person. Om de amerikanska soldaterna dras bort från Sydöstasien lämnar de inte förtroendet orubbade, och det blir till guld som förtroendet riktar sig.

Jag vill inte trötta kammarens ledamöter med att tala om något som de måhända kan betrakta som något jag fått på hjärnan, en käpphäst som jag ömt vårdar. Jag skulle inte göra det, det försäkrar jag, om jag inte menade att man bör se tecknen i skyn och bedöma dem med allvar. Allvaret är nu i Frankrike, det politiska och även det ekonomiska. Ur president de Gaulles mun kom orden »guerre civile» — inbördeskrig — som en varning. För oss i Sverige har de orden ingen innebörd. I Spanien har de det. I Tjeckoslovakien har ordet truppmanöver en speciell klang. För Sverige är läget i Europa lugnare än på länge, och riksdagen beslutar försvarsreduktion. »Sådant kan inte hända här» var ett slagord år 1939. Generationer av svenska folket har aldrig hört ordet och förstår inte dess allvarliga innebörd.

Men »sådant» hände även här i Norden. Inför politiska skeenden av sådant slag jag syftar på får ekonomin annan karaktär. Också i Frankrike men inte bara där.

Inte blir det mindre inflation i Frankrike, säger herr Sträng. Kanske det. Inte blir det mindre efterfrågan

på guld i Frankrike och lägre pris på det heller, om inflationen sparkas i gång där igen. Och inte minskar det allvaret i den amerikanska finanskrisen att guldkrisen intensifieras. Det förstod Mr McChesney Martin mycket väl när han i går ingrep för att söka stödja den franska francen. Förstår vår finansminister innebörden av det som sker? Men hur går det här i vårt eget land? Ser vi alltid om vårt eget hus så som vi bör? Har vi någon anledning att önska inflation i Frankrike eller på andra håll i världen i tron att vi skall kunna skära pipor i vassen? Naturligtvis kan inte finansministern hysa en sådan önskan. Det vågrar jag tro. När den politiska oron griper omkring sig grips också ekonomin av oro. Stabilitet är därför för mig ett mål, och stabilisering en uppgift, om oron hotar bryta ut eller redan tagit fart.

Tyvärr finns det för mig inte i dag möjlighet att ge en bred bild av min syn på det ekonomiska läget och den ekonomiska politiken. Den tidspress, varunder riksdagen arbetar i dag, gör det olämpligt att ta kammarens uppmärksamhet i anspråk alltför lång tid. Jag kan emellertid dess bättre hänvisa till mitt anförande den 8 maj, när riktlinjerna för den kommande penning- och kreditpolitiken här diskuterades. Även om det anförandet begränsades av hänsyn till att utskottsutlåtandet gällde sedelutgivning och valutapolitik, kan jag därur återge vad som enligt min mening är de tre viktigaste kännetecknen för nuvarande ekonomiska läge. Det är bristen på lönsamhet i vissa delar av vårt näringsliv, t. ex. skogsbruket, textilindustrin och varven för att nämna de mest iögonenfallande. Det är den otillräckliga sysselsättningen som — om man får falla tillbaka på den reviderade nationalbudgetens uttalanden — knappast kommer att förändras till det bättre, när vi kommit över till höstkanten. Vi håller på att få en strukturell arbetslöshet — en strukturell arbetslöshet som inte försvinner.

Så kommer slutligen den starkt stigande skuldsättningen i stat och näringsliv, vilken är inflationsdynamit. Vi har ett budgetunderskott i storleksordningen tre miljarder kronor. Det motsvarar ytterligare fem enheter på mervärdeskatten, och om de skulle läggas på mervärdeskatten har vi återigen satt i gång en prisörelse uppåt.

Mot bakgrunden av denna bedömning har jag och mina kamrater i bankoutskottet utformat våra ekonomisk-politiska yrkanden, för vilka jag i korthet skall redogöra. Våra ställningstaganden återfinns i bankoutskottets båda utlåtanden nr 43 och nr 52.

I reservation 1 till utlåtande nr 43 återfinns det varom de tre borgerliga partierna är ense. Det är, som framgår av inledningsorden i reservationen, ett av alla borgerliga omfattat grundläggande önskemål om en stabiliseringspolitik. För att nå detta önskade resultat förordar vi en bättre planering av den offentliga sektorn, en flerårig rambudget med angelägenhetsgradering av nya reformer, en översyn av statsutgifterna i besparingssyfte, en belysning av verkningarna av olika finanspolitiska konsekvenser, en nationalbudget i arbetskraftstermer, uppmuntran av det enskilda sparandet samt samråd genom stabiliseringskonferenser med bevarad frihet på arbetsmarknaden.

På några punkter har vi i det borgerliga lägret litet olika meningar beträffande vissa detaljer. Det finns dock ingen anledning att förstora dessa olikheter i synsätt. Vi vill inte ha ett ekonomisk-socialt råd, enär vi befarar att ett sådant även i vårt land kan bli inkörsporten till begränsningar i arbetsmarknadens frihet. Det blev som bekant fallet när man i England tillskapade ett sådant råd. Det omvandlades snabbt till det organ som numera i realiteten satt det vanliga engelska avtalsmaskineriet ur funktion.

Jag kommer därför, att när det gäller reservation 2 under punkten B i bankoutskottets utlåtande nr 42, att rös-

ta med utskottsmajoriteten. Vi anser också att frågan om utsträckning av avgiftsfinansieringen av offentliga tjänster bör ytterligare utredas. Viss avgiftsfinansiering förekommer redan, och i de fall där det kan vara motiverat att införa sådan men de sociala konsekvenserna inte kan eller bör godtagas bör detta särskilt beaktas. Det kan inte komma i fråga att driva upp avgiftsfinansieringen till kostnadstäckning. Taxesättningen måste ske med stor varsamhet för att uppnå syftet — det begränsade syftet att skala bort en omotiverad över efterfrågan av det allmännas tjänster.

Bankoutskottets utlåtande nr 52 gäller motioner i anledning av kompletteringspropositionen till riksstatsförslaget. Vid utlåtandet är fogad reservation 1 a av folkpartiet och centerpartiet, vilken upptar det ekonomisk-politiska program som återfinns i motionstexten till partimotionerna I: 656 och II: 836 från folkpartiet och centerpartiet och vilka behandlats i utlåtandet nr 43. Eftersom vi vid behandlingen av dessa motioner och högerpartiets partimotioner I: 662 och II: 831 gjort en gemensam reservation med folkpartiet och centerpartiet i utlåtandet nr 43, vilken innehåller vad vi är ense om, tillåter vi oss i reservation 1 b hänvisa till nyssnämnda reservation 1 under punkten A och yrka bifall till densamma. Mittenreservationen biträder vi alltså inte i denna senare eskalerade utformning.

Vid utskottets hemställan under C begär vi åtgärder för att begränsa statsutgifterna och tillsättandet av en besparingsutredning. Vi understryker särskilt angelägenheten av att inte låta utgifterna rusa i väg snabbare än vad statens inkomster normalt kan väntas stiga vid en samhällsekonomiskt lugn tillväxt av våra samlade resurser och — vill jag för tydlighetens skull tillägga — med utrymme för skattesänkningar i den omfattning vi reservationsledes förordat vid bevillningsutskottets betänkande.

Hur högerpartiets samlade ekono-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

misk-politiska program i huvudsak ser ut har vi slutligen sammanfattat i tio punkter, återgivna i det särskilda yttrande som fogats till bankoutskottets utlåtande nr 52. De innehåller våra reservationer till dessa bankoutskottets utlåtanden samt därtill, i punkten 10 av det särskilda yttrandet, vad våra representanter i bevillningsutskottet uttalat sig för i fråga om vårt skattesänkingsprogram. Från de synpunkter vi har att företräda i bankoutskottet utesluter vi inte skattesänkningar som ett viktigt ekonomisk-politiskt medel.

Lika väl som man i fråga om finanspolitiken kan motivera skattechöjningar för att skapa balans i ekonomin eller av konjunkturpolitiska skäl kan förorda variationer i den statliga länepolitiken såväl till omfattning som utformning, är det självklart att man med skattesänkningar kan uppnå ekonomisk-politiska målsättningar. Från den ståndpunkten viker jag inte.

Låt oss se litet grand på skatteläget i vårt land. Jag har tillåtit mig att här visa en tablå, som jag hoppas att kammarens ledamöter kan uppfatta genom att titta på TV-skärmarna. Den visar hur stora skatterna är i procent av bruttonationalprodukten i några av den västliga världens viktigaste länder. De uppgifter jag återger är hämtade ur Förenta Nationernas nationalräkenskapsstatistik för ifrågavarande länder och avser år 1966. Tabellen visar att Sverige nu toppar ligan av skattetyngda nationer, som synes med ett totalt skatteuttag med 41 procent av bruttonationalprodukten.

Man ser också av dessa siffror att skatterna direkt på hushållen i Sverige med 18,3 procent är de högsta i alla de länder det här är fråga om. Tabellen visar också storleken av de indirekta skatterna och av socialavgifterna. Det intressanta är dock att man kan konstatera att Sverige ligger högst. Man kan också utläsa att Sverige har gått förbi exempelvis Frankrike, som vid tidigare diskussioner i denna kam-

mare anförts som exempel på ett högskatteland.

Jag tillåter mig också att under en kort minut ta kammarens uppmärksamhet i anspråk genom att med denna andra tablå, som också är statistik från FN:s nationsräkenskaper, visa tillväxten i skattebördan under den senast förflutna tioårsperioden, för åren 1957—1966. Tablåen visar att Sverige 1957 hade en skattetunga av 29,9 procent men 1966 hade nått så högt som till 41 procent. Den visar också hur Frankrike, Norge, Tyskland, Danmark och Förenta staterna har haft stegringar i sin skattebelastning men inte tillnärmelsevis i den takt som vårt land har fått uppleva. Tablåen visar — kanske mest intressant av allt — hur utvecklingen har varit i Norge. Trots att Norge under större delen av denna period har haft en socialdemokratisk regering, har landet inte haft den starka stegring av skattetrycket som vårt land.

Den exemplifikation som jag här har givit ger anledning till slutsatsen att vi i vårt land har pressat upp skattetrycket till en nivå, som inte bara är »världsbäst», utan där man har skäl att fråga sig hur mycket längre vi verkligen kan gå. Kan vi lämna skattefrågan helt utanför våra resonemang och bara såsom statsministern tala om behovet av resurser för det allmänna utan hänsyn till tanken på resurser hos den enskilda människan?

Tablåen visar också hur långt man har kommit i fråga om att omvandla samhället i socialistisk riktning. Finns det möjligheter att nu, för att klara det stora budgetunderskott som man har tillåtit växa fram, gå ännu högre i belastningen av de enskildas inkomster än som redan är gjort? Det är en fråga, som har den allra största aktualitet oavsett vad som kommer att hända i september månad. Det är en uppenbar risk att vi nu har drivit fram ett skattetryck så hårt, att det kan bli en oro i vårt land som vi får svårt att bemästra, när vi kommer fram till hös-

ten detta år. Av den anledningen är det enligt min mening utomordentligt angeläget att regeringen inriktar sig inte bara på platoniska förklaringar om nödvändigheten av återhållsamhet utan också själv går i spetsen i att visa återhållsamhet i sina krav på den enskilda människan, begränsar anspråken på resurser för samhället och väger anspråken på resurser för det allmänna mot de anspråk på resurser som den enskilda människan eller företaget också har.

Herr **HILDING** (fp):

Herr talman! Jag skall försöka begränsa mig till bankoutskottets bidrag till dagens debatt om den ekonomiska politiken, ett bidrag som ju utgörs av utlåtandena nr 43 och 52, vilka även herr Åkerlund i korthet har berört. Utlåtande nr 43 gäller partimotioner från mittenpartierna och högern angående den ekonomiska politiken — motionerna väcktes i början av året. Utlåtande nr 52 gäller kompletteringspropositionen och de motioner som väckts med anledning av denna.

I motionerna granskas den förda ekonomiska politiken mycket kritiskt — den kritiken bör väl vid det här laget vara välbekant för kammarens ledamöter. Samlade program läggs fram för en annan och bättre politik. Med förslagen vill motionärerna — kort uttryckt, för att inte säga kort-kort — motverka prisstegringen, trygga sysselsättningen och främja en snabb ekonomisk tillväxt. Åtskilliga av förslagen har presenterats vid tidigare riksdagar. Fördenskull skall de emellertid inte uppfattas som på något sätt föråldrade — tvärtom ter sig flera av förslagen mot bakgrunden av den ekonomiska utvecklingen allt angelägnare och aktuella.

Den socialdemokratiska utskottsmajoriteten ställer sig som väntat avvisande till oppositionens propåer. Med anledning därav har reservationer avgi-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. vits som jag något närmare vill belysa; men det kan på detta stadium av debatten och riksdagsarbetet i stort sett inte bli mer än en uppräknig.

Statsutgifternas utveckling bekymrar med all rätt motionärerna och reservanterna. Vi tror att det skulle vara möjligt att få ett bättre grepp om denna utveckling därest den statliga budgetplaneringen kunde göras snabbare och byggas ut över flera år. Den frågan behandlades mer utförligt för några veckor sedan i bankoutskottets utlåtande nr 29 över en folktopimotion som vann anslutning från såväl centerparti- som högerhåll.

En annan med framgång prövad väg att bromsa statsutgifternas ökning är att tillsätta en s. k. besparingsutredning. Utskottsmajoriteten betvivlar nyttan av den metoden. Besparingsförslag kan bl. a. läggas fram motionsvägen, säger man — vilket onekligen vittnar om ett visst förtroende för i första hand oppositionsledamöternas talanger i den riktningen. Motionsförslag har emellertid som bekant den nackdelen att de inte brukar omsättas i praktiken — det gör detsamma om förslagen är goda eller dåliga. En parlamentarisk besparingsutredning som fick arbeta under någorlunda goda omständigheter, dvs. slapp hetsa fram sina förslag, skulle avgjort ha större reella möjligheter att åstadkomma förslag i enighetens tecken, som det går att förverkliga. De möjligheterna bör inte förslitas. Säkert skulle det också vara möjligt att inom statlig och även kommunal verksamhet uppamma ett starkare kostnadsmedvetande än som f. n. finns på en del håll.

Till det som vi reservanter anser vara önskvärt hör också en särskild utredning för att få en närmare belysning av finanspolitikens verkningar på produktion och sysselsättning samt på olika folkgruppers ekonomi. Hela budgetdiskussionen skulle säkerligen vinnas på en sådan utredning.

Av betydelse för de stabiliserings-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

politiska strävandena skulle också vara en bättre anpassning av arbetskraften till samhällets olika behov. En rationell utbildningspolitik förutsätter en så riktig bedömning som möjligt av framtida tillgång och efterfrågan på olika slag av arbetskraft. Givetvis är också en sådan s. k. budget i arbetskraftstermer grundläggande för en effektiv arbetsmarknadspolitik. Prognoser av detta slag finns redan i viss utsträckning, men vi menar att det krävs ökade insatser för att vidareutveckla och förbättra prognoserna.

Till inflationsbekämpningen hör olika sparfrämjande åtgärder. Säkert skulle sparandet uppmuntras inte minst bland småspararna om de kunde få garantier för att deras sparmedel inte förlorade i värde till följd av inflationen. Det är därför som bl. a. förslaget om värdefasta obligationslån återkommer. De erfarenheter man vinner genom en sådan låneform skulle sedan kunna utnyttjas för ytterligare åtgärder i syfte att möjliggöra och underlätta värdefasta försäkringar och för att över huvud taget trygga spararna mot inflationsförluster.

Diskussionen kring ett stabilt penningvärde och full sysselsättning, kring lönebildningen och inflationen, har pågått länge utan att man nått fram till några metoder och lösningar för att åstadkomma balans i utvecklingen. Det är en vida spridd erfarenhet att löneökningarna äts upp av prisstegringarna. Så länge de fackliga organisationerna nödgas räkna med en fortgående prisstegring vill de självfallet också vid avtalens uppgörande kompensera sig för de väntade höjda priserna. Det är en naturlig och rimlig slutsats, men den leder också till att inflationsbrasan oavslutligt får nytt bränsle.

Från vårt håll har vi under en följd av år föreslagit att regeringen skulle ta initiativ till ett samråd mellan å ena sidan arbetsmarknadens parter och å andra sidan företrädare för regering och opposition, näringslivets organisa-

tioner och därtill ekonomiska experter. Allt eftersom åren går och erfarenheterna av nuvarande ordning blir alltmer nedslående, förefaller det som om tanken på ett samråd av det här slaget skulle vinna i styrka. Genom samråd skulle visshet kunna skapas om att återhållsamhet med de nominella kraven också leder till mindre prisstegring och inte till en mindre ökning av realinkomsten. En dämpad inflationstakt i vårt land skulle öka vårt näringslivs konkurrensförmåga och därigenom skapa förutsättningar för en ökad sysselsättning. Det är som så många gånger har påpekats en grundläggande sanning.

En formulering i kompletteringspropositionen låter ana att något slag av samråd föresvävar även finansministern. På tal om de löneförhandlingar som inleds i höst skriver han nämligen att det är ett för land och folk vitalt intresse, att dessa förhandlingar leder fram till en *samlad* lösning inom den ram som tillväxten av våra resurser anger. Innebörden av uttrycket »samlad lösning» är oklar och kan alltid diskuteras. Samling brukar emellertid alltid förutsätta något slag av samråd.

Dessa stabiliseringskonferenser, som i sin mera permanenta och utbyggda form kallas ekonomiskt-socialt råd är en väg till samordning, som vi anser att man bör beträda. Naturligtvis är det arbetsmarknadsparternas uppgift att utforma lämpliga metoder och att träffa avtal i enlighet härmed. Men, som motionärerna säger, i en demokrati är en offentlig debatt kring alla viktiga ekonomiska spørsmål en självklar sak och säkerligen ett sätt att minska riskerna för statligt tvång, samtidigt som utsikterna ökas till goda lösningar på frivillig grund.

Herr Åkerlund hänvisade till England, där erfarenheterna av en motsvarighet till ett ekonomiskt-socialt råd inte skulle ha varit särskilt goda. Jag tror inte att vi kan göra en jämförelse

av det slaget med England, som ju på det här området har helt andra förhållanden än vad vi har.

I utlåtande nr 52 behandlar bankoutskottet motioner, som har väckts i anledning av kompletteringspropositionen. Vid sidan av en kommentar till den senaste tidens ekonomiska utveckling återkommer man i motionerna från folkpartiet och centern till partiernas gemensamma stabiliseringsprogram, och i en reservation har utskottets folkparti- och centerpartiledamöter i tio punkter återgivit väsentliga delar av detta program.

Herr talman! Jag återkommer beträffande yrkandena.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Bankoutskottets utlåtande nr 43, som behandlar den ekonomiska politiken, har i det föregående berörts av herr Åkerlund, närmast i anledning av att vi i bankoutskottets utlåtande nr 52 har en hänvisning just till reservationen 1 i utlåtandet nr 43. Jag kan därför inskränka mig till att instämma med vad herr Åkerlund anför.

Under reservationen 2 till bankoutskottets utlåtande nr 43 saknas flera högerledamöters namn, vilket är en konsekvens av tidigare ställningstaganden. Vi har här anslutit oss till utskottets förslag. Herr Lundberg och jag kommer därför under denna punkt att rösta för utskottets hemställan, såsom även herr Åkerlund har deklarerat att han kommer att göra för sin del.

Reservation 3 gäller frågan om avgiftsfinansiering, som även berörts under debatten och som tidigare tagits upp från vårt håll.

Jag inskränker mig till dessa korta kommentarer beträffande detta utlåtande.

Herr talman! Jag vill också säga några ord i anledning av bevillningsutskottets betänkande nr 47, som ju behandlar kompletteringspropositionen eller, som man säger på bevilningsut-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. skottsspråk, beräkning av bevilningarna för budgetåret. Ett antal reservationer har fogats till betänkandet nr 47, och jag vill här något motivera dessa reservationer.

Reservation nr 1 gäller utlagsprocenten för den statliga inkomstskatten. Vi biträder utskottets hemställan under denna punkt men uttalar vår tveksamhet beträffande utskottets bedömning av konjunkturbilden, som vi finner vara ganska splittrad. Det är också svårt att bedöma, tycker vi, om det under den kommande hösten och vintern går att upprätthålla ett normalt kapacitetsutnyttjande och ökad efterfrågan på arbetskraft. Jag återkommer senare med yrkanden om bifall till reservationerna.

Reservation 4 gäller utredning angående avskaffande av skatteplikten för folkpensioner. Det är en fråga som vi från högerpartiet har drivit under senare tid. Vi har vid tidigare tillfällen fört fram tanken på skattelättnader för folkpensionärerna. Nu finner vi tiden mogen att ta steget fullt ut, och vi vill ha en utredning som syftar till att göra folkpensionen skattefri.

Vi anser att så länge folkpensionsavgiften var avdragsgill var det konsekvent och riktigt att beskatta folkpensionen. I samband med att denna avdragsrätt avskaffades vid 1964 års riksdag hade enligt vår mening folkpensionen bort göras skattefri. Då hade man tillämpat samma principer som är vanliga på försäkringsområdet i övrigt. Om det föreligger avdragsrätt för premierna skall alltså utgående pension beskattas som intäkt, och föreligger icke avdragsrätt för premierna så beskattas icke heller utgående pensionsbelopp. En sådan ordning skulle även lösa de praktiska problem som nuvarande bestämmelser för med sig när folkpensionärerna skaffar sig sidoinkomster. De drabbas då ofta av en beskattning som skapar inte bara stor irritation utan även olust hos dem inför att över huvud taget försöka höja sina inkomster. Ett system med sådana verkningar är i

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

högsta grad orationellt och hindrande för en arbetsinsats som säkerligen är till gagn för både dem själva och samhället.

I reservation nr 3 har mittenpartier-na ett förslag som innebär att reservan-terna inte vill ta steget fullt ut utan be-gär en utredning om skattelättnader för folkpensionärernas sidoinkomster. Vi har, som jag sade, gått längre i vår re-servation och vill ha en utredning om skattefrihet för folkpensionen.

Reservation nr 6 gäller höjning av ortsavdragen. Med hänsyn ej minst till den penningvärdeförsämring som ägt rum under senare år anser vi reservan-ter att det är väl motiverat med en höjning av det generella ortsavdraget från 2 250 till 2 400 kronor för ensam-stående och från 4 500 till 4 800 kronor för gifta och jämställda. De nuvarande beloppen fastställdes 1962, och sedan dess har inflationen rullat vidare med stor hastighet.

Reservation nr 7 gäller frågan om höjning av folkpensionärernas ortsav-drag, alltså ändrad lagstiftning att gälla under tiden som utredningsarbetet på-går i fråga om vårt yrkande om skatte-frihet för folkpensionen. Vi föreslår en höjning övergångsvis från 2 250 till 4 000 kronor för ensamstående och från 4 500 till 6 400 kronor för sammanle-vande makar, av vilka endast en är folkpensionär, samt från 4 500 till 8 000 kronor för sammanlevande makar som båda är folkpensionärer.

Reservation nr 8 gäller ändring av skatteskalorna för den statliga inkomst-skatten. Det är en fråga som högerpar-tiet fört fram under lång tid och vid upprepade tillfällen. Ändringen syftar till att avlägsna de värsta olägenheter-na av den starka progressionen i skatte-skalorna. Vi tror att man då skulle vin-na betydande förbättringar i samhälls-ekonomin och att man rätt snart skulle kunna räkna med omfattande återvin-ning av skatt.

Reservation nr 9 är en gemensam borgerlig reservation som gäller frågan

om utredning angående indexreglering av skattesystemet. Då denna reserva-tion kommer att motiveras av andra ta-lare inskränker jag mig till dessa ord under denna punkt.

Reservation nr 11 slutligen avser frå-gan om utredning angående ett nytt skattesystem i huvudsak enligt allmän-na skatteberedningens betänkande och en förutsättningslös utredning rörande skattesystemets verkningar, framför allt på samhällsekonomin. Motiven för denna reservation har rätt utförligt be-handlats i debatten både under går-dagen och i dag, och jag nöjer mig därför med dessa ord.

Herr talman! Jag ber att få återkom-ma med yrkanden under de olika punk-terna.

Herr STÅHLE (s):

Herr talman! De motioner som be-handlas i bankoutskottets utlåtanden nr 43 och 52 är praktiskt taget till alla de-lar gamla bekanta. Metoden i motio-nerna börjar nu nästan bli klassisk. Man gör en beskrivning av det ekono-miska läget i mycket dystra tongångar och frammanar en domedagsstämning som knappast ger något hopp om rädd-ning för den svenska ekonomin.

De förslag som sedan framläggs är i stort sett av två typer. Den ena typen av förslag innebär att man löser alla problem genom att flytta över den eko-nomiska debatten från riksdagen och från de samrådsorgan som redan finns till ett eller eventuellt två nya organ. Den andra typen av förslag påyrkar utredningar eller åtgärder som redan pågår eller förbereds.

Det är inte möjligt, herr talman, att här gå in på alla de idéer som fram-förts i motionerna och som behandlats av utskottet.

Inrättande av ett ekonomiskt-socialt råd föreslås som vanligt och avstyrks även som vanligt av utskottet. Detsam-na gäller anordnande av vad som förr kallades rundabordskonferenser och

som nu omdöpts till stabiliseringskonferenser.

Det måste betecknas som anmärkningsvärt att dessa förslag framläggs år efter år utan att några försök görs att bemöta den kritik som i utskottets utlåtanden och på andra sätt framförts mot dem. Det skulle onekligen vara lättare att behandla förslagen på ett seriöst sätt om så verkligen varit fallet.

Eftersom inga som helst nya argument förs fram i förslagen har utskottsmajoriteten inskränkt sig till att på nytt framföra sina tidigare argument mot förslagen. Utskottet konstaterar alltså att innebörden av de föreslagna överläggningarna inte kan bli annan än att statsmakterna mer eller mindre bestämt fastställer utrymmet för lönestegringar, att tillfälle till samråd om den ekonomiska politiken redan finns i rikt mått och att det skulle innebära ett förringande av riksdagens ställning som debatterande och beslutande organ, om dessa frågor skulle lämnas att i praktiken avgöras i något annat organ.

I anslutning till förslaget om inrättande av ett ekonomiskt-socialt råd anför utskottet i år liksom föregående år, att förslaget är så oprecist att det inte gärna kan uppfattas som ett realistiskt försök att skapa institutionellt underlag för strävandena att åstadkomma samhällsekonomisk stabilitet.

Några av de övriga förslag som förs fram av reservanterna kan också behöva beröras. Detta gäller t. ex. förslaget att tillsätta en parlamentarisk besparingsutredning. Reservanterna hänvisar bl. a. till att en tidigare parlamentarisk besparingsutredning lyckades nå enighet om en rad besparingar med tillsammans icke obetydliga belopp. Utskottsmajoriteten konstaterar dock att de »besparingar» som föreslogs till mycket stor del endast innebar en övervältring av utgifter från staten till andra subjekt. Med största sannolikhet skulle en ny utredning leda till ungefär samma resultat. För att åstadkomma stora besparingar är det nödvän-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
digt att angripa ett fåtal stora utgiftsposter och att nå parlamentarisk enighet om de förslag som framläggs. Det är svårt att inse att sådan enighet skulle kunna nås inom en utredning, när den icke kan nås inom riksdagen.

I utlåtandet nr 52 uttalas i en reservation från högerhåll att statsutgifterna inte skall få öka i snabbare takt än statsinkomsternas »normala» ökning. Det är oklart vad som menas med »normal» ökning av statsinkomsterna. Men även om man kunde fastställa detta, så framstår det för utskottet som helt oacceptabelt att på detta sätt binda statsutgifternas förändringar utan avseende på konjunkturpolitikens krav.

De övriga förslag reservanterna för fram finns inte anledning att närmare gå in på. Det gäller utredningen om långsiktig planering av statsbudgeten, avgiftsfinansiering av offentliga tjänster, rationellare statlig administration. I flertalet fall gäller att utredningar och annan verksamhet pågår eller nyligen har avslutats. Några initiativ från riksdagens sida har utskottet inte i något fall funnit motiverade.

Till sist, herr talman, några ord om det särskilda yttrande från högerhåll som fogats till bankoutskottets utlåtande nr 52. Det vore förvisso mycket att säga om detta. Vad är det för syfte man tjänar genom att framställa den svenska ekonomiska situationen i en sådan nattsvart dager som här är fallet? Det tycks inte finnas någon strimma av hopp för oss längre i det här landet. En kritik som framförs i sådana totalt onyanserade former kan omöjligen tas på allvar i en seriös debatt.

Herr talman! Jag återkommer senare till yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste opponera mig mot herr Stähles sätt att skildra vår bedömning av den ekonomiska politiken och det ekonomiska läget.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Herr Ståhle gör gällande att vår uppfattning präglas av domedagsstämning och han talar om de nattsvarta färger i vilka vi skildrar läget. Jag tror att kammarens ledamöter har tillräcklig känsla för nyanser för att se att vi i grund och botten är optimistiska. Vi tror på framtiden och vi tror framför allt att ett enskilt näringsliv med en mera borgerligt betonad politik — som vi skisserat den — i själva verket kommer att kunna lösa de svårigheter som vi för närvarande brottas med. Från regeringsbänken har för övrigt dessa svårigheter obestriddligen bekräftats under den ekonomiska debatten. Det är iögonenfallande hur å ena sidan statsministern och andra representanter för regeringspartiet beskyller oppositionen för en gränslös optimism — så stor att den gränsar till lättsinne — och hur herr Ståhle å andra sidan säger, att vi karaktäriseras av en nattsvart pessimism. Det här går så vitt jag kan förstå inte ihop, men det är en sak som herr Ståhle närmast får klara upp med sina kolleger på regeringsbänken.

Men när vi tar upp frågan om samråd mellan representanter för arbetsmarknadens parter under initiativ från regeringens sida, så är detta ingenting annat än att med andra ord säga vad som står att läsa i finansplanen. Där talar herr Sträng på ett något tveksamt och osäkert sätt om nödvändigheten av återhållsamhet och försiktighet men där han avböjer — åtminstone vid denna tidpunkt — att ta initiativ som förvisso varit befogat att ta långt tidigare.

Beträffande herr Ståhles uttalande om en ny besparingsutredning och att en sådan skulle leda till samma resultat som tidigare vill jag påpeka att detta i någon mån torde bero på vad resultatet av årets val kommer att bli. Det är ju allmänt känt att den besparingsutredning som tidigare kom till stånd torpederades i själva verket från regeringspartiets sida genom ingripande t. o. m. av finansministern. Men det behöver inte gå på det sättet om vi hän-

delsevis skulle få en annan finansminister.

Att behovet av en besparingsutredning är uppenbart har jag sökt visa med min tablå om skattetrycket i vårt land och den starka tendens till ökning av detta vid en jämförelse med andra länder. Det var det som var avsikten med att presentera denna lilla tablå för kammarens ledamöter.

Herr STÄHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åkerlund tycker att jag målar i alltför svarta färger. Här har ju också tidigare i dag talats om målning i olika färgnyanser.

Utskottsmajoritetens bedömning av reservanternas inställning som ganska nattsvart utgår från reservanternas egna motiveringar, och denna bedömning står jag för fortfarande.

Beträffande herr Åkerlunds inställning till rundabordskonferenser vill jag som gammal facklig förhandlare förklara att jag tycker talet om dessa konferensers värde är överdrivet.

Herr ÅKERLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! I finansplanen har herr Sträng skrivit följande: »Det är för land och folk ett vitalt intresse att dessa förhandlingar leder fram till en samlad lösning inom den ram som tillväxten av våra resurser anger.»

Betyder herr Ståhles ställningstagande här, att om det skulle bli aktuellt med konferenser i en framtid så avser herr Ståhle att motsätta sig att sådana kommer till stånd?

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Bara några få ord! Jag vill understryka vad herr Åkerlund har sagt och utöver det helt kort säga: Det har lyckats i andra länder, varför skulle det inte lyckas i Sverige?

Herr STÄHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! Den stabilitet och ansvarskänsla som finns inom våra fackliga organisationer i dag, är så stark, att jag är övertygad om, att deras agerande på förhandlingsplanet inte på något sätt kommer att störa landets ekonomi.

Herr ÅKERLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar naturligtvis herr Ståhle för det beskedet, i synnerhet med tanke på om det skulle bli en växling på regeringsbänken.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Ursprungligen hade jag tänkt att i detta anförande i debattens elfte timme uteslutande uppehålla mig vid mervärdeskatten. Men efter att ha lyssnat på den långa debatten har jag funnit anledning att i korthet beröra också ett par andra punkter.

Den första gäller folkpensionärernas beskattning, som har berörts i några motioner vilka i dag behandlas. Det är obestridligt att den inte är tillfredsställande ordnad. Frågan har ju i flera år varit uppe till behandling här i riksdagen. Med nuvarande beskattningsregler har också en relativt liten sidoinkomst sådana verkningar att en stor del — ibland större delen — av den äts upp av skatt och hyresökning till följd av att det kommunala bostadstillägget upphör eller minskar.

På bevillningsutskottets förslag beslöt riksdagen i fjol att hos regeringen begära en skyndsam utredning om folkpensionärernas skattemässiga behandling. Regeringen har emellertid ännu inte tillsatt någon sådan utredning. Enligt uppgift pågår det vissa preliminära undersökningar i kanslihuset.

I reservation nr 3 till bevillningsutskottets betänkande nr 47 föreslås att en målinriktad utredning omedelbart skall tillsättas, då departementsutredningen enligt reservanternas mening

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. inte motsvarar vad riksdagen avsåg i sin begäran om utredning.

För det andra vill jag peka på en gemensam reservation till samma betänkande av folkpartiet, centerpartiet och högerpartiet. Den går ut på att regeringen skall finna metoder för att undvika inflationens verkningar på beskattningen och förelägga riksdagen förslag i saken. Det är enligt vår mening orimligt med nuvarande system, där den ständigt pågående inflationen är för år automatiskt skärper marginalbeskattningen.

Jag övergår så till mervärdeskatten. Den har här i Sverige varit föremål för en intensiv debatt alltsedan allmänna skatteberedningen lade fram sitt förslag för fyra år sedan. Det finns ingen anledning att nu rekapitulera alla faser i den debatten. Sammanfattningsvis kan sägas, att meningarna till en början gick ganska långt isär mellan oppositionspartierna, som gick in för mervärdeskatten, och regeringspartiet, som i det längsta förhöll sig avvaktande. Nu har man emellertid i princip hamnat på samma linje, vilket proposition nr 100 och bevillningsutskottets betänkande i anledning av den bär vittnesmål om.

Herr John Ericsson kallade detta i sitt inledningsanförande för en »mognadsprocess». Jag vet inte vem det är som har mognat. Ännu i höstas var man inom regeringspartiet mycket osäker på sin hållning. Vi hade då att behandla ett förslag till omfattande ändringar i bestämmelserna för omsättningsskatten. Oppositionspartierna motsatte sig dessa ändringar och tyckte att det var onödigt att vidta en så genomgripande förändring i lagstiftningen när vi ändå inom kort skulle få mervärdeskatt. Vi lyckades då inte avpresas regeringspartiets representanter något som helst besked när förslag om mervärdeskatt var att vänta.

Ett sådant förslag kom emellertid i finansplanen och av den motivering som finansministern där lämnade blev

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

det klart, att vad som till slut hade kommit honom att bestämma sig för att ersätta omsättningsskatten med mervärdeskatt var den omständigheten att liknande reformer hade genomförts eller var under genomförande på flera håll i Västeuropa. I Västtyskland, Frankrike, Holland och Danmark har man redan mervärdeskatt i en eller annan form och i Norge förbereder man övergång till denna skatteform.

Av den korta skildring som lämnats i finansplanen får man emellertid ingen riktig föreställning om vad som sker i detta hänseende nere på kontinenten. I själva verket är det så att EEC:s ministerråd i början av förra året antog två direktiv om harmonisering av omsättningsskatterna på den gemensamma marknaden. Dessa direktiv ålägger medlemsstaterna att före ingången av år 1970 gå över till ett mervärdeskattsystem utformat i huvudsak enligt de riktlinjer som anges i direktiven.

Vidare har som mål uppställts att i en andra etapp dels harmonisera den skattesats som skall vara tillämplig på mervärdeskatten, dels slopa skattegränserna mellan länderna, vilket vill säga att varor skall kunna sändas från ett land till ett annat inom den gemensamma marknaden utan att beläggas med skatt vid gränsen. Någon tidpunkt för denna senare etapp har emellertid ännu inte fastställts.

Det är självklart att vad som sker inom EEC på detta område är av allra största betydelse för Sverige och för de övriga länder som önskar anslutning till EEC. Det är helt enkelt nödvändigt att vi skaffar oss ett så gynnsamt utgångsläge som möjligt för att vid en framtida anslutning till EEC kunna utan alltför stora omställningssvårigheter anpassa oss till en harmoniserad mervärdeskatt inom den gemensamma marknaden.

Såvitt jag kan finna av de kortfattade redogörelser för mervärdeskattsystemet i EEC som stått mig till buds är det ingenting i det nu föreliggande för-

slaget som strider mot de principer som har antagits inom EEC.

Så långt är allt gott och väl, men jag tycker att denna aspekt på mervärdeskatten är av så väsentlig betydelse att den borde ha belysts av regeringen.

När propositionen nr 100 bordlades och motionstiden började löpa, förelåg propositionen bara i korrektur som utdelades till ett fåtal av riksdagens ledamöter. Herr Lundström har berört detta, och han också har gått till rätta därmed. Jag har ingen anledning att här upprepa vad han har sagt. Han påpekade att kammarledamöterna tack vare detta förhållande fått mycket kort tid för sitt motionerande.

Men det hade också en annan konsekvens. När motionstiden gick ut hade praktiskt taget ingen utanför riksdagen haft tillfälle att ta del av propositionen. Nu är det ju så, att vi riksdagsmän inte uppehåller oss i något lufttomt rum, utan vi har behov av att diskutera våra motionsuppslag och att även få uppslag och idéer utifrån. Detta var svårt när inte propositionen fanns tillgänglig. Sedan motionstiden gått ut har vi däremot uppvaktats med en hel del synpunkter från allmänheten. Jag tycker det är beklagligt att dessa synpunkter inte har kunnat komma till uttryck i motionsform och följaktligen inte heller kunnat bli beaktade vid utskottsbehandlingen.

Som exempel på områden där det kommit fram synpunkter efter motions tidens utgång kan jag nämna frågor rörande skattekontrollen och skatteprocessen. Enligt förslaget, som det är utformat, ligger beslutet om skatterevision eller taxeringsrevision, dvs. bokföringskontroll hos de skattskyldiga, på olika myndigheter eller tjänstemän när det är fråga om de direkta skatterna och när det är fråga om mervärdeskatten. Nu är det givetvis önskvärt att skattekontroller av denna art kan sammanföras, så att inte en skattskyldig utsättes för bokföringskontroll en gång beträffande de direkta skatterna och en

annan gång beträffande de indirekta skatterna. Man är på taxeringshåll mycket orolig för att denna dualism i beslutsrätten skall motverka en sådan samordning.

Det blir emellertid ännu mera egendomligt, om det vid en sådan taxeringsrevision skulle komma fram någonting som gör att det blir fråga om att påföra högre skatt. Om man t. ex. vid taxeringsrevisionen finner att en näringsidkare har upptagit sin bruttointäkt för lågt, har taxeringsintendenten när det gäller den indirekta skatten att föra talan hos prövningsnämnden, under det att chefen för mervärdesskattekontoret, som organisatoriskt sannolikt kommer att bli underställd förste taxeringsintendenten, har rätt att själv påföra mervärdesskatt.

Om den skattskyldige inte nöjer sig med vad som sålunda har beslutats skall besvär över prövningsnämndens beslut anföras hos kammarrätten med taxeringsintendenten som motpart. Men besvär över påförandet av mervärdesskatt skall anföras hos prövningsnämnden med allmänt ombud som motpart. Det säger sig självt att denna ordning inte är tillfredsställande.

Det är beklagligt att synpunkter av denna art inte kommit fram i så god tid att man nu kunnat ta hänsyn till dem. Eftersom utskottet har beställt en proposition till hösten blir det tillfälle att motionera då, men å andra sidan är det mycket olägligt med en mängd ändringar i förslaget till hösten då man har mycket kort tid till ikraftträdandet.

Vid utformandet av detta förslag har finansministern väglett av den principen att han skulle göra så små ändringar som möjligt i de regler som gäller för omsättningsskatten. Det kallades av någon för en brist på politiskt mod. Vi kan kanske ha mod att erkänna att vi litet var har lidit av samma brist. Ingen har velat gå mera radikalt fram. En konsekvens av detta är att alla de ändringsförslag som har förts fram år efter år här i riksdagen till omsätt-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
ningsskatteförfordningen, och som är berättigade, fortfarande står kvar.

Under årens lopp har oppositionen bl. a. rest krav på att listan över undantag skall utvidgas. Men socialdemokraterna har ständigt sagt nej. Undantag föder bara nya undantag, har det sagts från det hållet, och man har tillagt att egentligen skulle alla undantag bort.

Det hade faktiskt varit tillfälle att nu göra en kraftig rensning bland de undantag som finns. Jag är övertygad om att finansministern i det fallet hade fått med sig en tämligen enig riksdag. Nu har detta inte skett, och de gamla kraven på utvidgning av undantagen har upprepats. Om man tittar litet närmare på dem blir man förvånad över hur få de faktiskt är. Om det är så att undantag föder undantag är det verkligen inte många telningar de satt till världen.

Av dem som har överlevt mer än en riksdag är det egentligen bara två som visat någon större livskraft, och det är kravet på undantag för konst och kravet på undantag för tandproteser och dentaltekniska arbeten. Båda två har fått stöd vid de utredningar som företagits. Allmänna skatteberedningen har gått med på förslaget att konstverk, som försäljs av upphovsmannen direkt, skall vara skattefria. Den expertutredning som sedan överarbetat mervärdesskatteförslaget har tillstyrkt förslaget, men finansministern har sagt nej. Nu innefattas det i det beställningspaket som vi skickat till finansdepartementet. Vi hoppas på en lösning av denna fråga.

Herr Stefanson har talat om tandproteser och dentaltekniska arbeten. Frågan är väl också välbekant för kammaren. Den har fått en rätt märklig behandling. Expertutredningen uttalade förståelse för kravet på undantag för tandproteser och dentaltekniska arbeten som tillverkas av dentaltekniska laboratorier. Men, sade utredningen, det finns vissa skattetekniska skäl som gör att man inte kan gå med på undantag.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Det är nämligen så, sade utredningen, att dentallaboratorier ofta drivs i förening med dentalvaruhandel. I sådana företag skulle man få en skattepliktig del av verksamheten och en icke-skattepliktig del, och det skulle medföra skattetekniska svårigheter.

I ett yttrande över utredningens förslag har branschorganisationerna, Sveriges tandläkarförbund och Dentallaboratoriernas riksförbund, tillbakavisat detta påstående. De påpekar att det endast finns en enda firma i Sverige som samtidigt driver dentallaboratorium och dentalvaruhandel. Detta sker i form av två separata, var för sig registrerade firmor med helt skild bokföring. Några svårigheter av skatteteknisk natur skulle alltså inte uppstå.

Det är märkligt att denna upplysning av avgörande betydelse inte alls redovisas i propositionen. Departementschefen förbigår den också med tystnad.

I Danmark har finansministern — i den tidigare socialdemokratiska regeringen väl att märka — med stöd av bemyndigande i lagen om allmän omsättningsavgift befriat dentallaboratorier, tandläkare och praktiserande tandtekniker från mervärdeskatt på tandtekniska arbeten av den art vi här diskuterar. När kammaren härom dagen behandlade ett förslag om införande av en särskild skatt på vissa småkakor, åberopade bevillningsutskottets ordförande Danmark som ett exempel för oss; där praktiserade man nämligen en sådan skatt med framgång. Men i detta fall är Danmark — av bevillningsutskottets skrivning att döma — tydligen inte lika efterföljansvärt.

Jag har, herr talman, uppehållit mig vid detta problem med en viss utförlighet, därför att det så väl belyser inte bara hur ett undantag — i detta fall för tandläkartjänster — kan leda till störningar på angränsande områden, utan också vilket ringa intresse som regeringen och regeringspartiet har att gå till botten med dessa problem och att

verkligen sätta sig in i dem och ge dem en lösning.

Herr talman! På grund av den kompromiss som gjorts i bevillningsutskottet beträffande mervärdeskatten kommer jag inte att framställa något yrkande utan ämnar återkomma i annat sammanhang.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Min uppgift skulle närmast vara att tala för utskottet i fråga om bevillningsutskottets betänkande nr 47. Innan jag börjar därmed, vill jag emellertid göra en kommentar till herr Åkerlunds inlägg alldeles nyss i skattedebatten. Han är som regel helt mantalsskriven i bankoutskottet och brukar inte öva sig på andra utskottsområden. Det gjorde han dock nu när han här på våra bildskärmar demonstrerade en skattejämförelse med andra länder.

Jag har ingen anledning att betvivla riktigheten i de sifferuppgifter som demonstrerades. Men skall man nu göra en sådan här skattejämförelse med andra länder, måste man lägga in också en annan komponent för att kunna få jämförelsen någorlunda riktig. Vi är nämligen ensamma i Europa om att i vårt skattesystem ha inbyggd en politisk faktor. Från socialdemokratiskt håll har vi alltid sagt oss, att man måste använda skatepolitiken i strävandena att försöka åstadkomma en inkomst- och standardutjämning. Det räcker visserligen inte med bara skattepolitiken, men den är ett ganska betydelsefullt instrument i den politik som vi vill föra. Följaktligen får vi en transferrering i vårt skattesystem som inte andra länder har. Bara det faktum att inte mindre än en tredjedel av den direkta skatten går via staten tillbaka till medborgare, som är i behov av en inkomstförstärkning, säger ju, att det är alldeles omöjligt att göra den jämförelse som herr Åkerlund nu gjorde.

Även om det är sant att också andra västeuropeiska länder genom skatte-

systemet för en socialpolitik, som har om inte Sverige till förebild så i varje fall en liknande transferering, är förhållandena långt ifrån så likartade att man kan göra dessa jämförelser.

När det gäller att diskutera skatten brukar jag alltid säga, att man med sådana här jämförelser visst kan bevisa eller vilja bevisa att vårt land leder skatteligan i Europa. Det kan dock vara mera intressant för människorna att få reda på till vilka ändamål skatten går. Det är en väsentlig skillnad. Gör man sådana jämförelser, herr Åkerlund, kanske vi kan komma att hamna på en helt annan och fördelaktigare plats i denna jämförelse än denna sifferdemonstration gav vid handen.

Herr Enarsson har nu senast sysslat med att beskriva innehållet i de reservationer som är fogade till detta bevillningsutskottets betänkande. Han gjorde det på sitt alltid korrekta sätt. Han har talat om deras innehåll men har avstått ifrån att göra några som helst kommentarer. Jag skall också försöka att avstå.

När det gäller uttagsprocenten är utskottet enigt. Visserligen har högern en reservation, men den leder ju inte till något annat förslag eller något annat beslut än att vi nu i dag i varje fall skall acceptera det hundra procentiga uttaget.

Den andra fråga som behandlas i reservationsraden har däremot kanske ett större intresse, nämligen frågan om folkpensionärernas beskattning. Det låter rätt bestickande varje gång man framför kravet eller önskemålet om att folkpensionen skall göras skattefri. Nu förekommer här divergenser i den borgerliga oppositionen. Högern har ett utredningsförslag i den riktningen att folkpensionen skall göras helt skattefri, medan mittenpartierna i stället yrkar på en utredning av folkpensionärernas sidoinkomster.

Naturligtvis skulle man kunna klara den något besvärliga frågan om folkpensionärernas sidoinkomster genom att göra folkpensionen skattefri. En så-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

dan åtgärd vore emellertid ganska orättvis eftersom de, som har betydande inkomster vid sidan om folkpensionen, som gäva från staten även skulle få en skattefri folkpension. För inte så länge sedan kunde man läsa i tidningarna att en svensk företagare fått, jag tror det var 700 000 kronor om året i pension. Ja, han kan ju därtill inte behöva en skattefri folkpension — det skulle verka i hög grad stötande.

Man glömmer också i detta sammanhang att nämna den relativt gynnsamma position som folkpensionärerna uppnått i beskattningsavseende. Om jag tar ett exempel från min egen hemstad med det kommunala bostadstillägg som där utgår, kommer jag fram till att ett gift folkpensionärspar har möjligheter att få en skattefri inkomst på något över 12 000 kronor per år, med folkpensionen, kommunala bostadstillägget och en obeskattad sidoinkomst på cirka 1 800 kronor. Vi vet att det tyvärr finns åtskilliga som går i produktionen och inte når större inkomst men får den helt beskattad. De är i verkligt hög grad missgynnade av vårt beskattningssystem. Om det finns något som helst utrymme för att sänka skatterna, ja då skall den sänkningen inriktas just på dessa verkliga låginkomstgrupper och inte i första hand på folkpensionärerna och högre inkomsttagare.

Nästa reservation i raden är avlämnad av centerpartiet. Ingen har talat för den, men den skulle på ett verkligt sätt kunna klara det problem jag nu berört, nämligen om man i skattesystemet inför ett avdrag liknande det schabloniserade avdraget på statsskattensidan. Finge man ett sådant avdrag även på kommunalskattensidan skulle det betyda en mycket avsevärd skattehindring för just de små inkomsttagarna. Men vill man införa det måste man mobilisera statliga pengar för att kompensera det stora kommunala skattebortfallet. I utskottet har vi beräknat det kommunala skattebortfallet till omkring 2 1/2 miljarder, och de pengarna

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

måste i så fall tas ut på annat sätt, antingen genom indirekt beskattning eller genom höjd direkt statsskatt. Något förslag i det avseendet har inte centerpartisterna lämnat, utan de presenterar tanken och önskar att kommunerna skall få kompensation.

Vi får väl se hur den frågan kan komma att handläggas av en eventuell borgerlig regering, eftersom centern är ensam om detta förslag och därmed har att slåss både mot högern, som kommer att bli ganska ståndaktig när det gäller att avvisa kravet, och folkpartiet, som heller inte tycks kunna ansluta sig till det.

Nu tror jag att det är så i mittensamarbetet att det är centerpartiet som utgör svansen som styr, åtminstone när det gäller att försöka ta åt sig så mycket som möjligt av makten och äran, men det kommer i alla fall aldrig förbi högern i den här frågan.

Vad gäller ortsavdragen så är det en gammal fråga, och jag vill inte ge mig in på den utan går direkt över till skatteskalorna. Den frågan är kanske lika gammal som kravet på höjda ortsavdrag. Nu finns det inget utrymme för att sänka skatterna, men om det funnes borde man inrikta sig på helt andra inkomstgrupper än dem som högerens förslag skulle komma att gynna.

Högerens förslag innebär nämligen att en inkomsttagare, som tjänar 25 000 kronor om året, visserligen får en skattesänkning men en mycket blygsam sådan. Det blir 77 öre i veckan! Det räcker att köpa Aftonbladet på söndagarna, och det är ju ändå något. Man kan inte offra mera på dessa inkomstgrupper, eftersom man har ett behov av att ge dem som har en inkomst på 55 000 kronor om året 17 kronor i veckan i skattesänkning. Om man gör sådana fördelningar, räcker naturligtvis inte pengarna så långt. I varje fall når man inte dem som har det största behovet av att få lättnader i sin beskattning.

När det gäller indexregleringen i skattesystemet så avstår jag ifrån att ta

upp den frågan; vi har diskuterat den många gånger tidigare. Jag vill bara understryka vad som sagts lika många gånger tidigare, att det ju vore en verklig olycka om vi började indexreglera själva skatten.

Ja, herr talman, jag får nöja mig med vad jag nu sagt och återkomma till yrkandena när bevillningsutskottets betänkande föredras.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara helt kort påpeka att frågan om folkpensionärernas biinkomster har debatterats här i kammaren flera gånger tidigare. Det är ett mycket intrikat problem.

Den beskattning som inträder för en folkpensionär, som har en mindre sidoinkomst, är i många fall djupt upprörande. I en interpellationsdebatt i andra kammaren för kort tid sedan förekom denna fråga, och det framkom då att verkningarna av beskattningen av extrainkomsten plus folkpensionen gjorde att det i vissa fall praktiskt taget inte blev någonting eller endast ytterligt obetydlig del kvar av extrainkomsten.

Svaret på frågan hur man skall lösa detta problem ger sig naturligtvis inte alldeles utan vidare utan kräver en grundlig överläggning. Spörsmålet är emellertid av den arten att man måste ta upp det; den saken är alldeles klar.

Likasa är naturligtvis spörsmålet om förhållandet mellan den statliga och den kommunala beskattningen också mycket besvärlig. Jag skall inte närmare gå in härpå, men jag vill framhålla att där gäller det i stor utsträckning just de små inkomsttagarna, ty det är ju för dem som den kommunala beskattningen ofta känns hårdast. Jag vet inte hur man skall gå till väga eller om det över huvud taget är möjligt att komma fram till något väsentligt, så länge kommunen är suverän när det gäller att bestämma sin skatt. Men att

det är ett spörsmål, som man inte i längden kan bortse ifrån, därom är jag helt övertygad.

Herr ÅKERLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson tyckte inte om att jag övade på hans område, och det tvingar mig naturligtvis till återhållsamhet även i denna replik.

Jag har tagit fram tabellen på TV-skärmarna en gång till för att få tillfälle att peka på en sak, i fråga om vilken jag gjorde mig skyldig till ett misslag. Jag sade att Sverige är »världsbäst på skatteområdet». Det var faktiskt inte fullt sant. Jag avsåg att säga att Sverige var »världsbäst bland de västerländska länderna».

Här i Sverige gäller det skatt på över 40 procent av bruttonationalprodukten. Det diskuteras faktiskt mycket om när ett land är totalsocialiserat, och den siffra som man i olika sammanhang har nämnt beträffande Sovjetunionen är 60 procent. Om herr Eriksson ställer krav på att staten skall omfördela inkomsterna så mycket, att man närmar sig Sovjetunionen, då är det i alla händelser enligt mitt sätt att se fråga om en mycket långt gången socialisering, som jag måste motsätta mig.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det glädde mig att herr Einar Eriksson när det gäller de lågavlönade i vårt samhälle och deras problem har kommit på samma sida som centerpartiet. Jag är alltså fullt medveten om att man via fackföreningarnas förhandlingar inte kan lösa denna fråga. Vi har nämligen företagstyper där man inte bara kan öka lönesättningen, och då måste man lösa frågan via skatte- och socialpolitik.

Herr Einar Eriksson säger, att ingen har talat om schablonavdraget. Det har jag gjort tidigare här i dag, och det har vi gjort i tre års tid. Vid detta tillfälle gläder det mig att herr Einar Eriksson,

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. som jag fattade honom, står på samma sida som centerpartiet.

Vi har också anvisat vägarna — det är bara att läsa vår motion. Med den skatteutjämningsautomatik som vi för närvarande har i vårt samhälle höjer vi procenttalen i de tre olika skikten och utjämnar på det sättet. Då kan man skapa en verklig rättvisa för dem som har låga inkomster.

Herr talman! Låt mig bara ta ett enda exempel. Om man skulle följa den princip, som jag tycker är riktig för den statliga schablonbeskattningen, och räkna om den för att tillämpas under liknande förhållanden på den kommunala skatten, skulle varje ensamstående i medelinkomstskikten få en skattelättnad på 435 kronor och varje normalfamilj i medelinkomstklassen 870 kronor.

Vi är i dag medvetna om att de ekonomiska möjligheterna inte tillåter att vi genomför detta. Men vi begär i reservation att Kungl. Maj:t skall ta under övervägande frågan om att dels fördela kostnaderna mellan stat och kommun, dels skapa rättvisa för dem som har låga och medelstora inkomster.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Beskattningen av folkpensionärernas sidoinkomster är — det medger jag också — ett mycket intrikat problem som är oerhört svårt att lösa.

Man löser det naturligtvis enklast genom att göra folkpensionen som sådan skattefri. Men då får man ju de andra, verkligt osmakliga konsekvenserna. De som inte alls har behov av någon skattesänkning och de som har lyckats skaffa sig en mycket betydande tjänstepension får då som en extra favör också skattefri folkpension. Det är väl i allra högsta grad stötande. Jag hoppas att man inom finansdepartementet skall kunna komma fram till en bättre lösning än som för närvarande finns när

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

det gäller folkpensionärernas sidoinkomster, men jag understryker än en gång att folkpensionärerna befinner sig i ett väsentligt bättre läge än alla låginkomstgrupper i landet.

Herr Åkerlund demonstrerade på nytt de bilder det här gäller. Han får visa dem hur många gånger som helst — de kan ändå inte få något annat innehåll än de har. Jag tror att de uppgifter som lämnades är riktiga. Men om herr Åkerlund skall fortsätta med dessa bilddemonstrationer när det gäller skattejämförelserna, får han — om han vill bli tagen på allvar — finna sig i att det vid dessa jämförelser också tas hänsyn till de transfereringar som jag har talat om. Dessa transfereringar är nämligen av så stor betydelse i svensk skatte- och socialpolitik att om sådan hänsyn inte tas, blir dessa jämförelser av noll och intet värde.

Slutligen säger herr Sundin att jag står på samma sida som centerpartiet. Nej, jag kommer aldrig på den planhalvan, oavsett vilken spelarposition jag kommer att få. Jag sade emellertid att det förslag som här tagits upp leder till att skatten sänks för de låga inkomsttagarna men att konsekvensen blir att vi måste mobilisera upp mycket pengar på den statliga sidan för att kompensera kommunerna.

Herr ENARSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att kortfattat få säga till herr Einar Eriksson att i det exempel som han anförde med en person med mycket höga inkomster blir det inte så värst mycket kvar sedan inkomsttagaren förmodligen fått betala en skatt på 80 procent — de återstående 20 procenten är ju inte så mycket.

Som jag berörde i mitt första inlägg får man betala folkpensionsavgift upp till 65-årsåldern, alltså under den aktiva tiden då man har goda inkomster och har en mycket hög marginalsatt. Då vederbörande inkomsttagare uppnått pensionsåldern och folkpensionen

utfaller — kanske tillsammans med tjänstepension — har han alldeles säkert en lägre skatteprogression. Detta faktum kan vi inte bortse ifrån — det hänger ihop med principen om avdrag för avgifter kontra beskattning av pension. Detta har inte så liten betydelse i detta sammanhang.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att herr Einar Eriksson och jag intar i stort sett samma ståndpunkt när det gäller folkpensionärernas beskattning, och det gläder mig. Jag hoppas att något slags reform på denna punkt skall kunna genomföras. Liksom herr Einar Eriksson anser jag att man inte kan gå den väg som naturligtvis är den lättaste, nämligen att slopa all beskattning av folkpensionen, vem som än får den — vi har inte den uppfattningen.

Herr Wårnberg har för mig påpekat att jag glömde att i mitt anförande ta upp en fråga som är nog så väsentlig som beskattningen av folkpensionärerna. Det gäller den avtrappning som sker av det kommunala bostadstillägget vid extrainkomster för folkpensionärer. Jag vill korrigera mitt förbiseende genom att göra denna komplettering.

Fröken STENBERG (h):

Herr talman! Det förelåg förvisso icke någon troviss optimism hos de motionärer, som i år åter väckte förslaget om en rimlig skattesänkning för de s. k. ensamstående. Motionerna om de ensamståendes skattesituation är och förblir en följetong, och någon happy end kan ännu inte skönjas. Möjligen blir det ett nytt och litet gladare kapitel i höst, när familjeskatteberedningen presenterar sitt betänkande.

Ett enhälligt bevillningsutskott har alltså i betänkandet nr 47 åter avstyrkt ett motionspar — i år är det I: 262 och II: 332 — där vi motionärer yrkar att skattesatserna för ensamstående vid

den statliga inkomstbeskattningen sätts ned med en procentenhet i inkomstskikten 6 000—40 000 kronor. Det skulle kosta ungefär 100 miljoner kronor i inkomstbortfall, och det har statskassan enligt utskottet inte råd med. Någon diskussion beträffande möjligheten till omfördelning mellan gällande skatteskalor har — efter vad jag förstår av utskottets skrivning på den här punkten — inte förekommit.

Jag skall inte ta upp tiden med någon analys av frågeställningen. Kammaren känner så väl till denna. Kammaren vet — om inte på annat sätt så genom motionerna — hur den fortgående inflationen innebär en ständig skärpning av den progressiva beskattningen av reallönerna. Den vet att det skärpta skattestrycket hårdast drabbar den skattebetalarkategori som de ensamstående utgör. Den vet att skattesystemets uppbyggnad lett till att en skatteövervältring på denna kategori automatiskt kommit till stånd.

Familjeskatteberedningen beräknar att den hösten 1968 skall avge ett betänkande, som enligt uppgift i någon mån kommer att beröra beskattningen av ensamstående — denna heterogena grupp på mer än en miljon människor. I väntan på familjeskatteberedningens förslag har debatten om de ensamståendes skattesituation i viss mån avstannat men, herr talman, dock inte helt. Den avvaktande attityden bryts då och då av enskilda protester i press och radio-TV. De ensamstående — inte minst de fränskilda, änkorna och änklingarna — vet och har negativ erfarenhet av att vid beräkning av den statliga inkomstskatten tillämpas för gift skattskyldig en skatteskala och för de ensamstående en annan skatteskala med brantare progression.

De ensamstående har länge — kanske alltför länge — undrat över det rättvisebegrepp som ligger till grund för skattelagar som säger att med civilståndet som riktmärke börjar för gift skattskyldig progressiviteten vid 12 000 kro-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

nors beskattningsbar inkomst men för ensamstående redan vid 6 000 kronor beskattningsbar inkomst och stiger dessutom snabbare.

Nu råkar skattekategorierna ensamstående inte höra till de högröstade i samhället. Kanske är det en bidragande orsak till att de har mera skatt och färre rättigheter, att de står sist i bostadskön, att folkpensionsavgiften är lika stor för en ensamstående som för två gifta, att samma sak gäller ortsavdragen även om endast den ena maken haft inkomst. De s. k. ensamstående är påtagligt diskriminerade i fråga om möjligheterna att konkurrera om en bostad. Socialförsäkringarnas regler diskriminerar också i vissa fall de ensamstående.

Detta är alltså fakta, värda att begrundas i en ekonomisk debatt i ett demokratiskt land i allmänhet och av en familjeskatteberedning i synnerhet. Jag kommer osökt att tänka på Orwells *Djurfarmen*, där det heter: »Alla är lika men några är mer lika än andra.» Citatet kan efter behag tillämpas på vilken som helst av de två av civilståndet betingade skattekategorierna.

Ja, herr talman, det finns mycket att säga i denna fråga om denna ensamståendes katt som läggs på en kategori medborgare som hör till de lägsta inkomsttagarna i riket, läggs på t. ex. äldre utbildade som blivit ensamma. Men eftersom i dag ingen som helst argumentation kan påverka just den här skattefrågan, avstår jag från vidare plädering. Det statsfinansiella läget har inte tillåtit att någon reservation fogats till detta betänkande med anledning av vår motion om en annan och rättvisare beskattning av de ensamstående. Det enda jag då kan göra är att med adress till familjeskatteberedningen uttala en förhoppning om att denna beredning lyckas finna en god och salomonisk lösning på ett länge debatterat beskattningsproblem — skattetryckets rättvisa fördelning mellan olika kategorier skattskyldiga.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Jag har alltså, herr talman, beträffande de refererade motionerna intet yrkande.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag vill till en början framhålla att jag inte skall hålla något längre anförande. Jag ämnar inte vid denna tidpunkt beröra någon del av den allmänt politiska debatt — valdebatt kan man i många stycken kalla den — som har förts här i går och i dag.

Det är bara ett avsnitt i förslaget till mervärdeskatt som jag i egenskap av motionär vill beröra. Det gäller mervärdeskatten på begagnade bilar, som ju bevillningsutskottet inte tar ställning till denna gång. Utskottet har insett att detta avsnitt av skatteförslaget är så komplicerat att man begär ytterligare undersökning och utredning för att de begagnade bilarna skall kunna beläggas med mervärdeskatt.

Här fanns redan i propositionen en del tveksamhet i detta avsnitt. En hel del remissinstanser var tveksamma, men finansministern kom ändå fram till att en 60-procentig skatt borde tillämpas. Den föreslagna mervärdeskatten skulle innebära en ytterligare skattebelastning på bilarna och biltrafiken med 120 miljoner kronor. Men bekymren gäller inte bara detta nya tillskott till den redan nu tunga skattebelastningen på bilarna. Om mervärdeskatten på begagnade bilar skall träda i funktion föreligger en stor och betydande risk att handeln med dessa bilar ännu mer än nu tas över av mindre nogräknade försäljare, som kan försöka finna möjligheter att kringgå bestämmelserna. I många fall kan därför någon mervärdeskatt kanske inte komma att inbetalas. Bilhandeln kan här spåra in på olyckliga sidospår.

Det skall villigt erkännas att staten är skicklig när det gäller att inkassera skatter. Men man har aldrig lyckats med att ta in omsättningsskatt för alla

nya bilar som säljes här i landet. Med det system som gäller beträffande omsättningsskatten kan man räkna med att staten förlorar cirka 5—6 miljoner kronor om året. När skattekontrollen lyckats så illa beträffande nya bilar kan man befara att det kommer att brista ännu mycket mer i skatteredovisningen för begagnade bilar.

Det är ganska märkligt att staten inte har lyckats åstadkomma en kontroll för nya bilar så att bilköparna, såväl den ene som den andre, får betala vad han skall i omsättningsskatt. Sannolikt blir det vid mervärdeskatt mycket lättare att förbigå skattebestämmelserna för begagnade bilar. Mervärdeskatten kan i detta fall komma att stimulera till skatteflykt.

Det finns också ett annat skäl som starkt talar för att mervärdeskatten här inte bör träda i funktion. Det finns redan nu många ansvarslösa individer som sysslar med försäljning av begagnade bilar. Vi bör då inte införa ett system som starkt kan komma att bidra till att den skaran ökar. Det är ingen lätt sak för den enskilde bilspekulanten att bedöma värdet av en begagnad bil. Lackeringen kan lätt snyggas upp, men under den blanka ytan kan ofta många fel och brister döljas. Även om polisen och bilinspektionen har rätt att inspektera till försäljning utbudna begagnade bilar så förekommer detta i begränsad omfattning. När en sådan undersökning förekommer hos mindre nogräknade försäljare är det inte ovanligt att ett betydande antal bilar beläggs med körförbud, bilar som annars skulle ha kommit direkt ut i trafiken. Här bör inte införas ett skattesystem som verkar hämmande på trafiksäkerheten.

Den övervägande delen av bilhandlarna är hedervärda människor och ansvarsmedvetna gentemot sina kunder. Vid sidan av dessa bättre företag finns emellertid också ett betydande antal av en helt annan kategori. Det finns tyvärr bilhandlare som — kan man gott sä-

ga — är livsfarliga för bilköparna och trafikanterna. De säljer bilar som borde vara belagda med körförbud, ofta skrotbilar, och det till oskäligen priser. Polisen och bilinspektionen har inte resurser att ständigt bevaka bilhandeln. Många har dyrt fått betala att de råkat i händerna på och blivit vilseledda av mindre nogräknade och ansvarslösa bilförsäljare.

Jag har tidigare i år fört fram förslag om ett system med auktorisation som borde införas så att de som säljer bilar och utför bilreparationer på ett bättre sätt skall känna sitt ansvar. Skall propositionens förslag genomföras — inte nu men framdeles — uppstår ännu större risker för bilkonsumenterna och en ökad osäkerhet för allmänheten. Denna nya skattebelastning som utskottet här uttalar sig för kan komma att driva handeln med begagnade personbilar bort från sunda och kontrollerbara banor. Bilförsäljare av tvivelaktigt slag kan komma att få en ny blomstringstid. Detta var ändå inte meningen med mervärdeskatten!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande bevilningsutskottets förevarande betänkande, nr 44, komme att framställas först särskilt angående ett av herr Nilsson, Ferdinand, under överläggningen framställt avslagsyrkande å Kungl. Maj:ts proposition nr 77 samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å det av herr Nilsson, Ferdinand, under överläggningen framställda yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 77; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. utskottet i föreliggande betänkande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevilningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 59.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän arbetsgivaravgift, m. m., i vad avser riktlinjer för statsbidrag för allmän arbetsgivaravgift vid statsunderstödd verksamhet, jämte motioner.

Ang. mervärdeskatt, m. m.**Punkten 1**

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

Ang. mervärdeskatt, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om mervärdeskatt, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1968: 100 hade Kungl. Maj:tt, under återopande av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 22 mars 1968, föreslagit riksdagen att antaga därvid fogade förslag till

1) förordning om mervärdeskatt,

2) förordning om ändrad lydelse av 19 § taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623),

3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskatte-nämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor.

Propositionen innehöll det förslag till mervärdeskatt, som förutskickats i finansplanen. Mervärdeskatten föresloges avlösa nuvarande allmänna varuskatt vid årsskiftet 1968/69 och utgå med 10 procent, dvs. samma procenttal som för närvarande gällde för den allmänna varuskatten.

I anledning av propositionen hade väckts följande motioner nämligen

1) de likalydande motionerna I: 882, av herr *Tistad m. fl.*, och II: 1137, av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 903, av herr *Ahlmark*, och II: 1184, av herr *Ullsten*,

3) de likalydande motionerna I: 904, av herrar *Torsten Andersson* och *Dahlén*, samt II: 1185, av herrar *Wedén* och *Hedlund*, såvitt nu vore i fråga,

4) de likalydande motionerna I: 905, av herrar *Bengtson* och *Wikberg*, samt II: 1164, av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*,

5) de likalydande motionerna I: 906, av herr *Enarsson*, och II: 1170, av herr *Lothigius m. fl.*,

6) de likalydande motionerna I: 907, av herr *Karl-Erik Eriksson m. fl.*, och II: 1192, av herr *Öhvall m. fl.*,

7) de likalydande motionerna I: 908, av herr *Karl-Erik Eriksson m. fl.*, samt II: 1190, av herrar *Öhvall* och *Jonsson*,

8) de likalydande motionerna I: 909, av herrar *Fälldin* och *Axel Kristiansson*, samt II: 1163, av herr *Boo*,

9) de likalydande motionerna I: 910, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 1162, av herr *Bohman m. fl.*,

10) de likalydande motionerna I: 911, av fru *Hultell* och fröken *Stenberg*, samt II: 1171, av herr *Nordgren* och fröken *Wetterström*,

11) de likalydande motionerna I: 912, av herrar *Gösta Jacobsson* och *Enarsson*, samt II: 1180, av herrar *Söderström* och *Thylén*,

12) de likalydande motionerna I: 913, av herrar *Gösta Jacobsson* och *Enarsson*, samt II: 1181, av herr *Söderström m. fl.*,

13) de likalydande motionerna I: 914, av herr *Lundberg*, samt II: 1174, av herrar *Nordgren* och *Oskarsson*,

14) de likalydande motionerna I: 915, av herr *Lundberg*, och II: 1183, av herr *Turesson*,

15) de likalydande motionerna I: 916, av herrar *Lundberg* och *Stefanson*, samt II: 1167, av herrar *Jonsson* och *Nordgren*,

16) de likalydande motionerna I: 917, av herr *Möller m. fl.*, och II: 1179, av herr *Persson* i Skänninge,

17) de likalydande motionerna I: 919, av herrar *Harald Pettersson* och *Fälldin*, samt II: 1168, av herr *Josefson* i Arrie och herr *Boo*,

18) de likalydande motionerna I: 920, av herr *Stefanson*, och II: 1176, av herr *Nordgren m. fl.*,

Ang. mervärdeskatt, m. m.

19) de likalydande motionerna I: 921, av herrar *Stefanson* och *Lundberg*, samt II: 1175, av herr *Nordgren m. fl.*,

20) de likalydande motionerna I: 922, av herrar *Stefanson* och *Lundberg*, samt II: 1172, av herr *Nordgren*,

21) de likalydande motionerna I: 923, av herr *Stefanson m. fl.*, samt II: 1173, av herrar *Nordgren* och *Jonsson*,

22) de likalydande motionerna I: 924, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 1177, av herr *Nordgren m. fl.*,

23) de likalydande motionerna I: 926, av herr *Svenungsson*, samt II: 1178, av herrar *Nordstrandh* och *Björkman*,

24) de likalydande motionerna I: 927, av herrar *Svenungsson* och *Helge Karlsson*, samt II: 1189, av herr *Åberg m. fl.*,

25) de likalydande motionerna I: 928, av herrar *Tistad* och *Karl-Erik Eriksson*, samt II: 1191, av herr *Öhvall m. fl.*,

26) de likalydande motionerna I: 929, av herrar *Tistad* och *Ernulf*, samt II: 1188, av herr *Werbros m. fl.*,

27) de likalydande motionerna I: 931, av herrar *Tistad* och *Erik Filip Petersson*, samt II: 1186, av herr *Werbros*,

28) de likalydande motionerna I: 932, av herrar *Tistad* och *Erik Filip Petersson*, samt II: 1187, av herr *Werbros*,

29) de likalydande motionerna I: 933, av herr *Tistad m. fl.*, och II: 1182, av herr *Thylén m. fl.*,

30) de likalydande motionerna I: 934, av herr *Wanhainen m. fl.*, och II: 1169, av herr *Kellgren m. fl.*,

31) de likalydande motionerna I: 935, av herr *Werner*, och II: 1165, av herr *Hermansson m. fl.*,

32) motionen I: 918, av herr *Ferdinand Nilsson*,

33) motionen I: 925, av herr *Sveningsson*,

34) motionen I: 930, av herrar *Tistad* och *Lundström*, samt

35) motionen II: 1166, av herr *Johansson* i Skärstad och herr *Johansson* i Växjö.

Följande vid riksdagens början väckta motioner hade även behandlats av utskottet i detta sammanhang:

36) de likalydande motionerna I: 129, av herrar *Wallmark* och *Blomquist*, samt II: 169, av herr *Nordstrandh m. fl.*,

37) de likalydande motionerna I: 385, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 488, av herr *Nordgren m. fl.*,

38) de likalydande motionerna I: 391, av herr *Werner*, och II: 479, av herr *Karlsson* i Huddinge m. fl.,

39) de likalydande motionerna I: 630, av herrar *Bengtson* och *Dahlén*, samt II: 825, av herrar *Wedén* och *Hedlund*, såvitt nu vore i fråga,

40) de likalydande motionerna I: 633, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 795, av herr *Bohman m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

41) de likalydande motionerna I: 646, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 792, av herr *Berglund m. fl.*,

42) de likalydande motionerna I: 652, av herr *Sundin m. fl.*, och II: 814, av herr *Magnusson* i Borås m. fl.,

43) de likalydande motionerna I: 654, av herr *Österdahl m. fl.*, och II: 801, av herr *Gustafsson* i Stenkyrka m. fl.,

44) motionen II: 320, av herr *Björkman* och fru *Sundberg*,

45) motionen II: 819, av herr *Rubin*, samt

46) motionen II: 821, av herr *Söderström m. fl.*

I motionerna I: 904 och II: 1185 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte

antaga förslaget till förordning om mervärdeskatt med de ändringarna, att 8, 22, 28 och 49 §§ erhöles i motionerna angiven lydelse,

besluta, att skattskyldighet skulle gälla för offentlig myndighet och affärsdrivande verk, som till annan tillhandahåller skattepliktiga varor och tjänster,

i skrivelse till Kungl. Maj:t begära,

a) att möjligheterna skulle undersökas att få berörda intresseorganisationer att medverka i informationsarbetet

Ang. mervärdeskatt, m. m.

angående mervärdeskattens utformning och praktiska tillämpning, och

b) att vad som i övrigt anförts i motionerna angående information om mervärdeskatten skulle beaktas.

I motionerna I: 906 och II: 1170 hade yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen skulle besluta, att länsstyrelse — när särskilda skäl föreläge i fråga om viss skattskyldig — skulle äga besluta, att redovisningsperiod skulle fastställas till kortare tid än 2 månader, dock icke kortare än 10 dagar, samt

att återbetalning av skatt skulle ske inom 10 dagar efter det deklARATIONEN inkommit till länsstyrelsen, om ej särskilda skäl talade däremot.

I motionerna I: 908 och II: 1190 hade anhallits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad som anförts i motionerna. I motionerna hade begärts kompletterande bestämmelser i fråga om bland annat vissa punktskattebelagda varor. Vidare ifrågasattes om tullkredittiderna vore rätt avvägda och om kravet på säkerhet som villkor för tullkredit borde bibehållas.

I motionerna I: 910 och II: 1162 hade föreslagits, att riksdagen skulle

a) besluta, att energiskatten skulle avvecklas från och med ingången av 1969 och att det energibeskattade området i stället skulle beskattas genom en mervärdeskatt,

b) på grund härav antaga det framlagda förslaget till förordning om mervärdeskatt

dels med de ändringarna, att 2, 8 och 11 §§ och anvisningarna till 8 och 10 §§ erhöles den lydelse, som i motionerna angivits,

dels med de ändringarna i de föreslagna övergångsbestämmelserna, att de bestämmelser, som intagits under punkt 7, infördes såsom en ny punkt 8, och att punkterna 7 och 8 erhöles i motionerna angiven lydelse,

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t, i samband med en allmän skattereform på grundval av allmänna skatteberedningens förslag och vad motionärerna i olika motioner anfört, måtte förelägga riksdagen förslag om avveckling av de i motionerna angivna punktskatterna.

I motionerna I: 912 och II: 1180 hade hemställts, att riksdagen måtte

a) besluta, att i den föreslagna förordningen om mervärdeskatt skulle intagas bestämmelser om rätt till särskild kostnadsersättning för de skattskyldiga, som enligt nu gällande förordning om allmän varuskatt skulle gottskrivas sådan ersättning,

b) besluta om en utredning med direktiv att utforma regler om ersättning till övriga skattskyldiga för det arbete, som dessa enligt förslaget ålades utföra som uppborgsmän för mervärdeskatten, samt

c) om dessa förslag icke skulle godkännas fastställa en längre respittid för deklARATIONENS avgivande och skattens inbetalning än den i propositionen angivna.

I motionerna I: 914 och II: 1174 hade yrkats,

att riksdagen skulle besluta, att förordningarna om den särskilda varuskatten på choklad- och konfektyrvaror och på tekniska preparat, försäljningsskatten på guldsmedsvaror och knutna matvaror samt pälsvaruskatten skulle upphöra att gälla från den 1/1 1969 samt

att uttagsprocenten för mervärdeskatten skulle fastställas till 10,7 procent i stället för i propositionen föreslagna 10 procent, vilket motsvarade ett pålägg av 12 procent i stället för beräknade 11,1 procent.

I motionerna I: 917 och II: 1179 hade framlagts förslag om att riksdagen skulle besluta, att sådana ekonomiska föreningar och aktiebolag, som avsåges i 32 § tredje stycket sparbankslagen, skulle undantagas från skattskyldighet.

Ang. mervärdeskatt, m. m.

I motionerna I: 919 och II: 1168 hade anhållits, att riksdagen måtte antaga förslaget till förordning om mervärdeskatt med den ändringen, att 10 § erhöles den lydelse, som i motionerna angivits, vilket förslag avsåg, att det skattepliktiga tjänsteområdet skulle omfatta även inseminering, jordbearbetning och ytbeläggning, sådd och skörd samt bokföring och revision.

I motionerna I: 921 och II: 1175 hade föreslagits, att riksdagen skulle

a) avslå propositionens förslag om mervärdeskatt för begagnade personbilar samt

b) förorda, att begagnade personbilar skulle undantagas från mervärdeskatt med bibehållen motsvarande kompensation i form av oförändrad personbilsaccis eller — vid eventuell uppräknings av procenttalet för mervärdeskatt — motsvarande anpassning av personbilsaccisen.

I motionerna I: 923 och II: 1173 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att tidsfristen för avgivande av deklaration skulle utökas i enlighet med vad som föreslagits i motionerna.

I motionerna I: 927 och II: 1189 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till riksskattenämnden eller annan vederbörlig myndighet skulle framhålla, att vid utformning av tillämpningsföreskrifterna för förordningen för mervärdeskatten särskild hänsyn borde tagas till de för yrkesfiskarna gällande förhållandena.

I motionerna I: 931 och II: 1186 hade framlagts förslag om att riksdagen skulle besluta

dels att 8 § i den föreslagna förordningen om mervärdeskatt skulle erhålla den lydelse, som i motionerna angivits,

dels att anvisningarna till 8 § skulle erhålla i motionerna angiven lydelse, vilka förslag avsågo, att det gällande undantaget från skatteplikt för fartyg om minst 20 registrertonn icke borde omfatta lustfartyg och icke heller delar,

tillbehör eller utrustning till ej skattepliktigt fartyg.

I motionerna I: 933 och II: 1182 hade anhållits,

dels att riksdagen med ändring av vad som föreslagits i propositionen skulle besluta, att utövare av hamnrörelse skulle betraktas som skattskyldiga men att hamntjänster skulle undantas från skatteplikt,

dels att riksdagen skulle besluta, att svensk frihamn i mervärdeskattetekniskt avseende skulle vara att jämställa med utlandet.

I motionerna I: 934 och II: 1169 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att 8 § i den föreslagna förordningen om mervärdeskatt skulle erhålla den lydelse, som i motionerna angivits, vilket förslag avsåg utvidgat undantag från skatteplikt för konstverk.

I motionerna I: 935 och II: 1165 hade framlagts förslag om att riksdagen skulle avslå propositionen.

I motionen I: 918 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om nytt förslag till innevarande års riksdag avseende allmänna varus kattens ersättande med en i enlighet med statsverkets behov avvägd utbyggd punktbeskattning av lyxvaror, kompletterad med en skälig beskattning av umbrella varor under beaktande av i motionen anförda synpunkter.

I motionen I: 925 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta, att begagnade bilar skulle vara befriade från mervärdeskatt.

I motionerna I: 391 och II: 479 hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning och förslag rörande differentierad, progressiv konsumtionsbeskattning i enlighet med vad som i motionerna anförts.

I motionerna I: 652 och II: 814 hade anhållits, att riksdagen måtte vidtaga

Ang. mervärdeskatt, m. m.

sådana åtgärder, att vid behandling av propositionen om mervärdeskatt de synpunkter beaktades som i motionerna framförts beträffande punktskatterna.

Till behandling i detta betänkande hade utskottet jämväl förehaft § 17 i riksdagens revisorers berättelse, där revisorerna behandlade undantaget från skattskyldighet i de fall verksamhet samordnats mellan stat och kommun eller mellan kommuner.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte — med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100 samt motionerna I: 904 och II: 1185, I: 906 och II: 1170, I: 912 och II: 1180, I: 923 och II: 1173, I: 933 och II: 1182 samt motionen I: 930 och med avslag på motionerna I: 935 och II: 1165 även — som motionen I: 918 — antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om mervärdeskatt med de ändringar, att

dels 1, 2, 3, 18, 19, 22, 37, 41 och 75 §§ samt anvisningarna till 1 och 19 §§ erhöles den lydelse, som i betänkandet angivits,

dels anvisningarna till 75 § och punkt 3 av övergångsbestämmelserna utginge och således punkterna 4—7 av övergångsbestämmelserna betecknades 3—6,

2) förordning om ändrad lydelse av 19 § taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623),

3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor;

B) att riksdagen i anledning av motionerna I: 904 och II: 1185, I: 908 och II: 1190, I: 917 och II: 1179, I: 919 och II: 1168, I: 921 och II: 1175, I: 927 och II: 1189, I: 931 och II: 1186, I: 934 och II: 1169 samt motionen I: 925 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära ytterligare utredning och förslag till 1968

års höstriksdag i enlighet med vad utskottet i betänkandet förordat;

C) att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 129 och II: 169,
2) motionerna I: 385 och II: 488,
3) motionerna I: 391 och II: 479,
4) motionerna I: 630 och II: 825, i vad desamma behandlats i detta betänkande,

5) motionerna I: 633 och II: 795, i vad desamma behandlats i detta betänkande,

6) motionerna I: 646 och II: 792,
7) motionerna I: 652 och II: 814,
8) motionerna I: 654 och II: 801,
9) motionerna I: 882 och II: 1137,
10) motionerna I: 903 och II: 1184,
11) motionerna I: 904 och II: 1185, i vad desamma hänvisats till bevillningsutskottet,

12) motionerna I: 905 och II: 1164,
13) motionerna I: 906 och II: 1170,
14) motionerna I: 907 och II: 1192,
15) motionerna I: 908 och II: 1190,
16) motionerna I: 909 och II: 1163,
17) motionerna I: 910 och II: 1162,
18) motionerna I: 911 och II: 1171,
19) motionerna I: 912 och II: 1180,
20) motionerna I: 913 och II: 1181,
21) motionerna I: 914 och II: 1174,
22) motionerna I: 915 och II: 1183,
23) motionerna I: 916 och II: 1167,
24) motionerna I: 917 och II: 1179,
25) motionerna I: 919 och II: 1168,
26) motionerna I: 920 och II: 1176,
27) motionerna I: 921 och II: 1175,
28) motionerna I: 922 och II: 1172,
29) motionerna I: 923 och II: 1173,
30) motionerna I: 924 och II: 1177,
31) motionerna I: 926 och II: 1178,
32) motionerna I: 927 och II: 1189,
33) motionerna I: 928 och II: 1191,
34) motionerna I: 929 och II: 1188,
35) motionerna I: 931 och II: 1186,
36) motionerna I: 932 och II: 1187,
37) motionerna I: 933 och II: 1182,
38) motionerna I: 934 och II: 1169,
39) motionen I: 925,
40) motionen I: 930,

Om utredningar i stabiliseringspolitiskt syfte

- 41) motionen II: 320,
- 42) motionen II: 819,
- 43) motionen II: 821,
- 44) motionen II: 1166,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt;

D) att riksdagens revisorers berättelse, i vad den behandlats i detta betänkande, måtte anses besvarad genom vad utskottet i betänkandet anfört.

Av utskottet föreslagna ändringar i förslaget till förordning om mervärdeskatt inneburo bland annat, att inbetalningstiden för mervärdeskatt skullevärdeslängas från av Kungl. Maj:t föreslagna 18 dagar till 35 dagar efter redovisningsperiods utgång.

Vid betänkandet funnos fogade två särskilda yttranden, nämligen

1) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Stefanson* (fp), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (h), *Lundström* (fp), *Magnusson* i Borås (h) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herr *Boo* (cp) och herr *Larsson* i Umeå (fp), ävensom

2) av herrar *Stefanson* (fp), *Sundin* (cp), *Vigelsbo* (cp), *Boo* (cp) och *Larsson* i Umeå (fp).

Herr **WERNER** (vpk):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 935 och II: 1165 samt I: 391 och II: 479.

Herr **LUNDBERG** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionsparet I: 914 och II: 1174.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först

särskilt angående punkten A, därefter särskilt i fråga om envar av punkterna C 3 och C 21 samt vidare särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

I vad gällde punkten A gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 935 och II: 1165; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjordes i enlighet med de avseende punkten C 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 391 och II: 479; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Därefter gjordes enligt de angående punkten C 21 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla motionerna I: 914 och II: 1174; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls härpå vad utskottet i övrigt hemställt i detta betänkande.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 132, i anledning av vissa motioner väckta i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om mervärdeskatt, m. m., i vad motionerna avser anvisande av anslag.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Om utredningar i stabiliseringspolitiskt syfte

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 43, i anledning av motioner angående den ekonomiska politiken.

Om utredningar i stabiliseringspolitiskt syfte

I detta utlåtande hade bankoutskottet i ett sammanhang behandlat olika motioner angående den ekonomiska politiken. Dessa motioner voro

dels de likalydande motionerna I: 656, av herrar *Bengtson* och *Dahlén*, samt II: 836, av herrar *Hedlund* och *Wedén*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

1. uttala, att den ekonomiska politiken borde omläggas så, att den bättre än hittills beaktade de i motionerna framförda synpunkterna och förslagen i avsikt att trygga sysselsättningen, motverka pris- och kostnadsstegringar samt främja produktionens tillväxt,

2. särskilt framhålla, att genom stabiliseringskonferenser, där arbetsmarknadens parter, vissa andra organisationer, regering och riksdag samt erforderlig expertis deltog, förutsättningar borde skapas för en frivillig samordning av arbetsavtal, prispolitik och ett lämpligt tillrättaläggande av den offentliga ekonomiska politiken med ökad ekonomisk stabilitet som följd,

3. anhålla, att utredning måtte ske om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd med uppgift att diskutera och förbereda en effektiv stabiliseringspolitik,

4. hemställa om utgivning av ett värdefast statligt obligationslån med inriktning särskilt på att uppmuntra och trygga den stora allmänhetens sparande, varvid förutsattes att genom detta lån vunna erfarenheter senare tillgodojordes för att möjliggöra värdefasta försäkringar och skapa ökad trygghet för spararna mot inflationsförluster,

5. hemställa, att en parlamentarisk utredning måtte tillsättas för en översyn av statens utgifter i syfte att främja kostnadsbesparingar, samt

6. hemställa, att under medverkan av ekonomisk expertis en utredning måtte ske för belysning av olika finanspolitiska åtgärders verkningar på produktion, sysselsättning och inkomstfördelning,

dels ock de likalydande motionerna I: 662, av herr *Holmberg m. fl.*, och II:

831, av herr *Bohman m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna, snarast förelägga riksdagen ett samlat förslag till de åtgärder på den ekonomiska politikens område, som vore ägnade att förbättra näringslivets arbetsvillkor och trygga sysselsättningen samt därvid särskilt taga hänsyn till

1. behovet av en effektiv planering av hela den offentliga sektorn i fråga om storlek och expansionstakt,

2. behovet av att åstadkomma en rationellare administration och effektiv bedömning av arbetsprestationen inom statliga och kommunala myndigheter,

3. behovet av att genom avgifter finansiera vissa av de tjänster som offentliga myndigheter erbjöde, samt

4. framförda förslag om att den ekonomiska politiken och statsbudgetens inkomst- och utgiftsramar redovisades i översiktliga treårsplaner.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 656 och II: 836, såvitt de icke avsåge inrättande av ett ekonomisk-socialt råd, samt motionerna I: 662 och II: 831, såvitt de icke avsåge avgiftsfinansiering av offentliga tjänster;

B. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 656 och II: 836, såvitt de avsåge inrättande av ett ekonomisk-socialt råd;

C. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 662 och II: 831, såvitt de avsåge avgiftsfinansiering av offentliga tjänster.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande utskottets hemställan under A, av herrar *Hilding* (fp) *Enarsson* (h), *Lundberg* (h), *Wikberg* (cp), *Regnell* (h), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Löfgren* (fp), vil-

Om utredningar i stabiliseringspolitiskt syfte

ka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 656 och II: 836, såvitt de icke avsåge inrättande av ett ekonomisk-socialt råd, samt motionerna I: 662 och II: 831, såvitt de icke avsåge avgiftsfinansiering av offentliga tjänster, hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder på den ekonomiska politikens område i enlighet med vad reservanterna anfört;

2. beträffande utskottets hemställan under B, av herrar *Hilding* (fp), *Wikberg* (cp), *Regnéll* (h), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Löfgren* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 656 och II: 836, i ifrågavarande del, hos Kungl. Maj:t måtte anhålla, att utredning måtte ske om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd med uppgift att diskutera och förbereda en effektiv stabiliseringspolitik;

3. vid utskottets hemställan under C, av herrar *Enarsson* (h), *Lundberg* (h) och *Regnéll* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 662 och II: 831, i ifrågavarande del, hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande ökad avgiftsfinansiering av offentliga tjänster i enlighet med vad reservanterna anfört.

Herr **HILDING** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr **ENARSSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 3.

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Hilding* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hilding* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hilding* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hilding* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

Om åtgärder för att åstadkomma en stabil ekonomi, m. m.

funnos vid omröstningens slut röster-
na hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 59.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hilding m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hilding* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hilding m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hilding* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 36.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å punkten C, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels

bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Enarsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Enarsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 27.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om åtgärder för att åstadkomma en stabil ekonomi, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 52, över motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1968/69, m. m.

Om åtgärder för att åstadkomma en stabil ekonomi, m. m.

Bankoutskottet hade i detta utlåtande i ett sammanhang behandlat

1) de likalydande motionerna I: 963, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 1222, av herr *Hedlund m. fl.*, utom såvitt de avsåge frågor rörande beskattningen,

2) de likalydande motionerna I: 964, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 1224, av herr *Wedén m. fl.*, utom såvitt de avsåge frågor rörande beskattningen,

3) de likalydande motionerna I: 965, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, och II: 1221, av herr *Björkman m. fl.*, samt

4) de likalydande motionerna I: 966, av herr *Werner*, och II: 1223, av herr *Hermansson m. fl.*

Såvitt de under 1 och 2 nämnda motionerna avsåge frågor rörande beskattningen hade de hänvisats till bevillningsutskottet, som i dessa delar behandlat dem i sitt betänkande nr 47.

Hemställan i de parvis likalydande motionerna I: 963 och II: 1222 samt I: 964 och II: 1224 överensstämde helt. Förslaget innebar, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 125 skulle besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära åtgärder i syfte att åstadkomma en stabil ekonomi, inriktad på att främja full sysselsättning och en förbättring av låginkomstgruppernas ställning, ekonomisk tillväxt och att hejda prisstegringarna, med utgångspunkt från vad som anförts i motionerna.

I motionerna I: 965 och II: 1221 hade anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa,

1) att Kungl. Maj:t i samband med utarbetandet av nästa års statsverksproposition måtte vidtaga åtgärder för att förhindra en sådan fortsatt ökning av statsutgifterna, som icke stode i relation till statsinkomsternas normala ökning; samt

2) att Kungl. Maj:t måtte med hänsyn till utvecklingen på längre sikt tillsätta

en allmän parlamentarisk besparingsutredning med uppgift att möjliggöra ett rimligare skattetryck.

I motionerna I: 966 och II: 1223 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle giva till känna vad i motionerna anförts angående den ekonomiska politikens aktuella mål och medel.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 963 och II: 1222 samt I: 964 och II: 1224, samtliga såvitt nu vore i fråga;

B. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 966 och II: 1223;

C. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 965 och II: 1221.

I sitt yttrande hade utskottet å sid. 2 och 3 i det tryckta utlåtandet anført bland annat följande:

»Flertalet av de förslag om den ekonomiska politikens inriktning och om olika institutionella anordningar i stabiliseringspolitiskt syfte som framförs i nu förevarande motioner har behandlats i utskottets utlåtande nr 43. Detta gäller bl. a. förslagen om anordnande av vad som tidigare kallats rundabordskonferenser och nu av motionärerna benämnes stabiliseringskonferenser, om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd, om tillsättande av en parlamentarisk besparingsutredning och om utgivande av värdefasta obligationslån i sparstimulerande syfte. Utskottet kan alltså bekräftande dessa förslag hänvisa till vad som anförts i nyssnämnda utlåtande.

Vad angår den i motionerna I: 963 och II: 1222 samt I: 966 och II: 1223 framförda tanken på en sänkning av räntenivån, vill utskottet erinra om vad utskottet tidigare uttalat i anledning av liknande förslag (jfr senast BaU 1967: 8 och 42), nämligen att det bör ankomma på fullmäktige i riksbanken att be-

Om åtgärder för att åstadkomma en stabil ekonomi, m. m.

döma tidpunkten för och innebörden av de beslut i räntepolitiskt avseende som med hänsyn till konjunkturutvecklingen kan visa sig motiverade. Genom sin granskning av riksbankens styrelse och förvaltning har riksdagen varje år möjlighet att i efterhand uttala sig om den förda diskontopolitiken.»

Reservationer hade anförts

1. vid utskottets hemställan under A

a) av herrar *Hilding* (fp), *Nils Theodor Larsson* (cp), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Larsson* i Umeå (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 963 och II: 1222 samt I: 964 och II: 1224, samtliga såvitt nu vore i fråga, hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om åtgärder och reformförslag på den ekonomiska politikens område i enlighet med vad reservanterna anförts;

b) av herrar *Åkerlund* (h), *Brundin* (h) och *Regnéll* (h), vilka ansett, att det nyss återgivna avsnittet av utskottets yttrande å sid. 2 och 3 i det tryckta utlåtandet skulle erhålla följande lydelse:

»Flertalet av de — — — (= utskottet) — — — i sparstimulerande syfte. Utskottet hänvisar beträffande dessa förslag till vad som anförts i reservationen 1) till utskottets utlåtande nr 43.»;

2. vid utskottets hemställan under C, av herrar *Åkerlund* (h), *Brundin* (h) och *Regnéll* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 965 och II: 1221, hos Kungl. Maj:t hemställa om dels åtgärder för att begränsa statsutgifterna, dels tillsättande av en parlamentarisk besparingsutredning, allt i enlighet med vad reservanterna anförts.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Åkerlund* (h), *Brundin* (h) och *Regnéll* (h).

Herr **HILDING** (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 a.

Herr **ÅKERLUND** (h):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 b och 2.

Herr **WERNER** (vpk):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna I: 966 och II: 1223.

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorde hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Hilding*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Åkerlund*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid utlåtandet anförda, med 1 b betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hilding* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog

Om åtgärder för att åstadkomma en stabil ekonomi, m. m.

varterade av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Hildings yrkande.

Herr Åkerlund äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutsiktets utlåtande nr 52 punkten A antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Hilding m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits reservationen 1 b, av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Åkerlund begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 38;

Nej — 29.

Därjämte hade 64 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutsiktets hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hilding m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hilding begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 36.

Därjämte hade 23 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjordes enligt de rörande punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 966 och II: 1223; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten C framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Åkerlund m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkerlund begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter

Ang. provisoriska lokaler för riksdagen vid författningsreform

given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Åkerlund m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Åkerlund begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 24.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets memorial nr 10, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. provisoriska lokaler för riksdagen vid författningsreform

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 47, i anledning av skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående provisoriska lokaler för riksdagen vid författningsreform jämte motioner.

Riksdagen hade den 17 maj 1968 beslutat att såsom vilande antaga förslag till grundlagsändring innebärande, att

tvåkammarriksdagen från och med år 1971 skulle ersättas med en enkammarriksdag bestående av 350 ledamöter. I avvaktan på en permanent lösning av enkammarriksdagens lokalproblem, vilken kunde bedömas kräva lång tid, måste provisoriska lokaler anskaffas.

I skrivelse till riksdagen den 3 april 1968 hemställde styrelsen för riksdagens förvaltningskontor, att riksdagen vid bifall till propositionen 1968: 27 om ändringar i regeringsformen, m. m. med antagande av Stockholms stads erbjudande måtte besluta, att riksdagen under en övergångstid från och med den 1 januari 1971 skulle vara förlagd till av staden erbjudna lokaler vid Sergels torg intill dess riksdagen kunde inflytta i om- och/eller nybyggt riksdagshus.

I en reservation mot styrelsens för riksdagens förvaltningskontor beslut hade herr *Lindholm* och herr *Andersson, Torsten*, ansett, att styrelsen i sin skrivelse bort hemställa, att riksdagen vid bifall till propositionen 1968: 27 om ändringar i regeringsformen, m. m. måtte besluta, att riksdagen under en övergångstid från och med den 1 januari 1971 skulle vara förlagd till kvarteret Garnisonen i Stockholm intill dess riksdagen kunde inflytta i om- och/eller nybyggt riksdagshus.

I anledning av den föreliggande skrivelserna från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor hade väckts de likalydande motionerna I: 937, av herr *Brundin m. fl.*, och II: 1194, av herr *Ullsten m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen vid sin behandling av skrivelserna skulle med bifall till kontorets hemställan besluta

1) uttala sig för ett lokalprogram för det provisoriska riksdagshuset som innebar 290 ledamotsrum,

2) att förhandlingar med Stockholms stad skulle upptagas angående möjligheterna att önskat antal av dessa rum anordnades som bostadsrum för riksdagsledamöter, varvid i motionerna anförda synpunkter beträffande princi-

Ang. provisoriska lokaler för riksdagen vid författningsreform

perna för en uppgörelse skulle beaktas, samt

3) att de våningar, som komme att innehålla arbetsrum för riksdagsledamöterna, skulle få en tillfredsställande vaktmästarservice samt att ledamöterna därutöver skulle beredas möjligheter till sekreterarhjälp och teknisk utrustning för utskrifter, diktamen, telefonpassning m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1) med bifall till förevarande framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor antaga Stockholms stads erbjudande om provisorisk förläggning av riksdagen till lokaler vid Sergels torg från och med år 1971 samt uppdraga åt riksdagens förvaltningskontor att i enlighet med vad i utlåtandet anförts svara för förhandlingar och andra åtgärder för provisoriets genomförande;

2) i anledning av motionerna I: 937 och II: 1194 uppdraga åt riksdagens förvaltningskontor att enligt de riktlinjer som i utlåtandet angivits utreda förutsättningarna för en utökning av antalet ledamotsrum och planera service i anslutning till dessa;

3) giva Kungl. Maj:t till känna, att riksdagen avstode från att utnyttja lokaler i den planerade förvaltningsbyggnaden i kvarteret Garnisonen.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herr *Hagnell* (s).

Herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp):

Herr talman! Det finns ingen anledning att vid denna sena tidpunkt införa uppbrottet hålla något längre »speech» över detta problem. Jag måste dock erinra om att något har liksom kommit bort i hanteringen vid frågans behandling.

När förvaltningskontorets styrelse avgav sitt förslag i ärendet var styrelsen inte enhällig. Det fanns en minoritet

som anförde en reservation till styrelsens förslag. Eftersom denna reservation inte har tagits upp till behandling i utskottet, har den så att säga kommit bort på vägen. Tillåt mig, herr talman, att påminna om dess existens och om det i och för sig angelägna bud som den reservationen ändå har i sammanhanget.

Utskottet accepterar utan något mera ingående resonemang alternativet vid Sergels torg. När man har hört diskussionerna man och man emellan i riksdagshuset har man fäst sig vid att det avgörande för ställningstagandet oftast har varit, att Sergels torg ligger så mycket närmare Centralstationen. För min egen del tycker jag att detta är en så till vida lättsinnig bedömning som man i alla fall inte skapar en förläggning åt riksdagen för bortåt 10 år med utgångspunkt från att det skall vara så lätt som möjligt att komma dit och därifrån. Man måste väl åtminstone i någon mån ha som riktmärke att en förläggning bör kunna fungera under den tid lokalerna skall utnyttjas. Vid en bedömning av olika alternativ måste det väsentliga vara att man får en förläggning där riksdagen kan utföra sitt arbete och sina uppgifter i mesta möjliga lugn och arbetsro.

Jag ställer därför i sammanhanget frågan, herr talman, om det över huvud taget ger den lämpligaste miljön för riksdagen och dess arbete vardagsmässigt att förlägga riksdagens lokaler mitt upp i stadens trafikmässigt sett absoluta hjärta, där trafiken rusar förbi och trängseln mellan människorna alltid är som störst. Jag vet inte i vilken mån den saken varit föremål för bedömning när utskottet tagit ställning. Om det inte varit så, ber jag att få påminna om problemets existens över huvud taget.

Jag är ganska övertygad om, herr talman, att det vore av mycket betydande värde för riksdagens arbete under detta provisorium om man kunde anta det anbud som kungl. byggnadsstyrel-

Ang. provisoriska lokaler för riksdagen vid författningsreform

sen gett i sammanhanget, nämligen att riksdagen provisoriskt skall inrymmas i den statens byggnad som skapas på Östermalm i kvarteret Garnisonen. Det finns många andra synpunkter som talar för ett sådant arrangemang. Såvitt jag förstår, kan förhållandena där ordnas väsentligt bättre för riksdagens egen del eftersom lokalerna skapas med tanken på att de skall vara administrativa lokaler. Lokalerna vid Sergels torg byggs från helt andra utgångspunkter och med helt andra krav, vilket i sin tur måste återverka på möjligheterna att interimistiskt utnyttja dem för riksdagens arbete.

Jag skall inte argumentera ytterligare i denna sak. Jag har funnit det angeläget att den avvikande mening, som kommit till synes i denna fråga, över huvud taget ges utrymme när riksdagen går till avgörandet. Jag hemställer, herr talman, om bifall till den mening som anförts i reservationen till skrivelsen från riksdagens förvaltningskontor.

Herr PALM (s):

Herr talman! När herr Andersson i Brämhult säger att bankoutskottet tycks ha accepterat Stockholms stads erbjudande utan något ingående resonemang så tar han kanske litet lätt på det material som är presenterat. Vi har sysslat med denna fråga alltsedan februari månad och haft åtskilliga föredragningar både från Stockholms stad och från kungl. byggnadsstyrelsen. Här har ordnats visningar, här har legat trycksaker, en visning av modeller har pågått under hela vårriksdagen. Det är väl sällan vi haft ett ärende där vi fått så mycket förhandsinformation som i detta sammanhang, både från Stockholms stad och från kungl. byggnadsstyrelsen. Stockholms stad har presenterat en mängd trycksaker, och kungl. byggnadsstyrelsen höll ju för någon tid sedan en stor konferens på Operahuset där man redovisade hela problemkomplexet.

När herr Andersson säger att man i resonemangen man och man emellan talar om närheten till Centralen så vet jag inte vilka personer han har träffat. Men jag vill påpeka en sak som väger rätt tungt i det här sammanhanget: Om riksdagen skall inkvarteras provisoriskt i cirka sju år är det väsentligt att man från regeringsbyggnaderna och det nuvarande riksdagshuset kan nå platsen genom att gå dit på sju minuter i stället för att åka taxi till Östermalm i mellan 7 och 25 minuter — beroende på vilken tid på dagen det är fråga om. Men det finns ingen anledning att uppehålla sig alltför mycket vid det här.

Herr Torsten Andersson gör intryck av att vara en ganska ensam man i denna fråga, och de argument han använt här i kammaren har han väl också använt vid sammanträden med förvaltningskontorets styrelse. Han har endast tillsammans med ytterligare en ledamot i förvaltningskontoret kunnat presterat den aktuella reservationen. Majoriteten har ju gått på linjen att vi skall acceptera Sergels torg, och det har bankoutskottet också stannat för.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palm tycker att jag är en ensam man, och det är möjligt att jag är det. Jag förstår att jag inte kan räkna med herr Palms biträde, men jag hoppas att det finns någon i kammaren som har en annan uppfattning än den herr Palm anför.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr HANSSON (s):

Herr talman! I konsekvens med mitt agerande i författningsfrågan skall jag be att få anteckna till kammarens protokoll, att jag ansluter mig till det särskilda yttrande av herr Hagnell som är fogat till detta utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det yrkande, som under överläggningen framställdes av herr Torsten Andersson; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Torsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det yrkande, som under överläggningen framställdes av herr Torsten Andersson.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Torsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 8.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 48, i anledning av skrivelse från styrelsen för riksdagens förvalt-

ningskontor angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt jämte motioner.

I detta utlåtande hade utskottet behandlat riksdagens lokalfrågor på längre sikt mot bakgrund av den förestående övergången till en enkammarriksdag med 350 ledamöter.

På grundval av bemyndigande som 1967 års riksdag lämnade styrelsen för riksdagens förvaltningskontor hade kontoret under medverkan av byggnadsstyrelsen och av denna anlitade konsulter företagit en utredning av riksdagens lokalfrågor. Byggnadsstyrelsen hade i mars 1968 avgivit ett betänkande med titeln »Riksdagens hus», vilket tillställts riksdagens samtliga ledamöter.

Utredningen hade tagit sikte på tre alternativa lösningar av riksdagens och riksdagsbibliotekets mera långsiktiga lokalproblem:

Alt. 1 Ombyggnad av nuvarande riksdagshus,

Alt. 2 Nybyggnad på Helgeandsholmen,

Alt. 3 Nybyggnad på Nedre Norrmalm.

För att konsekvenserna skulle kunna överblickas hade varje huvudalternativ studerats i tre underalternativ, för vilka ritningar och modeller utarbetats.

Underalternativet 3 a innebar en byggnad i sin helhet förlagd söder om Jakobsgatan, underalternativet 3 b en förläggning av riksdagshuset utefter en nord-sydlig axel med front mot Gustav Adolfs torg.

I skrivelse till riksdagen den 3 april 1968 hade styrelsen för riksdagens förvaltningskontor hemställt, att riksdagen måtte uppdraga åt styrelsen att på basis av byggnadsstyrelsens nämnda utredning och annat i skrivelsen redovisat material ytterligare utreda riksdagens lokalfrågor på längre sikt i enlighet med de riktlinjer styrelsen i skrivelsen anfört samt att utarbete program för en arkitekttävling avseende förslag till

Ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt

riksdagshus enligt i princip något av alternativen 1, 2 eller 3 a i byggnadsstyrelsens utredning.

I ett särskilt yttrande, som ledamoten av styrelsen för riksdagens förvaltningskontor herr *Wärnberg* fogat till styrelsens skrivelse, hade förordats, att, om riksdagen beslutade om provisorisk förläggning till Sergels torg, även frågan om en permanent förläggning till denna plats borde övervägas och utredas jämsides med att arkitekttävling anordnades för övriga tre alternativ.

I anledning av skrivelsen hade väckts de likalydande motionerna I: 938, av herrar *Lundberg* och *Brundin*, samt II: 1195, av herr *Sterne m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen vid sin behandling av skrivelsen skulle med bifall i övrigt till denna besluta, att den fortsätta utredningen av riksdagens lokalfråga på lång sikt även borde avse det i byggnadsstyrelsens utredning som 3 b betecknade alternativet till permanent riksdagshus.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor samt motionerna I: 938 och II: 1195

1) uppdraga åt förvaltningskontorets styrelse att enligt de riktlinjer, som i utlåtandet angivits, ytterligare utreda riksdagens lokalfrågor på längre sikt och utarbeta program för en arkitekttävling avseende förslag till riksdagshus enligt i princip något av alternativen 1, 2 eller 3 i byggnadsstyrelsens utredning »Riksdagens hus», samt

2) hemställa hos Kungl. Maj:t om medverkan av Kungl. Maj:t och statliga myndigheter i det här avsedda utredningsarbetet i enlighet med vad utskottet i utlåtandet anförde.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Åkerlund* (h), som ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen

angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte uppdraga åt förvaltningskontorets styrelse att enligt de riktlinjer, som i reservationen angivits, ytterligare utreda riksdagens lokalfrågor på längre sikt och utarbeta program för en arkitekttävling avseende förslag till riksdagshus enligt i princip något av alternativen 1 eller 2 i byggnadsstyrelsens utredning »Riksdagens hus»;

2) av herr *Nils Theodor Larsson* (cp), som ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att till utskottets hemställan bort fogas en punkt 3, vari utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte uppdraga åt förvaltningskontorets styrelse att utreda möjligheten av att riksdagen toge de tillämnade provisoriska riksdagslokaler vid Sergels torg i anspråk för permanent bruk.

Herr **ÅKERLUND** (h):

Herr talman! Förvaltningskontoret har, som framgår av detta utlåtande, begärt att få fortsätta arbetet på utredning av riksdagens lokalfråga på längre sikt för inrymmande av en enkammarriksdag. Vad det nu närmast gäller i detta arbete är bemyndigande att få utarbeta program för en arkitekttävling på basis av byggnadsstyrelsens utredning om riksdagens hus enligt tre olika huvudalternativ jämte underalternativ till dessa, tillsammans nio olika alternativ.

I min reservation har jag tagit upp en fråga av viss principiell betydelse, nämligen om det inte redan nu bör kunna fastslås att riksdagen skall vara förlagd till Helgeandsholmen eller om möjligheten alltjämt skall bestå för dess förläggning någon annanstans, närmast då till Nedre Norrmalm.

Enligt min mening har redan nu så mycket framgått av det utredningsarbete som hittills utförts att det står klart att någon annan plats för riksdagshusets förläggning än Helgeands-

Ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt

holmen inte bör ifrågakomma. I så fall är det i själva verket endast en rationalisering av det fortsatta utredningsarbetet att begränsa sig till så få alternativ som möjligt. Det är det jag sökt göra när jag hemställt att det s. k. alternativ 3, som utskottet vill medtaga i arkitekttävlingen, skall utgå och att tävlingen endast skall omfatta om- och nybyggnadsalternativen på Helgeandsholmen, dvs. alternativen 1 och 2.

Jag vill erinra om att förvaltningskontoret i sin skrivelse för ett och ett halvt år sedan hemställde att riksdagen skulle ha sin permanenta förläggning på Helgeandsholmen men att bankoutskottet då beslöt föreslå riksdagen att utvidga utredningen även till Nedre Norrmalm. För min del deltog jag inte då i bankoutskottets beslut.

Nu har byggnadsstyrelsen utfört den av bankoutskottet begärda utredningen, varmed önskemålet från bankoutskottets och riksdagens sida blivit tillgodosett. För min del anser jag att den politiska traditionen, även om den för all del inte i detta fall är så gammal, väger synnerligen tungt till förmån för Helgeandsholmen.

Jag skall inte utbreda mig över förhållandet, men det finns en viss symbolik i att riksdagens hus skall som nu ligga litet avskilt — i splendid isolering, om termen tillåts — på en egen ö i stället för att bli inklämt som ett kontorshus bland andra kontorshus, hur fina och moderna och ämbetsverkslika dessa än är. Jag har fått det intrycket att förvaltningskontoret i grund och botten såg saken på ungefär samma sätt för ett och ett halvt år sedan, och även nu är förvaltningskontoret tveksamt, om det finns skäl att låta Nedre Norrmalm omfattas av en arkitekttävling. Jag kan naturligtvis även rikta kritik mot alternativet Nedre Norrmalm med underalternativen 3 a, 3 b och 3 c, även om jag mest är *för* Helgeandsholmen och talar för detta alternativ och mindre mot något annat.

Sammanfattningsvis vill jag dock an-

föra mina invändningar mot Nedre Norrmalm på följande sätt. För det första ger samtliga tre alternativ a, b och c åt riksdagens hus ett inklämt läge bland andra byggnader. En värdig motpol till slottet går enligt min mening inte att skapa på Nedre Norrmalm.

För det andra motsätter sig Stockholms stad bestämt alternativen 3 b och 3 c.

För det tredje kräver alternativ 3 a förvärv av Grängesbergsbolagets, Broströmskoncernens och danska ambasadens hus samt ersättningslokaler för dessa. Det blir det utan jämförelse dyraste av alla hittills redovisade alternativ. Det nyligen av staten för ett 30-tal miljoner kronor inköpta Skandinav-bankhuset måste rivas och ersättningslokaler för där befintliga myndigheter därtill anskaffas.

För det fjärde blir riksdagens hus — det som vi nu befinner oss i — i verkligheten överflödigt. Det har föreslagits från visst håll i Stockholm att det skulle förvandlas till ett ungdomens hus. Hur därmed än må bli synes det mig ganska klart att en rivning av detta hus i det långa loppet då blir aktuell.

Herr talman! Helgeandsholmen är för mig något mer än en av staten ägd holme — det är hela svenska folkets egendom, ett slags nationalegendom i rikets centrum. Här bör enligt min mening riksdagen ha sitt säte.

Jag yrkar härmed bifall till den med 1 betecknade reservationen.

Häri instämde herr *Hübinette* (h).

Herr PALM (s):

Herr talman! Det är klart att det har ställts många frågor under de senaste dagarna i det föreliggande ärendet av skälet att det har strömmat en flod av trycksaker över riksdagsbänkarna under de senaste dagarna vilket har gjort det litet svärfångat att på ett enda ögonblick bli alldeles bekant med de olika alternativ som redovisas i utskottets mycket digra utlåtande som nu lig-

Ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt

ger på kammarens bord. Vissa funderingar har kanske också kommit att anmäla sig då brevet från Stockholms stadskollegium delades ut på ledamöternas bänkar på tisdagen. I brevet har en del invändningar kommit till uttryck.

Vad bankoutskottet i detta sammanhang föreslår är att riksdagen beslutar att det skall utarbetas program för en arkitekttävlan, avseende förslag till ett nytt riksdagshus av permanent karaktär enligt tre huvudalternativ. I byggnadsstyrelsens utredning »Riksdagens hus» har de tre alternativen redovisats. Det första alternativet handlar om frågan om ombyggnad av nuvarande riksdagshus. Det andra är frågan om nybyggnad av ett hus här på Helgeandsholmen. Det tredje alternativet handlar om en nybyggnad på nedre Norrmalm vid Gustav Adolfs torg, och där finns tre underalternativ: 3 a där man tänker sig att kunna bygga riksdagshuset mellan Freds- och Jakobsgatorna, 3 b och 3 c från Fredsgatan till områden norr om Jakobsgatan på mark som delvis ägs av staten men till större delen av Stockholms stad.

Som kammarens ledamöter observerat i skrivelsen vänder sig Stockholms stadskollegium mot att en sådan arkitekttävlan utsträcks till att omfatta även de två sistnämnda alternativen, alltså 3 b och 3 c från Gustav Adolfs torg till norr om Jakobsgatan.

Stadskollegium säger i sin skrivelse: »Kollegiet finner de djupgående ingrepp och störningar i den pågående cityregleringen, som förläggningen av ett riksdagshus enligt alternativen 3 b och 3 c skulle medföra, mycket oroande från stadens synpunkt. Stor risk föreligger sålunda för allvarlig försening av cityplanens genomförande inom den sydliga sektorn.»

Så långt skrivelsen. Utan att vi från utskottets sida vill blanda oss i de uppgifter som självklart i första hand är Stockholms stads — mot bakgrunden av det kommunala planmonopolet — vill vi ändå starkt markera att spörs-

målet angående förläggningen av ett nytt riksdagshus utan tvekan intar en särställning. Vi anser detta vara i allra högsta grad en gemensam angelägenhet för hela svenska folket, om vi tar för givet att en samverkan mellan statsmakterna och Stockholms stad framstår som helt naturlig i en för huvudstaden så utomordentligt betydelsefull stadsplanefråga.

Allmänhetens intresse har ökat — och kommer säkerligen att öka — i denna fråga, detta mot bakgrunden av att vi här diskuterar områden i rikets hjärtpunkt där debatten nu kretsat kring frågan om prioritet för ett parkeringshus för bilar och i viss mån utrymmen som väntas tas i anspråk för ett amerikanskt jättehotell i trakten av Brunkebergstorg.

Jag vill å bankoutskottets vägnar — och vi är i det närmaste helt eniga — framhålla att ingen av oss har något intresse av att komma i konflikt med Stockholms stads intressen. Vi har med intresse följt den debatt som förts i Stockholm, bl. a. i generalplaneberedningen, som visar att det finns starkt delade meningar, och den har enligt tidningsreferat också kommit till uttryck i Stockholms stads byggnadsnämnds behandling av frågan.

Vi har i utskottet ägnat denna fråga mycken tid, och i anslutning till överläggningarna i utskottet har vi tagit starkt intryck av vad som sägs på sidan 60 i kungl. byggnadsstyrelsens utredning »Riksdagens hus». Det är väl inte många här som hunnit läsa hela denna tjocka lunta, men vi tycker att byggnadsstyrelsen säger något utomordentligt centralt, och jag skulle vilja citera vad som sägs i detta avsnitt: »Inom hela det sammanhängande statliga område som omfattar norra delen av Gamla stan, Helgeandsholmen och de delar av Nedre Norrmalm som är eller avses komma i statlig ägo kommer byggnaderna med få undantag att beröras av lokalplanerings- och byggnadsåtgärder inom en period av ett

Ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt

par decennier. Statsdepartementen planeras flytta från Gamla stan till Nedre Norrmalm. Kanslihuskvarteren kommer att få nya funktioner och delvis utökas. På Nedre Norrmalm planeras sex kvarter omkring Drottninggatan mellan Fredsgatan och Herkulesgatan att nästan helt nybebyggas för statlig förvaltning, i första hand statsdepartementen. Nedre Norrmalm kommer således att inrymma nya regeringsbyggnader vilket kan ses som en lika betydelsefull byggnadsfråga som riksdagshusfrågan. De statliga myndigheter som nu finns inom området kommer att flytta till andra delar av staden. En flyttning av Konstakademien till Skeppsholmen har diskuterats; dess byggnad är i stort behov av upprustning och måste troligen även grundförstärkas.

Härtill kommer de förändringar utanför den statliga sektorn som betingas av stadens saneringsplaner.

Att dessa förhållanden inträffar samtidigt som riksdagens byggnadsfråga aktualiseras måste ses som en unik situation. De förutsättningar den ger för planering och gestaltning av detta stadsparti torde inte återkomma. Ytterligare studier och överväganden som inte kunnat göras inom utredningens ram synes med hänsyn till dessa förutsättningar berättigade.» Så långt utredningen och de centrala synpunkter som man fört fram skriftligen.

Bankoutskottet har ansett att dessa synpunkter väger mycket tungt, och utskottet har därför ansett att denna fråga — för att citera utredningen: »unika situation» — bör bli föremål för en genomlysning. Inte minst när framtida forskare skall studera statsmakternas agerande bör det vara av stort värde att vi gett oss tid att se också på dessa möjligheter. Såväl statens planverk som Konstakademien, Stockholms stads skönhetsråd, Svenska arkitektföreningen, styrelsen för Samfundet S:t Erik och Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening — jag tillåter

mig nämna denna förening eftersom den har så många betydande kulturpersonligheter som medlemmar — har gjort mycket bestämda uttalanden i samma riktning. Detta innebär att man beaktar de möjligheter som nu öppnas genom att pröva nya lösningar i vårt lands hjärtpunkt — ett tillfälle som inte borde försittas. Även riksantikvarieämbetet behandlar i sitt yttrande dessa aspekter.

Frågor av detta slag tilldrar sig ofta ett mycket stort intresse. Det är mycket intressant att ta del av de starkt delade meningar och de hårda debatter som kommit till uttryck i den offentliga debatten och som fördes åren före sekelskiftet då det var aktuellt att flytta riksdagshuset från den traditionsrika Riddarholmen till Helgeandsholmen där så småningom nya traditioner skulle skapas.

Den gången företrädde Stockholms stad de estetiska värdena och staten de praktiska. Detta har behandlats i åtskilliga historiska verk och vi kan hitta en hel del om detta i olika stockholmiana.

Nu hoppas 1968 års bankoutskott att någon frontställning inte skall åstadkommas i den här frågan även om det nu snart ett hundra år senare kan finnas risker för att grupperingarna blir omvända i detta sammanhang.

Naturligtvis har ingen i utskottet haft en tanke på att företaga sig något som skulle leda till en konfliktsituation mellan staten och Stockholms stad. Självfallet är vi helt medvetna om det kommunala planmonopolets innebörd, och därför innebär utskottets yrkande i detta sammanhang ett förslag att riksdagens förvaltningskontor får i uppdrag att utarbeta program för en arkitektävlan avseende de olika alternativ som nämns i utskottets skrivning.

För att ytterligare bemöta de farhågor som stadskollegiets skrivelse har väckt vill jag hänvisa till vad som sägs i utskottets utlåtande på sidan 4, vilket också är en central punkt i den här

Ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt

frågan. Där heter det: »Utskottet vill slutligen understryka att den etapp av lokalfrågans behandling som nu förestår innefattar förberedelserna för en arkitekttävling. Till frågan om tävlingens slutliga utformning, inklusive tävlingsvillkoren, får riksdagen alltså senare ta ställning. Utskottet vill dock redan nu framhålla att det knappast kan finnas skäl att, såsom förvaltningskontorets styrelse tycks avse, utesluta icke-nordiska arkitekter från deltagande i tävlingen.

Den fortsatta utredningen och arkitekttävlingen bör, såsom förvaltningskontorets styrelse anför, organiseras 'i samarbete mellan riksdagen, Kungl. Maj:t och staden', vilken senare alltså får tillfälle till full insyn och medverkan i arbetet. Med 'Kungl. Maj:t' torde förvaltningskontorets styrelse avse även de Kungl. Maj:t underställda myndigheter som kan beröras av saken. Särskilt vill utskottet understryka vikten av att statens planverk och riksantikvarieämbetet får tillfälle att ta del i planläggningen av arkitekttävlingen.»

Ett bifall till utskottets förslag innebär att riksdagen håller dörrarna öppna för en lösning i vid mening i avvakten på att riksdagen senare har att besluta om arkitekttävlingen mera i detalj och om dess omfattning.

Herr talman! Jag vill med de anförda synpunkterna yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Ahlmark* (fp) och *Larfors* (s).

Herr **LIDGARD** (h):

Herr talman! Låt mig börja mitt anförande med att erinra om den debatt som vi förde här för ungefär 14 dagar sedan om kvarteret Garnisonen och det kommunala planmonopolet i det sammanhanget. Jag hade då en känsla av att mina meddebattörer, herrar Torsten Andersson och Bertil Petersson kanske inte tog så allvarligt på vad jag vid det

tillfället sade om hur svårt det var att förhandla med staten. Jag har särskilt tagit del av herr Torsten Anderssons mycket starka försvar av kommunernas rättigheter i detta fall, när han i den debatten förklarade att det för honom var angeläget att hålla styvt på det kommunala planmonopolet och att staten inte i kraft av sin egen styrka skall sätta sig på kommunerna.

Jag har verkligen blivit bönhörd över hövan i min önskan att skaffa bevis för hur staten uppträder mot kommunerna i sådana här ärenden. Jag har velat erinra om den tidigare förda diskussionen här för att alla de som är intresserade av att den kommunala självstyrelsen inte kränks skall ha klart för sig vad som håller på att hända just nu, när vi skall ta ställning till en arkitekttävling för olika alternativ om var ett riksdagshus skall placeras.

I utskottsutlåtandet redovisas att Stockholms stad har avstyrkt en sådan utformning av riksdagshuset på Nedre Norrmalm som skulle överskrida en gränslinje som bestäms av Jakobsgatan. Till yttermera visso har staden understrukit detta i en särskild skrivelse som vi har fått. Blir det i dag ett majoritetsbeslut för ett riksdagshusalternativ som går över demarkationslinjen vid Jakobsgatan, är det ingen som helst tvekan om att man kränker det planmonopol som herr Torsten Andersson så bestämt talade för.

Med min utgångspunkt måste jag också reagera när förvaltningskontorets styrelse uttalar följande: »Med respekt för det kommunala planmonopolet anser förvaltningskontorets styrelse ändå att övervägande skäl talar för att en arkitekttävling bör omfatta Nedre Norrmalsalternativet.» Uttalandet är besynnerligt inkonsekvent. Jag förstår faktiskt inte hur man kan respektera stadens synpunkter och på samma gång trampa dem under fötterna, ty det är just det man gör om man överskrider den gräns som markeras av Jakobsgatan.

Ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt

För egen del, herr talman, har jag ett förflutet i denna fråga. Det är något mer än ett år sedan som jag uttalade viss tillfredsställelse över att man hade kommit fram med tanken på att riksdagshusdiskussionen skulle utvidgas till att gälla även Nedre Norrmalm. Jag angav emellertid den gången också tydligt som ett villkor för min inställning att man inte skulle ockupera så stora delar av Nedre Norrmalm att stadens planer i övrigt försenades eller stördes. Jag skulle alltså i dag mycket väl kunna ansluta mig, i varje fall i princip, till ett förslag om låter denna arkitektävling omfatta även det förslag som kallas för alternativ 3 a, om det nu skulle ställas ett sådant yrkande. Jag kommer emellertid ändå inte att göra det, i varje fall inte i första hand, utan förordar den reservation som herr Åkerlund står bakom. Jag har två väsentliga och bärande skäl för ett sådant ställningstagande. När jag har varit med om att hjälpa till att dra in frågan om ett riksdagshus vid Gustav Adolfs torg i debatten — ett riksdagshus i hjärtat av huvudstaden — har jag föreställt mig att även vår generation skulle kunna skapa ett monumentalt hus, att här skulle resa sig ett värdigt minnesmärke över det bästa i vår tids arkitekt- och byggnadskonst.

I bankoutskottets utlåtande har jag läst mig till att detta inte alls är meningen. Ett riksdagshus, baserat på ett sådant lokalprogram som nu måste uppställas, kommer att utgöra en byggnad av helt annat slag än det nuvarande riksdagshuset, säger man. Det nya riksdagshuset kommer till icke ringa del att få prägel av kontorsbyggnad. Av *kontorsbyggnad!* ärade kammarledamöter. Och jag ser för mitt inre öga en byggnad som skatteskrapan på Söder eller som de fem höghusen vid Sergels torg ligga vänd mot Gustav Adolfs torg, mot Strömmen, mot slottet. Och det är förvisso ingen skön syn. Jag är naturligtvis också i viss utsträckning påverkad av studiet av den karta som ingår

i handlingarna. Jag kan konstatera att en riksdagsbyggnad enligt alternativet 3 a blir en byggnad på ett par hundra meters längd, ungefär som den kontorsbyggnad som nu skall projekteras för kvarteret Garnisonen och som vi har kunnat ta del av ute i sammanbindningsbanan under ett par månaders tid. Det är förvisso inte heller någon tanke som värmer hjärtat att sätta sig in i att Gustav Adolfs torg skulle få en sådan lång kontorsbyggnad.

Herr talman! Med nu angivna utgångspunkter ansluter jag mig till herr Åkerlunds reservation.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):

Herr talman! Trots den sena timme som vi nu är inne i och den långa diskussion med delade meningar i olika frågor som har förevarit denna dag vågar jag ändå beteckna detta hus som något av en fridens boning. Man kan ju desto säkrare göra detta när man tar del av uppfattningarna från utlandet, där buanden, bänklöslagning, utmarsch under kampsånger, vaktmästare och polis i salen, som hindrar sådant, förekommit trots allt. Här har vi en talman som vakar över ordningen och gör det på ett excellent sätt. Anledningen till att jag säger detta är helt enkelt att jag tror att även denna fråga bör kunna lösas i samförståndets tecken, om viljan finns därtill. Jag hoppas att det skall kunna ske trots bankoutskottets för Stockholms stads intressen negativa ställningstagande.

I den skrivelse som utskottets föredragande omnämnde från Stockholms stadskollegium och som lades på riksdagens bord i förrgår, redovisade man skälen till detta ställningstagande från kollegiets sida.

Bankoutskottet vill ju som har nämnts att den blivande arkitektävlingen skall omfatta ej blott Helgeandsholmen utan även Norrmalmsalternativen a, b och c. Staden anser sig kunna biträda Helge-

Ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt

andsholmsförslaget samt Norrmalmsalternativet 3 a men icke 3 b och 3 c.

Jag vågar påstå att den övervägande meningen i Stockholms kommunala kretsar är att bästa läget för den blivande permanenta riksdagsbyggnaden allt fortfarande är Helgeandsholmen. När emellertid frågan tagits upp om en förläggning till Norrmalm och då vid Gustav Adolfs torg, har stadskollegiet uttalat sig för att tävlingen skulle omfatta även detta alternativ, dock med gräns åt norr vid nuvarande Jakobs-gatan. Detta är ett tillmötesgående gentemot utredningsönskemålen. Man talar i debatten bl. a. om monumentalläget och tanken på en pendang till slottet osv. Att Helgeandsholmen erbjuder friare och monumentalare möjligheter kan väl knappast bestridas. Och att stormaktstidens palatstänkande skall få slå igenom till den grad, att man vid Gustav Adolfs torg skulle markera folk-makt kontra kungamakt, finner jag icke särskilt tilltalande.

Ett värdigare, friare och monumentalare läge än Helgeandsholmen går i dag inte att finna i denna stad. Ej heller är det tilltalande att tomheten vid det nuvarande riksdagshuset under icke-sessionstider skall flyttas över till Gustav Adolfs torg. Den ödslighet som präglar området här vid de tider då session icke pågår är icke önskvärd vid ett så centralt torg som Gustav Adolfs torg. Vi är många som har hoppats att när bankhusen försvinner därifrån skulle man kunna få en livligare plats än vad man nu har med detta som också betecknas som en död punkt under kvällstid. Från stadens sida har man emellertid, som jag nyss nämnde, trots dessa synpunkter accepterat Norrmalmsalternativet 3 a. Att vi icke vill gå längre beror på de olyckliga konsekvenser som ett överskridande av gränsen Jakobsgatan skulle medföra för den pågående cityregleringen.

De djupgående ingrepp, störningar och förseningar som ett bifall till alternativen 3 b och 3 c skulle medföra är

oroande, och en allvarlig försening av cityplanens genomförande för den sydligare sektorn blir en ovillkorlig följd av nämnda åtgärd. Man måste planera om gator och kvarter, och även en del trafiktekniska förändringar blir ett ofrånkomligt resultat. Inte minst kommer denna förskjutning på framtiden av planens genomförande att verka oroande för stadens näringsliv. Möjligheten att åstadkomma ett funktionsdugligt city avvaktas med otålighet från näringarnas sida. Kontinuiteten i regleringsarbetet, som bygger på en rationellt arbetande och obruten kedja av evakueringar, rivningar och nybebyggelse, riskeras.

Det är således — och det vill jag understryka — inte av oginhet gentemot riksdagen och dess bankoutskott som staden hemställer att bankoutskottets förslag måtte ändras så till vida att prövningen av frågan om ett nytt riksdagshus icke kommer att omfatta alternativen 3 b och 3 c utan endast 3 a och Helgeandsholmen.

Staden vill på allt sätt, som icke äventyrar framtida utvecklingsintressen, samråda och samarbeta med riksdagens representanter. Vi noterar också med tillfredsställelse att utskottet uttalat sig för samarbete mellan riksdagen, Kungl. Maj:t och staden, enligt vilken mening staden också skulle beredas tillfälle till full insyn och medverkan i arbetet.

Byggnadsstyrelsen har uttalat att om Stockholms stad vid bedömningen av förutsättningarna skulle avstyrka en förläggning av riksdagshuset till nedre Norrmalm, skulle detta alternativ definitivt föras åt sidan. Byggnadsstyrelsen har alltså tillmätt stadens uppfattning en avgörande betydelse. Jag beklagar djupt att bankoutskottet icke ansett sig vilja biträda nämnda mening, men jag ger gärna mitt erkännande för den samarbetsvänliga tonen i yttrandet.

Stockholms stad är nu angelägen om att det nya riksdagshuset bildmässigt och i funktionellt hänseende får en så-

Ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt

dan placering att det estetiskt och på ett tillfredsställande sätt infogas i de skönhetsupplevelser Stockholm i dag erbjuder både svenskt och utländskt.

Låt mig till sist, herr talman, säga att det nuvarande riksdagshuset föddes också i strid. Man kämpade om läge och platsens utformning, om byggnadens arkitektur, placering och dess stadsbildsmässiga inverkan. När huset stod färdigt blev det både strid och process om pålar och spik, och den dåvarande kvalificerade arkitektopinionen dömde ut byggnaden från praktiskt taget alla synpunkter. Man lyckades samlas kring tesen att byggnaden var ful och anskrämlig. Den uppfattningen har ju levt vidare, och under årtionden har man ältat den meningen.

Men hur är det nu? Jo, en hel del arkitekter anser att huset är vackert. Gemene man har accepterat det, och nu finns det många kretsar som slår vakt om byggnaden. Dess yttre får icke röras, knappast vidröras, annat än när det gäller putsen.

Men hur blir det med de oppositionella bakterierna på pålarna? Fordrar inte också de en viss hänsyn? Nödgar inte de till åtgärder vid valet av läge? Så småningom måste dock något ske med detta hus. Det kan icke få förfalla. Varför icke då föra tanken framåt genom att tänka på att riva och bygga nytt? Eller skall det bli en upprepning av gamla motsättningar vid födslovändorna för det nya riksdagshuset? Jag hoppas att de emellertid icke skall bli så svårartade att de förhindrar tillkomsten av en ändamålsenlig, vacker och Stockholmsprydande symbol för samarbetet mellan stat och kommun under 1960- och 1970-talen.

Herr talman! Med hänvisning till det sagda yrkar jag i första hand bifall till herr Åkerlunds reservation, i andra hand till den mening som företräts i stadskollegiets skrivelse till riksdagen.

Häri instämde herr Möller (s).

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lidgard uppehöll sig mycket vid det kommunala planmonopolet och talade för att man borde skapa en monumentalbyggnad. Han vände sig mot det remissvar som vi i stor utsträckning har tytt oss till, i vilket man understryker de rationella och funktionella synpunkterna för ett modernt hus där vi kan arbeta på ett rationellt sätt. Det framgår av utskottets skrivning att man tror att riksdagens intressen betjänas bäst på det sättet.

Jag vill inte stanna vid ett resonemang om vad som är skön syn och icke skön syn. Då ger vi oss in på ett område där vi kan uppehålla oss halva natten. Men om ett parkeringshus i trakten och ett amerikanskt jättehotell blir så mycket skönare än ett modernt riksdagshus, det vill jag inte ge mig in på nu. Det blir en sak som vi får bedöma när vi får alla arkitektförslagen att jämföra.

Herr Carl Albert Anderson gav uttryck för den meningen att det fanns stora möjligheter att åstadkomma en lösning i samförstånd. Det är glädjande att Stockholms stads främste representant ger uttryck för den meningen så otvetydigt och på samma klara sätt som utskottet gjort i sin skrivning. Herr Anderson anser att förslaget dock går i negativ riktning ur Stockholms stads synpunkt. Det är beklagligt — vi har ju här egentligen bara att hävda riksdagens intressen. Men om man den ena gången har motvind, får man medvind vid ett annat tillfälle. Alldeles nyss beslöt vi att lägga provisoriet vid Sergels torg, och det är väl ett intresse som — vad jag kan förstå — Stockholms stad har delat med riksdagen.

Vad gäller det monumentala läget på Helgeandsholmen skall jag naturligtvis inte diskutera Stockholms kommunalhistoria med herr Carl Albert Anderson, den kan han mycket bättre än jag. Men det är mycket fascinerande

Ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt

att läsa om de mycket hetsiga diskussioner som fördes på 1890-talet, innan man band sig för att lägga riksdagshuset på Helgeandsholmen. För den som får gott om tid i sommar kan det vara värdefullt att leta fram de skrifter och handlingar som behandlar just dessa frågor. Då var starka intressen i Stockholms stad motståndare till att förlägga riksdagshuset här. Denna placering var närmast en följd av statens intressen. Men, som sagt, det kan ju vara lämplig semesterlektyr i hängmattan.

För att lämna detta avsnitt, som kanske kan leda till mera lyriska utsvävningar, och gå in på de konkreta frågeställningarna, där vi egentligen skall röra oss när vi skall fatta beslut i detta ärende, vill jag markera vad det är som gör att ett praktiskt taget enhälligt bankoutskott föreslår att arkitekttävlingen borde få sträckas ut till att omfatta även området norr om Jakobsgatan.

För det första har vi häktat på statens planverks remissyttrande, vari också kungl. byggnadsstyrelsen säger att vi befinner oss i en »unik situation» när det gäller att dana Nedre Norrmalm på lång sikt. För det andra är meningarna inte odelade i Stockholms stad om hur denna del av rikets hjärta skall utformas. För det tredje poängteras det i statens planverks remissyttrande att frågan måste lösas på längre sikt. Vid byggandet av ett nytt riksdagshus måste man ta hänsyn till flexibiliteten för att kunna möta nya behov för riksdagens räkning på längre sikt. Man har även nämnt den rationella sammankopplingen med regeringsbyggnaderna, som ju avses förläggas till Nedre Norrmalm och få riksdagshuset i sin omedelbara närhet.

Planverket understryker också i sitt remissvar — det gäller väsentliga saker — vad generalplaneberedningen sade i sitt expertutlåtande så sent som den 29 november 1967. Jag citerar planverket: »Expertutskottet finner det

mest troligt att om man skall bestämma sig för att flytta riksdagen till Nedre Norrmalm, kommer man vid den slutgiltiga utformningen av riksdagshusprojektet att finna det alltför vanskligt att stanna vid en halvmesyr och hellre acceptera att konsekvenserna får bli att stadsplanen för området omarbetas radikalt med utgångspunkt från de nya förutsättningarna.»

Planverket går vidare i sitt remissvar och finner alternativ 3, som vi har ansett böra vara med som ett av de aktuella förslagen, funktionellt överlägset. Planverket anför: »I det långsiktiga perspektivet framstår det som det mest hållbara lokaliseringsalternativet, trots de initialsvårigheter som är förknippade med ett sådant genomförande.» Planverket säger också att det »utgår från att i denna för både huvudstaden och riket viktiga angelägenhet staden är villig att medverka till en omprövning av den nyligen av staden antagna cityplanen i här aktuella delar». Om detta är möjligt, får väl kommande förhandlingar visa.

Ja, ärade kammarledamöter! Vi skulle dåligt förvalta vår roll som riksdagens bankoutskott om vi lät detta remissyttrande från det statliga specialorganet förbli obeaktat vid denna frågas behandling. Det skulle framstå såsom än mera uppseendeväckande bl. a. mot bakgrunden av vad som sägs i planverkets instruktion, som antogs här i föl och där planverkets roll som central förvaltningsmyndighet för ärenden rörande planläggning av bebyggelse och byggnadsväsendet slås fast. Planverkets centrala roll, som riksdagen själv har givit det, framgår också av att planverket övertog dessa speciella uppgifter från kungl. byggnadsstyrelsen och att planverket dessutom är chefsmyndighet för länsarkitektorganisationen.

Herr talman! Bankoutskottet anser sig därför vara i ett tillräckligt betryggande gott sällskap för sitt ställningstagande.

Ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! När riksdagen går att definitivt fastställa konturerna för det hus där dess förhandlingar skall komma att äga rum under decennier och kanske halvsekel framåt eller mera, är det vissa synpunkter som man framför allt måste anlägga.

Här har nämnts att huset skall vara funktionellt riktigt utformat. Den frågan kan vi nu inte diskutera närmare — vi får ta ställning till den när resultatet av arkitekttävlingen föreligger. Men vi vill och får väl förutsätta att det fackfolk, som skall syssla med problemen, kommer att ge riksdagen förslag som blir funktionellt tillfredsställande.

Vidare måste de trafiktekniska problemen beaktas. I det fallet tror jag att läget är tillfredsställande när det gäller samtliga alternativ. Mycket är inte heller att säga härom i dag.

Men slutligen gäller det husets arkitektoniska utformning. Man vill ändå gärna förutsätta att riksdagens hus får en utformning som är dess ändamål värdig och att riksdagen skall visa sig benägen att offra något för att skänka denna byggnad monumentalitet.

Det hus där vi nu befinner oss välade mycken strid vid dess tillkomst. Många fördömde på den tiden dess utseende, och negativa omdömen har fällits även senare. Men jag tror i likhet med herr Carl Albert Anderson att man under årtiondenas gång har förlikat sig med den arkitektoniska utformningen av Helgeandsholmen. Och efter den sandblästring och rengöring som riksdagshuset undergått på senare år måste man väl ändå medge — när vi samtidigt kommit tillbaka till en uppfattning om konst och arkitektur som börjar närma sig den tidens smak då riksdagshuset skapades — att detta är ett vackert hus.

För min personliga del har jag med yttersta svårighet kunnat övervinna mig själv därhän att jag inte avgett reserva-

tion mot alternativet rivning av byggnaden här på Helgeandsholmen. Jag tycker att man vid ett sådant här tillfälle skall vara generös och släppa fram de olika möjligheter som proponeras och de önskemål som framföres. Men jag motsätter mig — i den mån jag har möjligheter till det under den korta tid jag har kvar i denna kammare — att riksdagshuset rives och ersättes med ett nytt, utformat efter vår tids arkitektoniska smak och inriktning. Jag tror att det blir ytterligt svårt för vår tids arkitekter att på denna holme utforma ett hus som bättre smälter in i sin omgivning än riksdagshuset i dag gör. Jag har i alla fall inte motsatt mig att alternativet får gå fram till den arkitektpristävlingen som kommer att anordnas.

Men jag måste säga mig att vilketdera av de tre alternativen vid Gustav Adolfs torg man än väljer, blir det sannolikt inte lätt för att arkitekterna att klara utformningen. Som lekman föreställer jag mig att alternativ 3 a, med »långkatekesen» från Drottninggatan till i höjd med operahuset, erbjuder en utomordentligt svår uppgift för vilken skicklig arkitekt som helst då det gäller att på ett lyckligt sätt utforma framtidens stadsbild. Jag har funnit det angeläget att få framföra det jag nu sagt, men jag begärde ordet främst för att få ta upp en annan sak, som jag nu skall beröra.

När kammaren nu så enhälligt stannat för sergelstorgsalternativet som provisorium vill jag framhålla — och jag har sagt det tidigare i denna kammare — att även vid det torget skulle en monumentalbyggnad på den södra sidan ha ett utomordentligt gott läge. Det är också kommunikationstekniskt sett det bäst belägna alternativet, vilket kammaren även tidigare tycks ha accepterat. Jag har därför tagit upp den tanke som framförts i ett särskilt yttrande till förvaltningskontorets förslag, nämligen att som alternativ i arkitekttävlingen finge provas en utform-

Ang. riksdagens lokalfrågor på längre sikt

ning av provisoriet vid Sergels torg till att bli permanenta lokaler för riksdagen. Jag tror att det vid torgets södra sida skulle kunna göras en mycket vacker monumental fasad, som skulle göra det centrala torget en utomordentlig tjänst arkitektoniskt sett.

Jag har därför, herr talman, reserverat mig till bankoutskottets utlåtande och anslutit mig till förslaget i reservation 2. Jag hemställer alltså att alternativet vid Sergels torg också skulle uppmärksammas på sådant sätt, att man uppdrar åt förvaltningskontorets styrelse att utreda möjligheten av att riksdagen tar de tillämnade provisoriska riksdagslokalerna vid Sergels torg i anspråk för permanent bruk.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 2.

I herr Nils Theodor Larssons anförande instämde herrar *Wärnberg* (s) och *Kaijser* (h), den senare i de uttalanden talaren gjort om nuvarande riksdagshus.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! Vi kan väl vara överens om att det inte är så ofta som riksdagen bygger ett hus åt sig. Nu står vi inför den situationen att vi skall bestämma oss för vilka utredningsalternativ vi skall ha. Jag tycker det är mycket rimligt att riksdagen då begär att få en förutsättningslös utredning om flera skilda alternativ så att vi verkligen kan välja. Det är klart att detta, som herr Carl Albert Anderson nyss sade, innebär viss olägenhet för Stockholms stad. Men det beslut som tidigare fattats om att riksdagsprovisoriets skall förläggas till Sergels torg innebär också, som herr Palm sade, en betydande fördel för Stockholms stad. Riksdagen är alltså inte så förfärligt stygg mot Stockholm. Jag vågar påstå detta trots att jag är stockholmare.

Därför tror jag det är riktigt att vi följer bankoutskottets förslag och be-

går att få de olika alternativen utredda. Då får vi det underlag som är nödvändigt för att riksdagen skall kunna fatta ett beslut mot bakgrund av dessa olika alternativ.

Jag yrkar bifall till bankoutskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande vardera punkten 1 och 2 av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt angående den av herr Larsson, Nils Theodor, avgivna reservationen.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Åkerlund*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom vid utlåtandet avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Anderson*, *Carl Albert*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändringen, att arkitekttävlingen finge omfatta alternativen 1, 2 och 3 a men ej 3 b och 3 c i byggnadsstyrelsens utredning.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerlund* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Åkerlunds* yrkande.

Ang. uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

Herr *Anderson, Carl Albert*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutsiktets utlåtande nr 48 punkten 1 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Åkerlund vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det förslag, som under överläggningen framställts av herr Carl Albert Anderson.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Anderson, Carl Albert*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 34;

Nej — 31.

Därjämte hade 59 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutsiktet hemställt i sitt utlåtande nr 48 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Åkerlund vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 44.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten 2.

Vidare gjordes propositioner, först på godkännande av den av herr *Larsson, Nils Theodor*, vid utlåtandet avgivna reservationen samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Ang. uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 47, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1968/69, m. m. jämte motioner.

I en den 19 april 1968 dagtecknad proposition, nr 125, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1968/69 m. m., hade Kungl. Maj:t bland annat föreslagit riksdagen besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1968/69 med 100 procent av grundbeloppet.

Propositionen nr 125 hade i här berörd del hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Ang. uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 963, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 1222, av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka yrkats, att riksdagen skulle besluta

a) att i skrivelse till Kungl. Maj:t an- hålla, att finanspolitiska åtgärder — i första hand ett uppskov med ikraftträdandet av den löneskatt, som den nya arbetsgivaravgiften utgjorde — måtte planeras och förslag i enlighet med vad i motionerna anförts föreläggas riksdagen under hösten 1968, om betydande arbetslöshet och svagt kapacitetsutnyttjande inom näringslivet då bedömdes komma att råda även under vinterhalvåret 1968/69,

b) att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära åtgärder i syfte att åstadkomma en stabil ekonomi, inriktad på att främja full sysselsättning, en förbättring av låginkomstgruppernas ställning, ekonomisk tillväxt och att hejda prisstegringarna med utgångspunkt från vad som anförts i motionerna;

B) de likalydande motionerna I: 964, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 1224, av herr *Wedén m. fl.*, i vilka framställts samma yrkanden som de under A redovisade.

De ovan redovisade motionerna hade hänvisats till bevillningsutskottet såvitt de avsåge skattepolitiken och i övrigt till bankoutskottet.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet upptagit följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 175, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 230, av herr *Bohman m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att Kungl. Maj:t med förtur skulle utreda och framlägga förslag om avskaffande av skatteplikten för folkpensioner, samt

2) måtte antaga i motionerna införda

a) förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

b) förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, vilka förslag avsågo en höjning av folkpensionärernas ordsavdrag från 2 250 till 4 000 kronor för ensamstående folkpensionär, från 4 500 till 6 400 kronor för sammanlevande makar, av vilka endast en vore folkpensionär, samt från 4 500 till 8 000 kronor för sammanlevande makar, som båda vore folkpensionärer;

II) de likalydande motionerna I: 262, av fröken *Stenberg m. fl.*, och II: 332, av fröken *Wetterström m. fl.*, i vilka anhållits, att riksdagen måtte besluta att i avvaktan på slutförandet av den pågående utredningen av frågan om familjebeskattningen generellt sänka skattesatserna för ensamstående med en procentenhet vid den statliga inkomstbeskattningen på sätt i motionerna närmare utvecklats;

III) de likalydande motionerna I: 379, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, och II: 487, av herr *Nordgren m. fl.*, i vilka yrkats, att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t göra framställning om en förutsättningslös och allsidig utredning rörande skattesystemets verkningar i olika hänseenden framför allt med avseende på samhällsekonomin;

IV) de likalydande motionerna I: 392, av herr *Werner*, och II: 473, av herr *Hermansson m. fl.*, i vilka föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle

1) antaga i motionerna infört förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt, vilket förslag avsåg en skärpning av förmögenhetsskatten med skattesatser varierande mellan 1 och 3 procent mot nuvarande lägst 0,8 och högst 1,8 procent,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning angående i motionerna för-

Ang. uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

ordade förändringar av den direkta statsbeskattningen;

V) de likalydande motionerna I: 630, av herrar *Bengtson* och *Dahlén*, samt II: 825, av herrar *Wedén* och *Hedlund*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte

1) anhålla om förslag till en allmän skattereform innefattande

a) särskilda lättnader beträffande den direkta inkomstskatten för låginkomstgrupperna — icke minst folkpensionärerna — samt lättnader i marginalskatterna med särskilt beaktande av inflationen,

b) fortsatt reformering av den direkta beskattningen, innebärande bland annat en utrensning av vissa punktskatter;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att undersökningar måtte komma till stånd rörande metoder att undvika inflationens skattehöjande verkningar samt att förslag i anledning härav måtte föreläggas riksdagen;

VI) de likalydande motionerna I: 633, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 795, av herr *Bohman m. fl.*, i vilka anhallits, att riksdagen måtte

1) antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring i kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370), vilket förslag gällde en höjning av de generella ortsavdragen från 2 250 till 2 400 kronor för ensamstående och från 4 500 till 4 800 kronor för gifta samt för ensamma barnförsörjare,

2) antaga i motionerna infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, vilket förslag avsåg, att skatteskalorna vid den statliga inkomstbeskattningen skulle sänkas i inkomstskikten 12 000—40 000 kronor för gifta och i skikten 6 000—12 000 kronor för ensamstående med procenttal, varierande mellan en och åtta procent,

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte

a) förelägga 1968 års höstriksdag för-

slag rörande indexreglering av ortsavdrag och av skattesiktgränser inom de statliga inkomstskatteskalorna,

b) tillsätta en allsidigt sammansatt utredning med uppdrag att göra en skyndsam översyn av allmänna skatteberedningens betänkande rörande ett nytt skattesystem och framlägga härav föranledda förslag;

VII) de likalydande motionerna I: 651, av herr *Sundin*, samt II: 468, av herrar *Boo* och *Dahlgren*, i vilka yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsam utredning och förslag angående införande av ett särskilt schablonavdrag vid taxeringen till kommunal inkomstskatt motsvarande det nu gällande avdraget för kommunalutskylder vid den statliga beskattningen i enlighet med vad i motionerna anförts;

VIII) motionen II: 20, av herr *Sjöholm m. fl.*, i vilken föreslagits, att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till sådana ändrade beskattningsregler, att utgående folkpensionsbelopp bleve skattefria;

IX) motionen II: 484, av herr *Lindberg* och herr *Persson* i Heden, i vilken hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning och förslag angående frågan om skattefrihet för folkpension i enlighet med vad i motionen framhållits;

X) motionen II: 594, av herrar *Carlstein* och *Fagerlund*.

Det ovan under IV 2 framställda yrkandet hade i vad det avsåge översyn av arvsbeskattningen samt ändrad utformning av mark- och aktievinstbeskattningen redan behandlats av riksdagen, medan yrkandet i vad det avsåge införandet av ett effektivt kontrollsystem för att motverka skattefusk komme att prövas av utskottet under höstriksdagen i samband med behandling av motioner angående rättssäker-

Ang. uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

heten vid beskattningen m. m. Yrkan-
dena under V b och VI 3 b i vad de av-
såge indirekt beskattning hade behand-
lats av utskottet i dess betänkande an-
gående införande av mervärdeskatt.

Utskottet hade i det nu föredragna
betänkandet av angivna orsaker hem-
ställt,

A) att riksdagen måtte — med bifall
till Kungl. Maj:ts proposition nr 125,
såvitt densamma hänvisats till bevill-
ningsutskottet — besluta, att statlig in-
komstskatt för skattskyldig, som avsåges
i 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli
1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt,
skulle för budgetåret 1968/69 ingå i
preliminär skatt med 100 procent av
grundbeloppet;

B) att riksdagen måtte avslå följande
motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 175 och II: 230,
- 2) motionerna I: 262 och II: 332,
- 3) motionerna I: 379 och II: 487,
- 4) motionerna I: 392 och II: 473, i
vad de behandlats i detta betänkande,
- 5) motionerna I: 630 och II: 825, i
vad de behandlats i detta betänkande,
- 6) motionerna I: 633 och II: 795, i
vad de behandlats i detta betänkande,
- 7) motionerna I: 651 och II: 468,
- 8) motionerna I: 963 och II: 1222, i
vad de behandlats av bevillningsutskot-
tet,
- 9) motionerna I: 964 och II: 1224, i
vad de behandlats av bevillningsutskot-
tet,
- 10) motionen II: 20,
- 11) motionen II: 484,
- 12) motionen II: 594,

i den mån de icke kunde anses be-
svarade genom vad utskottet i betän-
kandet anförte;

C) att bevillningarna för budgetåret
1968/69 måtte beräknas på sätt under
punkten närmare angivits.

I sitt yttrande hade utskottet å sid.
21 och 22 i det tryckta betänkandet an-
fört bland annat följande: »Utskottet
ansluter sig i sin bedömning av det

samhällsekonomiska läget till den i
kompleteringspropositionen redovisa-
de uppfattningen. Med hänsyn härtill
tillstyrker utskottet att procenttalet för
den statliga inkomstskattens uttagande
även för senare hälften av budgetåret
1968/69 fastställs till 100.»

Vid betänkandet hade avgivits tio re-
servationer och ett särskilt yttrande en-
ligt följande:

**Beträffande uttagsprocenten för den
statliga inkomstskatten**

1) reservation av herrar Gösta Ja-
cobsson (h), Enarsson (h) och Magnus-
son i Borås (h), vilka ansett, att det
nyss återgivna avsnittet i utskottets
yttrande bort hava följande lydelse:

»Finansministern har i den reviderade
finansplanen anförte vissa tecken
som tyder på en begynnande konjunk-
turuppgång. Den internationella kon-
junkturbilden är emellertid ännu gans-
ka splittrad. Det är därför enligt ut-
skottets mening tveksamt om vi har att
vänta en konjunkturuppgång som under
hösten och vintern kommer att resultera
i ett normalt kapacitetsutnyttjande
och ökad efterfrågan på arbetskraft.
Oavsett detta tillstyrker utskottet för-
slaget att procenttalet för den statliga
inkomstskattens uttagande fastställs till
100 även för den senare hälften av bud-
getåret 1968/69.»;

2) särskilt yttrande av herrar Stefan-
son (fp), Sundin (cp), Lundström (fp),
Vigelsbo (cp), fru Nettelbrandt (fp),
herrar Enskog (fp) och Boo (cp);

**beträffande folkpensionärernas be-
skattning**

3) reservation av herrar Stefanson
(fp), Sundin (cp), Lundström (fp) och
Vigelsbo (cp), fru Nettelbrandt (fp)
samt herrar Enskog (fp) och Boo (cp),
vilka på anförda skäl ansett, att utskot-
tet bort under B 1, B 10 och B 11 hem-
ställa, att riksdagen måtte — med an-
ledning av motionerna II: 20, av herr
Sjöholm m. fl., samt II: 484, av herr
Lindberg och herr Persson i Heden,

Ang. uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

ävensom motionerna I:175, av herr Holmberg m. fl., och II:230, av herr Bohman m. fl., såvitt här vore i fråga, och med hänvisning till det av riksdagen 1967 fattade beslutet om en riksdagsskrivelse i förevarande ärende — i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsam utredning av frågan om beskattningen av folkpensionärernas sidoinkomster;

4) *reservation* av herrar Gösta Jacobsson (h), Enarsson (h) och Magnusson i Borås (h), vilka på återopade grunder ansett att utskottet bort under B 1, B 10 och B 11 hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 175, av herr Holmberg m. fl., och II: 230, av herr Bohman m. fl., såvitt här vore i fråga, samt motionen II: 20, av herr Sjöholm m. fl., och motionen II: 484, av herr Lindberg och herr Persson i Heden, — i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t efter skyndsam utredning måtte framlägga förslag om avskaffande av skattelekten för folkpensioner;

beträffande kommunalskatteavdraget

5) *reservation* av herrar Sundin (cp), Vigelsbo (cp) och Boo (cp), vilka av angivna orsaker ansett, att utskottet bort under B 7 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 651, av herr Sundin, samt II: 468, av herrar Boo och Dahlgren, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning och förslag angående ett successivt införande av ett schablonavdrag vid taxeringen till kommunal inkomstskatt, motsvarande det nu gällande avdraget för kommunalutskylder vid den statliga beskattningen, samt kompensation för kommunerna i anledning av skattebortfallet;

beträffande ortsavdragen

6) *reservation* av herrar Gösta Jacobsson (h), Enarsson (h) och Magnusson i Borås (h), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under B 6 hemställa, att riksdagen måtte — med

bifall till motionerna I: 633, av herr Holmberg m. fl., och II: 795, av herr Bohman m. fl., såvitt här vore i fråga — antaga det vid motionerna fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

7) *reservation* av herrar Gösta Jacobsson (h), Enarsson (h) och Magnusson i Borås (h), vilka på återopade grunder ansett, att utskottet bort under B 1 hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 175, av herr Holmberg m. fl., och II: 230, av herr Bohman m. fl., såvitt här vore i fråga — antaga de vid motionerna fogade förslagen till

a) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

b) förordning om ändrad lydelse av 8 § och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

beträffande skatteskalorna

8) *reservation* av herrar Gösta Jacobsson (h), Enarsson (h) och Magnusson i Borås (h), vilka ansett, att utskottet bort under B 6 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 633, av herr Holmberg m. fl., och II: 795, av herr Bohman m. fl., såvitt här vore i fråga, antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

beträffande indexreglering av skattesystemet

9) *reservation* av herrar Stefanson (fp), Sundin (cp), Gösta Jacobsson (h), Lundström (fp), Enarsson (h), Magnusson i Borås (h) och Vigelsbo (cp), fru Nettelbrandt (fp) samt herrar Enskog (fp) och Boo (cp), vilka ansett, att utskottet under punkterna B 5 och B 6 i vad gällde inflationens verkningar vid beskattningen bort hemställa, att riksdagen, med anledning av motionerna

Ang. uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

I: 630, av herrar Bengtson och Dahln, samt II: 825, av herrar Wedén och Hedlund, ävensom motionerna I: 633, av herr Holmberg m. fl., och II: 795, av herr Bohman m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att undersökningar måtte komma till stånd rörande metoder att undvika inflationens verkningar vid beskattningen, samt att förslag i anledning härav måtte föreläggas riksdagen;

beträffande fortsatt reformering av beskattningssystemet och utredning angående dess verkningar

10) reservation av herrar Stefansson (fp), Sundin (cp), Lundström (fp) och Vigelsbo (cp), fru Nettelbrandt (fp) samt herrar Enskog (fp) och Boo (cp), vilka av angivna orsaker ansett, att utskottet bort under B 3, B 5, B 6, B 8 och B 9 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 630, av herrar Bengtson och Dahln, samt II: 825, av herrar Wedén och Hedlund, angående reformering av skattesystemet, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till tidsplan för samordnad och fortsatt genomgripande skattereformering i syfte att åstadkomma rättvisare inkomstfördelning och en snabbare produktionsökning innefattande i första hand följande åtgärder:

a) särskilda lätnader beträffande den direkta inkomstskatten för låginkomstgrupperna — icke minst folkpensionärerna — mot bakgrund av den successivt stigande proportionella beskattningen samt lätnader i marginalskatterna med särskilt beaktande av inflationen,

b) fortsatt reformering av den indirekta beskattningen, innebärande bland annat en utrensning av vissa punktskatter, samt

c) att i övrigt beakta vad som i motionerna anförts; samt

11) reservation av herrar Gösta Jacobsson (h), Enarsson (h) och Magnusson i Borås (h), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under B 3,

B 5 och B 6 hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 379, av herr Gösta Jacobsson m. fl., och II: 487, av herr Nordgren m. fl., motionerna I: 630, av herrar Bengtson och Dahln, samt II: 825, av herrar Wedén och Hedlund, ävensom motionerna I: 633, av herr Holmberg m. fl., och II: 795, av herr Bohman m. fl., — i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en allsidigt sammansatt utredning med uppdrag att belysa skattesystemets verkningar i olika hänseenden, bland annat med avseende på samhällsekonomi, och framlägga förslag till ett nytt skattesystem på grundval av allmänna skatteberedningens betänkande.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 3, 9 och 10.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 5.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 392 och II: 473.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer, som undertecknats av representanter för högerpartiet.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående utskottets hemställan med uppdelning i anslutning till de vid betänkandet fogade reservationerna och ett av herr Werner framställt yrkande

Ang. uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

samt därefter särskilt rörande motive-
ringen i viss del.

I fråga om utskottets hemställan så-
vitt avsåge *beskattningen av folkpen-
sionärernas sidoinkomster*, fortsatte
herr talmannen, hade yrkats dels bifall
till densamma, dels ock att det förslag
skulle antagas, som innefattades i den
av herr Stefanson m. fl. vid betänkan-
det avgivna, med 3 betecknade reser-
vationen.

Därefter gjorde herr talmannen pro-
positioner enligt dessa båda yrkanden
och förklarade sig finna propositionen
på bifall till utskottets hemställan i
denna del vara med övervägande ja be-
svaret.

Herr *Stefanson* begärde votering, i
anledning varav uppsattes samt efter
given varsel upplästes och godkändes
en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsut-
skottet hemställt i sitt betänkande nr
47 i vad gäller beskattningen av folk-
pensionärernas sidoinkomster, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den av herr Stefanson
m. fl. vid betänkandet avgivna, med 3
betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit
sina platser samt voteringspropositio-
nen änyo upplästs, verkställdes till en
början omröstning genom uppresning.
Herr talmannen förklarade, att enligt
hans uppfattning flertalet röstat för ja-
propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begär-
de rösträkning, verkställdes nu vote-
ring medelst omröstningsapparat; och
befunnos vid omröstningens slut röster-
na hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 32.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkän-
nagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde *skatteplikt för folkpen-
sion* gjorde herr talmannen proposition-
er, först på bifall till vad utskottet här-
utinnan hemställt samt vidare på anta-
gande av det förslag, som innefattades
i den av herr Gösta Jacobsson m. fl.
vid betänkandet avgivna, med 4 beteck-
nade reservationen; och förklarade herr
talmannen, efter att hava upprepat pro-
positionen på bifall till utskottets hem-
ställan i förevarande del, sig anse
denna proposition vara med övervägan-
de ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i
anledning varav uppsattes samt efter
given varsel upplästes och godkändes
en omröstningsproposition av följande
lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsut-
skottet hemställt i sitt betänkande nr
47 i vad gäller skatteplikt för folkpen-
sion, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den av herr Gösta Jacobs-
son m. fl. vid betänkandet avgivna, med
4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition
änyo upplästs, verkställdes till en bör-
jan omröstning genom uppresning. Herr
talmannen förklarade, att enligt hans
uppfattning flertalet röstat för ja-pro-
positionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begär-
de rösträkning, verkställdes nu votering
medelst omröstningsapparat; och befun-
nos vid omröstningens slut rösterna
hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 21.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkänna-
givit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i frå-
ga om *kommunalskatteavdraget* propo-
sitioner, först på bifall till utskottets
hemställan samt vidare på antagande

Ang. uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

av det förslag, som innefattades i den av herr Sundin m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sundin begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 47 i vad gäller kommunalskatteavdraget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sundin m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Sundin begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 14.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Beträffande *de generella ortsavdragen* gjorde herr talmannen därefter propositioner, först på bifall till vad utskottet härutinnan hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del,

sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Enarsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 47 i vad gäller de generella ortsavdragen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Enarsson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 21.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen i vad anginge *folkpensionärernas ortsavdrag* propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 7 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Enarsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

Ang. uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

ven varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 47 i vad gäller folkpensionärernas ordsavdrag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 21.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande *skatteskalorna för den statliga inkomstskatten*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 8 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 47 i vad gäller skatteskalorna för den statliga inkomstskatten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 8 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 20.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå gjorde herr talmannen såvitt gällde *indexreglering av skattesystemet* propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 9 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 47 i vad gäller indexreglering av skattesystemet, röstar

Ja;

Ang. uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 9 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 52.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å utskottets hemställan i vad gällde *fortsatt reformering av beskattningssystemet och utredning angående dess verkningar*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan i denna del skulle bifallas;

2:o), av herr *Stefanson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna, med 10 betecknade reservationen; samt

3:o), av herr *Enarsson*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet anförda, med 11 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida

kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Stefansons yrkande.

Herr *Enarsson* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevilningsutskottets betänkande nr 47 i vad gäller fortsatt reformering av beskattningssystemet och utredning angående dess verkningar antager det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 10 betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 11 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 36;

Nej — 22.

Därjämte hade 64 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten, m. m.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 47 i vad gäller fortsatt reformering av beskattningssystemet och utredning angående dess verkningar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 10 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 31.

Därjämte hade 23 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå gjordes i vad rörde *skatteskalorna för förmögenhetsskatten* propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 392 och II: 473 i denna del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls härefter *utskottets hemställan i vad den ej förut behandlats*.

Vidkommande utskottets *motivering* i det avsnitt, som å sid. 21 i det tryckta betänkandet började med orden »Utskottet ansluter» och å sid. 22 slutade med »till 100», anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels godkännande av

utskottets yttrande i denna del, dels ock att kammaren skulle godkänna den lydelse av ifrågavarande avsnitt, som föreslagits i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets yttrande i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner det avsnitt av bevillningsutskottets betänkande nr 47, som börjar å sid. 21 med orden »Utskottet ansluter» och slutar å sid. 22 med orden »till 100», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den lydelse av ifrågavarande avsnitt, som föreslagits i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 21.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 49, angående regleringen för budgetåret 1968/69 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 50, i anledning av skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående tilläggs pension till avdelningssekreteraren Åke Gyllenram;

nr 51, i anledning av skrivelse från fullmäktige i riksgäldskontoret angående familjepension åt fru Helfrid Wigren; och

nr 53, i anledning av skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående viss ersättning för deltagande i interparlamentariskt möte jämte motion,

varvid utlåtandet nr 49 företogs till avgörande först rörande vissa gemensamma frågor samt därefter punktvis.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 141, angående tilläggsstat II till riksdagen för budgetåret 1967/68.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermåra bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 142, angående statsregleringen för budgetåret 1968/69.

Jämväl beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan, varefter memorialet företogs till avgörande punktvis.

Punkterna 1 och 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 16 och 17

Lades till handlingarna.

Punkterna 18 och 19

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 269, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m., jämte motio-
ner.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän arbetsgivaravgift, m. m. jämte motioner; och

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om mervärdesskatt, m. m. jämte motio-
ner.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 295, till Konungen angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1968/69, m. m. jämte motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 47 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat statligt stöd

till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete jämte motioner;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän arbetsgivaravgift, m. m., i vad avser riktlinjer för statsbidrag för allmän arbetsgivaravgift vid statsunderstödd verksamhet;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa löneanslag m. m.;

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1968/69;

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunal-skattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1968/69;

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinves- teringar;

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1968/69 till avskrivning av nya kapitalinves- teringar, m. m.; och

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig garanti för skadeersättning vid vissa atomolyckor.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 312, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68;

nr 313, angående statsregleringen för budgetåret 1968/69; och

nr 314, med överlämnande av riks- stat för budgetåret 1968/69.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseen- de å motsvarande utskottsmemorial fat- tade samma beslut som första kamma- ren.

Anmälades bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 315, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående proviso- riska lokaler för riksdagen vid författ- ningsreform;

nr 316, till Konungen angående pro- visoriska lokaler för riksdagen vid för- fattningsreform;

nr 318, till Konungen angående reg- leringen för budgetåret 1968/69 av ut- gifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 319, till fullmäktige i riksgälds- kontoret angående regleringen för bud- getåret 1968/69 av utgifterna under hu- vudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 320, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående reglering- en för budgetåret 1968/69 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 321, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående tilläggs- pension till avdelningssekreteraren Åke Gyllenram;

nr 322, till fullmäktige i riksgälds- kontoret angående familjepension åt fru Helfrid Wigren; och

nr 323, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående viss ersät- ning för deltagande i interparlamenta- riskt möte jämte motion.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseen- de å motsvarande utskottsutlåtande fat- tade samma beslut som första kamma- ren.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna:

Protokoll, hållet vid samman- träde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de ledamö- ter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta tjänstemän hos kam-

maren, samt kammarens sekreterare, den 29 maj 1968.

§ 1

Anmälades att, sedan herrar deputerade den 7 november 1968, med giltighet från och med den 1 november samma år, uppdragit åt förste stenografen Ernst L. Ekman att utöver honom normalt åvilande göromål bland annat organisera stenografernas tjänstgöring i andra kammaren, förhandlingsöverenskommelse träffats, innebärande att uppdragstillägg för nämnda arbetsuppgifter får utgå under sessionstid med högst 225 kronor per månad.

Herrar deputerade beslöt att till Ekman skall utgå uppdragstillägg med 225 kronor per månad under sessionstid från och med den 1 november 1967.

År och dag som ovan

K.-G. Lindelöw

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag.

Herr TALMANNEN yttrade:

Vid behandlingen av bankoutsrottets utlåtande nr 48 har kamrarna stannat i skiljaktiga beslut, i det att denna kammare under punkten 1 bifallit utskottets hemställan, medan andra kammaren bifallit reservationen av herr Åkerlund. Sammanjämkning av kamrarnas skiljaktiga beslut skall alltså ske. För att möjliggöra bordläggning av blivande utskottsmemorial i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut hemställer jag, att kammaren ajournerar kvällens sammanträde till kl. 00.30.

Sammanträdet för behandling av utskottets memorial äger rum kl. 00.35.

Bankoutsrottet sammanträder omedelbart efter det att båda kamrarna ajournerat sina förhandlingar. Det har redan skett för andra kammaren.

Kammaren beslöt härafter, kl. 23.40, att ajournera sina förhandlingar till kl. 00.30.

Förhandlingarna återupptogs kl. 00.30.

Enär det väntade utskottsmemorialet ännu icke inkommit, hemställde herr talmannen, att kammaren måtte ånyo ajournera sina förhandlingar till kl. 00.55.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Då förhandlingarna kl. 00.55 återupptogs, anmälades och bordlades bankoutsrottets memorial nr 54, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutsrottets utlåtande nr 48 i anledning av skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt jämte motioner.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 00.59.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Fredagen den 31 maj

Det till kl. 00.55 utsatta, försenade sammanträdet tog sin början kl. 01.00.

Justerades protokollet för den 22 innevarande månad.

Sammanjämningsförslag beträffande riksdagens lokalfrågor på längre sikt

Föredrogs bankoutsrottets memorial nr 54, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutsrottets utlåtande nr 48 i anledning av skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt jämte motioner.

Bankoutsrottet hade i sitt utlåtande nr 48 bland annat hemställt, att riksdagen i anledning av en skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor samt motionerna I: 938 och II: 1195 måtte uppdraga åt förvaltningskontorets styrelse att enligt de riktlinjer, som utskottet angivit i utlåtandet, ytterligare utreda riksdagens lokalfrågor på längre sikt och utarbeta program för en arkitektävling avseende förslag till riksdagshus enligt i princip något av alternativen 1, 2 eller 3 i byggnadsstyrelsens utredning »Riksdagens hus».

I en av herr Åkerlund (h) vid utlåtandet avgiven reservation hade framställts yrkande om att utskottets hemställan icke bort innefatta alternativet 3.

Vid ärendets behandling hade första kammaren bifallit utskottets hemställan, medan andra kammaren bifallit reservationen av herr Åkerlund.

Med anledning av vad sålunda förekommit hade utskottet till behandling upptagit frågan om sammanjämkning av kamrarnas skiljaktiga beslut och i det nu föreliggande memorialet på anförda skäl hemställt, att andra kammaren med frånträdande av sitt beträffande bankoutsrottets utlåtande nr 48 fattade beslut måtte biträda det beslut, som därutinnan fattats av första kammaren.

Med hänsyn till riksdagssessionens nära förestående slut hade utskottet tillika hemställt, att förevarande memorial måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition beslöt kammaren, att ärendet skulle nu företagas till avgörande.

Herr HOLMBERG (h):

Herr talman! Jag har blivit upplyst om att av formella skäl någon i första kammaren inte kan yrka avslag på bankoutsrottets memorial nr 54.

I själva verket beklagar jag det med hänsyn till att jag inte anser att det här är fråga om ett sammanjämningsförslag. När frågan diskuterades i denna kammare framfördes flera förslag, bl. a. ett av herr Carl Albert Anderson, vilkas innehåll jag inte nu närmare skall utveckla. Uppenbarligen låg det förslaget ungefär mitt emellan andra kammarens och första kammarens beslut i frågan.

Jag har därför ansett det vara naturligt att bankoutsrottet hade sökt finna en sammanjämkning i anslutning till det förslag som herr Carl Albert Anderson framställde.

Med hänsyn till att det inte finns formella förutsättningar för att framställa

Sammanjämningsförslag beträffande riksdagens lokalfrågor på längre sikt

ett yrkande i anslutning till herr Carl Albert Andersons förslag och inte heller att framställa ett avslagsyrkande, får jag, herr talman, nöja mig med vad jag nu anfört.

Efter härmed slutad överläggning lades det nu ifrågavarande memorialet till handlingarna.

Herr TALMANNEN anförde:

Jag får meddela, att jag i samråd med andra kammarernas talman beslutat, att höstsessionen skall taga sin början onsdagen den 16 oktober kl. 11.00.

Vidare får jag meddela, att de vid vårsessionens slut ojusterade protokollet framlägges till godkännande tisdagen den 11 och torsdagen den 20 juni 1968.

Härefter yttrade herr TALMANNEN:

Ärade kammarledamöter! När jag nu förklarar 1968 års riksdags vårsession avslutad är det ett på en gång mycket betydelsefullt och på samma gång mot slutet hektiskt riksmöte som gått till ända. Sessionen har varit betydelsefull i åtskilliga avseenden. Riksdagen har i den första läsningen antagit en visserligen partiell men icke desto mindre den mest genomgripande författningsreformen sedan mer än 100 år. När den genomförts kommer den att innebära en grundväsentlig förändring i hela vårt parlamentariska och politiska liv. Ett ytterligare betydelsefullt steg har tagits för att ge folkviljan ett direktare parlamentariskt utslag. En helt ny indirekt beskattningsform har beslutats som visserligen behövs kompletteras under höstriksdagen men vars huvudsakliga principer nu är fastslagna. Försvarsfrågan har ivrigt debatterats och fått en i vissa avseenden kontroversiell lösning för några år framåt. Många andra viktiga frågor att förtiga. Förvisso kan man säga att något av historiens vingslag susat över detta möte.

Är efter år har från denna plats kla-

gats över att riksdagen fått arbeta under svåra förhållanden och under otillbörlig hets. Detta förhållande har i år framträtt i starkt accentuerad form. Felet har icke varit riksdagens. 36 propositioner och däribland de allra viktigaste anmälades under propositions-tidens tre sista dagar. 24 propositioner avlämnades så sent som den 17 april. Undra på att vissa av riksdagens utskott fått arbeta under hård press och att riksdagens ledamöter i gemen haft ytterst kort tid, ja knappast någon tid alls för att bekantgöra sig med de förslag till beslut som de kallats att fatta! Är det som så ofta förr en vädjan som förklingar ohörd att liknande förhållanden, vilken regering som än sitter vid makten, icke måtte upprepas? Det ligger en fara för vårt politiska maskineris anseende om inte en rättelse kan åstadkommas.

Åtskilliga betydelsefulla frågor har kunnat regleras under mera allmän anslutning, andra har varit i hög grad kontroversiella. Det är nu demokratiens väsen. Att den kommande valstriden kastat sin skugga över vårt arbete kan väl av ingen förnekas, därpå utgör väl för övrigt delar av dagens debatt ett tydligt vittnesbörd.

Kammarernas överläggningar har i hög grad präglats av det inflytande som dagens omvärld utövar. Snart sagt varje fråga sätts numera in i ett internationellt sammanhang. Ett bevis om något på hur vår lilla värld har krympt. Omvärlden är fylld av oro och omvälvningar. Frågetecknen om framtiden hoppar sig. Även till våra, till synes lugna kuster har oron spritt sig och tagit sig för oss helt ovana uttryck som manat oss både till eftertanke och till ökad omsorg om våra demokratiska grundprinciper.

Jag vill begagna detta tillfälle att uttala mitt varma tack till kammarernas båda vice talmän som givit mig ovärderligt stöd och hjälp i mitt icke alltid så lätta värv, till kammarernas sekretariat och kansli, vilka som vanligt full-

gjort sitt värv med skicklighet och hängivenhet, till utskottens sekretariat varav en del fått arbeta under ovanlig press och till kammarens stenografer som haft att tjänstgöra under ovanligt många kvällsplena. Främst vill jag dock tacka kammarens ledamöter för den välvilja jag från dem städse mött och för det goda humör jag alltid från deras sida kunnat konstatera. Demonstrationsvågen har ingalunda trängt innanför riksdagens murar.

När jag nu hemförlovar er önskar jag er alla en angenäm sommar och någon vila från ett ansträngande värv. Jag vet att de flesta av er går att deltaga i en ansträngande valstrid. Må överorden bli så få som möjligt! Jag tillönskar er alla den framgång som han eller hon eller vederbörande parti förtjänar. Och med dessa ord, med vilka jag icke anser mig ha frångått den opartiskhet, som en talman bör intaga, har jag att förklara vårens arbete avslutat.

Detta tal besvarades av herr förste vice talmannen STRAND i följande ordalag:

Herr talman! I egenskap av andre vice ålderspresident ber jag att å kammarens vägnar få framföra ett tack till herr talmannen för den gångna vårsessionen.

Det är inte ofta talmannen har tillfälle att säga något till kammarens ledamöter, men varje gång det sker tränger det direkt till hjärtat, därför att det alltid rör någonting som för ledamöterna är väsentligt. Så är det också i dag — löftet om hemförlovning

togs upp såsom ett löfte om vila från de hårda dagar, som vi nu har fått uppleva. Jag uttalar allas mening då jag önskar herr talmannen en god sommar, inget bekymmer för valrörelsen samt att vi skall träffas igen onsdagen den 16 oktober.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu, kl. 01.10, att — för att avvakta utgången av andra kammarens beslut i fråga om bankoutskottets memorial nr 54 samt lämna bankoutskottet tillfälle inkomma med skrivelseförslag — ajournera sina förhandlingar.

Då förhandlingarna återupptogs, kl. 01.34, anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 317, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt; och

nr 324, till Konungen angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt.

Justerades protokollsutdrag.

Herr talmannen förklarade därefter årets vårsession för första kammarens del avslutad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 01.36.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert